

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SBE-YL-2008-0002**

**KUŞADASI'NDA KIYI KULLANIMI VE TURİZMİN
ÇEVRESEL ETKİLERİ ÜZERİNE YEREL HALKIN
TUTUMLARI**

**HAZIRLAYAN
Neslihan DAL**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Sultan BAYSAN**

AYDIN-2008

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SBE YL 2008 0002**

**KUŞADASI'NDA KIYI KULLANIMI VE TURİZMİN
ÇEVRESEL ETKİLERİ ÜZERİNE YEREL HALKIN
TUTUMLARI**

**HAZIRLAYAN
Neslihan DAL**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Sultan BAYSAN**

AYDIN-2008

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
AYDIN

İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Neslihan DAL 15.12.2008 günü yapılan tez savunma sınavında “**Kuşadası’nda Kıyı Kullanımı ve Turizmin Çevresel Etkileri Üzerine Yerel Halkın Tutumları**” başlıklı tezini savunmuş ve aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından kabul edilmiştir.

<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu</u>	<u>İmzası:</u>
(Danışman) Yrd. Doç. Dr. Sultan BAYSAN	Adnan Menderes Üniversitesi	.....
Yrd. Doç. Dr. A. Adnan ÖZTÜRK	Adnan Menderes Üniversitesi	.....
Yrd. Doç. Dr. Hasan ÇUKUR	Dokuz Eylül Üniversitesi	.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun .....sayılı kararıyla .... tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Aslı SARAÇOĞLU
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Neslihan DAL

İmza :

YAZAR ADI-SOYADI: NESLİHAN DAL

**BAŞLIK: KUŞADASI'NDA KIYI KULLANIMI VE TURİZMİN
ÇEVRESEL ETKİLERİ ÜZERİNE YEREL HALKIN TUTUMLARI**

ÖZET

Turizm faaliyetleri, gelişme gösterdiği alanlarda çevresel birçok etkiye neden olmaktadır. Özellikle kıyı alanları, kullanım kapasitelerinin üzerinde baskı ile karşı karşıya kalmakta, bu baskı çevresel ve ekolojik bozulmalara neden olmaktadır. Bu bozulmalar planlı turizm faaliyetlerinin yürütülemediği bölgelerde artarak devam etmekte ve olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Böyle bir durum ise çevresel açıdan arazi kullanımı ve ekosisteme zarar vermekte ve zaman içerisinde yöre halkının turizme bakış açısı değiştiğinden turizmden kaynaklanan sorunlar büyüdükçe yöre halkı turizme karşı olumsuz bir tavır takınmaktadır. Bu araştırmanın amacını da özellikle arazi kullanımı üzerinde turizmin çevresel etkilerinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Burada yerel halkın tutumları da çevresel etkilerin belirlenmesi konusunda önem taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda, turizmin çevresel etkileri, yerel halkın tutumları ile ilgili kaynak taraması yapılmış ve uygulama bölümü için, veri toplama aracı olarak, turizmin çevresel etkilerine ilişkin yerel halkın tutumlarına dair bir anket geliştirilmiştir. Söz konusu bu anket Aydın ilinin Kuşadası ilçe merkezinde yaşayan yöre halkından 125 kişiyle bizzat görüşülerek uygulanmıştır. Ayrıca turizm faaliyetlerinin kıyı kullanımı ve çevre üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla arazi kullanımındaki değişiklikler incelenmiştir. Sonuçta, Kuşadası'nın coğrafi özellikleri ortaya konmak suretiyle arazi kullanımının nasıl olması gerektiği saptanmış ve alanda turizmin arazi kullanımında yaptığı değişiklikler belirlenmiştir. Bununla birlikte yöre halkının Kuşadası'nda turizmin çevresel etkileri konusunda olumsuz bir tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Son olarak Kuşadası'nda turizmin sürdürülebilirliği ve doğru arazi kullanımı için öneriler getirilmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Kıyı kullanımı, Çevresel etkiler, Yerel halk, Tutumlar, Kuşadası.

NAME and SURNAME: NESLİHAN DAL

TITLE: COSTAL AREAS USE IN KUŞADASI AND ATTITUDES OF LOCAL PEOPLE ABOUT THE ENVIRONMENTAL EFFECTS OF TOURISM

ABSTRACT

Tourism activities cause many environmental effects in tourism development area. Especially coastal areas face environmental problems when coastal zone's usage capacity is exceeded. This pressure causes many environmental and ecological degeneration. This degeneration increasingly continues and creates negative effects at the regions which do not have planned tourism activities. In this era, the problems which arised from tourism have increased rapidly. Local people have a negative attitude against tourism because their point of view towards tourism has changed. The purpose of this thesis is determin environmental effects of tourism particularly over the land usage. In this point, local people's attitudes are important to determine the perceived environmental effects. For the case study part, a public survey about the environmental effects of the tourism industry related to local people's attitudes was used as a data collection tool. This public survey was applied via face to face questionnaires with 125 people towards local people who live in Kuşadası city center (Aydın province). In addition, land usage changes have been observed in order to determine tourism activities' effects over the coastal area and its surroundings. Eventually, more suitable land usage has attempted to be determined by way of taking account of geographical characteristics of Kuşadası. It was found that tourism caused changes in the land use. Moreover, it was also detected that the local people have a negative attitude about the environmental effects of tourism in Kuşadası. Lastly, we proposed some suggestions for sustainable tourism practices and for a better suitable land use.

KEY WORDS

Coastal Land Use, Environmental Effects, Local People, Attitudes, Kuşadası

ÖNSÖZ

Hizmet endüstrisi içinde önemli bir yere sahip turizm sektörü, geliştiği alanlarda doğal ve beşeri hayatta çeşitli etkiler yaratmaktadır. Turistik yöreler açısından doğal ve beşeri kaynakların ilgi görmesi ve buralarda turizm faaliyetlerinin gelişmesi birçok sektörün bu alanlarda koşullanmasına neden olmuştur. Böylece özellikle çevresel açıdan bu alanlar yoğun bir kullanıma sahne olmuşlardır.

Kıyı alanları sunduğu çekicilik ve faaliyetlerin genişliğiyle her dönem insanların ilgisini çeken yerler olmuştur. Günümüzde de bu çekicilikler devam etmekte ve bu kıyı alanları yoğun nüfus baskısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Artan nüfusla birlikte doğal kaynaklar geriye dönüşü mümkün olmayan bir şekilde bozulmaktadır. Özellikle kıyı alanlarında birçok sektörün yer alması, kıyı kullanımında aksaklıklara ve kargaşaya neden olmaktadır. Yoğun turizm faaliyetlerinin yaşandığı bu alanlarda turizmin ve diğer faaliyetlerin sürdürülebilir bir şekilde devam ettirilmesi için kıyı kullanım olanaklarının iyi değerlendirilmesi ve kıyı yönetimiyle ilgili planlamaların eksiksiz yapılması gerekmektedir. Bu planlamaların iyi yapılabilmesi ancak coğrafi metodoloji ile mümkün olacaktır.

Turizm özellikle çevreyi ve orada yaşayan insanları doğrudan etkileme özelliğine sahiptir. Bu çalışma, Kuşadası'nda doğal çevre üzerinde özellikle arazi kullanımı açısından turizmin yarattığı etkiler ve yerli halkın turizme bakış açısını, insanların turizm faaliyetlerinin doğal çevre üzerindeki etkilerine karşı nasıl bir tutum sergilediklerini ve turizmin Kuşadası'nda nasıl sürdürülmesi gerektiğini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Ayrıca bu çalışma turizm ve arazi kullanımının Kuşadası'ndaki kadar yoğun yaşanmadığı turizm potansiyeli yüksek diğer kıyı alanlarında planlamalara örnek olmayı amaçlamaktadır.

Bu bağlamda, ilk olarak araştırmanın her aşamasında düşünce ve katkılarından dolayı desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Sultan BAYSAN'a teşekkürlerimi sunarım. Yine çalışma sürecinde özellikle çalışmanın fiziki coğrafya kısmında fikirlerinden yararlandığım sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Hasan ÇUKUR'a ve değerli yorumları için sayın hocam Yrd. Doç. Dr. A. Adil ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi

sunmak isterim. Ayrıca veri bulma aşamasında kaynaklarından yararlanmamı sağlayan, bilimi destekleyen tüm kamu ve özel kuruluşlara teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak desteklerini her zaman hissettiğim sevgili ailem ve dostlarıma özverilerinden dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. LİTERATÜR	1
1.1.1. Taşıma Kapasitesi.....	2
1.1.2. Yerli Halkın Turizme Karşı Tutumları	3
1.1.3. Kıyı Kullanımı ve Planlaması	5
1.1.4. Kuşadası.....	13
1.2. ARAŞTIRMA PROBLEMİ.....	17
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	19
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	20
1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	22
1.5.1. Araştırmanın Modeli.....	22
1.5.2. Verilerin Toplanması	23
1.5.3. Verilerin Analizi	24

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

2.1. ARAŞTIRMA ALANININ KISA TARİHÇESİ	25
2.2. ARAŞTIRMA ALANININ YERİ VE SINIRLARI	30
2.3. ARAŞTIRMA ALANININ GENEL FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	30
2.3.1. Araştırma Alanının Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri	32
2.3.1.1. Dağlık Alanlar	37
2.3.1.2. Platolar	37
2.3.1.3. Ovalar.....	37
2.3.1.4. Kıyı Özellikleri	38
2.3.2. İklim.....	39
2.3.2.1. Sıcaklık.....	40
2.3.2.2. Nemlilik ve Yağış	43
2.3.2.3. Basınç ve Rüzgarlar	46
2.3.3. Hidroğrafik Özellikler	46
2.3.4. Toprak Özellikleri	47
2.3.4.1. Azonal Topraklar	47
2.3.4.1.1. Alüvyal Topraklar	48
2.3.4.1.2. Kolüvyal Topraklar.....	49
2.3.4.2. İntrazonal Topraklar.....	49
2.3.4.2.1. Rendzinalar	49
2.3.4.3. Zonal Topraklar	50
2.3.4.3.1. Kırmızı Akdeniz Toprakları.....	50
2.3.4.3.2. Kırmızı Kahverengi Akdeniz Toprakları.....	50
2.3.4.3.3. Kahverengi Orman Toprakları	51
2.3.4.3.4. Kireçsiz Kahverengi Topraklar	51
2.3.5. Doğal Bitki Örtüsü	52
2.3.5.1. Orman Vejetasyonu.....	52
2.3.5.2. Maki Formasyonu	52

2.4. ARAŞTIRMA ALANININ GENEL BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA	
ÖZELLİKLERİ.....	54
2.4.1. Nüfus ve Yerleşme Özellikleri.....	54
2.4.1.1. Nüfusun Dağılışı.....	57
2.4.1.2. Kasabalar.....	59
2.4.1.3. Köy ve Mahalle Yerleşmeleri.....	60
2.4.2. Ekonomik Coğrafya Özellikleri.....	61
2.4.2.1. Tarım ve Hayvancılık.....	64
2.4.2.2. Sanayi.....	65
2.4.2.3. Ulaşım.....	66
2.4.2.4. Ticaret.....	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUŞADASI'NDA TURİZM VE KIYI KULLANIMI

3.1. TURİZM VE ETKİLERİ.....	69
3.1.1. Yerel Halkın Turizm Hakkında Tutumları.....	72
3.1.2. Taşıma Kapasitesi.....	73
3.1.3. Sürdürülebilirlik Kavramı.....	75
3.2. KUŞADASI'NIN TURİZM ÖZELLİKLERİ.....	77
3.2.1. Kuşadası'nın Turizm Ürünü (Çekicilikler).....	79
3.2.2. Kuşadası'nın Turizm Arzı.....	84
3.2.3. Turizm Talebi.....	92
3.3. KUŞADASI'NDA KIYI KULLANIMI.....	96
3.3.1. Kıyı Kullanımıyla İlgili Yasal Düzenlemeler.....	102

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KUŞADASI'NDA TURİZMİN ÇEVRESEL ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN TUTUMLARI

4.1. TURİZM VE TUTUMLAR.....	106
------------------------------	-----

4.2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	114
4.2.1. Ankete Katılan Kişilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Elde Edilen Bulgular.....	114
4.2.2. Turizmin Çevresel Etkileri İle İlgili Bulgular	116
4.2.2.1. Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri İle İlgili Bulgular.....	118
4.2.2.2. Turizmden Kaynaklı Çevre Sorunları İle İlgili Bulgular	121
4.2.2.3. Arazi Kullanımı ve Yapılaşma İle İlgili Bulgular.....	130
4.2.2.4. Turistler, Konaklama ve Seyahat Şirketleri İle İlgili Bulgular.....	142
4.2.2.5. Turizm Sorumluları İle İlgili Bulgular	143
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	151
KAYNAKÇA.....	156
EKLER.....	166
ÖZGEÇMİŞ.....	173

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kuşadası Uzun Yıllar Sıcaklık Değerleri 1930-2006	41
Tablo 2: Kuşadası Uzun Yıllar Yağış Değerleri 1930-2006	44
Tablo 3: Kuşadası Uzun Yıllar Yağış Değerleri 1930-2006	45
Tablo 4: Kuşadası'nda 1935-1980 Yılları Arasında Şehir ve Kır Nüfusu	55
Tablo 5: Kuşadası İlçesinde Yerleşik Nüfusun Yıllara ve Köy- Beldelere Göre Dağılımı (1985-2000)	55
Tablo 6: Kuşadası'nda Sosyo-Ekonomik Göstergeler (2004)	62
Tablo 7: Kuşadası'nda Turistik Tesis Sayıları ve Yatak Kapasiteleri (2005)	86
Tablo 8: Kuşadası Yatırım Belgeli Tesisler (Açık) 2008	87
Tablo 9: Kuşadası Yatırım Belgeli Tesisler (inşaat halinde) 2008	88
Tablo 10: Kuşadası İşletme Belgeli Tesisler (2008)	88
Tablo 11: Kuşadası'ndaki İkincil Konutların Dağılımı	91
Tablo 12: Kuşadası Gümrüğünden Giriş Çıkış-Günübirlik Turist Sayısı ve Kuşadası'na Gelen Gemi, Motor ve Yatların Yıllara Göre Sayısı	92
Tablo 13: 2008 Yılı Aylara Göre Kuşadası Deniz Hudut Kapısından Giriş Çıkış Yapanlar	94
Tablo 14: Kuşadası Turizm Danışma Birimine Müracaat Ederek Bilgi Alan Yerli-Yabancı Turist Sayısı (2007-2008)	95
Tablo 15: Kuşadası'nda 1997-2005 Yılları Arasında Tarım Arazisindeki Değişimler (Da)	100
Tablo 16: Turizmin Toplumsal Taşıma Kapasitesi Evreleri Özellikleri	108
Tablo 17: Turizmin Toplum Üzerindeki Etkileri	110
Tablo 18: Ankete Katılan Kişilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı	114

Tablo 19: Ankete Katılan Kişilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	114
Tablo 20: Ankete Katılan Kişilerin Çalışma Durumuna Göre Dağılımları	115
Tablo 21: Ankete Katılan Kişileri Eğitim Durumları	116
Tablo 22: Ankete Katılan Kişilerin Kuşadası'ndaki İkamet Sürelerine Göre Dağılımı	116
Tablo 23: Kuşadası'nda 1982'den Beri Çevre Sorunları ve İçme Suyu Kalitesi Boyutuyla İlgili Ankete Verilen İfadelere İlişkin Yerel Halkın Görüşleri...	117
Tablo 24: Turizmin Kuşadası'nda Olumlu Etkisine İlişkin Yerel Halkın Görüşleri	119
Tablo 25: Kuşadası'nda Turizmden Kaynaklanan Çevre Sorunlarına İlişkin Yerel Halkın Görüşleri	122
Tablo 26: Kuşadası'nda Nüfus Artışı Doğal Kaynaklar Üzerinde Baskıyı Arttırır Yargısına İlişkin Yerel Halkın Görüşleri.....	125
Tablo 27: Kuşadası'nda Turizm Yoğunluğunun Azaldığı Kış Sezonu İle Yoğunluğun Arttığı Yaz Sezonu Arasında Çevre Açısından Gözlenen Farklara İlişkin Yerel Halkın Görüşleri	126
Tablo 28: Kuşadası'nda Turizm Faaliyetlerinin Yoğunlaştığı Dönemlerde Nüfus Artışının Kıyı Alanlarında Hangi Çevre Sorunlarına Neden Olduğuna Dair Yerel Halkın Görüşleri	128
Tablo 29: Kuşadası'nda Arazi Kullanımının Doğru Bir Şekilde Yapıldığına Katılıyor musunuz Yargısına İlişkin Yerel Halkın Görüşleri ve İkincil Konutlardaki Artışın Ekolojik Dengeyi Bozduğuna Katılıyor musunuz Yargısına İlişkin Yerel Halkın Görüşleri.....	131
Tablo 30: Kuşadası'nda Yanlış Arazi Kullanımının Doğal Çevre ve Bundan Etkilenen İnsanlar Açısından En Çok Hangi Olumsuz Sonuçları Beraberinde Getireceğine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri.....	134

Tablo 31: Kuşadası Kıyı Şeridinde Yaşam Alanını Olumsuz Etkileyen Faktörler Sorusuna Yönelik Yerel Halkın Görüşleri.....	136
Tablo 32: Kuşadası Kıyı Çizgisi Boyunca Yapılaşmanın Yer Seçiminin Doğru Yapıldığına Katılıyor musunuz Yargısına Yönelik Yerel Halkın Görüşleri ...	138
Tablo 33: Kuşadası Kıyı Şeridinde Yaşam Alanını Olumsuz Etkileyen Faktörler Sorusuna Yönelik Yerel Halkın Görüşleri.....	140
Tablo 34: Turistler, Seyahat Şirketleri ve Konaklama Tesislerinin Çevre Üzerindeki Etkileri Sorusuna Yönelik Yerel Halkın Görüşleri	142
Tablo 35: Turizm Faaliyetlerinden Etkilenen Çevreyi Korumak İçin Gerekli Maddi Desteği Sağlaması Gerekenler İle İlgili Yerel Halkın Görüşleri	143
Tablo 36: Turizm Faaliyetlerinden Etkilenen Çevreyi Korumak İçin Gerekli Girişimleri Kimlerin Yapması gerektiğine Dair Yerel Halkın Görüşleri ..	146
Tablo 37: Kuşadası'nda Turizmin Sürdürülebilirliği İçin Yapılması Gerekenler Konusunda Yerel Halkın Görüşleri.....	148

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kıyı Ekosistemlerinin Hiyerarşisi	10
Şekil 2: Araştırma Alanının Lokasyon Haritası.....	31
Şekil 3: Araştırma Alanının Topoğrafya Haritası	33
Şekil 4: Kuşadası ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası.....	34
Şekil 5: Kuşadası ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası	48
Şekil 6: Kuşadası'nda Nüfusun İş Kollarına Dağılımı	61
Şekil 7: Kuşadası İlçesinde 1985 Yılı Ekili-Dikili Arazinin Dağılışı	63
Şekil 8: Kuşadası İlçesinde 1995 Yılı Ekili-Dikili Arazinin Dağılışı	64
Şekil 9: Kuşadası ve Yakın Çevresindeki Önemli Ulaşım Merkezleri	68
Şekil 10: Aylara Göre Kuşadası Deniz Hudut Kapısından Günübürlük Giriş Çıkış Yapanlar	94
Şekil 11: Kuşadası Arazi Kullanım Haritası.....	98
Şekil 12: Kuşadası Uydu Görüntüsü (2008).....	99
Şekil 13: Kuşadası'nda Turizmin Yarattığı En Olumlu Etki.....	120
Şekil 14: Kuşadası'nda Turizminden Kaynaklı En Önemli Çevre Sorunu	123
Şekil 15: Kuşadası Kıyılarında En Çok Hangi Dönemlerde Çevre Sorunlarıyla Karşılaşıldığına Dair Yerel Halkın Görüşleri	124
Şekil 16: Yaz İle Kış Arasında Gözlemlenen 1. Önemli Farklar.....	127
Şekil 17: Kuşadası Kıyılarında Nüfus Artışının Getirdiği En Önemli Çevre Sorunu.....	129
Şekil 18: Kuşadası'nda Yanlış Arazi Kullanımının, Çevre ve Yerel Toplum Üzerinde Getirdiği En Önemli Sonuç.....	135
Şekil 19: Kuşadası Kıyı Şeridinde Yaşam Alanını Olumsuz Etkileyen Faktörler...	137

Şekil 20: Kuşadası'nda Yapılaşmanın Getirdiği Olumlu En Önemli Etkiye Yönelik Yerel Halkın Görüşleri	139
Şekil 21: Kuşadası'nda Yapılaşmanın Bıraktığı Olumsuz Etkilere Yönelik Yerel Halkın Görüşleri	141
Şekil 22: Kuşadası'nda Çevreyi Korumak İçin 1. Olarak Maddi Desteği Sağlaması Gerekenler	144
Şekil 23: Turizm Faaliyetlerinden Etkilenen Çevreyi Korumak İçin Gerekli Girişimleri 1. Olarak Kimlerin Yapması Gerektiğine Dair Yerel Halkın Görüşleri...	147
Şekil 24: Kuşadası'nda Turizmin Sürdürülebilmesi İçin Yapılması Gerekli En Önemli Unsur.....	149

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Kuşadası'nın Eski Bir Görünümü	29
Fotoğraf 2: Yılandıcı Burnu Mevkiinden Bir Görünüm.....	53
Fotoğraf 3: Nesli Tükenmekte Olan Anadolu Parsı	80
Fotoğraf 4: Milli Parkta Bulunan Bazı Kuş ve Memeli Hayvanların Tahnit Örnekleri	81
Fotoğraf 5: Nesli Tükenmekte Olan Akdeniz Foku ve İskeleri	81
Fotoğraf 6: Dilek Yarımadası Milli Parkı'ndan Bir Görünüş.....	82
Fotoğraf 7: Dilek Yarımadası Milli Parkı'ndan Bir Görünüş.....	82
Fotoğraf 8: Zeus Mağarası, Güzelçamlı	83
Fotoğraf 9: Kuşadası Plajlarından Bir Görünüm (Kadınlar Denizi)	84
Fotoğraf 10: Kuşadası Kıyı Şeridinden Bir Görünüm	132
Fotoğraf 11: İkincil Konutlardan Bir Görünüm.....	132

KISALTMALAR

B-D	:	Batı-Doğu
c	:	Cilt
cm	:	Santimetre
CO ²	:	Karbondioksit
cP	:	Kontinental polar
çev	:	Çeviren
D-B	:	Doğu-Batı
Ed	:	Edition
Edt	:	Editör
ha	:	Hektar
K-G	:	Kuzey-Güney
km	:	Kilometre
km ²	:	Kilometrekare
KTO	:	Kuşadası Ticaret Odası
m	:	Metre
M.Ö.	:	Milattan Önce
M.S.	:	Milattan Sonra
m/sn	:	Metre/saniye
m ²	:	Metrekare
mm	:	Milimetre
mP	:	Maritim polar
n	:	Örnekleme Alınacak Birey Sayısı
nu	:	Numara
°C	:	Santigrat derece
s	:	Sayı
TMMOB	:	Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odası
vb	:	Ve benzeri
vol	:	Volume
WTO	:	Dünya Turizm Örgütü
WCED	:	World Commission on Environment and Development

1. BÖLÜM:

GİRİŞ

1.1. LİTERATÜR

Turizm faaliyetleri günümüzde ülkelerin en önemli gelir kapıları olarak gün geçtikçe artan yoğunlukta devam etmektedir. Turizm faaliyetlerinin ekolojik, sosyolojik, toplumsal ve kültürel açıdan etkileri bulunmaktadır. Bir alanda turizm faaliyetleri arttıkça turizmin ortamda yarattığı bu etkiler çok yönlü gelişme göstermektedir. Özellikle çevresel ve orada yaşayan insanlar boyutunda ele alındığında etkiler daha çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Gönençgil (1998), “*Türkiye’de Turizmin Gelişme Süreci İçinde Çevresel Etkiler*” başlıklı makalesinde turizm faaliyetlerinin çevreye özellikle kıyı alanlarına olan etkileri üzerinde durmuştur. Bu çalışmada turizmin ekonomik boyutunun doğal ortamı koruma çalışmalarının önüne geçtiğine vurgu yapılmaktadır. Turizm ve çevre arasındaki ilişkilere vurgu yapan bir diğer çalışma ise Baysan (2004) “*Ekolojik Etkiler: Turistler, Konaklama Sektörü ve Yerel Halkın Tutumları*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada diğer ekonomik sektörlere kıyasla turizm sektöründe çevre kalitesinin daha önemli olduğu ve çevre sorunlarının bir yerdeki turizm ürününü doğrudan etkilediği belirtilmiştir. Demir ve Çevirgen (2006) “*Turizm ve Çevre Yönetimi*” adlı kitabında çevrenin bir turizm kaynağı olma özelliğini vurgulamakta ve turizmin en önemli etkilerinin yine çevre üzerinde olduğunu belirtmektedir.

Yapılan çalışmalar özellikle turizmin ilerlediği alanlarda planlamaların zamanında yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu konuda çarpıcı bir görüş sunan Young’ın (1973) “*Tourism: Blessing or Blight*” ve Brown’un (1998) “*Tourism reassessed: blight or blessing?*” adlı eserlerinde; plansız ve kısa zamanda gelişen turizm faaliyetlerinin, turistik yörelerde ekonomik açıdan “şölen (blessing)” çevresel açıdan ise “afet (blight)” yaratabileceği belirtilmiştir. Bu noktada aşağıdaki sorular sorulabilir: Çevre, turizm faaliyetlerinin çekici unsuru olma özelliğini kaybederse neler olur? Çevre açısından tükenen kaynaklar ve yitirilen çekicilikler turizmin o yöreden uzaklaşmasına böylece turizmin önemini yitirmesine yol açmaz mı? Ekonomik açıdan

“şölen” ortamı turizm faaliyetlerini gerçekleştirecek çevrenin yokluğuyla son bulabilecektir. Bu sorular da gösteriyor ki turistik bir yörenin taşıma kapasitesi ve kullanım olanakları belirlidir. Turizmin geliştiği alanlarda en önemli konulardan biri taşıma kapasitesidir. Turizmin tüm bileşenlerinin uyum içinde sürdürülebilmesi için turizmde taşıma kapasitesini iyi anlamak ve turizm için uygun yörelerin coğrafi ve beşeri özellik ve sınırlılıklarına göre iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Çavuş’un (2002) “*Turistik Merkezlerin Taşıma Kapasiteleri ile Yaşam Evreleri Arasındaki İlişkiler ve Kuşadası Örneğinde Değerlendirme*” adlı çalışmasında turistik merkezlerin gelişme biçimleri açısından Kuşadası’nın, kendiliğinden gelişme gösteren bir turistik merkez özelliği taşıdığı ve giderek durgunluk evresine geçmekte olduğu belirlenmiştir.

1.1.1. Taşıma Kapasitesi

Turizmde taşıma kapasitelerinin önemini vurgulayan ve bu konuda çeşitli alan çalışmalarını içeren birçok araştırma mevcuttur. Bunlardan bazıları şöyle sıralabilir: Marten ve Sancholuz ‘*Ecological Land-Use Planning and Carrying Capacity Evaluation in The Jalapa Region (Veracruz, Mexico)*’, ‘*Defining, Measuring and Evaluating Carrying Capacity in European Tourism Destinations*’ (2000), Papayannis (2003) ‘*Tourism Carrying Capacity in Areas of Ecological Importance*’, Clivaz, Hausser ve Michelet (2004) ‘*Tourism monitoring system based on the concept of carrying capacity-The case of the regional natural park Pfyn-Finges (Switzerland)*’, Trumbic (2005) ‘*Tourism Carrying Capacity Assessment in The Mediterranean Coastal Tourist Destinations*’, Silva, Alves ve Rocha (2007) ‘*The Management of Beach Carrying Capacity: The case of northern Portugal*’.

Turizm planlamaları yapılırken taşıma kapasitesi gözönünde bulundurulmalıdır. Turistik alanların taşıma kapasiteleri ve kapasitenin aşılması durumunda doğabilecek sorunlara ilişkin Çavuş’un (2004) “*Turizmde Taşıma Kapasitesi*” adlı çalışmasında bu konu kapsamında önemli noktaların vurgulandığını görmekteyiz. Bu çalışmada Çavuş, bir yöre için doğal dengenin bozulmaya başlamasının ekolojik taşıma kapasitesinin aşılmaya başladığının işareti olduğunu belirtmiştir. Çalışmada bu aşamadan sonraki turistik faaliyetlerin sürdürülmesinin ekosistem için telafisi zor sonuçlar doğuracağına; diğer yandan, turistik faaliyetler nedeniyle ekosistemde ortaya çıkacak bozulmaların

turizmle ekosistem arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisinden dolayı, sonuçta turizmin kendisine de zarar vereceği belirtilmiştir.

Aynı çalışmada Çavuş (2004) taşıma kapasitesi ile ilgili ilk çalışmaların fiziksel ve ekolojik çevre boyutları üzerinde yoğunlaştığını belirtmektedir. Çalışmada aktarılan önemli bir nokta da 1980'li yıllarda çevre boyutunun, turizmin çevre üzerindeki etkileri çerçevesinde ele alınmış olması ve bu dönemde turizmle ilgili akademik çalışmalarda kavramın psikolojik ve toplumsal boyutu üzerinde de durulmaya başlanmış olmasıdır.

Son zamanlarda taşıma kapasitesini ele alan birçok turizm araştırması, turizmin toplumsal çevre ile olan ilişkileri üzerine oturtulmuştur. Turizm, toplumsal çevre ve sosyal taşıma kapasitesi ilişkileri üzerine örneğin; Rızaoğlu ve Tanrısevdi (1997) '*Yerel Toplumsal Duyarlılığın Bir Ölçüsü Olarak Turizmin Toplumsal Taşıma Kapasitesi*', Ferreira ve Harmse (1999) '*The Social Carrying Capacity of Kruger National Park, South Africa: Policy And Practice*', Şenol'un (2004) '*Turizmde Taşıma Kapasitesi*' çalışmaları örnek verilebilir. Ayrıca Lankford (2006) '*Sustainability of Coastal/Marine Recreation: Modeling Social Carrying Capacity for Kaneohe Bay, Hawaii*' ve Roussel ve Valette (2007) '*On Coastal Zone Social Carrying Capacity*' çalışmaları örnek verilebilir.

1.1.2. Yerli Halkın Turizme Karşı Tutumları

Turizmin toplumsal çevre ile olan ilişkileri bizim çalışmamızda da önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle yerel halkın tutumları ile ilgili çalışmalar turizmin gelişme göstermiş ya da gelişmekte olduğu yerlerde turizmin hangi boyutlarda olduğu, olumlu ve olumsuz etkileri konusunda bilgi veren önemli bir kıstastır. Yerel halkın tutumları ile ilgili çalışmalara baktığımızda örneğin, Kuvan ve Akan'ın (2004) "*Residents' Attitudes Toward General and Forest-Related Impacts of Tourism: the Case of Belek, Antalya*" çalışmasında bir bölgedeki turistik gelişimin yöre halkının davranışlarıyla büyük ölçüde ilgili olduğu belirtilmektedir. Çalışmada yöre halkının turizmle ilgili düşüncelerinin turizmin etkilerini belirlediği vurgulanmıştır. Mansuroğlu (2006) tarafından "*Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi (Akseki-Antalya Örneği)*" adlı çalışmada ise Akseki ilçesinde yerel halkın turizm gelişmelerine yaklaşımlarının belirlenmesini amaçlamıştır. Turizm planlamalarının her aşamasında yerel halkın tutumlarının ve görüşlerinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Araştırma alanında yaşayanlar konaklama tesisleri açısından dağ evlerinin çok uygun olacağını belirtmişlerdir. Akseki'nin kendine özel mimariye sahip olan evlerinden esinlenerek ve engebeli bir yapıya sahip arazinin özellikleri kullanılarak yapılacak konaklama tesislerinin yöre turizmine olumlu katkıda bulunacağı belirtilmiştir.

Wang, Pfister ve Morais'ın yaptığı (2006) farklı bir çalışmada ise turizmin gelişim evresinde olduğu Colarado'da küçük bir topluluk üzerine odaklanarak, yöre sakinleri arasındaki ilişkileri, onların sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri ile turizm hususundaki görüşlerini tanımlamayı amaçlar. Bu araştırmaya dayanarak yazarlar, yöre sakinlerinin görüşlerini bulmayı ve turizm hakkındaki önyargılı beklentilere ve eksik bilgilere dayanan yaygın algıları yakalamayı ümit etmişlerdir. Bu çalışma ile elde edilen bulgular, özellikle turizmin potansiyel yararları hususunda eğitilen yerel halkın, yerel halkın ilgisini arttıran turizm için politik desteği elde etmede ve sürdürülebilir toplum gelişimini sağlamada kritik olduğunu belirten önceki çalışmaları desteklemiştir.

Literatür, yerel halkın genel olarak turizm endüstrisi konusunda destekleyici olduğunu, fakat bazı rezervasyonları da olduğunu vurgulamaktadır. Ap'in (1992) "*Residents perceptions on tourism impacts*", Külçür'ün (1997) "*Complementarities or conflicts? Perceptions of environmental impacts in a Turkish Coastal Tourism Area*" ve Ko ve Stewart'ın (2002) "*A structural equation model of residents attitudes for tourism development*" çalışmalarında turizmin çevresel ve bazı sosyo-kültürel etkilerinin yerel halk açısından rahatsız edici olduğu ortaya konmaktadır. Bu etkiler konusunda, olumsuz algı ve tutumların, yerli halktan kişilerin o yerde oturma süresinin uzunluğu ve turizm gelişiminin geçirdiği süreç ile arttığı düşünülmektedir. Baysan'ın (2004) "*Ekolojik Etkiler: Turistler, Konaklama Tesisleri ve Yerel Halkın Turumları*" adlı çalışmasında turistler ve turizm arzını sağlayanlar olduğu kadar yerel halkın tutumlarının da turizmin geleceği açısından önemli bir yere sahip olduğu ve değer verilmesi gereken unsurlar arasında yer alması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, yerel halkın turistlere karşı takındığı misafirperverlik derecesi ve servis kalitesindeki düşüklüğün turistlerin bu tür merkezlerden kaçınmasında etkili olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada gerek yerli halk gerekse turizmde çalışanların güler yüzlü olmayan düşmanca tavırlarının bütün tiplerdeki turizm için istenmeyen bir tutum olduğu da belirtilmiştir.

Turizm ve orada yaşayan insanların tutumları arasındaki ilişkiler sürekli birbirini etkilemektedir. Bu ilişkilerin sürdürülebilir ve sağlıklı yürütülmesi için Doxey'in (1975) "*A Causation Theory of Visitor-Resident Irritants: Methodology and Research Inferences*" çalışmasındaki yerel halkın 'rahatsızlık indeksine' göre 'antagonizm' (yerli halkın turiste karşı takındığı 4 düzeyden son tavır düzeyi olan düşmanlık) düzeyine gelmesi turizm açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Yerel halkın tutumları bu açıdan yol gösterici ve turizmin sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir. Bu açıdan son düzeye gelmemesi ya da bunun mümkün olduğunca geciktirilmesi için yerel halkın tutumlarını sürekli ölçmek ve önlemler almanın gereği ortadadır.

Tutumlar ile ilgili başka bir çalışma ise Baykan (2007) tarafından "*Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması (Ürgüp Yöresine Yönelik Bir Uygulama)*" ismiyle yapılmıştır. Turizmin sosyo-kültürel etkileri üzerine yapılan bu çalışmada, turistler ve yöre halkının etkileşimi sonucunda ortaya çıkabilen değişimlerin, yerel kültür üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsedilmektedir. Bu çalışmada, turizm hareketlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı Ürgüp yöresindeki halkın, turizmin yerel kültür üzerindeki etkileri ile ilgili düşünceleri, dini ve ahlaki değer, yabancı yaşam biçimlerinin benimsenmesi, yerel dil ve sanat anlayışındaki değişimler ile turizmin yerel kültürün bir parçası haline gelme durumu boyutları kapsamında belirlenmeye çalışılmıştır.

1.1.3. Kıyı Kullanımı ve Planlaması

İnsanlar eşsiz doğal kaynaklarından dolayı kıyı bölgelerini her zaman tercih etmişlerdir. Kıyı turizmi, turizmin en eski şekillerinden biridir. Bazı dinlenme yerleri, 19. yüzyıldan beri turistler için yiyecek temin etmektedirler. Başlangıçta turizm sadece deniz kıyısını ziyaret eden seçkinler sınıfı içinken, bugünün kıyı turizminde piyasa oldukça gelişmiştir (European Commission Enterprise, 2000). Kıyı ovalarının verimli toprakları, zengin deniz kaynakları ve uluslararası pazarlara kolay erişim, insanları etkilemiştir. Çok sayıdaki sosyal ve ekonomik aktivitelerin ve etkilerin yoğunlaştığı bu kıyı alanları, çoğu ülke ekonomisinde önemli bir yer edinmiştir. Kıyı alanları çeşitli etken ve süreçlerin etkisi altında şekillenmiştir ve şekillenmeye devam etmektedir (Erinç, 2001:309). Kıyı bölgeleri temelde çok kaynaklı bir sistemdir. Bu bölgeler yaşam alanı ve insan faaliyetleri için canlı ve cansız kaynaklar sağlanması yanında doğal ve yapay çevreyi düzenleyici bir fonksiyona sahiptir. Bu çok yönlü alanlar, özel gruplar ve

halk, bu bölgedeki doğal kaynakları, yaşam kaynağı (su ve yiyecek), ekonomik faaliyetler (alan, canlı ve cansız kaynaklar, enerji) ve rekreasyon (plajlar, su alanları) amaçlı olarak kullanılmaktadır. Bu alanlardaki faaliyetlerin yapılması, şekillenmesi ve yoğunluğu kıyı sistemlerinin iyi anlaşılmasına, çok boyutlu kıyı kullanım için analizlerinin yapılmasına bağlıdır. Bu açıdan kıyıyla ilgili bazı kavram ve özelliklerin bilinmesi gerekmektedir. Bu kavramlar: kıyı çizgisi, kıyı, kıyı bölgesi ve kıyıların jeomorfolojik özellikleridir.

Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır.

Kıyı bölgesi: Falezlerin gerisinden itibaren karanın içerisine kadar uzanan ve genişliği belli olmayan bir zona karşılık gelir. Denizin bugünkü seviyesine göre dalgalar bu kısma erişemezler.

Kıyı çizgisi: Taşkın durumları dışında meteorolojik olaylara göre değişebilen bir anda, kara ile denizi ayıran sınıra denir (Erinç, 2001:313). Kıyı çizgisinden başlayarak belli bir uzaklık boyuca geriye doğru uzanan kıyı bölgesinden topografya özellikleri, bir taraftan asıl kıyı şeridini belirlemek, diğer taraftan kıyının işlenmesi ve gelişimi üzerinde rol oynayarak çok önemli etki yapar. Yeryüzünde görülen kıyı tipleri iki etkene bağlı olarak meydana gelmiştir. Bunlardan biri taban seviyesinin son hareketi, diğeri ise transgresyon sonucunda denizle ilişkili hale geçerek kıyı haline dönüşen alanın jeomorfolojik özellikleridir. Bundan dolayı, taban seviyesinin son hareketi bir transgresyon şeklinde ortaya çıktığına göre bütün kıyıları, sınırlı sayıda bazı kural dışı olanlar dışında boğulmuş kıyıları grubuna girer. Bu ortak oluşum mekanizmasına karşın yeryüzünde çeşitli kıyı tiplerinin görülmesi, sular altında kalan sahaların topografik özellikleri arasında büyük farkların var olmasının sonucudur. Buna karşılık, kıyı haline geçen sahanın morfolojik özelliklerinin, asıl kıyı tiplerinin meydana gelmesi bakımından en önemli ve kesin rolü oynamış olduğu söylenebilir. Buradan çıkarılacak sonuç ise, kıyı çizgisinin sürekli aynı yerde kalmamış olmasıdır. Buna göre bugünkü kıyı çizgisi, kara ile deniz arasında çok daha yakın bir jeolojik geçmişte çizilmiş bir sınırdır (Erinç, 2001: 311).

Turizm çeşitlerine baktığımızda özellikle kıyı turizmi (deniz turizmi) turizme katılanların yoğunluğu açısından dikkat çekicidir. Bu yoğunluk genel olarak kıyı

alanlarının çekici özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Turizm ile ilgili çalışmalarda ön plana çıkan nokta, doğa ile turizmin adeta savaştığı alanların kıyılarda toplanmasıdır. Örneğin, İrtem ve Karaman (2004) “*Edremit Küçükkuşu Arasındaki Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarına Etkisi ve Önerilen Yönetim Programı*” adlı eserinde turizm faaliyetlerinin sebep olduğu çevresel etkileri incelemiştir; turizm faaliyetlerinin kıyı alanlarında etkisine dikkat çekmiştir. Hassas alanlar olan kıyılar yoğun turizm faaliyetlerine mekân olduğundan doğal ve beşeri ortamda geri kazanımı zor olan sorunlar meydana getirmektedir. Nitekim bu tez çalışmamızda kıyı kenar çizgisinin bozulması, aşırı yapılaşma, yoğun kullanım karşısında kaynakların tüketilmesi, zeytinlik alanların tahribatı gibi olayların turizm faaliyetleri sonucunda meydana geldiği belirlenmiştir. Görüleceği üzere kıyı alanları turizm açısından yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle kıyı alanları coğrafi metodoloji ve prensiplerinden yararlanılmış bir turizm-çevre dengesi üzerinde inşa edilerek kullanılmalıdır.

Kıyı kullanımı ve kıyı kullanım olgusuyla ilgili önemli çalışmalardan biri Doğaner’in (1998) coğrafi etmenlerin turizm ve kıyı kullanımındaki rolünü ortaya çıkardığı “*Türkiye’de Kıyı Kullanımında Turizm Olgusu*” adlı çalışmasıdır. Bu çalışma, özellikle turizm olgusunun kıyılardaki gelişiminde coğrafi etmenleri açıklamıştır. Kıyıların jeomorfolojik özellikleri ve diğer coğrafi faktörler (iklim bitki örtüsü gibi) deniz turizmi ve diğer turizm çeşitleri üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Doğaner bu çalışmada doğal özelliklerin turizm faaliyetlerine olan etkilerine vurgu yaparak Türkiye’de çeşitli kıyı alanlarının kullanımı ile ilgili örnekler vermektedir. Diğer bir çalışmada Soykan’ın (1996) “*Tunus’ta Turizmin Bugünkü Etkileri ve Durumu*” adlı çalışmasıdır. Bu çalışmada turizmin tarım alanlarının elden çıkması, şiddetli su tüketimi ve sosyal problemlerdeki artışa neden olduğu vurgulanmıştır. Kıyı alanlarına talebin fazla olması ve yarattığı etkiler konusunda diğer bir çalışma ise Davies ve Cahil’in (2000) “*Environmental Implications of the Tourism Industry*” adlı eseridir. Burada doğal güzelliğe sahip birçok kıyının yüksek beton otellerle kaplanmaya başladığında, doğal çekiciliklerin yok olabileceğine değinilmektedir. Ayrıca bu durumun tarihi ve arkeolojik değerlerle de uyumsuzluk yaratacağı belirtilmektedir. Harrison’un (2004) “*Tourism in Pasific Islands*” çalışmasında da kıyı turizminden kaynaklanan olumsuz etkilerden bahsedilmektedir. Harrison’un bu çalışmasında turizm faaliyetlerinin büyük ölçüde kıyılarda yoğunlaştığına vurgu yapılmaktadır. Turizmin olumsuz etkilerinin başında, gürültü, trafikten kaynaklanan hava kirliliği, orman yangınları, altyapı

yetersizliği, kıyı bölgeleri ile verimli tarım topraklarının dağınık ve yoğun yapılaşma ve ikinci konut alanlarıyla betonlaşması gibi faktörler gelmektedir. Çalışmada bu olumsuz etkilerin doğal dengeyi bozduğu dolayısıyla turizm potansiyelini oluşturan değerlerin yavaş yavaş ortadan kalkmasına neden olduğu belirtilmektedir.

Bahar (2003) “*Kitle Turizminin Çevre Üzerindeki Olası Etkileri: Bodrum Örneği*” adlı çalışmasında kitle turizminin olası etkilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada, Bodrum’da turizmin mevsimsel yoğunlaşmasına bağlı olarak birçok sorun tespit edilmiştir. Bunlar arasında çöp miktarında yüksek artış, tarım alanlarındaki azalış ve deniz suyundaki kirlenmeler yer almaktadır.

Turizm planlaması turizm etkilerini azaltmak açısından önemli bir konudur. Yücel (2002) “*Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm*” çalışmasında turizm planlamalarının turizm sektörü ile sınırlı olmamasını, yerli halkı ve diğer sektörleri de içermesi gerektiğini belirtmiştir. Bu planlama, öncelikleri, değerleri ve yerel halkın bilgilerini entegre etmeli, yerli halkın katılımını güçlendirmeli, takip ve kontrol mekanizmalarına imkan tanınmalıdır. Turizm planlamalarına verilen önem aynı zamanda turistik alanlarda turizmin sürdürülebilirliği konusunda ışık tutmakta yön vermektedir. Bu açıdan turizmde planlama konusu oldukça önemlidir. Bu konuyla ilgili çeşitli çalışmalar vardır. Örneğin, Yüksel’in (2004) “*Turizmde Planlama ve Uygulama: Başarısızlık Nedenleri ve Öneriler*” çalışmasında turizm planları uygulanırken karşılaşılabilecek sorunlar üzerinde durulmaktadır. Bir başka çalışmada Özdemir (2006) “*Resort Planlaması: Turizm Planlaması İçindeki Yeri ve Önem*”’nde turizmde planlamanın önemine değinerek destinasyon planlaması içinde değerlendirilebilecek olan resort planlamasına vurgu yaparak bunun çevresel kaynakların korunması, ekonomik kaynakların etkin kullanımı ve sosyo-kültürel varlıkların uygun olarak değerlendirilmesi sonucunda yeni bir resortun kurulmasını, mevcut bir resortun canlandırılmasını veya geliştirilmesini sağlayan kapsamlı ve sistematik süreçlerden oluşan bir planlama türü olduğunu belirtmiştir. Londra Yerel Hükümeti’nin yayınladığı (2006) “*Good Practice Guide on Planning for Tourism*” başlıklı eser, turizm planlamalarının niçin önemli olduğununa vurgu yaparak, turizmde planlamanın nasıl yapıldığı üzerinde durulmuştur. Buna göre palanlama sistemi turizmdeki gelişmeye destek olmanın yanı sıra turizmin getirdiği ekonomik, sosyal ve çevresel faydaların

artışında aktif bir rol oynar. Aynı zamanda planlama sistemi bu faydaların en sürdürülebilir şekilde gerçekleştirilmesini garanti etmeyi hedefler.

Örneğin, Tunçer (2007) “*Koruma’nın Yasal, Yönetsel, Planlama ve Kültürel Boyutları: Perge-Antalya-Kaş-Patara Koridorunda Korumanın Son 15 Yılının Değerlendirilmesi, Sonuçlar ve Öneriler*” çalışmasında turizm planlamalarında Antalya ve çevresindeki “miras coğrafyalar”, “ekolojik hassas alanlar”, “önemli doğa alanları”, “sıfır yok oluş alanları”, “kuş, memeli, sürüngen, caretta caretta, balık, kelebek gibi önemli fauna alanları” yanı sıra “önemli bitki alanları”nı dikkate alacak bir planlama yaklaşımının olması gerektiğini vurgulamıştır. Aslan’ın (2008) “*Turizm Planlamasına Yerel Toplumun Katılımı: Saklı Bahçe Akyaka Üzerine Bir İnceleme*” adlı çalışmasında ise daha çok turizm planlamalarının nasıl olması gerektiği üzerine durulmuş, geleneksel turizm planlamasının turizmin olumsuz sonuçlar doğurmasına neden olduğu vurgulanmıştır.

Turistik merkezlerdeki yoğun arazi kullanımı kendini turistik tesisler ve ikinci konutlarla göstermektedir. Bu konu ve etkileri üzerine bir çalışma da Kılıçaslan’ın (2006) “*İkinci Konutların Deniz Kıyılarına Etkisi*” adlı çalışmadır. İkincil konutların çevre üzerindeki etkilerinin alındığı bu çalışmada diğer turistik tesislere oranla daha fazla arazi tüketen ikinci konutların kıyı alanlarının olumsuz etkilenmesine, taşıma kapasitesinin zorlanmasına, sonuçta kıyı alanlarındaki koruma – kullanma dengesinin doğa aleyhine bozulmasına neden olduğu belirtilmektedir.

Ariv, Yıldırım ve Topkaya (2006) tarafından yapılan bir çalışma ise “*Antalya Kentindeki Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarına Etkilerinin Belirlenmesi*” konuludur. Çalışmada, Antalya’da hızla gelişen turizmin yarattığı çevresel sorunlar belirtilmiş olup ayrıca Antalya kenti doğusunda bulunan Lara-Kundu bandındaki turizm faaliyetlerinin kıyı alanlarına etkileri Coğrafi Bilgi Sistemleri ve uzaktan algılama kullanılarak belirlenmiştir. Çalışmada Lara – Kundu bölgesinde golf alanları tahsisi ile önemli miktarda orman alanlarının yok edilmesi, dolayısıyla doğal değerler ve biyolojik çeşitlilik kaybından bahsedilmektedir.

Kıyı alanları hem doğal süreçlerin hem de beşeri ve ekonomik süreçlerin etkisi altında bulunan hassas alanlardır. Kıyı ekosistemleri (Şekil 1) ekosistemler arasındaki

hammadde temini, savunma, rekreasyon ve turizm, sağlık, enerji, gıda maddeleri kaynağı ve spor etkinlikleri vardır. Kıyı alanlarının insanlar için önemi şüphesiz kullanım olanaklarının genişliğiyle alakalıdır. Örneğin, doğaya olan ekonomik bağlılık ve ulaşım imkânları insanları kıyılarda yerleşmeye yöneltmiştir. Geçmişten günümüze ulaşan yerleşmelerin büyük bir çoğunluğunun kıyıda yer alması ve günümüzde de insanların geçici ve kısa süreli de olsa kıyılara yerleşmeleri, planlama ve düzenlemelerine büyük bir önem verilmesine neden olmuştur. Sanayi tesislerinin kıyıyı tercih etmeleri ulaşım ve hazır altyapı imkânları, kentleşmiş mekân, hazır işgücü faktörlerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, üretim atıklarının kolay bir yolla, deniz, göl ve akarsulara atılma imkânlarını da belirtmek gerekir. Bu özellikler kıyıyı sanayi için bir çekim noktası yapmaktadır.

Kıyılar aynı zamanda turizm ve rekreasyon alanları olarak insanların yorucu kent yaşamından uzaklaşma, dinlenme, eğlenme, bilgilenme, yeni bir çevre görme, amacıyla kısa veya uzun bir süre için kendi oturdukları çevreden ayrılmalarını sağlamaktadır. Kıyı alanlarının tüm bu özellikleri ve çekicilikleri kıyı alanlarına olan talebin fazla olmasına yol açmıştır. Bu talepler çeşitli baskı unsurlarının doğmasına yol açmıştır. Kontrolsüz yapılaşma, yanlış arazi kullanımı, su ve elektrik kaynaklarına aşırı yükleme, çevresel kaynakların aşırı kullanımı ve çeşitli atıklar bu baskılar arasında gösterilebilir.

Kıyı yönetimindeki problemler genellikle, kıyı ve deniz kaynakları üzerindeki ortak ilgiden doğan ve çatışan taleplerden dolayı açığa çıkmaktadır. Çoğunlukla kaynaklara olan talep, doğrudan kullanıcı faaliyetlerine bağlıdır (örneğin, tarımsal faaliyetler). Ancak altyapı sistemleri de kaynaklar üzerinde önemli taleplerde bulunmaktadır. Örnek olarak bir kıyı lagün sisteminin denize kapatılması yoluyla, deniz balıklarının lagündeki gelişim fonksiyonları engellenmiş olur. Özellikle kıyı bölgelerinde araziye olan talebin fazla olması çevresel, ekonomik ve sosyal birçok etkiye de neden olmaktadır. Doğal dengenin bozulma noktasının turizm açısından ekolojik taşıma kapasitesinin aşılmaya başladığını gösterdiğini vurgulayan Çavuş (2004) bu aşamadan sonraki turistik faaliyetlerin sürdürülmesinin ekosistem için telafisi zor sonuçlar doğuracağına diğer yandan, turistik faaliyetler nedeniyle ekosistemde ortaya çıkacak bozulmaların turizmle ekosistem arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisinden dolayı, sonuçta turizmin kendisine de zarar vereceğini belirtmiştir.

Yapılan araştırmalar (Örneğin, Zafer ve Duman, 1997) kıyı bandında yer alan yoğun yapı alanlarının çevre üzerinde kirlenme, betonlaşma, doğanın tahribi gibi etkilere neden olduğunu göstermiştir. Denize ulaşan atıklar deniz ekosistemine büyük zarar verebilmektedir. Örneğin, Hawaii adası Oahu üzerindeki Kaneohe Koyu'nda atık ve pis su boşaltımı '*Distyasphaena Cavernosa*'su yosununun büyük ölçüde ve hızla büyümesine ve mercan resiflerinin büyük bölümler halinde yok olmasına sebep olmuştur (Edington ve Edington, 1988).

Kıyıların turizm amaçlı kullanımında en önemli mekânsal sorun yapılaşmanın yer seçimidir (Doğaner, 2001). Özellikle yoğun ve kontrolsüz ikincil konutların varlığı turizmin temel kaynağı olan hassas ekosistem alanları olan kıyılara zarar vermektedir. Kıyıda yer alacak arazi kullanım faaliyetlerinin kıyıdan içeriye çekilmesi gerektiği sıklıkla vurgulanmaktadır. Bilhassa, sahil şeridi boyunca yazlık evler dahil doğal peyzajı bozucu yapılaşmanın hoş karşılanmadığı (Atalay, 2004), daha fazla tesis yapımıyla turistik alanların adeta kentleştiği (Atalay, 2001: 264), bunun da turizm açısından yarardan fazla zarar sağladığı ileri sürülmektedir.

Kıyı turizminin ekolojiye ve çevreye verilen önem ölçüsünde güvence altına alınabileceğini vurgulayan Sponza (1998: 443) kıyı bölgelerinde turizmin çevreye olumsuz etkisinin olmaması için göz önüne alınması gereken temel faktörün o kıyı bölgesinin "taşıma kapasitesi" olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle doğal kaynakları ve mevcut potansiyeli doğru bir şekilde analiz edilmiş kıyı kullanım olanaklarının belirlenmesi önem taşımaktadır. Özellikle turizm potansiyelinin yüksek olduğu Kuşadası gibi alanlarda diğer faaliyet alanlarıyla turizm arasındaki hassas ilişkileri iyi anlamak gerekir. Sesli, Aydınoğlu ve Akyol (2002) ülkelerin kıyılara verdiği önemin, başta merkezi ve yerel yönetimlerin, daha sonra ise mevcut ve potansiyel kullanıcıların kıyılara yönelik bakış açısı ile belirlendiğini vurgulamaktadır.

Merkezi ve yerel yönetimler açısından kıyıları tamamen bir ekonomik kalkınma aracı olarak değerlendirildiklerinden, çoğu zaman kısa dönemde fazla kazanç sağlamak amaçtır. Bu tür bir yaklaşımın doğal sonucu ise kıyı kaynaklarının kısa zamanda tahrip edilmesidir. Kıyılarda turizm kaynaklı sorunlara bir örnek Edremit-Küçükkuyu'dan verilebilir (İrtem ve Karaman, 2004). Bu alanda tespit edilen sorunlar arasında kıyı kenar çizgisinin bozulması, kıyı ekosisteminde tahribat, aşırı kullanım sonucu

kaynakların tüketilmesi, altyapı eksikliği ve ağaçlık alanların (zeytin) tahribatı sıralanmaktadır. Benzer sorunlar Kuşadası'nı da tehdit etmektedir.

1.1.4. Kuşadası

Ülkemizde turizm poyansiyeli yüksek birçok alan bulunmakla birlikte ağırlıklı olarak arz-talep ilişkisi açısından yoğun kullanıma sahne olan kıyılarımız en çok tercih edilen ve dolayısıyla en fazla baskı altında olan yerlerdir (Gönençgil, 1998:529). Kıyı turizmi özellikle yaz ayları boyunca aynı koşullarda olan turistlerin çok yüksek bir oranda tercih ettikleri bir turizm şekli haline gelmiştir (European Commission Enterprise, 2000). Turizm için en uygun kıyılar, deniz mevsiminin yılın en az yarısını aştığı (6-7 ay) iklim koşullarında önceden sanayi fonksiyonu için seçilmemiş, kırsal ekonomik fonksiyonların hakim olduğu; az ve dağınık nüfuslu kıyılardır. Bu koşullara sahip kıyılarda topoğrafik tasnife göre alçak kıyılar kıyı turizmi, enine yüksek kıyılar ise yat turizmi için uygundur (Doğaner, 1998:25).

İçöz (1987) '*Turizmin Bölgesel Ekonomik Etkileri ve Kuşadası Örneği*' çalışmasında Kuşadası'nda turizmin ekonomik yapıya etkileri üzerinde durmuştur. Halkın büyük bir kısmının turizmden geçimini sağladığına ve Kuşadası'nın turizm bakımından ülkemizin önde gelen ve gelişen bir bölge olması, buraya dışarıdan oldukça fazla işgücü ve sermaye akmasını sağladığını belirtmiştir. Kuşadası'nda turistik faaliyetle uğraşan ve bu sektörde çalışan ve yatırım yapanların büyük bölümü ilçeye başka yörelerden gelenlerden oluşmaktadır. Yerli halkın turizme ilgisi pansiyonculuk, turistik eşya yapımı ve ticareti, küçük esnaflık gibi uğraşlardan ileri gitmemektedir.

Dinçay (1998) "*Kuşadası İlçesi Coğrafyası*" adlı çalışmasında Kuşadası'nın doğal çevre özellikleri ile beşeri ekonomik özelliklerini incelemiştir. Kuşadası'nın gerek turistik tesis gerekse yatak adedi bakımından önemli bir turistik merkez olduğunu vurgulamış, coğrafi perspektifte bir etüt çalışması sunmuştur.

Öner ve Uncu (2000) "*Kuşadası'nın Gelişiminde Coğrafi Çevre Özelliklerinin Etkisi*" çalışmasında Kuşadası'nın bir turizm merkezi olmasında coğrafi özelliklerin etkisini belirtmiştir. Bu özellikler arasında Kuşadası çevresinin jeomorfolojik, iklim ve bitki örtüsü, hidrografik özelliklerinin yanı sıra Kuşadası'nda arazi kullanımı ve bunun ortaya çıkardığı sorunlar belirtilmiştir.

Tarcan, Filiz ve Gemici (2000) “*Davutlar Kaplıcası (Kuşadası-Aydın) Çevresinin Hidrojeolojisi ve Hidrojeokimyası*” adlı çalışmada Kuşadası’ndaki turistik tesislerin çok fazla su kullanımından dolayı artan su masrafları sebebiyle, ihtiyaçlarının büyük bir kısmını açtıkları sondaj kuyularından sağlamakta olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmada, kıyı bölgelerinde açılan kuyulardan suların fazla çekilmesi, yeraltında tatlı – tuzlu su dengesini bozduğu ve tuzlu su seviyesinin yükselmesinde sebep olduğu vurgulanmıştır. Bu özelliklerden dolayı Kuşadası kıyı bölgelerindeki su kaynaklarının tuzluluk seviyesinin artmasından dolayı kaybedildiği belirtilmiştir.

Öztürk, Efe, Çelik, Başlar, Feoli ve Scimone (2000) “*Dilek Yarımadası Milli Parkının Biyocoğrafya Özellikleri’nin Kuşadası’nın Gelişimine Katkısı*” adlı çalışma Kuşadası’nın çekiciliklerinden biri olan Milli Parkın etkisi üzerindedir. Bu çalışmada turizmin vejetasyon üzerindeki olumsuz etkisinden bahsedilmektedir. Bu olumsuz etkiler arasında yangın ve diğer müdahaleler nedeniyle parkın Doğanbey’e doğru olan kesimindeki endemik türlerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması belirtilmektedir.

Deniz turizmine açık bir yörenin şüphesiz en önemli çekici özelliği iklimidir. Kuşadası’nın bu özelliğine vurgu yapan çalışma Koç (2000) tarafından “*Kuşadası’nın Diğer Bir Zenginliği Doğal Mevsimler*” üzerinde yapılmıştır. Çalışmada, Kuşadası’nda yaşanan doğal mevsimler belirlenmiştir. Kuşadası’nda kış doğal mevsiminin zayıf olarak tespit edilmesi yıl boyunca değişik turizm etkinliklerine uygun ortam hazırlamaktadır.

Farklı bir çalışma da Karaman (2000) tarafından yapılan “*Kuşadası’nda Yapılmış Yerbilimleri Araştırmaları ve Kuşadası için Önemi*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada yazar Kuşadası’nda uzun vadeli turizm ve yerleşme projeleri için öneriler vermektedir. Kuşadası turizm politikasının planlanmasında jeolojik yapı ve yerel kaynakların uzun vadeli kullanılması için çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu çalışmalar içinde birinci derecede deprem bölgesinde yer alan Kuşadası’nın yapılaşma planlamalarında jeolojik özelliklerin iyi bilinmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca Kuşadası’nın jeoloji haritasının dinamik ve kontrollü olmasının öncelikli bir konu olduğu ve Kuşadası’nda yoğun yeraltı suyu tüketimine karşı yeraltı sularının korunması için uygun tedbirler alınmadığı vurgulanmıştır.

Kuşadası ile ilgili başka bir çalışma da nüfus üzerine yapılmıştır. Çalışma Emekli (2000) tarafından “*Gelişimi Yapısı ve Sorunlarıyla Kuşadası Nüfusu*”dur. Çalışmada turizmin Kuşadası nüfusunu nasıl etkilediği, nüfus artışı ile birlikte nüfus yapısında meydana gelen değişiklikler ve nüfus artışı ile birlikte ortaya çıkan sorunlara değinilmiştir. Bu sorunlar arasında su, çöp toplama ve kanalizasyon başta gelmektedir. Yaz aylarında artan nüfusa içme suyu yetişmemekte, çöpler kış aylarındaki gibi toplanamamaktadır.

Kuşadası ile ilgili farklı bir çalışma ise Tanrısevdi ve Çavuş (2003) tarafından yapılmıştır. “*Özel İlgi Turizmi ve Özel İlgi Turizmi Kapsamında Kuşadası ve Çevresinde Var Olan Potansiyel Kaynaklar Üzerine Bir İnceleme*” adlı çalışmada Kuşadası’nın önemli bir kitle turizm merkezi olduğu belirtilmekle beraber Kuşadası’nda turizmin geçirdiği evrelerden bahsedilmiştir. Kuşadası’nda turizmden kaynaklanan sorunlara değinilerek, bu önemli turistik merkezin her ne kadar kitle turizmi üzerinde odaklanmış bir turistik ürün olsa bile, özel ilgi alanlarına cevap verebilecek önemli bir potansiyele sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu özel ilgi alanları olarak Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Davutlar termal kaynağı, Şirince ev yapımı şarapları, kırsal turizm türleri açısından çeşitli yerleşim yerleri ve deve güreşleri özel ilgi turizmi potansiyeli taşıyan kaynaklar olarak gösterilmiştir.

Çavuş ve Tanrısevdi (2003) tarafından yapılan “*Residents' Attitudes Toward Tourism Development: a Case Study in Kuşadası*” bir araştırmada ise Kuşadası’nda turizmin yarattığı olumlu etkiler ile beraber, yerli halkın bazı olumsuz etkilere de maruz kaldığı ve bu olumsuzluklardan rahatsızlık duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin, yöredeki turizm faaliyetlerindeki artışa bağlı olarak fiziksel taşıma kapasitesi değişkenlerinde yerli halkın yaşam düzeyini yükseltecek hizmet birimlerinin geliştirilmemesi yüzünden ortaya çıkan alt ve üst yapı sorunları, trafik, gürültü gibi sorunlardır. Bu olumsuz etkiler, Kusadası'nda, turistik yaşam sürecinde fiziksel taşıma kapasitesi fonksiyonu içinde yer alan değişkenler ile turizmin gelişme düzeyi arasında bir denge de kurulamadığı için ortaya çıkmıştır.

Çalışkan’ın (2003) “*Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesindeki Uygulaması*” adlı çalışmasında ise turizmin ekonomik getirilerinin insanların turizmi algılama boyutunda önemli bir yere sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışmada Kuşadası halkının turizmin negatif etkileri hakkındaki görüşlerinin daha net araştırılabilmesi için Kuşadası'nın ekonomik açıdan turizme olan bağımlılığının kırılması gerektiği belirtilmiştir.

Kıyı alanlarında meydana gelen turizm faaliyetleri sonucunda arazi kullanımındaki değişikliklerin belirlenmesi ve turizmin çevresel etkileri konusunda yerel halkın tutumlarının araştırıldığı bu tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu dahilinde olan kıyı kullanımı, turizm-çevre ilişkisi, turizmin etkileri ve yerel halkın tutumlarına ilişkin literatür bilgilerine yer verilmiş; ayrıca, alan çalışması olan Kuşadası ile ilgili daha önce yapılmış benzer çalışmalar örneklendirilmiştir. Araştırmanın amacı ve önemi, yöntemine de bu bölümde yer verilmiştir. İkinci bölümde, Kuşadası'nın kısa tarihçesi, genel fiziki coğrafya ve beşeri ekonomik özellikleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde kıyı kullanımı ve turizm konuları üzerinde durularak Kuşadası'nda kıyı kullanımı ile ilgili elde edilen veriler sunulmuştur. Ayrıca sürdürülebilir turizm anlayışı üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise, Kuşadası'nda turizmin çevresel etkilerine karşı yerel halkın tutumları araştırmada elde edilen bulguların analizine ve ortaya çıkan sonuçların yorumlanmasına yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar kapsamında sonuç ve öneriler getirilmiştir.

1.2. ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Turizm faaliyetleri, bir alanda gelişmeye başladığı andan itibaren o alanı çok boyutlu etkilemeye başlar. Bu boyutlar arasında doğal, sosyal ve kültürel çevre ile etki alanları yer almaktadır. Turizmden kaynaklanan gelir artışı elbette önemli bir konudur fakat turizmi sadece ekonomik boyutlu bir olay olarak görmek uzun vadede yanıltıcı olabilmektedir. Bu açıdan turizmin gelişimi doğal çevre, hassas ekosistemler, tarihi kaynaklar, toplumlarının sosyo-kültürel özellikleri ve tutumlarını etkileyebildiği için ekonomik boyuttan daha fazla önem arz etmektedir.

Turizm faaliyetleri öncelikle doğal çekicilikleri olan alanlarda yoğunlaşmaya başlar. Bu alanlar zamanla özellikle yılın belli dönemlerinde yaz turizmi ile kalabalıklaşan ve artan nüfus miktarıyla dikkat çeker. Böylelikle artan nüfus ile hızla tüketilen ve kaynakları aşırı talebe uğrayan bu alanlar doğal çevrenin tahribatıyla turistik bölgeler halini alır. Özellikle turizmin geliştiği bazı kıyı alanlarında örneğin Kuşadası'nda kontrolsüz gelişen turizm faaliyetleri bu alanlara özgü planlamaların olmayışından kaynaklanmaktadır. Ne yazık ki ekonomik çıkarların öne geçmesiyle ve planlamalardaki eksiklikler ile taşıma kapasitesinin üzerine çıkılması bir kaosa dönüşmüştür. Bu kaos kendini yanlış kıyı kullanımı, bu alanlardaki verimli arazilerin kaybı, bununla birlikte görüntü kirliliği, yılın büyük bölümü boş kalan tesis ve ikincil konutlar ve onların kıyı ekosistemine verdiği zararlarla göstermektedir. Bu etkiler bugün için Kuşadası'nda çarpıcı bir şekilde gözlenmektedir. Bu açıdan çalışma sahasında şu problemler açığa çıkmıştır:

1. Turizm faaliyetleri doğal ortamda sürdürülebilirlik adına problemlere yol açmakta mıdır?
  - a) Kuşadası'nda yanlış arazi kullanımları ve artan yapılaşma turizmin sürdürülebilirliğini tehdit etmekte midir?
2. Turizm faaliyetleri yanlış arazi kullanımına yol açmakta mıdır?
  - a) Kuşadası'nda hızlı turizm gelişimi arazilerin (özellikle kıyı kuşağındaki) tamamen turizm amaçlı kullanılmasına yol açmış, bu da yanlış arazi kullanımıyla sonuçlanmıştır.
  - b) Kuşadası'nda verimli tarım alanları ve zeytinlik alanlar büyük ölçüde tahrip edilmiş ve yerleşime açılmıştır. Böylece kıyı kuşağı kentsel bir görünüm

kazanmıştır. Bu da beraberinde görüntü kirliliği, arazilerinin yetenekleri dışında kullanımı, toprak ve denizlerde çevresel sorunlara yol açmıştır.

3. Turizm faaliyetleri yöre halkı üzerinde sorunlara yol açmakta mıdır?
  - a) Kuşadası'nda turizm faaliyetlerinden kaynaklanan çevre sorunları yerel halkın turizme bakış açısını değiştirmiştir.
  - b) Yerel halk turizmin yörede çevresel sorunlara yol açtığını düşünmektedir.
  - c) Yerel halk turizm faaliyetlerinin planlı bir şekilde yapıldığına katılmamaktadır.

Deniz turizmi ile birlikte kıyı alanlarının yoğun kullanımı sadece doğal çevre üzerinde değil orada oturan yerli halk üzerinde de çeşitli etkilerde bulunmaktadır. Yerli halk, yaşama alanlarının geçirdiği olumsuz çevresel değişimden rahatsız olabilmekte ve o alanda turizmin bitmesi gibi keskin tutumlar takınabilmektedir. Ayrıca tatilleri süresince ilişki içinde oldukları yöre halkı, turistlerin farklı kültür ve davranış biçimlerinden de etkilenebilmektedir. Bu doğrultuda turizmin çevresel etkileri, özellikle kıyı alanlarında arazi kullanımı konusundaki değişimler belirlenmelidir. Yörede yaşayan ve turizm amacıyla oraya gelenler arasında ortak kararların alınması, turizmin olumlu ve olumsuz etkilerinin iyi bir şekilde belirlenmesi ayrıca çevresel ve yerel toplumlar üzerindeki olumsuz etkilerini giderici çözümlerin bulunması açısından önem arz etmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Turizm ve çevre arasındaki ilişki üç bölüme ayrılabilir. Bunlar, doğal çevre (su, hava, bitki ve hayvan toplulukları, toprak ve arazi), insan eliyle oluşturulmuş yapay çevre (anıtlar, kentsel oluşumlar, parklar) ve kültürel çevredir (değerler, davranış biçimleri, ahlâk) (Kousis 2000:470). Bu tez çalışması içerik olarak turizmin doğal çevreye olan etkilerini kıyı kullanımı açısından araştırmaktadır.

Turizm ve rekreasyon amaçlı taleplerin artması doğal ve görsel açıdan potansiyeli yüksek alanlar üzerindeki baskıyı arttırmaktadır. Özellikle kıyı kesiminde önemli ekolojik kaynakların kaybı, tarım alanlarındaki değişim beraberinde, yöre halkının geleneksel arazi kullanımlarını terk etmeleri ve verimli tarım alanlarının turizme açılması ile sonuçlanmıştır. Nitekim yaşam alanlarının hızla değişmesi yerel halk üzerinde de olumlu ve olumsuz etkilere yol açmıştır. Bu açıdan turizm faaliyetlerinin kıyı alanlarında arazi kullanımında meydana getirdiği değişikliklerinin araştırıldığı bir çalışmanın, kıyı turizminin yoğun olarak yaşandığı bir alanda gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu tez çalışmasında alan olarak turizmin yoğun olarak yaşandığı Kuşadası uygun alan olarak belirlenmiştir. Fakat yürütülen bu tez çalışmasında, Kuşadası'nın uzun bir kıyı şeridinde sahip olması yürütülen çalışmayı sınırlandırmıştır. Şöyle ki, sahada yürütülen anket çalışması sadece merkezde yaşayan halka uygulanmıştır. Kıyı kuşağının özellikle ikincil konut sahiplerinin bulunduğu alanlarda çalışma yapılamamıştır. İlerleyen çalışmalarda turizm faaliyetleri için kıyı kuşağını işgal eden yazlıkçılara da bir anket uygulanması karşılıklı etkiyi görmek açısından yararlı olacaktır. Ayrıca anket çalışması turizmin yoğun yaşandığı yaz döneminde gerçekleştirilmiş olup kış dönemine ait ikinci bir uygulamayı kapsamamaktadır. Araştırmada turizmin Kuşadası'nda meydana getirdiği çevresel sorunlara değinilmiştir. Çalışma sahasının uzun bir kıyı şeridinde sahip olması ve arazi kullanımındaki değişikliklerin ön planda tutulmasından dolayı turizmin sahada ekonomik, sosyolojik ve kültürel etkilerine değinilmemiştir.

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

İnsanların ortaya çıkışından itibaren yeni yerler keşfedilmesi, nüfusun artması ve bunlara bağlı kaynak kullanımının büyümesi, sanayi ve teknolojiye ilerlemelerle doğayla insanın sürekli mücadelesine sahne olmuştur. Belirli dönemlerde buldukları yerden çeşitli amaçlarla ayrılan insanlar turizm faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir. Böylece gittikleri yerlerde kısa ya da uzun süreli faaliyetleri nedeniyle o alanı da değişime uğratmışlardır. Bu kimi zaman doğal çevre üzerinde tahribatlara yol açarken kimi zaman da toplumların kültürleri, gelenek ve görenekleri üzerinde olumlu veya olumsuz sonuçlara neden olmuştur. Doğal alanlar kullanım şekillerindeki değişikliklerle çekiciliklerini koruyabilirler. Bir bölgenin sınırlarının üzerinde bir yoğunlukta kullanılması alanın kaynaklarının tükenmesinde, sonuç olarak insanların o alanı terk etmesine kadar olan bir süreçle sonlanabilir. Bu açıdan turizmi oluşturan her bileşenin bulunduğu çevrenin her unsuruyla uyum içinde bulunması gerekmektedir.

Zaman ve mekâna bağlı olarak yoğunlaşan turizm talebi arttıkça turizmin olumsuz çevresel etkileri de artmaktadır. Bu özellikle arazi kullanımındaki değişikliklerle kendini göstermektedir. Bu değişiklikler ise yöredeki halkın turizme bakış açısını değiştirmekte tutumlarını etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı, turizmin kıyı kullanımında meydana getirdiği değişiklikler ve bu değişikliklerin etkilerini ortaya koymak oluşturmaktadır. Ayrıca turizm faaliyetlerinin kıyı kullanımı ve çevre üzerindeki etkileri yerel halkın bu konudaki görüşleri ile araştırılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, arazi kullanım haritaları ile arazi kullanımındaki değişiklikler belirlenmiş, turizmin çevre üzerindeki etkilerinin ortaya konulması için ankette verilen her bir ifadenin frekans ve yüzde dağılımları belirlenmiş ve kendi içlerinde değerlendirilmiştir. Bu çalışma turizmin henüz yoğunlaşmadığı diğer kıyı alanlarındaki planlamalara yön göstermesi amacıyla önem taşımaktadır. Böylelikle henüz yanlış arazi kullanımının yaygınlaşmadığı evrede planlı gelişme için zaman kazanılmış olacaktır.

Bu araştırmada turizmin kıyı kullanımı ve çevre üzerindeki etkileri belirlenerek incelenmiştir. Ayrıca turizmin yerel halk üzerindeki etkileri sorgulanarak değerlendirilmiştir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelenmiş ve inceleme sonucunda kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda hem ilgili literatüre hem de uygulama sonucunda elde edilen bulgular ve önerilerle, turizm planlamalarının önemi,

coğrafi metodolojiden hareketle turizmin henüz gelişmemiş kıyı alanlarında kamu ve özel sektöre düşen görevlere katkı sağlayacak bir çalışma olması amaçlanmıştır.

Araştırma alanı olarak Kuşadası'nın seçilmesinde, Kuşadası'nın turizmin ileri safhasında olması bundan dolayı turizmin etkisinin bariz şekilde görülmesi ana etkindir. Kuşadası'nın coğrafi özellikleri arasında, kıyı jeomorfolojisi açısından deniz turzmine olanak sağlayan geniş plajların bulunması, koy ve körfezlerinin deniz turizmi açısından (yat, dalma gibi) zenginlik sunması ayrıca sıcaklık ortalamalarından dolayı yaz mevsiminin turizm açısından uzun sürmesi gelmektedir. Araştırma alanı turizminden dolayı kıyı kullanımını açısından yoğunluk yaşamaktadır. Kıyı kullanımının çevre ve turizm açısından özellikle verimli tarım alanlarına sahip kıyı kuşağında nasıl olduğunu ortaya koymak açısından alan uygun bir örnek teşkil etmektedir. Kıyı alanındaki toprakların verimli tarım arazilerinden oluşmaları ayrıca çevresinde doğal (Büyük Menderes Deltası Milli parkı), tarihi ve kültürel (Efes, Meryem Ana) özellikleri ile turizm hareketliliğinin yoğun olarak yaşanması ve yılın her mevsimi turistlerin uğrak yeri durumunda olması tercih nedeninde etkili olmuştur. Bu şekilde turizmin ileri safhasında görülen sorunların turizmin başlangıç safhasında olan turizm yatırım sahalarına yansımaması ve bunlardan ders alınması açısından bu çalışma önem taşımaktadır.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

1.5.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Kuşadası'nda kıyı kullanımının nasıl olduğunu ortaya koymak için, Kuşadası kıyı bandında arazi kullanım şeklinin tespiti, toprak özellikleri, arazi kabiliyet sınıflarının belirlenmesi ve günümüzdeki kullanım ile ilgili uydu görüntüsünün karşılaştırması yapılmıştır. Bu amaçla Aydın M18 1/100,000 ölçekli Kuşadası topografya haritası ile 1/100.000 ölçekli Aydın ili Arazi Kullanım Haritası ve Kuşadası Uydu Görüntüsü (37.861944 North, 27.263611 East–2008) kullanılmıştır. M18 1/100.000 ölçekli Kuşadası topografya haritası ArcGIS 9.0 programı kullanılarak sayısallaştırılmıştır. Ayrıca 1/100,000 ölçekli Aydın ili Arazi Kullanım Haritasından yararlanılarak oluşturulan Kuşadası ilçesi arazi kullanım haritası da sayısallaştırılmış ve sonuç olarak Kuşadası Topografya ve Lokasyon haritaları ile Arazi Kullanım haritaları oluşturulmuştur. Ayrıca tarım arazilerindeki değişimi tespit etmek amacıyla Aydın Tarım İl Müdürlüğüne ait verilerden ve Kuşadası İlçesi Tarımsal Kalkınma Planı'ndan yararlanılmıştır.

Araştırmada turizmin çevresel etkilerinin, yerel halk üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla, turizm faaliyetlerinin çevre sorunlarına neden olup olmadığı, turizmin Kuşadası'nda olumlu ve olumsuz etkileri, hangi dönemlerde çevresel sorunların artış gösterdiği, turizmden kaynaklanan nüfus artışının doğal kaynaklar üzerindeki etkileri, arazi kullanımının yarattığı etkiler, yapılaşmanın ortaya çıkardığı sorunlar, ikincil konutların ekolojik dengeye etkisi, çevre koruma konusunda sorumlular ve turizmin sürdürülebilmesi için yapılması gerekenler konularına yönelik Aydın'ın Kuşadası ilçesinde yerel halkın turizmin geliştiği bir bölgede turizm faaliyetleri-çevre arasındaki ilişkileri algılama boyutunu ortaya koymak hedeflenmiştir. Araştırmanın hedef kitlesini (evreni) ülkemizde kıyı turizminin yoğun bir şekilde yaşandığı Aydın İlinin 54,502 nüfuslu Kuşadası'nda merkezde yaşayan 39,265 nüfuslu yöre halkı oluşturmaktadır. Buna göre Kuşadası merkezde yaşayan halka anket uygulanmıştır.

Kıyı kullanımındaki değişikliklerinin saptanması amacıyla arazi kullanım haritası oluşturulmuş ve sahaya ait uydu verileri ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca tarım alanlarındaki değişimler (1997–2005) incelenmiş ve 1985–1995 yılları arasında ekili-dikili alanlarda meydana gelen değişimler değerlendirilmiştir. Yerel halkın çevresel etkiler konusundaki

tutumlarını ölçmeye yönelik anket çalışması ise 1 Ağustos - 5 Ağustos tarihleri arasında Kuşadası merkezdeki kıyı kuşağına yakın, turizmin etki sahasında olan mahallelerde uygulanarak yapılmıştır. Merkezdeki toplam 3326 hane halkına sahip 6 mahalleden (Alacamescit, Camiatik, Camikebir, Dağ, Hacıfeyzullah, Türkmen) Türkmen, Camiatik, Alacamescit, Camikebir (Şekil 12) mahallelerinden toplam 150 kişiye anket dağıtılmış, veri temizleme aşamasından sonra 125 anket değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Turizmin çevreye etkilerinin yerel halkın tutumlarıyla araştırılmasına yönelik hazırlanan anket formu Kuşadası merkezde yaşayan yöre halkına uygulandıktan sonra elde edilen bulgular, bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS 10.0 for Windows programı yardımıyla çözümlenerek yorumlanmış ve bu anlamda öneriler geliştirilmiştir. Turizmin çevreye etkileri konusunda yerel halkın tutumlarının sorgulanmasına yönelik hazırlanan her bir anket ifadesinin yüzde, frekans ve aritmetik ortalama değerleri analiz edilmiştir.

1.5.2. Verilerin Toplanması

Araştırmada yerel halkın tutumlarını ölçmeye yönelik anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket formu Baysan (2002)'den geliştirilerek hazırlanmıştır. Anket formuna araştırma amacına yönelik, turizm ve çevresel sorunlar, kıyı kullanımına ilişkin sorular geliştirilerek eklenmiştir. Sorular test edilerek gözden geçirilmiştir. Anket, kişisel sorular dahil olmak üzere 26 sorudan oluşmaktadır. Daha sonra sorulara geçilmektedir. Araştırmanın amacına uygun olarak Kuşadası'nda turizmin çevresel etkilerini belirlemek amacıyla turizm faaliyetlerinin çevre sorunlarına neden olup olmadığına ve bu sorunların neler olduğuna dair on, turizmin Kuşadası'na olumlu etkileri konusunda bir, Kuşadası'nda yanlış arazi kullanımı için iki, yapılaşmanın getirdiği olumsuz etkiler için üç, çevre üzerinde turistler, seyahat şirketleri ve konaklama tesislerinin etkileri için bir, turizmden kaynaklı çevre sorunlarından sorumlu ve para ödemesi gerekenler için iki ve son olarak turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak için neler yapılabileceği konusunda bir soru yer almaktadır. Anketin son bölümünde ise ankete katılanların demografik bilgilerine yönelik altı soru (kaç yıldan beri Kuşadası'nda yaşadıkları, cinsiyeti, yaş grubu, eğitim durumu, meslek ve aileden birinin turizm ile ilgili işlerde çalışıp çalışmadığı) yer almaktadır.

Anket sorularından 11 adedi kapalı uçlu (7 sıralama, 4 tek cevaplı), 8 adedi 5'li Likert ve geri kalanı açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Turizmin Kuşadası'nda olumlu

etkileri, Kuşadası'nda turizm kaynaklı çevre sorunları, seyahat şirketlerinin ve konaklama tesislerinin çevre üzerinde ne derece etkili olduğu, kıyı çizgisi boyunca yapılaşmanın yer seçiminin doğru yapıldığına katılma durumu gibi sorular Likert tipindedir. Turizmin Kuşadası'nda olumlu etkileri, Kuşadası'nda turizm faaliyetlerinin çevreye verdiği olumsuz etkileri azaltmak için gerekli olan girişimleri kimler yapmalı, yapılaşma daha çok hangi faktörler üzerinde olumsuz etki bırakmakta, hangi çevre sorununun turizm faaliyetlerinden kaynaklandığı gibi sorular kapalı uçludur. Kuşadası'nda yapılaşmanın getirdiği en önemli olumlu etki ve Kuşadası kıyılarında en çok hangi dönemlerde çevre sorunlarıyla karşılaşıldığı gibi sorular da açık uçlu sorulara örneklerdir. Bu sorular içinde ankete katılanların 5'li Likert ölçeğindeki “Kesinlikle Katılıyorum”, (5) ve “Kesinlikle Katılmıyorum” (1) seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Ankete katılanların kişisel bilgileri (Kuşadası'nda yaşam süresi, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, aile bireylerinin turizmde çalışıp çalışmadığı) ise anketin son bölümünü oluşturmuştur.

1.5.3. Verilerin Analizi

Veri toplamak için hazırlanan anketler Kuşadası'nda, araştırmacı tarafından yöre halkına doğrudan dağıtılıp toplanmıştır. Ankette yer alan ve turizmin çevresel etkilerinin yerel halkın tutumlarıyla belirlemek amacıyla verilen yargılar 1=Kesinlikle Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum olarak puanlandırılmış ve değerlendirmeye alınmıştır. Yöre halkının ankette verilen yargılara verdikleri “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” cevapları onların, bu ifadeleri tercih etmedikleri, “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” cevapları onların bu ifadeleri tercih ettikleri şeklinde kabul edilerek yorumlar yapılmıştır. Yöre halkının belirtilen yargılara yönelik “Emin değilim/bilmiyorum” cevabını işaretlemeleri ise söz konusu ifade ile ilgili kararsız kaldıkları yönünde değerlendirilmiştir. Anket uygulaması gerçekleştirildikten sonra, değerlendirmeye alınan verilerin, ankette yer alan yöre halkının kişisel özelliklerini belirlemek amacıyla yüzde ve frekans analizi yapılarak çözümlenmesine gidilmiştir. Uygulama ile ilgili yukarıda belirtilen analizler, SPSS 10.0 programı yardımıyla yapılmış olup, yüzde ve frekans dağılımları incelenmiştir.

2. BÖLÜM:

ARAŞTIRMA ALANININ GENEL COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

2.1. ARAŞTIRMA ALANININ KISA TARİHÇESİ

Ege Denizi ve Batı Anadolu arasında sahip olduğu stratejik konum ile ön plana çıkan kıyı kentlerinden biri olan Kuşadası, M.Ö. 3000 yıllarında Lelegler, M.Ö. II. yüzyılda Aeolialılar, M.Ö. IX. yüzyılda İyonların hâkimiyeti altına girmiştir. M.Ö. VII. yüzyılda Lidyalıların egemenliğine geçen bölge, M.Ö. 546'da Pers hâkimiyetine sahne olacak, M.Ö. 448'te Atina'nın koruyuculuğuna bırakılacaktır. M.Ö. 334'te Makedonyalı Büyük İskender'in Anadolu'yu ele geçirmesiyle Makedonya Krallığı'na tabi olan bölge, M.Ö. 64'te Romalılara geçmiştir. Hıristiyanlığın ilk yıllarında, Meryemana ile havarilerinden St. Jean'ın Efes'e gelip yerleşmesiyle bir dini merkez haline gelmiş; M.S. 395'te Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra Bizans egemenliğine girmiştir. 1186'da II. Kılıç Aslan'ın bölgeyi Selçuklu Devleti'ne katmasıyla Türk egemenliği başlamış; Selçuklu Devleti'nin yıkılmasının ardından Aydınöğulları Beyliği topraklarına dâhil olmuştur. XV. yüzyılda Venedik ve Ceneviz kontrolüne de sahne olan bölgedeki Osmanlı hâkimiyeti, 1413'te I. Mehmet'in saltanatı döneminde başlamıştır (Yurt Ansiklopedisi, 1982: 1011) (Fotograf 1).

Görüleceği üzere Kuşadası'nın yer aldığı bölge, tarihsel süreç boyunca birçok kez el değiştirmiştir. Bunun sebepleri arasında, bölgenin sahip olduğu coğrafi özellikler ile jeopolitik konumu ön plana çıkmaktadır. Ancak kentin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu hususunda net bir bilgi mevcut değildir. Yaygın görüş, Yılanıcı Burnu denilen mevkide İonlar tarafından kurulmuş olduğudur. Bunun haricinde Pilav Dağı eteklerinde Andız Kulesi denilen yerde kurularak, sonradan ulaşım güçlüğü sebebiyle “Scala Nouva (Yeni İskele)” adıyla bugünkü mevkiine taşındığı da ileri sürülmektedir. Diğer taraftan kentin, günümüzdeki mevkiisinde XVII. yüzyıl başlarında kurulduğunu gösteren araştırmalar da mevcuttur. Bu farklı görüşlerin oluşmasında Kuşadası'nın eski yerleşim isimleri olarak öne sürülen Scala Nouva, Neapolis ve Ania yerleşimlerinin birbirine çok yakın bölgeler olması ve bu sebeple aynı bölgeymiş gibi algılanmasının rolü büyüktür. Öte yandan Ege Bölgesi kıyı şeridindeki coğrafi değişimlerin de bunda etkisi olduğu söylenebilir (Kiel, 2004: 404–405).

Antik dönemde ticari hareketliliği ile ön planda olan Ephesus Limanı'nın Küçük Menderes Nehri'nin taşıdığı alüvyonlar nedeniyle dolması sonucunda önemini kaybetmesi, sonrasında yeni bir liman arayışına yol açmış; bu arayışta ilk tercih yakınlığı sebebiyle Ayasuluğ'dan (Selçuk) yana kullanılmıştır (Baykara, 2001: 229). Selçuk, bu işlevini Ortaçağ boyunca da sürdürmüştür; ekonomik canlılığını XVI. yüzyıl sonlarına kadar muhafaza edebilmiştir. Bu dönem ve sonrasında düşüşe geçerken yerini Kuşadası Limanı'na bırakmış; bu durumun oluşumunda büyük ölçüde Doğu Akdeniz ticaretinin seyri belirleyici olmuştur (Yılmaz, 2001: 203). Kuşadası'nın yükselişe geçmeden önce bir liman olarak işlevi hususunda herhangi bir bilgiyle karşılaşılmamasına rağmen bazı kaynaklarda Scala Nouva adıyla XIV. yüzyılda var olduğu belirtilmiştir. Bu bizi aynı döneme yakın temel kaynak olan Piri Reis'e götürür. Ancak gittiği yörelere ait ayrıntılı bilgiler vermesiyle dikkat çeken Piri Reis, ünlü eseri Kitab-ı Bahriye'de Scala Nouva, Yeni Liman ya da Yeni İskele adıyla bir limandan bahsetmediği gibi Kuşadası'nı, Sığacık Limanı'na yakın yerleri gösteren haritasında küçük bir ada olarak belirtmiş; üzerinde bir canlılık ya da yerleşim olabileceğini ifade eden tek bir cümle bile zikretmemiştir (Senemoğlu, 1973: 176–177). Bu durum XV. yüzyılda boyutlarına ya da çoğu araştırmacının kabul ettiği üzere burun ucundaki küçük adacığın üzerine konan göçmen kuşların fazlalığına atfen Kuşadası denilen bir bölgenin varlığını kanıtlarken henüz yerleşim ve hareketliliğin var olmadığını destekler niteliktedir.

Buna paralel olarak tarihçi Machiel Kiel'in araştırmaları, Scala Nouva olarak adlandırılan bölgenin Efes'in yedi km batısında yer alan Ortaçağ menşeli bir bölge olduğunu, günümüzde Pamucak olarak bilinen yöredeki eski iskele direkleri ve sağlam bir biçimde inşa edildiği anlaşılan rıhtımıyla hala ayakta durduğunu göstermektedir. Kiel, XVIII. ve XIX. yüzyıl haritalarında da bu bölgenin Scala Nova ya da Panormos Harabeleri olarak yer aldığını kaydederken bu bölgenin Kuşadası ile aynı yer olmadığını altını çizmiştir (Kiel, 2004: 404–405). Yörede bulunan eski yerleşim yerlerinden Anaia (Kadıkalesi)'nin Kuşadası'nın bilinen mevkiinde olduğu iddiaları da bulunmaktadır. Ancak Anaia, Kuşadası'nın 10 km güneyinde yer alan ve büyük bir kalenin harabelerini içeren eski bir yönetim ünitesidir. Kadı Kalesi olarak da tanınan bu kale 1200 yılı civarına tarihlendirilmiştir. 1261'den itibaren burada Cenevizliler ticari imtiyazlara sahip olmuşlar; 1304'te ise Katalan paralı asker ordusu için merkez olarak kullanılmıştır. Aynı yıl içinde Aydınolu Beyliği kaleyi ele geçirmiştir ve XVI. yüzyıla

gelindiğinde kalenin, Ayasuluğ Kazası'nın bir nahiyesi konumunda olduğu görülmektedir. Sonrasında bu yerleşimin adı Soğucak olarak değiştirilmiştir (Kiel, 2004: 412). Tüm bu bilgiler Kuşadası'nın XVII. yüzyılda kurulmuş bir Osmanlı kasabası olduğu savını kuvvetlendirmektedir. Bunu farklı dönemlere ait seyahatnamelerden de takip etmek mümkündür. 1631'de Hollandalı seyyah Stochove, "Echelle Neufe" ya da "Coucadacy" olarak isimlendirdiği Kuşadası'nı ziyaret etmiş ve açık bir biçimde kasabanın birkaç yıl önce oluşturulan yeni bir kasaba olduğunu belirtmiştir (Kiel, 2004: 411).

1701'de adayı ziyaret eden Fransız seyyah Joseph de Tournefort, Kuşadası'nın iyi inşa edilmiş, iyi kaldırımlanmış ve evlerinin çatısı çukur kiremitlerle örtülmüş çok güzel bir kent olduğunu kaydetmiştir. Surların, Evliya Çelebi'yi doğrular nitelikte kare biçiminde yapıldığını ve kentte sadece Türkler ile Musevilerin oturduğunu, Rumlar ve Ermenilerin ise kenar mahallelerde ikamet ettiğini kaydetmiştir. Rumlar'a ait Aya Yorgi Kilisesi'nin limanı kuşatan tepedeki kenar mahallede yer aldığını, Musevilerin bir sinagoga sahipken Ermenilerin kiliselerinin olmadığını belirtmiştir. Kasabada mevcut camileri küçük olarak nitelendiren Tournefort, kasabada yaklaşık bin Türk, 600 Rum, 10 Musevi ve 60 Ermeni ailesinin var olduğunu kaydetmiştir. Kuşadası Limanı'nı batı rüzgârı ve karayel alan donanımlı bir liman olarak tasvir eden seyyah, kasabanın garnizonunda yirmi kadar asker bulunduğunu ve kent çevresinde yüz kadar yeniçerinin görev yaptığını aktarmaktadır. Kentte bir kadı, dizdar ve serdar olduğunu bildiren Tournefort, Kuşadası'nın caddeleri çevresindeki bağlar sayesinde oldukça hoş görüldüğünü dile getirmiştir. Kırmızı ve beyaz şarap ile kuru üzüm ticaretinin yapıldığını ancak ticaretin önemli nitelikte olmadığını iletirken çok sayıda maroken deri imalatının mevcut olduğunu notlarına eklemiştir (Tournefort, 2005: 257–285).

XVIII. yüzyılda kentin ticari hacmi incelendiğinde 1713'ten 1722 yılına kadar İzmir'den Marsilya'ya kalkan 419 gemiden 4 tanesinin Kuşadası'ndan kalktığı ve yalnız zeytinyağı yüklü olduğu bildirilir. 1723 yılı Kuşadası Limanı gümrük kayıtlarından aktarılan bilgiye göre ise limandaki en işlevsel ürünler zeytinyağı, keten, kiraz, peynir, limon, sadeyağ ve hasırdır. Seyyah Pococke, Kuşadası'nın komşu yörelerin ve Sisam'ın ihtiyaçlarını tedarik eden bir pazar konumunda olduğunu belirtmiştir. Kentin, pirinç, kahve, keten ve keneviri Mısır'dan; kalın yünlü kumaşları Selanik'ten ve pamuğu

İzmir'den ithal ettiğini belirten Pococke, şehirde üretilen tahılın ise Sisam'a ve diğer adalara ihraç edildiğini kaydetmiştir (Pococke, 1739: 45).

Yüzyılın sonlarına yaklaşıldığında ise İzmir-Kuzey Afrika limanları arasındaki ilişkilerde Kuşadası'nın da aktif bir rol oynadığı görülmektedir. 1776–1783 yıllarındaki Trablusgarp liman trafiğinde 25 gemi ile Kuşadası Limanı'nın etkinliği kaydedilmiştir (Yılmaz, 2001: 206). Bu etkinliğin yüzyılın sonunda da devam ettiği, H. 1213 / M. 1798 tarihli bir belgeden anlaşılmaktadır ki adı geçen belgede İskenderiye'den kahve yüklü 27 adet geminin İzmir, Kuşadası ve Sakız havalisine doğru hareket ettikleri bildirilmektedir (BOA, Cevdet İktisat, Nu. 1644). XVIII. yüzyıl sonlarında adaya kısa bir ziyarette bulunan İngiliz seyyah James Dallaway, Kuşadası'nı modern bir balıkçılık kasabası olarak tanımlamıştır. Çınar ağaçlarının altına inşa edilmiş ve seyyahlar için daima taze kahvenin hazır tutulduğu bir kulübede akşam yemeği yediğini aktaran Dallaway, Kuşadası sakinlerinin bu yaşlı ağaçlara karşı büyük bir saygı gösterdiklerini kaydetmiştir. Orada yaşayan Türklerin, İmparatorluğun genelindeki gibi sükûnetle mutlu olduğunu belirten seyyah, tütün kokusu içindeki çardaklarda tümüyle sessiz bir biçimde istirahat ederek neredeyse tüm günlerini böyle geçirmenin, Türkleri oldukça memnun ettiğini anlatmaktadır. Dallaway, son olarak kasabanın deri boyama imalatıyla ünlü olduğunu bildirir ki yüzyılın başında Tournefort'un işaret ettiği dericiliğin yüzyılın sonunda da aktif bir ekonomik faaliyet olarak devam ettiği görülmektedir (Dallaway, 1797: 230–232).

Bu çalışmada kayıtlarını aktaracağımız son seyyah olan Tancoigne, XIX. yüzyıl başlarında ziyaret ettiği Kuşadası'nı, Sisam Adası'nın tam karşısında yer alan bir ticaret kenti olarak tanımlamıştır. Kalenin, üzerinde Rum ve Ermeni mahallelerinin bulunduğu sarp bir kayanın dibinde inşa edildiğini bildiren Tancoigne, ağa (yerel yönetici), askeri garnizon ve tüm Müslümanların kalede ikamet ettiklerini ve kentin toplam nüfusunun 12,000'i geçmediğini aktarmıştır. Kuşadası Limanı'nın şiddetli kuzey rüzgârı karşısında güvenli olmadığını ancak öteki rüzgârlar estiğinde gemilerin her türlü tehlikeye karşı korunduğunu aktarırken Türklerin Kuşadası adını, göçmen kuşlar sebebiyle vermiş olabileceklerini kaydetmiştir. Tancoigne, Kuşadası'nın son yıllarda Anadolu ticaretinde ambar işlevi gördüğünden, kervanların Anadolu'dan bol miktarda buğday, pirinç ve arpa getirdiklerinden ve yine çok miktarda kurutulmuş meyve, sebze v.s. erzakın burada toplandığından bahsetmektedir. Kendisinin Fransız olması nedeniyle limandaki

İngilizler ile Türk görevlilerin yaptıkları buğday kaçakçılığında şikâyet etmiş ve bu durumun Fransa tarafından ortaya çıkarılması gerektiğini bildirmiştir (Tancoigne, 2003: 40–41).

Görüleceği üzere Aydın'ın turistik açıdan önemli bir ilçesi konumundaki Kuşadası, XVII. yüzyıl başlarında bir Osmanlı kenti olarak kurulmuş; Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde ticari bakımdan önem arz eden bir iskele olarak ön plana çıkmıştır. Milli Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi içerisinde yer alarak İtalyan ve Yunan işgaline uğramış; savaş döneminin sona ermesi ve Cumhuriyetin İlanı'ndan sonra İzmir'e bağlı bir ilçe konumundayken 1954 yılında Aydın iline bağlanmıştır. Günümüz Aydın'ı içerisinde ise sahip olduğu tarihsel birikim ve turistik zenginlikleri ile mevcut önemini muhafaza etmeye devam etmektedir.

Fotoğraf 1. Kuşadası'nın Eski Bir Görünümü

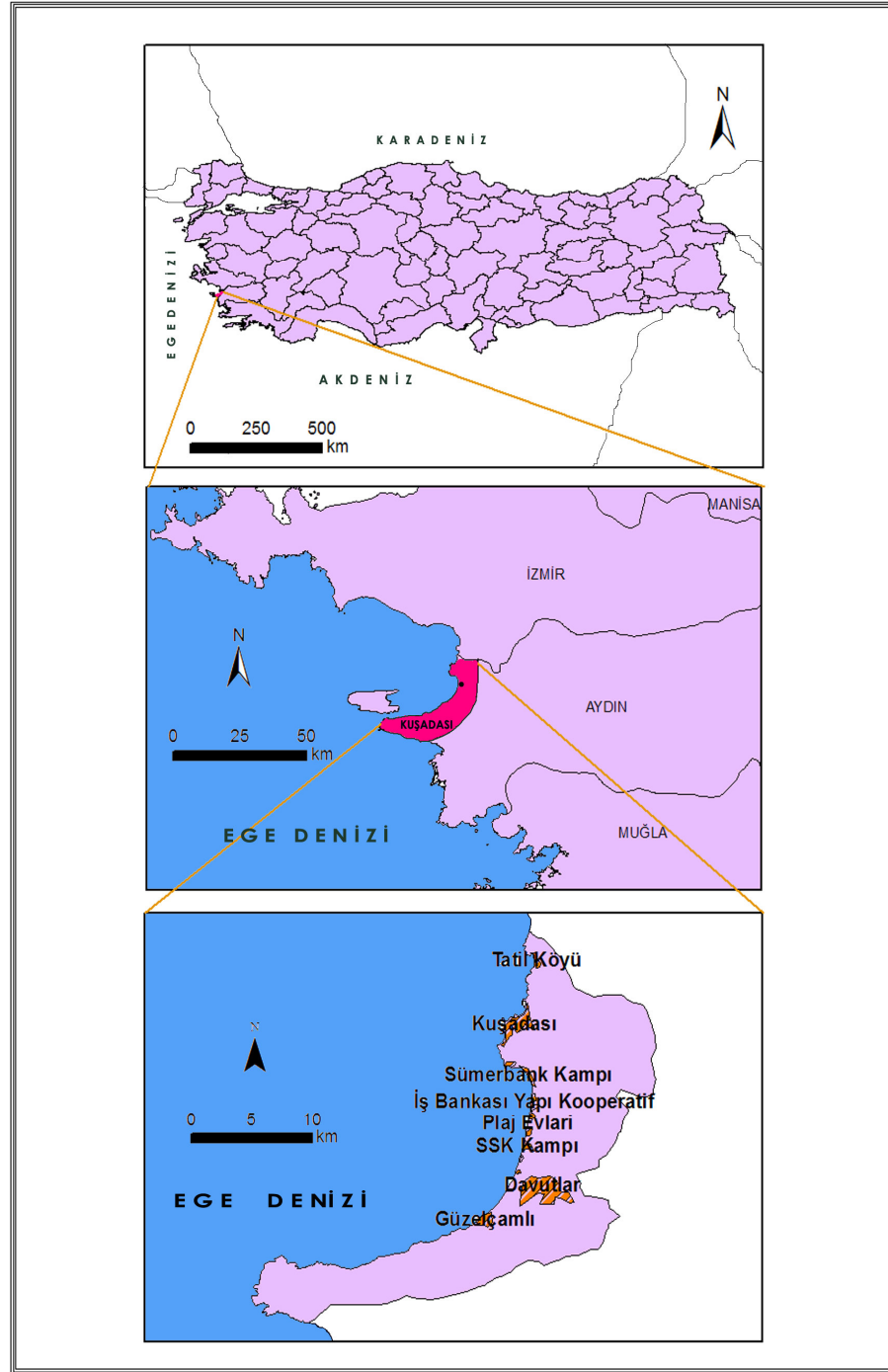
2.2. ARAŞTIRMA ALANININ YERİ VE SINIRLARI

Kuşadası, Türkiye'nin güneybatısında Ege Bölgesi'nin Asıl Ege bölümü sınırları içerisinde, kendi adıyla anılan körfezin hemen kıyısında 37° 52' kuzey enlemi, 27° 15' doğu boylamları arasında yer almaktadır (Şekil 2). 264 km² yüzölçüme sahip ilçenin güneyinde Söke (Aydın), kuzeyinde Selçuk (İzmir), batısında Ege Denizi, doğusunda Aydın yer almaktadır. Kuşadası, Küçük ve Büyük Menderes nehirlerinin oluşturduğu iki büyük taşkın ovası arasında yer alan bir platoda denize doğru uzanmış bir burnun kuzeyinde kurulmuştur.

Elverişli coğrafi özellikleri nedeniyle Prehistorik çağlardan beri yerleşme alanı olan Kuşadası, Batı Anadolu'da Kuzeyde Doğanbeyli Burnu, güneyde ise Sisam Adası ile Dilek Yarımadası arasında büyük bir girinti oluşturan körfezde yer almaktadır. İlçe, İzmir, Efes, Meryemana, Milet, Didim, Priene, Labranda, Alinda, Alabanda, Pamukkale, Marmaris ve Bodrum gibi önemli tarihi ve turistik merkezlerin yakınında bulunmaktadır.

2.3. ARAŞTIRMA ALANININ GENEL FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

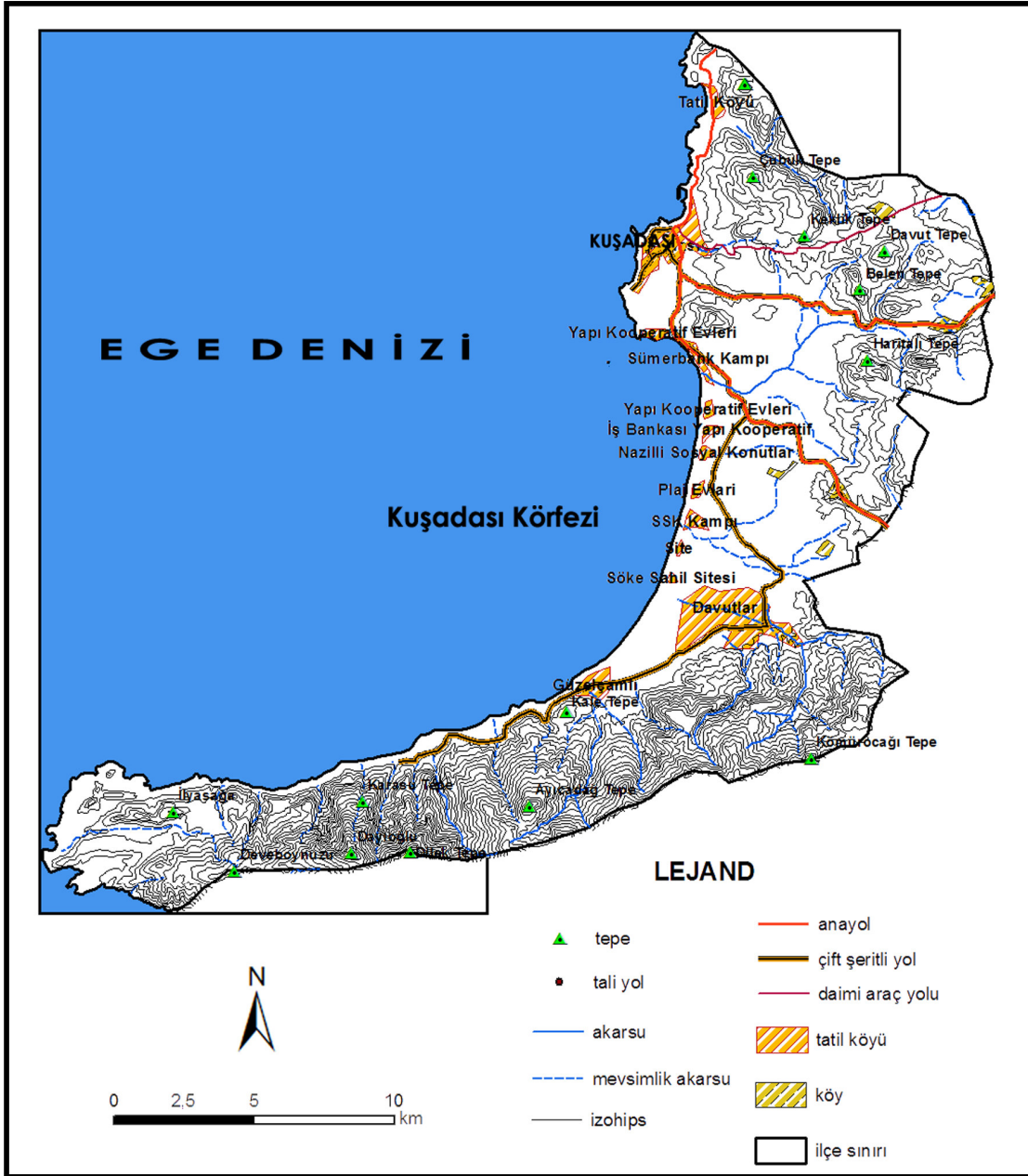
Kuşadası, Batı Anadolu'da Ege kıyılarında güneyde Sisam adası ile Dilek Yarımadası arasında büyük bir girinti oluşturan körfezin merkezinde bulunur (Şekil 2). Kuşadası'nın var olan turizm potansiyelini oluşturan en büyük etken sahip olduğu doğal özelliklerdir. Kıyı turizmine olanak sağlayan doğal plajları, denizi, sıcaklık ortalamaları gibi fiziki coğrafya şartlar, doğal çekici unsurları kazanmasında başlıca role sahip olmuştur. Kuşadası'nda kıyı kullanımı ve turizmin yapısı ve gelişimine geçmeden önce bu konuların daha iyi anlaşılması için Kuşadası'nın fiziki coğrafya özellikleri hakkında bilgi vermek yararlı olacaktır.

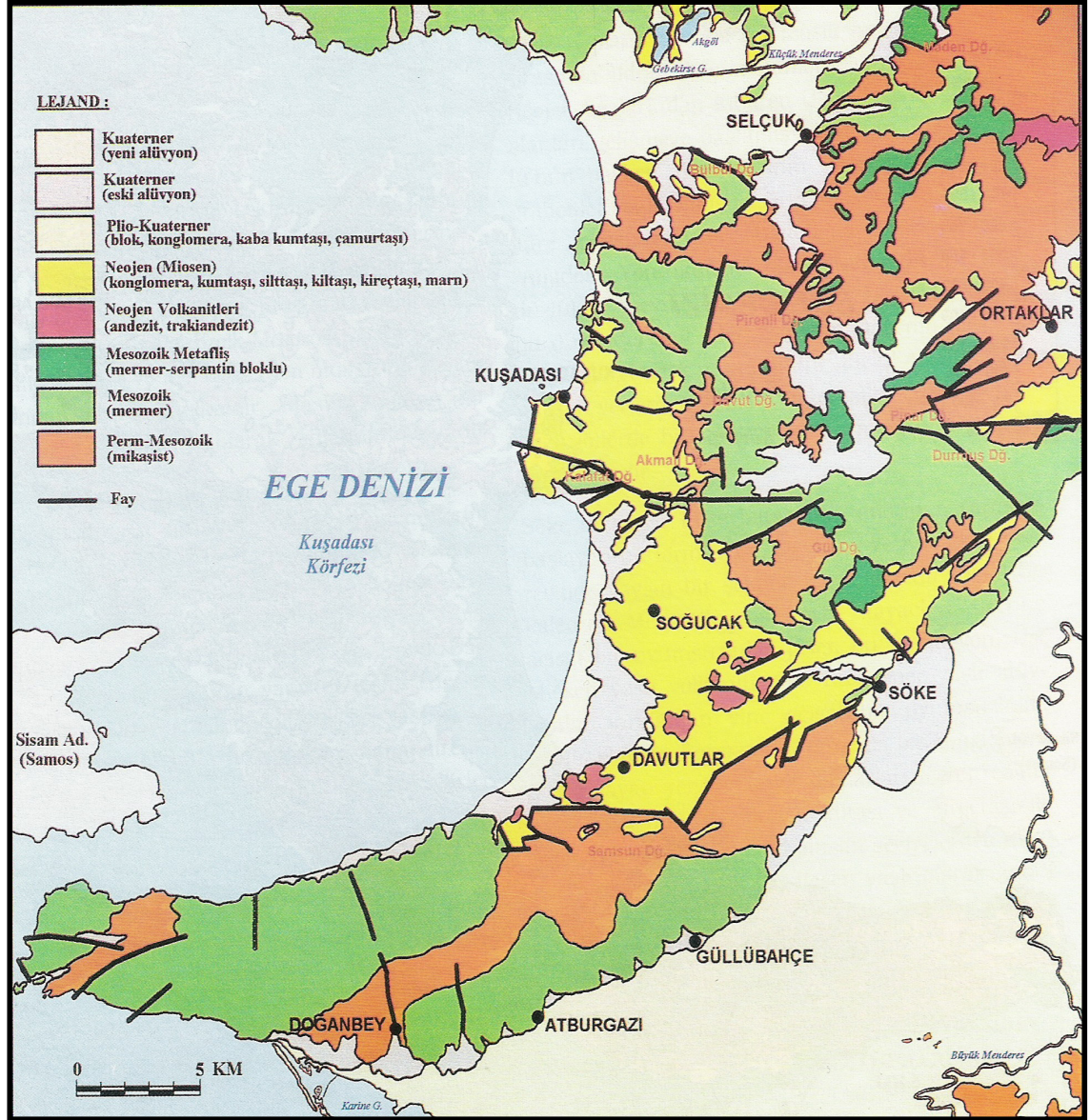
Şekil 2. Araştırma Alanının Lokasyon Haritası

2.3.1. Araştırma Alanının Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri

Çalışma alanı Paleozoyik temel üzerinde olup bugünkü görünümünü 3. Zaman sonlarından itibaren meydana gelen olaylarla kazanmıştır. Bu zamanın sonlarından itibaren dış kuvvetlerin ve iç kuvvetlerin etkisiyle şekillenmeye başlamış zamanla bugünkü görünümünü kazanmıştır. Çalışma alanında jeolojik açıdan bulunan formasyonlar yaşlıdan gence doğru aşağıdaki şekilde sıralanırlar. Kıyı Ege’de yer alan çalışma sahası yerşekilleri bakımından genel olarak Doğu - Batı yönünde uzanan dağlar ve bunlar arasındaki çöküntü alanına yerleşmiş ovalardan (horst-graben) oluşmuştur. Ege bölgesinden kaynağını alan ve çöküntü alanlarına yerleşmiş akarsuların ağız kısımlarında ise alüvyonların birikmesi ile geniş ovalar meydana gelmiştir. Batı Anadolu’nun temelini Menderes Masifine ait Paleozoyik yaşlı metamorfik birimler oluşturmaktadır. Bu birim çekirdekte gnays, onun üzerinde mikaşist ve bu iki birimi örten mermerlerden meydana gelmektedir. Masifi kuşatan örtü birimleri (metamorfik kayalar) Kuşadası yöresinde, güneyde Samsun Dağı, kuzeydoğuda Maden ve Pınar Dağı kütlelerinin yapısını teşkil eder. İlk metamorfizmasını Paleozoyik’te geçirmiş olan Menderes Masifi, Eosen-Oligosen arasında Ankara kenet zonunun Sakarya Masifinin altına dalması ve Likya naplarının Menderes Masifi üzerinden aşması sırasında ikinci defa metamorfizmaya uğramıştır. Neojen başlarından itibaren bölgedeki ilk çöküntü alanları gelişmeye başlamış ve bugün batı Anadolu’nun başlıca akarsularının yerleştiği B-D yönlü grabenler şekillenmiştir. Orta Miosen’e kadar geçen süre içerisinde ise tüm Anadolu’da gözlenebilen geniş düzlükler meydana gelmiştir (Atalay, 1998). Söke kuzey ve kuzeybatısında yüzey vermeye başlayan bu formasyon Davutlar ve Kuşadası çevresinde yaygın bir şekilde izlenebilmektedir (Şekil 4).

Şekil 3. Araştırma Alanının Topoğrafya Haritası

Jeoloji haritasında da görüleceği üzere Kuşadası Merkez, Soğucak ve Davutlar boyunca Orta Miyosen yaşlı formasyonlar uzanmaktadır. Bu alanların Kuzey ve Güneyinde ise daha yaşlı (Mesozoyik) birimler bulunmaktadır. Paleozoyik – Mesozoyik yaşlı örtü kayaçları üzerine açılmal bir uyumsuzlukla gelen bu formasyon, Üst Miyosen yaşlı volkanitler ve Kuaterner yaşlı alüvyonlar tarafından açılmal bir uyumsuzlukla örtülmektedir. Orta Miyosen yaşlı olarak kabul edilen formasyon, akarsu-göl geçişi ve göl ortamında çökelmiştir. Samsun Dağı'nın güneyinde olduğu gibi Davutlar güneyi ve Milli Park alanı içinde izlenebilen Pleistosen yaşlı eski birikinti konilerine ait bölümler Doğanbey Formasyonu olarak adlandırılmıştır.

Batı Anadolu'daki ana yerçekli birimlerinin oluşmasını sağlayan tektonik çizgiler Kuşadası ve yakın çevresinin de şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Orta Miyosen'den sonra tüm Anadolu'da Neotektonik rejimin başladığını vurgulayan Şengör (1980), bu sistemde Menderes Masifi'nin K-G yönlü genleşme kuvvetlerinin etkisinde kaldığını belirtmiştir. Bu döneme kadar tümüyle katılmış ve sert bir kütleyle dönüşmüş olan Menderes Masifi, D-B doğrultulu derin hatlar boyunca kırılarak, Batı Anadolu'nun ünlü grabenlerini meydana getirmiş ve Masif de asmasiflere bölünmüştür (Dora, Kun ve Candan 1992).

Bütünüyle yükselim alanı durumunda olan çalışma alanı özellikle Miyosen sonundaki yükselmelerle çeşitli yönlerde kırılmalara uğrayarak bloklara ayrılmıştır. Buna bağlı olarak Samsun Dağı, Oyuk Dağı ve Kaplı Dağı bu fayların arasında yükselen blokları, Söke - Davutlar, Kirazlı-Ortaklar doğrultusundaki çukur alanlar ise çöken blokları meydana getirmiştir. Tektonik açıdan hareketli bir bölgede yer alan çalışma sahasında Özellikle Kuşadası merkezde genç fayları tespit etmek mümkündür. Otel ve bazı sitelerin bu faylar üzerinde inşa edildiği görülmektedir. Ayrıca Samsun Dağı'nın kuzey etekleri boyunca, Davutlar yakınlarından çıkan sıcak su kaynakları da bu fayların varlığını kanıtlamaktadır.

Çalışma sahasının güneyinde Doğu-Batı yönünde uzanan Samsun Dağı yer almaktadır. Bu dağlık kütle kuzeydoğusunda halk arasında Durmuş Dağı olarak isimlendirilen, küçük bir dağlık kütle yer alır. Bu iki dağlık kütle arasında, kıyıda yer alan kıyı ovası ile ilçenin doğu ve güneydoğusunda yer alan Söke Ovası arasında aşınım platoları yer almaktadır. Batıya doğu yüksekliğini kaybeden plato, Kuşadası çevresinde dik yamaçlarla denize ulaşırken, Davutlar çevresinde daha az eğimli yamaçlardan, tatlı bir eğimle önce etek düzlüğüne daha sonra Davutlar kıyı ovasına geçmektedir (Şekil 2). Kuşadası çevresindeki plajlar bu platonun aşınmaya karşı daha dayanıksız kayalarından oluşan kesimlerinde oluşmuş olan küçük koyların akıntularla taşınan kumlar tarafından doldurulması sonucunda meydana gelmiştir (Öner ve Uncu, 2000:5).

Kıyı boyunca yer alan verimli ovalar akarsuların taşıdığı alüvyonların birikmeleri sonucunda oluşmuştur. Kıyı boyunca alçak ve yüksek kıyıları görülmektedir. Kuşadası merkezi takip eden ve Samsun Dağı'nın kuzey etekleri boyunca uzanan alanlar alçak kıyı özelliğindedir. Kuşadası'nın güneyinden Güzelçamlı'ya kadar uzanan

kıyı ovası ile akarsularla parçalanmış alçak plato yüzeyi arasında ise etek düzlükleri gelişmiştir. Gerideki yüksek alanlar ile etek düzlüklerinden taşınan malzemeler ise bugünkü deniz seviyesine göre biriktirilerek Davutlar kıyı ovasını oluşturmuşlardır. Geride ovayı besleyen bir akarsu olmaması nedeniyle doldurulamayan bu düzlük büyük ölçüde ikincil konutlar tarafından işgal edilmiştir. Yörede, Küçük ve Büyük Menderes delta kıyıları ile Davutlar kıyı düzlüğü deniz turizmi açısından uygun alanlardır. Ancak delta kıyılarında jeomorfolojik gelişimin devam etmesi ve Davutlar çevresinde etek düzlüklerini oluşturan kırıntılı unsurların denizi bulanıklaştırması nedeniyle deniz turizmi ancak Kuşadası kenti çevresindeki küçük koylarda yoğunlaşmıştır (Öner ve Uncu, 2000: 5-6). Çalışmanın bu bölümünde yerçekilleri dağlık alanlar, platolar, ovalar ve kıyı şekilleri olmak üzere ele alınacaktır.

Araştırma alanımızın hemen batısında uzanan Ege Denizi, Doğu Akdeniz'in kuzeye doğru bir uzantısı olup, bu havzadan ada yayları ile ayrılmıştır. Türkiye ile Yunanistan arasında uzanan Ege Denizi'nin yüzölçümü 180,000 km², en derin yeri 2250 m dir. Ege Denizi'nin oluşumu Tersiyerin sonlarında başlamış, Kuvaternerde devam etmiştir. Tersiyerin sonlarına doğru yükselmeye başlayan Anadolu, Kuvaternerin başlarında da yükselmeye devam ederken, çevresi ise çökmeye uğramış, bugünkü Ege Denizi'nin yerinde bulunan Egeit Karası da çökmüştür. Daha sonra bu kısma Akdeniz'in sularının dolması ile Ege denizi oluşmuş, Egeit Karası'nın yüksekte kalan kısımları da Ege Adaları'nı meydana getirmiştir. Onun için Ege Adaları, jeolojik olarak Anadolu'nun birer uzantılarıdır. Ege Bölgesi'ndeki batı-doğu yönlü çöküntü hendeklerinin oluşumu da, Egeit Karası'nın çökmesi ile aynı zamana rastlamıştır. Kuzey-güney yönlü tektonik hareketler sonucu; doğu-batı uzanışlı kırık dağların denize dik olarak uzanması, Ege kıyılarının girintili-çıkıntılı olmasına neden olmuş, kıyıda birçok koy, körfez ve yarımada oluşmuştur (Atalay, 1992).

Araştırma alanımızın kıyısında bulunan Kuşadası Körfezinde bu körfezlerden birisidir. Araştırma alanımızın kıyıları boyunca uzanan alçak kıyıları denize girmeye elverişli olup, derin deniz özellikleri gösteren ve dalış için uygun yerler ise Samsun Dağı'nın eteklerinde yüksek kıyılı alanlardır.

2.3.1.1. Dağlık Alanlar

Çalışma sahasında bulunan dağlık alanların en önemlisi eski çağda Mycale adıyla anılan, Dilek Dağları da denilen Samsun Dağı'dır. Bu dağlar ilçenin güney ve güneybatısında denize doğru Doğu-Batı doğrultusunda uzanır. En yüksek yeri 1237 m yükseltisindeki Dilek Tepe'dir. Samsun Dağı Paleozoyik'e ait şist ve mermerlerle kaplı olup üzerinde Jura'ya ait kalkerlerin oluşturduğu yükseltiler yer almaktadır. Jura dönemine ait kısımlar sert oldukları için aşınmaya uğramayarak yüksekte kalmıştır (Atalay, 1987). Dilek Dağı'nın (Samsun Dağları'nın) kuzey ve güney eteklerinde uzanan fay hatlarına bakıldığında bu dağın yükselmeler ile meydana geldiği ve horst olduğu söylenebilir. Bu dağın yamaçları maki ve kızılçamlarla kaplı olup; dağ, Akdeniz florasına ait tüm bitki türlerini de barındırmaktadır.

2.3.1.2. Platolar

Durmuş Dağı'nın eteklerindeki Üst Kretase dönemine ait flişlerin aşınması ile aşınan malzemeler, batıya doğru birikmiş ve aşınım platosunun devamı olan aynı yükseltiye sahip birikim alanını oluşturmuştur. İlçenin batısında kıyı boyunca uzanan kıyı ovası ile doğu ve güneydoğusunda uzanan Söke Ovası arasındaki saha aşınım platolarından oluşmaktadır. Bunlar üzerinde yer yer Neojen volkanitleri, andezit ve trakiandezitler yer alır (Şekil 3). Aşınım yüzeyleri ulaşım elverişli olup, Kuşadası-Söke arasında uzanan yol buradan geçmektedir. Kuşadası'na bağlı olan köy yerleşmelerinin tamamı bu plato üzerinde yer almakta ve platoda, yükselti batıdan doğuya doğru artış göstermektedir (Dinçay, 1998).

2.3.1.3. Ovalar

Araştırma alanının batısında, kıyı boyunca küçük akarsuların getirmiş olduğu alüvyonları biriktirmesi sonucunda delta niteliği taşıyan kıyı ovası oluşmuştur. Ova, Kuvaterner dönemine ait olup kil, kum ve çakıllardan oluşmuştur (Şekil 3). Ovanın yükseltisi 10 m'yi geçmemektedir. Bu ovalar, yakın zamana kadar topraklarının verimli olmasından dolayı tarım alanı olarak kullanılmış, bugün ise ikincil konutlarla ve turistik tesisler tarafından doldurulmuştur.

2.3.1.4. Kıyı Özellikleri

Genel olarak yüksek kıyı özelliği gösteren Türkiye kıyılarında kıyı turizminin gelişimi için uygun kesintisiz uzun ve geniş plajlar fazla yer kaplamaz. Uygun iklim koşullarıyla turizmde öncelikle seçilen Güney Ege Denizi ve Batı Akdeniz kıyılarında genellikle enine kısmen de boyuna yapılı yüksek kıyıları yer aldığından, kıyı turizminin küçük kıyı ovalarında gelişimi kıyıda burundan buruna ve iç kısımdaki yüzey şekilleriyle sınırlanmaktadır (Doğaner, 1998: 25–26). Kıyıları boyunca yüksek ve alçak kıyı özelliği gösteren çalışma alanımız uzun bir kıyı şeridine sahip olup, güneyinde Samsun, doğusunda Durmuş Dağı'nın denize dik uzanması sonucunda turizm açısından elverişli koyların oluşumuna imkan sağlamıştır. Ancak jeomorfolojik yapı, kıyıda turizmin yayılışını alan olarak daralmakta ve yapılaşma kıyıda küçük koylarda toplanmaktadır. Bu özellik çalışma alanımızda olduğu diğer bazı kıyı alanlarını da Bodrum, Datça gibi olumsuz etkilemektedir. Alçak kıyıları kıyı ovasının batısında uzanan kıyı kumulları yani plajlardır. Bu alanlar deniz turizmine oldukça elverişli olup özellikle yaz mevsiminde yoğun olarak kullanılmaktadır.

Çalışma alanımızda kuzeyden güneye doğru, kum ve çakıllı pek çok plaj yer alır.

Bunlar:

- **31'ler Mevkii Plajı:** Denizi sığ ve berrak olan bu plaj ince kumlu bir plajdır. Tusan Oteli ve Kuştur Tatil Köyü bu plajı kullanmaktadır.
- **Halk Plajı:** Yat Limanı ve Liman arasında kumu yapay olan bu plajda, deniz suyu, şehirden gelen atıklarla kirlendiği için daha ziyade turistler tarafından güneşlenmek için kullanılır.
- **Güvercinada Plajı:** Her ne kadar plaj olarak isimlendirilse de kumsal özelliği taşımayan bu plaj adanın şehre bakan tarafındaki, kayalıklardan denize girilebilen, işletimi özel bir plajdır.
- **Yılaburnu Plajı:** Güvercin Ada ile Kadınlar Denizi arasında yer alan bu plajın suyu berrak olup, kumsal çakıl tanelerinden meydana gelmiştir.
- **Kadınlar Plajı:** Yerli ve yabancı turistler tarafından büyük rağbet gören bu plaj ince kumlu bir plaj olup, kenarında birçok otel, motel, pansiyon, site ve restoran yer alır.
- **Karaova plajı:** Kuşadası - Söke arasındaki Yavansu Mevkii'nin 2'km uzağında bulunan bu plaj, ince kumlu bir plajdır. Kuşadası'ndan 5 km uzaklıkta, Fantasia Oteli önünden başlayarak, Emekli Sandığı dinlenme tesislerine kadar uzanan kumsal şeridi Milli Park'ın sonuna kadar devam eder. Paleozoyik şistler,

Mezozoyik kalkerler ve mermerler ile Neojen tortul kütlelerden meydana gelmiş alanda kumlu, killi, yatık ve yüksek kıyı şekillerini içeren plajlarıyla ilgi çekici kıyı özelliğine sahiptir.

- **Güzelçamlı Plajı:** Kuşadaşı'na 23 km uzaklıktaki bu plajın kumsalı taşlık, denizi ise temizdir.

Milli Park Plajları: Bazıları çakıl bazıları da kum tanelerinden oluşan bu plajların, Kuşadaşı'na uzaklıkları 30'km dir. Orman ile iç içe olan bu plajlarda, çınar ağaçlarının kumsala kadar sokulabilmesi dikkat çekmektedir. İçmeler Koyu, Aydınlık Koyu, Küçük ve Büyük Kalamaki Plajları, Kavaklı Koyu, Aslanburnu, İlyasağa, Dipburun ve Tavşanlı Plajları, Milli Parkta yer alan plajlardandır. Bu alan Paleozoyik ve Jura'ya ait kısımların, genelde Doğu-Batı doğrultulu faylarla oluşmuş yüksek, falezli kıyılardır. Bu alanlar, dalmaya elverişli alanlardır.

2.3.2. İklim

İklim, coğrafi çevreyi şekillendiren ve insan yaşamını çok yakından kontrol eden bir etmendir. İnsanların yaptıkları beşeri ve ekonomik faaliyetlerin tamamı doğrudan veya dolaylı olarak iklimin etkisi altındadır (Erol, 1988).

Kuşadaşı'nın tamamı Ege Bölgesi'nin Ege Bölümü sınırları içerisinde. Akdeniz iklimi sahada geniş alanlarda etkilidir. Orta kuşakta yer alan ve Batı rüzgârlarının etki alanında kalan Türkiye, Avrasya ve Kuzey Denizi üzerinde oluşan soğuk karakterli Polar hava kütlesi ile güneyde tropikal bölgelerde deniz ve kara üzerinden kaynaklanan Tropikal sıcak hava kütesinin etkisi altında kalmaktadır (Atalay, 1992). Çalışma sahası Türkiye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi değişik yerlerden ve şartlardan kaynaklanan hava kütlelerinin etkisi altında kalmakta, iklim elemanları hava kütlelerinin özelliklerinden etkilenmektedir.

İnceleme sahasında Türkiye'yi etkileyen basınç merkezlerinin etkileri görülmektedir. Çalışma sahası daha çok kış mevsiminde görülen (Ekim-Mayıs arasındaki dönemde) Orta ve Doğu Avrupa üzerinden gelen soğuk havanın (mP ve cP) etkisindedir. Güneyden gelen sıcak tropikal hava kütleleriyle karşılaşan soğuk hava kütleleri, kış mevsiminin genelde ılık, yağışlı ve rüzgarlı geçmesine yol açmaktadır. Mayıs'tan Ekim ayına kadar süren dönemde Anadolu'ya sokulan hava kütleleri

inceleme sahasına kadar girerek bağıl nemin azalmasına, havanın alttan ısınmasına ve yazların kurak geçmesine yol açmaktadır (Koçman, 1993). Ege ovalarındaki iklim koşulları iklim olaylarında meydana gelen kısa veya uzun süreli sapmalardan önemli derecede etkilenmektedir.

Araştırma alanının ana iklim özelliği, kışların ılık ve yağışlı yazların sıcak ve kurak geçmesidir (Koçman, Işık ve Mutluer, 1996). Sahada yaz ve kış olmak üzere iki ana mevsim egemendir. Yaz mevsimi, Mart sonu ile Ekim sonu-Kasım ortası arasındaki dönemi kapsar. Yılın yedi ayında yaz, beş ayında kış koşulları egemendir. Yıllık ortalama sıcaklık 17.7°C 'dir. En yüksek sıcaklık Ağustos ayında 43.0°C ve en düşük sıcaklık ise ocak ayında -11.0°C olarak tespit edilmiştir. Mevsimlere göre sıcaklık ortalamaları ilkbahar aylarında 15.9°C , yaz aylarında 27.1°C , sonbahar aylarında 18.6°C ve kış aylarında 9.1°C 'dir. Günlük sıcaklıklar itibariyle efektif sıcaklıklar ($17,0-24,9^{\circ}\text{C}$) incelendiğinde (Çukur, 1992) yılın ortalama 180 günü sıcaklıklar yaz turizmine uygun değerler göstermektedir. Sıcaklık değerlerinin yılın büyük bölümünde uygunluk göstermesi ve uzun bir yaz dönemi yaşanması sahada deniz turizmi açısından uygun şartlar sağlamıştır. Deniz suyu sıcaklıklarının uzun bir yaz dönemi iyi şartlar sunması su sporları için oldukça uygundur. Yılda ortalama olarak 13.1 gün don olgusu gözlenir. Yılın en az dokuz ayında ortalama sıcaklık 10°C 'den fazladır. Yılda ortalama 80.6 gün yağışlı, 0.2 gün karlı geçer. Maksimum kar kalınlığı 8 cm olarak kaydedilmiştir. Yağışların % 70'i kış periyodundadır. İlçede yıllık ortalama rüzgar hızı 1.0 m/sn 'dir (Aydın Çevre Durum Raporu, 2005).

Bu veriler sahanın doğal ortam, iklim özellikleri itibariyle turizm faaliyetleri için uygun ortam olduğunu kanıtlamaktadır. Özellikle yaz turizmi açısından sıcaklık ortalamalarının ve güneşli gün sayısının yüksek oluşu sahada uzun bir turizm dönemini mümkün kılan faktörler arasındadır.

2.3.2.1. Sıcaklık

Çalışma sahasında dağların kıyıya dik uzanması ve etkili bir yükseltinin bulunmaması hava akımlarının kara içlerine doğru girmesine yol açmıştır. Ortalama sıcaklık genel olarak yılın 10 ayında 10 derecenin altına düşmez. Yıllık ortalama sıcaklıklarda görülen bir özellik sıcaklık ortalamasının 15.0°C 'nin altına düşmemesi ve 18.0°C 'nin üzerine çıkmamasıdır. Bu özellik turizm açısından büyük avantaj

sağlamaktadır. Ayrıca Kuşadası ve çevresinde sıcaklıkların kış aylarında 0°C'nin altına düşmemesi tarımsal ürün çeşitliliğinin artmasına, sıcaklık isteyen sanayi bitkilerinin yetiştirilmesine uygun ortamlar hazırlamıştır.

Meteorolojik veriler incelendiğinde, yaz aylarında ortalama sıcaklığın 23.6°C ile 25.9°C arasında değiştiği görülmektedir. Yıl boyunca Temmuz ve Ağustos aylarında sıcaklık ortalaması yaklaşık 25.5°C, maksimum sıcaklıklar ise yine aynı aylarda 31.1° ile 30.6°C'ye kadar çıkmaktadır. En düşük sıcaklık ise Ocak ve Şubat aylarında sırasıyla -6.9°C ile -6.2°C 'ye kadar düşmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Kuşadası Uzun Yıllar Sıcaklık Değerleri (1930–2006)

Aylar	Maksimum Sıcaklık (°C)	Minimum Sıcaklık (°C)	Ortalama Düşük Sıcaklık (°C)	Ortalama Yüksek Sıcaklık (°C)	Ortalama Sıcaklık (°C)
Ocak	22.5	-6.2	5.3	13.7	9.1
Şubat	23.6	-6.9	5.4	14.1	9.4
Mart	29.0	-3.9	6.8	16.5	11.4
Nisan	32.2	-0.33	10.0	20.0	15.0
Mayıs	35.0	5.0	13.5	24.1	19.1
Haziran	38.2	7.7	17.4	28.8	23.6
Temmuz	41.2	11.0	19.7	31.1	25.9
Ağustos	42.0	12.9	19.5	30.6	25.2
Eylül	37.4	8.8	16.3	27.7	21.9
Ekim	32.8	3.4	12.9	23.4	17.7
Kasım	34.0	-2.6	9.3	18.6	13.4
Aralık	23.0	-5.2	6.7	14.8	10.3
Yıllık	42.0	-6.9	11.9	22.0	16.8

Kaynak: Aydın Meteoroloji Müdürlüğü

Çalışma alanında Nisan ayından itibaren artmaya başlayan sıcaklıklar Mayıs ve Haziran aylarında da artmaya devam etmekte; Ağustos ayında en yüksek değerlere ulaşmaktadır. Çalışma sahasında özellikle yaz aylarındaki yüksek sıcaklıklar ekonomik bir kaynak olarak güneş enerjisinden uzun süre yararlanmayı sağlamıştır. Yaz aylarında konutların ve turistik tesislerin sıcak su ihtiyacı büyük oranda güneş enerjisi ile

giderilmektedir. Ayrıca sıcaklık ortalamalarının yüksek oluşu yaz mevsim süresinin artmasına bunun da yaz turizm sezonunun uzun sürmesine yol açtığı söylenebilir. Koç'un (1998:320) yaptığı bir çalışmada Türkiye için insanın kendini en rahat hissedeceği konfor sıcaklığı değerinin 18.1°C ile 22.8°C olduğu ifade edilmektedir. Kuşadası'nda sıcaklık değeri konfor sıcaklığı sınırları içerisindeydir. Ortalama sıcaklık değerlerinden çalışma alanının Mayıs- Ekim ayları boyunca turizm sezonu için uygun kabul edilebileceği ve bunun Kuşadası'nın çekiciliğini arttıran unsurlar arasında olduğu söylenebilir.

Kuşadası'nın iklimiyle ilgili dikkat çeken bir nokta da kış temel doğal mevsiminin alt tipi olarak hafif kışın belirlenmiş olmasıdır. Hafif kış, günün en yüksek sıcaklığının 25.0°C den küçük, günlük ortalama sıcaklık değerinin 0.0°C dereceden küçük ya da ona eşit olduğu ve günlük en düşük sıcaklık değerinin de 0°C veya 0.0°C küçük değerler gösterdiği doğal mevsimdir. Kuşadası'nda Hafif kış Aralık-Mart arasında 118 günde %5 etkili olmuştur. Mart başında %10'un altına düşen hafif kış etkileri sonu da tamamen silinmektedir. Çalışma alanında Ocak-Şubat ayları hafif kış olarak tanımlanmıştır. Bahar doğal mevsimi Kuşadası'nda en etkili doğal mevsimdir. Yılın %66.7'sinde bahar doğal mevsiminin etkisi görülmektedir. Temel doğal mevsimlerde ise kış tamamen silinmiş ve yıl bahar-yaz olmak üzere iki döneme ayrılmıştır (Koç 2001). Bu durumda Kuşadası'nda soğuk dönemin hayli hafif geçtiğini belirten kanıtlardan bir diğeridir. Hafif kış şartlarının yaşanması bahar döneminin ilkbahar ve sonbahar olarak ikiye ayrılmasını sağlamıştır. İlkbahar Mart-Nisan-Mayıs; Sonbahar Ekim-Kasım-Aralık aylarını kapsamaktadır. Bu durum bahar şartlarının yılın yarısından fazlasında etkili olması ile ilgili bir durumdur.

Kuşadası'nda bahar şartlarının egemen olması deniz turizmi dışındaki turizm etkinliklerinin de gerçekleştirilmesine ortam hazırlamaktadır. Yaz ise Kuşadası'nda ikinci en etkili doğal mevsim dönemini ifade etmektedir. Alt doğal mevsimlerde %37.5 oranında etkili olan yaz temel doğal mevsim oranları dikkate alındığında %33.3 etki oranına sahiptir. Yaz doğal mevsiminin dönemi ise Haziran-Eylül olarak belirlenmiştir. Dört aylık yaz dönemi içinde Temmuz-Ağustos ayları etkili yaz olarak belirlenmiştir. Kuşadası çevresinde yaz mevsiminin matematiksel mevsimlerden uzun olması bir doğal mevsim zenginliğidir. Bahar ve yaz doğal mevsimlerinde değişkenliğin azlığı dış ortam etkinliklerinin gerçekleştirilmesi bakımından bir avantajdır (Koç, 2000). Deniz suyu

sıcaklıkları, deniz ve kıyı turizmi çekim merkezlerinin oluşmasında etkili olan faktörlerden birisidir. Çünkü turistlerin önemli bir kısmı plajlarda güneş banyosu, yüzme gibi amaçlarla turistik aktiviteye katılırlar. Bu aktivitelerde deniz suyu sıcaklıklarının da etkili olduğu şüphesizdir. Örneğin, deniz banyosu için, günlük deniz suyu sıcaklıklarının 15 ila 17° C'nin altına düşmemesi gerekir (Zaman, 2005: 30). Kuşadası'nda da deniz suyu sıcaklıklarına göre deniz turizm için uygun ortam olduğu görülmektedir. Şöyle ki Kuşadası'nda ortalama deniz suyu sıcaklıklarının da yıl boyunca 15°C'nin altına düşmemesi, Mayıs'tan Eylül ayına kadar da 20°C'nin üzerinde seyretmesi, bu süre içerisinde 5–6 ay gibi uzun bir süre denize girebilmesi, deniz turizmi açısından uygun ortamlar hazırlamıştır.

2.3.2.2. Nemlilik ve Yağış

Çalışma alanında yaz mevsimine ait koşullar ortalama olarak Ekim ayına kadar sürer. Bu aydan itibaren Balkanlardan sokulan hava akımları ile Akdeniz üzerinden gelen hava kütleleri Batı Anadolu'ya ulaşır ve Ege üzerinde etkili olmaya başlar (Koçman vd. 1996: 28). Çalışma sahasının içinde bulunduğu alan yıllık ortalama 600-1000 mm arasında yağış almaktadır. Yağışın yarıya yakın bir bölümü kış döneminde düşer. Yaz dönemi ise genel olarak yağışsız geçmektedir.

Kuşadası'nın da içinde bulunduğu Ege Bölümü'ndeki yağışın dağılışını frontal faaliyetler ile dağların cephelerin geliş yönlerine doğru olan uzantısı ve bakı koşulları etkiler (Atalay, 2002: 93–94). Bölge orta seviyede yağış almakta olup, en fazla yağışı (609.3 mm) kış mevsiminde almaktadır (Tablo 2). Yağışlar Kasım ayından itibaren yoğunluk kazanmaya başlar ve Aralık, Ocak ve Şubat aylarında maksimum seviyeye ulaşır. En çok yağış miktarı Aralık ayında 111.8 mm, Ocak 96.2 ve Kasım 96.1 mm'dir. Ortalama toplam yıllık yağış miktarı 609.3 mm'dir. En düşük yağışlar ise Ağustos'da 0.6 ve Temmuz'da 0.7 mm'dir.

Tablo 2. Kuşadası Uzun Yıllar Yağış Değerleri (1930–2006)

Aylar	Ortalama Toplam Yağış Miktarı (mm)	Günlük En Çok Yağış Miktarı (mm)	Yağış> 0,1 mm Olduğu Günlerin Sayısı	Yağış> 10 mm Olduğu Günlerin Sayısı
Ocak	96.2	64.9	10.4	3.5
Şubat	95.5	65.2	9.9	3.4
Mart	74.6	78.6	8.3	2.7
Nisan	46.7	72.8	7.8	1.5
Mayıs	22.9	45.5	4.2	0.8
Haziran	5.4	37.6	1.1	0.1
Temmuz	0.6	8.6	0.4	-
Ağustos	0.7	12.7	0.2	0.0
Eylül	17.9	76.8	1.6	0.5
Ekim	40.9	113.8	5.1	1.2
Kasım	96.1	80.8	8.2	2.8
Aralık	111.8	76.2	12.2	4.3
Yıllık	609.3	113.8	69.4	20.8

Kaynak: Aydın Meteoroloji Müdürlüğü

Selçuk'ta bulutlu gün sayısı 140.1 gün, Kuşadası'nda 154.5 gün, Söke'de 141.2 gün, Aydın'da 151.8 gündür. Kuşadası'nda havanın en fazla bulutlu geçtiği ay Aralık, en az bulutlu olduğu ay Temmuz (0.6) ayına rastlamakla birlikte diğer istasyonlarda havanın en az bulutlu olduğu ay Ağustostur (Tablo 3). Ortalama bulutluluk oranınının 3.0 olması açık günlerin fazlalığına dolayısıyla turizmin sezonunun uzunluğuna işaret etmektedir.

Tablo 3. Kuşadası Uzun Yıllar Yağış Değerleri 1930–2006

Aylar	Ortalama Bağıl Nem (%)	En Düşük Bağıl Nem (%)	Ortalama Bulutluluk (0- 10)	Günlük En Çok Yağış Miktarı (mm)
Ocak	67	9	4.7	93.7
Şubat	67	3	4.7	75.5
Mart	66	6	4.3	84.5
Nisan	67	1	4.3	72.8
Mayıs	66	5	2.9	45.5
Haziran	60	3	1.3	34.8
Temmuz	58	2	0.6	8.6
Ağustos	62	3	0.5	12.7
Eylül	65	4	1.1	76.8
Ekim	67	1	2.8	113.8
Kasım	68	5	4.0	80.8
Aralık	69	8	5.0	93.4
Yıllık	65	1	3.0	113.8

Kaynak: Aydın Meteoroloji Müdürlüğü

Kışın Ege denizine oranla daha çok soğuyan iç kesimlerde yer alan istasyonlarda, batıdan gelen nemli ve nispeten sıcak hava kütleleri alttan soğuyarak sis oluşumuna yol açabilirler. Yaz döneminde ise bu sistemin tersine işlemesi ile bu kez denizlere göre daha sıcak olan karalar üzerinden gelen sıcak hava kütleleri deniz kıyısına, Kuşadası'na ulaştıklarında alttan soğuyarak ve denizin nemini alarak doygun hale gelmekte ve Kuşadası'nda yaz döneminde görülen sisleri oluşturmaktadır. Yağışın aylık ve yıllık dağılımlarına baktığımız zaman kıyıda yer alan Kuşadası'ndan iç kesimlere gidildikçe, Aydın'da yağış miktarı tedrici olarak artmakta, kuzeydeki Selçuk ve güneydeki Söke'ye gidildikçe ise yağış miktarındaki artış dikkat çekmektedir (Dinler, 2000).

2.3.2.3. Basınç ve Rüzgarlar

Yaz döneminde özellikle Ege kıyıları boyunca ilk çağlardan beri etezyen olarak isimlendirilen kuzeyden güneye doğru esen rüzgarlar hakim duruma geçer. Ayrıca yazın kara ve deniz meltemleri meydana gelir (Atalay, 200: 94). Aydın'da rüzgârlar doğu-batı doğrultusunda Büyük Menderes vadisini takip ederek ilerler. Araştırma alanının kuzeyinde yer alan Selçuk'un her yönden rüzgar almasına karşılık Kuşadası'nda hakim rüzgar yönü güneydoğu olup, rüzgarın en çok estiği ikinci yön kuzey, en az estiği yön ise kuzeydoğudur (Aydın Çevre Durum Raporu, 2005). Deniz kıyısında yer alan Kuşadası'nda kara ve denizlerin farklı ısınıp soğumasından kaynaklanan kara ve deniz meltemlerinin etkili olmaktadır.

Genel olarak Kuşadası'nın sahip olduğu iklim özelliklerinin sahaya kazandırdığı avantajlar büyüktür. Yaz ve bahar döneminin uzunluğu bir doğal mevsim zenginliğidir. Yakıt ihtiyacının az olması ekonomik kaybı ve ısıtma kaynaklı hava kirliliğini önler. Ayrıca soğuk dönemde dış ortam etkinliklerini sınırlamaz. Kesintisiz bir bitki yaşam dönemi vardır. Birim alandan birden fazla verim almak mümkündür. Seracılığın yapılmasını sağlar. Ayrıca ekonomik bir kaynak olarak güneş enerjisinden uzun süre yararlanmayı mümkün kılar. Yaz aylarında konutların ve turistik tesislerin sıcak su ihtiyacı büyük oranda güneş enerjisi ile giderilmektedir. Yıl boyunca farklı karakterde turizm etkinlikleri yapılabilir. Bunlar arasında yüzmeden başka dalma, yelken ve su sporları, yürüyüş, dağcılık gibi etkinlikler bulunmaktadır (Koç, 2000).

2.3.3. Hidroğrafik Özellikler

Kuşadası ve çevresi hidroğrafik bakımdan zengin bir alan değildir. Kuzeyinde ve güneyinde Küçük ve Büyük Menderes gibi büyük akarsular yer almasına karşılık bu alanda yılın her döneminde su taşıyan büyük akarsu bulunmamaktadır. Burada bulunan kısa boylu ve sadece kış mevsiminde su taşıyan dönemli dereler fazla alüvyon getirememekte kıyının doldurulması sağlanamamaktadır (Öner ve Uncu, 2000:7). Alandaki başlıca akarsu, Kuşadası'nın güneyinde denize dökülen Değirmen deredir.

Çalışma alanında yeraltı suları taban suyu ve daha derinlerde bulunan sular şeklindedir. Taban suları kıyıda yer alan ovada, kumlu ve çakıllı topraklarda, yüzeye yakın yerlerde bulunurlar. Yeraltı suyu bakımından yörede şistler geçirimsiz temeli, mermerler ise karstik akiferleri oluşturmaktadır. Kuşadası'nın su ihtiyacı özellikle yaz

aylarında yeraltında birikmiş olan sulardan sağlanmaktadır. Fakat özellikle kıyıya yakın yerlerdeki fazla su çekimi bu alanlarda tuzlulaşma sorunlarını beraberinde getirecektir.

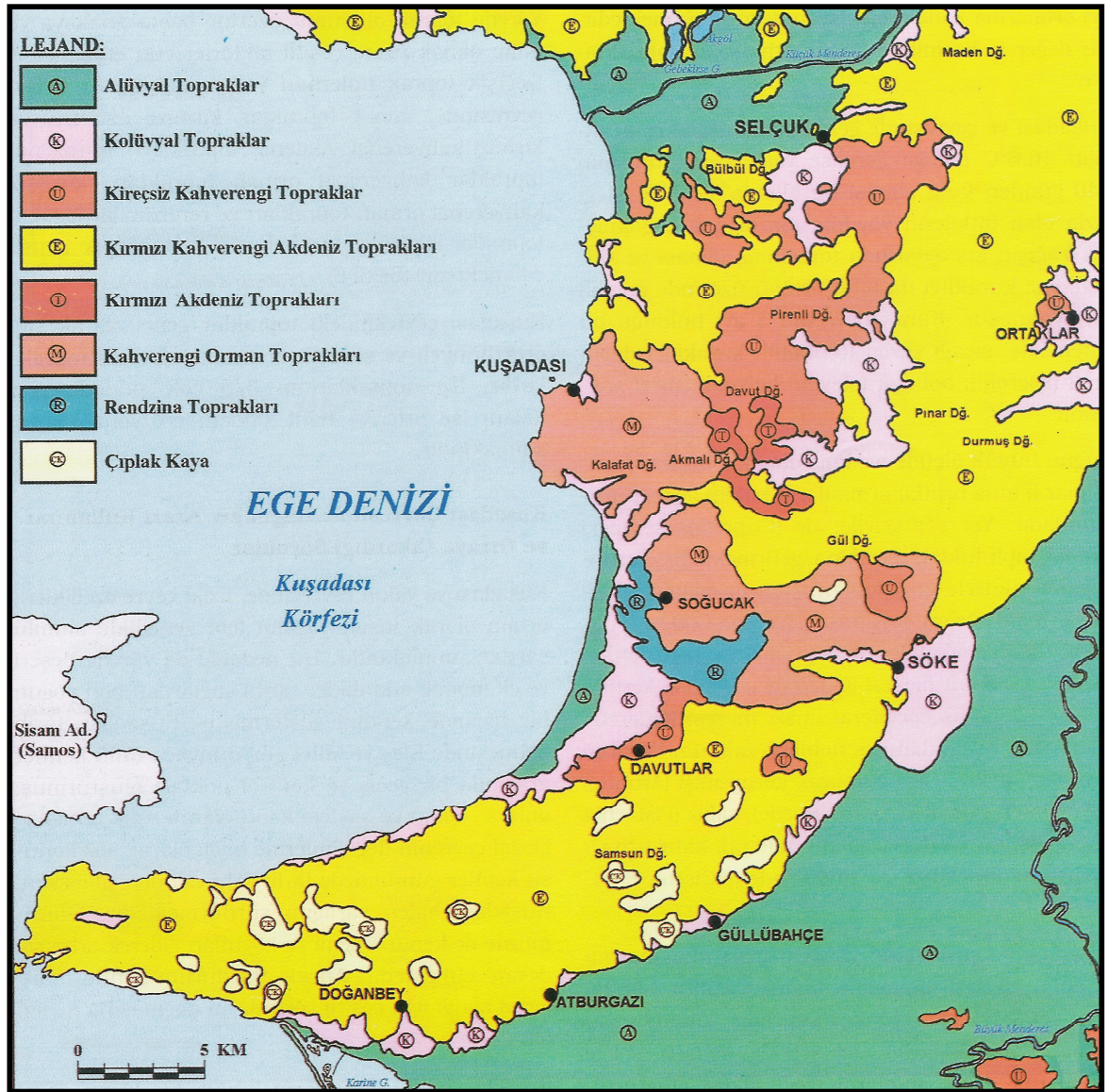
2.3.4. Toprak Özellikleri

İnsan, hayvan ve bitkilerin beslenmesine doğal bir kaynak olan toprak, ulusların geleceğinde ve ekonomisinde büyük bir role sahiptir. Yerine geçebilecek bir eşdeğeri olmayan toprak, ancak olduğu yerde üretken olabilen biyolojik bir üreticidir. Kuşkusuz toprak, hem tarımsal, hem yerleşim yeri, dinlenme ve eğlenme yeri olarak kullanılabilir alanlar yaratır. Ama ne yazık ki bilinçsizce ve sorumsuzca kullanılan topraklar bugün bitki örtüsünün aşırı tahribi, kentleşme, yanlış arazi kullanımı gibi sorunlar karşısında işlevini yerine getiremeyecek duruma düşmüştür. Çalışma alanında yer alan toprak özellikleri, kullanım şekilleri arasındaki oluşum mekanizma ve sürelerine bağlı iklim, yükselti, eğim, gibi doğal faktörler ile uygulanan tarımsal yöntem ve teknikler, arazi kullanımı, sanayi, ticaret ve turizm gibi beşeri ve ekonomik faktörlere de bağlıdır.

Çalışma alanının dağlık kesimlerinde genel olarak zonal topraklar yer alırken, kıyıda yer alan ovada azonal topraklar, aşınım platosu üzerinde ise zonal ve intrazonal topraklar yer almıştır. Kıyı ovasında yer alan azonal topraklar tarımsal üretim açısından elverişli olan verimli topraklardır (Şekil 5).

2.3.4.1. Azonal Topraklar

Bu topraklar eğimli yamaçlarda, devamlı taşkın ve millenmeye uğrayan taşkın ovalarında genç alüvyal depolar üzerinde bulunurlar. Bir taraftan erozyon diğer taraftan birikme toprakların horizonlaşmasına imkan vermemektedir (Atalay, 2006). Bu topraklar gerçek anlamda horizonlaşma göstermeyen genç topraklardır. Çalışma alanımızda yer alan azonal topraklar, alüvyal ve kolüvyal topraklardır.

Şekil 5. Kuşadası ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası

Kaynak: Öner ve Uncu, 2000: 10

2.3.4.1.1. Alüvyal Topraklar

Alüvyal topraklar, akarsular tarafından taşınıp depolanan materyal üzerinde oluşan ve sahada günümüzde oluşmaya devam eden en genç topraklardır. İçerisinde yer alan mineraller sahanın litolojik yapısını yansıtmaktadır. Alüvyal toprakların profillerinde horizonlaşma belirgin değildir (Atalay, 2006). Bu topraklar, daha ziyade derelerin ovalara kavuştuğu yerlerde, küçük akarsuların getirmiş olduğu alüvyonları kıyıya biriktirmesi sonucunda oluşmuşlardır. Çalışma alanımızda alüvyal topraklar kıyı ovasında yer almaktadır (Şekil 4). Bu toprakların bulunduğu saha (Kuşadası Körfezi kıyı bandı) Kuaterner yaşlı olup I. sınıf verimli tarım arazileridir. Ayrıca çalışma

alanımızın çevresinde Söke Ovası'nda tamamen alüvyon topraklar yer alır. Sebze ve meyve tarımına elverişli olan bu topraklar, bugün yerleşim alanlarıyla özellikle İkinci konut ve turistik tesisler ile işgal edilmiştir.

2.3.4.1.2. Kolüvyal Topraklar

Kolüvyal topraklar, genellikle dik eğimli yamaçların eteklerinde ve vadi ağzlarında yer alırlar. Dik yamaçlardan yerçekiminin etkisi, toprak kayması, yüzey akışı ve yan derelerle taşınarak biriken materyaller üzerinde oluşmuşlardır. Yüzeysel akımla veya yan derelerin kısa mesafelerden taşınarak eğimin azalmış olduğu yerlerde depo ettikleri materyallerin meydana getirdikleri genç topraklardır (Atalay, 2002). Fizyolojik derinliği fazla olan bu topraklar orman ile bağ-bahçe tarımına uygundur. Kolüvyal toprakların buldukları alanlarda %2'den fazla olmamak koşulu ile mutlaka bir eğim vardır. Genellikle, yurdumuzda sıra dağların güneye bakan yamaçlarında (çünkü bu yamaçlarda fiziksel ayrışma daha kuvvetlidir) görülen bu topraklar çalışma alanımızda Yeniköy, Çınarköy ve Kirazlı Köyü yerleşmelerinin kuzey kesimlerinde, Durmuş Dağı'nın kuzey eteklerinde, aşınım platolarının üzerinde görülmektedir (Şekil 5). Bu topraklar alüvyon toprakların hemen çevresinde yer almaktadır. Bu topraklar üzerinde zeytinlikler, üzüm bağları, incir ve tütün ekim alanları yer almaktadır.

2.3.4.2. İntrazonal Topraklar

İntroazonal topraklar zonal ve azonal topraklar arasında yer alan, Neojen arazi üzerindeki topraklardır. Eğimli alanlarda anamateryalin özelliklerini, taşkın ve millenmeye uğrayan alanlarda ise drenaj ve birikme şartlarının etkilerini yansıtır (Atalay, 2006:246). Çalışma alanımızın içerisinde Durmuş Dağı'nın güneyinde, kıyı ovasının batısındaki, aşınım platoları üzerinde ayrıca çalışma alanının özellikle de Ege Denizi'ne yakın olan az eğimli kısımlarında intrazonal topraklar grubuna dahil olan topraklardan rendzinalar yer alır.

2.3.4.2.1. Rendzinalar

Bu topraklar, killi, kalkerli ve marnlı araziler üzerinde, killi, kireçli göl depolarının yaygın olduğu alanlarda görülür. Etrafındaki zonal topraklara nazaran horizonları çok zayıf olan bu topraklar A ve C katlarından oluşmuştur. A horizonu ince olup, granüler yapıda ve organik madde birikiminden dolayı da koyu renklidir. Bu

topraklar çalışma alanımızda, Ege Deniz'ine yakın olan kısımlarda, aşınım platoları üzerinde, Caferli Köyü ile Soğucak Köyü'nün batısında, kalker ve marn depoları üzerinde yer almaktadır (Şekil 5).

2.3.4.3. Zonal Topraklar

İyi gelişmiş profil özelliğine sahip bu takımdaki topraklar, toprağı oluşturan aktif faktörlerden iklim ve vejetasyon özelliklerine göre oluşmuştur. Oluşum bakımından da en eski topraklar olan zonal toprakların alanımızdaki dağılışı ve özellikleri aşağıda belirtilmiştir.

2.3.4.3.1. Kırmızı Akdeniz Toprakları

Bu topraklar, kalker, marn, kil, konglomera, peridotit-serpantin ve gnayslar üzerinde gelişme gösteren (litezok) topraklardır. Bu topraklar kalker üzerinde daha iyi gelişebilmektedir. Terra-Rossa'ların en belirgin özelliğı kiremit kırmızısı renginde olmasıdır. Bu toprakların rengi oksitlenmenin sonucunda ortaya çıkmıştır. Kalkerin bünyesindeki karbonatların yıkanması sonucunda geriye killerin kalmasından dolayı da bu topraklar killi topraklardır. Bu topraklar düz ve az eğimli yüzeyler üzerinde bulunur. Eğimli yamaçlarda ise kireçtaşının çatlakları ve tabaka yüzeyleri boyunca tutunabilmişlerdir (Atalay, 2002: 95). Bu toprakların oluşumunda iklim şartlarının da önemi büyük olup, ülkemizde Akdeniz ikliminin etkili olduğu yerlerde görülürler. Çoğu yerde orman, fundalık ve çalılıklarla kaplıdır. Bu topraklar Kuşadası ilçesi sınırları dahilinde Yeniköy ve Kirazlı Köyü'nün batısında, Kuşadası-Söke asfaltının da kıyı ovasına yakın olan kesiminde Jura kalkerleri üzerinde yer almaktadır (Şekil 5).

2.3.4.3.2. Kırmızı Kahverengi Akdeniz Toprakları

Bu topraklar esas itibariyle, Kırmızı Akdeniz ve Kahverengi Akdeniz topraklarının karışık halidir. Bu toprakların oluşumundaki en etkili faktör yerşekilleridir. Yamaçlarda oldukça yüksek olan eğim erozyonu şiddetlendirmekte ve toprağın normal profilinin oluşumunu engellemektedir. A, B, C katlarından oluşan bu topraklarda A horizonu iyi gelişmiş, organik madde bakımından zengindir. Organik madde mineral madde ile iyi karışmıştır. Toprakların genellikle killi olması, kireçtaşındaki karbonatların yağmurlarla yıkanarak uzaklaşması ve geriye kilin kalması ile ilgilidir. Bu toprakların yayıldığı alanlar Akdeniz ikliminin görüldüğü alanlardır. Her

türlü bitkinin yetişmesine uygun olan bu topraklar çalışma alanımız üzerinde geniş yer kaplar. Samsun Dağı, Durmuş Dağı, Davutlar ve çevresinde ayrıca alanımız içerisinde yer almayan, fakat toprak haritasında görünen kuzeydeki dağlar da bu topraklarla kaplıdır. Genel olarak, kalker, granit, kilitaşı, kumtaşı, muhtelif metamorfikler, kristal kayalar, filiş ve konglomeralar üzerinde gelişen bu topraklar, çalışma alanımızda Samsun Dağı üzerinde Paleozoyik şist, mermer ve kalkerler üzerinde gelişmiş, humusça zengin olup, üzerinde birçok bitki türünün yetişmesine imkan vermiştir.

2.3.4.3.3. Kahverengi Orman Toprakları

Ana materyal, iklim ve eğimin etkisiyle oluşmuş bu topraklar, kalsimorfik gruba dahil olup, yüksek miktarda kireç içeren anakaya üzerinde gelişmişlerdir. Anakayanın özelliğine bağlı olarak bünyelerinde bol miktarda kireç ve kil bulunmaktadır. Kahverengi Orman topraklarının bulunduğu sahalar Neojen yaşlı kireçtaşı, marn ve kilitaşları üzerinde gelişmiştir. Bu topraklar, A, B, C horizonlarına sahip olsalar da, horizonları çok zayıf gelişmiştir. A horizonu iyi gelişmiş olup gözenekli, granüler bir yapı sergiler. Derinlikleri 50-90 cm arasındadır. Humus miktarı %3 ve %10 oranında değişen bu topraklar, çalışma alanımızda Kuşadası merkezi ve güneyi ile Söke'nin batısında kalker, kil ve marnlar üzerinde yer almaktadır.

2.3.4.3.4. Kireçsiz Kahverengi Topraklar

Bu topraklar, Kolüvyal toprakların çevresinde yer alıp A, B, C horizonuna sahip topraklardır. Genellikle yıkanma mevcut olup, üst toprak alt toprağa nazaran daha asidik bir karakter göstermektedirler. Doğal vejetasyonu, ot ve ot-çalı karışımı şeklindedir. Kumlu ve killi kayaçlar üzerinde meydana gelen bu topraklar çalışma alanımızda kahverengi orman topraklarının arasında Yeniköy ve Çınarköy'ün batısında yer almaktadır. Üzerinde zeytinlikler geniş alan kaplamaktadır.

2.3.5. Doğal Bitki Örtüsü

Ekolojik yönden Asıl Ege Alt Bölümü içerisinde yer alan çalışma alanında Akdeniz iklim koşulları altında kızılçam, maki ve garigler yer alır (Atalay, 2002). Uygun iklim ve toprak koşullarında gelişen ormanlık alanların çalışma alanının büyük bir kısmında yerleşim amaçlı tahrip edildiği görülmektedir. Tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan, çeşitli ulusları barındıran alanda, orman örtüsü uzun süre tahrip edilmiş, tarla açmak, turistik tesis yapmak gibi ekonomik nedenler ve çıkan orman yangınlarıyla giderek daralarak, tarım alanları ve yerleşmelerin dışına, yüksek kesimlere çekilmiştir. Bugün ise tahripten arta kalan bitki örtüsünü orman alanları ve maki alanları olmak üzere iki grupta incelenebilir.

2.3.5.1. Orman Vejetasyonu

Kuşadası'ndaki orman alanları, alanın güneyinde uzanan Paleozoyik şist ve mermerlerden oluşan Dilek Dağı üzerinde yer almaktadır. Arazi kullanım haritaları incelendiğinde Durmuş Dağı üzerinde orman alanlarına rastlansa da günümüzde bu alanların tahrip edildiğini ve kızılçam alanlarının maki alanlarına dönüştüğünü görmekteyiz. Atalay'ın da (2002: 98) belirttiği üzere Akdeniz iklim bölgesinde makilerin yayılış alanları ve bunların oluşturdukları tür ve toplulukların dağılışı, tahrip faktörleri, yağış miktarı, taban suyu seviyesi, bakı ve yükseklik şartlarına bağlı olarak önemli ölçüde değişir. Dilek Dağı'nın üzerinde ise çok iyi gelişmiş kızılçam (*Pinus brutia*) ormanları vardır. Dağın yüksek kesimlerine çıkıldıkça kızılçamlar yerini karaçamla (*Pinus nigra*) bırakmaktadır. Dilek Yarımadası üzerinde 0.895 hektarlık bir alanın 1966 yılında Milli Park olarak ilan edilmesi, mevcut zengin bitki türlerinin korunması açısından oldukça önemlidir. Sahada orman varlığının karşılaştığı en büyük tehlike, yaz aylarında yaşanan orman yangınlarıdır. Yaşanan orman yangınlarıyla pek çok hayvan ve bitki türü ortadan kalkmakta, erozyon şiddetlenmekte, verimli topraklar denize taşınarak, ekolojik denge bozulmaktadır. Uzun yıllar boyunca, ormanların tahrip edildiği alanda, tahrip sonucu ortaya çıkan maki ve garig alanları geniş yer kaplamaktadır.

2.3.5.2. Maki Formasyonu

Maki olarak belirtilen ağaçcık veya uzun boylu çalılar, Akdeniz ikliminin tipik elemanıdır. Bunlar doğal olarak kızılçam ormanlarının ağaçcık katını oluşturur (Atalay, 2002: 98). Sekonder bir formasyon olan makiler alanda kızılçamların tahribi ile ortaya

çıkmiş, Durmuş Dağı'nın üzerinde, aşınım platolarının doğusunda ve Dilek Dağı'nın güney eteklerinde zeytin ağaçlarının arasında yer almıştır. Uzun yıllar süren tahriplerle ovada doğal bitki örtüsü tamamen ortadan kalkmış, yerine yazlık konutlar, turistik tesisler yerleşmiştir. Alanda geniş yer kaplayan maki formasyonuna ait bitkiler içinde pırnal meşesi (*Quercus ilex*), sandal (*Arbutus andrachne*), zeytin (*Olea europae*), defne (*Laurus nobilis*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), mersin (*Mrytus communis*), keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua*), katırtırnağı (*Spartium junceum*) gibi elemanlar yer alır. Güneye bakan yamaçlarda bitki örtüsü, kuzeye bakan yamaçlara oranla daha yükseklere çıkmaktadır. Tahripler ve erozyon sonucu toprağın incilmesi, zaman zaman ortadan kalkması, su tutma gücünün azalması, bitki toprak-su arasındaki dengenin bozulması, bu alanlar üzerinde kısa bir süre sonra makilerin yerleşmesine zemin hazırlamıştır. Araştırma alanında vejetasyon açısından maki topluluklarının yaygın olması turizm amacıyla ormanlık alanların yer yer tahrip edilmesiyle açıklanabilir. Sahada turizm faaliyetlerinin gelişmesi vejetasyon topluluklarının dağılışında farklılıklara yol açmıştır. Fotoğraf 2'de Yılandıcı Burnu mevkiinden Kuşadası kıyıları ve tahrip edilen bitki örtüsü açıkça görülmektedir.

Fotoğraf 2. Yılandıcı Burnu Mevkiinden Bir Görünüm

2.4. ARAŞTIRMA ALANININ GENEL BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Tarih boyunca insanlar yeryüzünde, kendi yaşamı için elverişli olan sahaları yerleşim yeri olarak seçmiş, yerleştiği alanlarda beşeri ve ekonomik faaliyetlerde bulunmuştur. Bu bölümde çalışma alanının yerleşme-nüfus ve ekonomik coğrafya özellikleri hakkında bilgi verilecektir.

2.4.1. Nüfus ve Yerleşme Özellikleri

Kuşadası antik çağlardan beri ilgi çeken bir liman kenti olarak gelişimini sürdürmektedir. Kuşadası'nın Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren çevresindeki il ve ilçelerle bağlantısını sağlayan yollara sahip olması, ilçenin açık denizlerdeki ülkelerle bağlantısını sağlayan bir limanın bulunması gibi özellikler şehrsel gelişimini hızlandırmıştır. 1957 yılına kadar İzmir'in bir ilçesi iken aynı yıl Aydın'a bağlanan Kuşadası 1970'li yıllarda Bakanlıklararası Turizm Koordinasyon Kurulu Kararı ile birinci derecede önemli 'turistik merkez' ve Bakanlıklararası Turizm Planlama kurulunca da 'Turistik Pilot Bölge' ilan edilmiştir. Ayrıca Turizm Bakanlığı'nın kredi ve yatırımlar bakımından öncelik tanıdığı Kuşadası günümüzde iç ve dış turizmde önemli yere ulaşmıştır (Emekli, 2000: 54).

Özellikle 1982 'Turizm Teşvik Kanunu' ile turizm sektörünü düzenlemek, geliştirmek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturmak tertip ve tedbirlerin alınmasını sağlamak amacı ile Kuşadası gibi alanlarda turizm her geçen gün hızla ilerleme kaydetmiştir. Örneğin, Kuşadası'nda mevcut bulunan okul, hastane, banka, alışveriş merkezi, kamu kurum ve kuruluşlarının sayıları özellikle 1980'li yıllardan beri artış göstermiştir. Turizm merkezi haline gelmeye başlamasıyla birlikte Kuşadası Çevre Yolu yapılmış ve yol üzerinde yapı kooperatifleri tarafından modern binalar inşa edilmiştir. Ayrıca sahil şeridi yazlık konutlarla doldurulmuştur. Bugün ise şehrin çevresindeki tepelerin tamamen konutlarla işgal edildiği görülmektedir. Şehir kıyıda iç kısma doğru hızlı bir gelişme göstermiştir. Turizmle birlikte gelişen şehir, doğal ve beşeri birçok özelliğinin değişmesiyle gelişmesini sürdürmüştür. Turizmin gelişmesiyle nüfus artmış ve daha ziyade kıyıda yoğunlaşmıştır. Turizm yerleşmeler üzerinde de etkili olmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. Kuşadası'nda 1935–1980 Yılları Arasında Şehir ve Kır Nüfusu

Yıllar	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980
Şehir Nüfusu	5846	5765	5442	5915	6396	7008	7388	9032	10269	14734
Kır Nüfusu	3194	3251	3358	3898	4203	3624	5302	5516	5750	7189
Toplam	9040	9016	8800	9813	10599	11486	12590	14548	16019	21346

Kaynak: Kuşadası İlçe Nüfus Müdürlüğü (2006)

Kuşadası'nda geçici yerleşmeler zamanla turizmin tarım sektörü aleyhinde gelişmesi ve tarımın eski önemini yitirmesiyle, sürekli yerleşmelere dönüşmüştür. Bu geçici yerleşmeler Soğucak, Yayla köy, Caferli ve Çınar'dır. Tablo 4'de görüleceği üzere bu alanların nüfusu 1985'ten 2000 yılına kadar artış göstermiştir. Kuşadasında özellikle 1985–1990 yılları arasında kırsal nüfusun artış hızı yıllık % 79.7 olmuş; burada en önemli rolü turizm üstlenmiştir.

Tablo 5. Kuşadası İlçesinde Yerleşik Nüfusun Yıllara ve Köy- Beldelere Göre Dağılımı (1985–2000)

Yer	1985	1990	1997	2000
Kuşadası Merkez	21,227	31,911	37,100	47,661
Kent Nüfusu	21,227	31,911	37,100	47,661
Davutlar	3,707	5,960	6,620	8,416
Güzelçamlı	1,800	3,289	3,988	5,569
Soğucak	489	512	1,365	1,689
Yayla Köy	424	467	497	494
Caferli	157	152	153	162
Çınar	264	277	282	304
Yeniköy	132	178	364	489
Kirazlı	898	890	898	981
Kırsal Nüfus	7,871	11,725	14,167	18,104
Toplam	29,098	43,636	51,267	65,765

Kaynak: Kuşadası Tarımsal Kalkınma Planı (2006)

Köy nüfusları 1935'ten 1990'a kadar düzenli olarak artış göstermiş (Tablo 4), 1935'de 3,194 olan köy nüfusları 1990'da 11,725'e yükselmıştır (Tablo 5). Kuşadası'nda şehir, kır (kasaba ve köy) nüfuslarının yıllık ortalama artış oranlarına bakıldığında, şehir nüfusunun 1985–1990 döneminde en yüksek değerine ulaştığı görülür (Tablo 5). Bu durum turizm faaliyetlerinin bu dönemde hızla gelişmesi, yeni iş imkanlarının ortaya çıkması, iç göçlerin yaşanması ile açıklanabilir. Zaman içerisinde turizmin hızla gelişmesiyle Kuşadası'ndaki turistik yapılaşma ve ikinci konut kooperatifleri kırsal nüfus içinde değerlendirilen Davutlar ve Güzelçamlı kırsal yerleşmelerine kaymış ve bu köyler büyük ölçüde nüfuslanmıştır. 1985'te 7871 olan kırsal nüfus miktarı 1990'da 11,725'e, yükselerek yaklaşık 4000 civarında artmıştır. Diğer önemli bir nokta ise belediye olan Davutlar ve Güzelçamlı yerleşmelerinin kırsal nüfus özelliklerini gösterip göstermediğidir. 1970'li yıllara kadar tarımsal faaliyetlerle geçinen yerli halk, turizmin gelişmesi ve ikinci konut yapı kooperatiflerinin yarattığı yoğun arsa talebi nedeniyle topraklarını elinden çıkarmakta ve kırsal yerleşmelere özgü geleneksel yaşam tarzından gün geçtikçe uzaklaşmaktadır (Emekli, 2001: 57–58). Kuşadası ilçesinin nüfusu 2000 yılı nüfus sayımına göre 65,765'dir. Merkez nüfusu 47,661 (%72), belde ve köylerin nüfusu ise 18,104 (%28) olarak tespit edilmiştir. Nüfusun çoğunluğu Kuşadası merkez ve beldelerinde yaşamaktadır.

Kasabalarda da en yüksek nüfus artış şehirlerde olduğu gibi aynı döneme (1985–1990) rastlar. Kasabalardaki nüfus artışının nedenleri de şehirdeki ile aynıdır. 1985–1990 döneminde köylerde tarımsal faaliyetlerin yanında yavaş yavaş turizm faaliyetlerinin de yer almaya başlaması köy nüfuslarının tekrar artış kaydetmesini sağlamıştır. 1955-1960'lı yıllardan itibaren Kuşadası ekonomisinde turizm faaliyetlerinin yer almaya başlamasıyla birlikte şehir ve kır nüfusunda değişimlerin olduğu gözlenmektedir. Bu değişim artan nüfus oranıyla kendini göstermiştir. Kuşadası, Davutlar ve Güzelçamlı'da özellikle 1985-1990 döneminde hızlı bir nüfus artışı yaşanmıştır. Bunun nedeni Kuşadası, Güzelçamlı ve Davutlar gibi kıyı şeridinde yer alan yerleşmelerimizde turizmin gelişmesine bağlı olarak yeni iş kollarının ortaya çıkması, işgücüne olan ihtiyacın artmasıyla ilçenin iç göç alması, nüfus artışının görülmesidir.

Kuşadası nüfusunda dikkat çekici bir başka faktör de yılın belli dönemlerinde nüfusta görülen artıştır. Bu dönemler havanın ısınmasıyla birlikte başlayan bahar ve uzun yaz dönemlerdir. Çalışma alanında nüfus Mart ayı itibariyle nüfusta bir hareketlenme başlar. Nisan- Mayıs döneminde bu hareketlilik artan bir şekilde devam eder ve Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında yazlıkçılarında gelmesiyle en üst düzeye ulaşır. Eylül-Ekim aylarında ise azalmaya başlar. Yüksek sezon olarak tabir edilen yaz aylarında ilçeye gelen yazlıkçılarla birlikte ilçe nüfusu iki katına çıkarak 90,000- 100,000 kişiye ulaşmaktadır. Kuşadası'nın nüfusu 2007 nüfus sayımına göre 73,543'dür. Bunun 54,663'ü ilçe merkezinde, 18,880'i ise kasaba ve köylerde yaşamaktadır. 2007 sayımına göre kentte 27,768 erkek, 26,895 kadın yaşamaktadır (Kuşadası İlçe Nüfus Müdürlüğü Verileri).

Nüfus yoğunluğunda yıllar boyunca belli bir artış gözlenmesiyle birlikte bu artışın 1980'lerden sonra daha yoğun gerçekleştiği görülmektedir (1985 yılında 110 kişi/km² iken nüfus yoğunluğu %50 oranında artarak 1990 yılında 165 kişi/km²'ye ulaşmıştır). 1990 – 2000 yılları arasında nüfus yaklaşık %50 oranında artarken nüfus yoğunluğu 165 kişi/km²'den 292 kişi/km²'ye yükselmiştir. Bu sonuç nüfus yoğunluğunun %77 dolayında artması anlamına gelmektedir. Bu durum, Kuşadası'nın yapılaşma anlamında kentsel özellikleri daha çok göstermeye başladığına işaret etmektedirler (Çalışkan, 2003:136).

Kuşadası ilçesindeki yerleşmelerin tamamını toplu yerleşmeler oluşturur. Köylerde yerleşmeleri oluşturan evler genel olarak cami veya çeşme etrafında kümelenmiştir. Sokaklar dar ve düzensizdir. Kuşadası şehri ise modern binaları ile her geçen gün yerleşim alanları bakımından gelişme göstermekte fakat plansız, çarpık bir yapılaşma örneği sergilemektedir. Bunun en önemli sebebi turizmde yaşanan hızlı gelişmedir.

2.4.1.1. Nüfusun Dağılışı

Kuşadası'nın genel olarak Türkiye'nin sık nüfuslu bölgelerinden birisi olmasına karşılık nüfus sıklığının her yerde eşit dağılım göstermemesi dikkat çekmektedir. Yeryüzü şekilleri, yükselti, eğim, toprak, su durumu, doğal bitki örtüsü, ulaşım, ekonomik faktörler dar alanlarda dahi nüfus dağılışını etkileyen faktörler olmaktadır.

Kuşadası'nda turizmin gelişmesinden önce, sık nüfuslu yerleşmelerin, kıyı şeridi boyunca kıyıda yer alan ovalarda toplandığı görülür. Burada tarımsal faktörler ön plandadır. İç kesimlere gidildikçe ise yükseltinin artmasına bağlı olarak nüfus yoğunluğu azalma göstermiştir. Nüfus buralarda yükseltisi 100-200 m. arasında değişen plato düzlükleri ile köy merkezlerinde toplanmıştır. Turizmin yavaş yavaş gelişmeye başladığı 1960'lı yıllardan sonra ve 1990'lara gelindiğinde nüfus dağılışında sık nüfuslu yerlerin özelliğini koruduğu, bu alanlarda nüfusun daha da sıklaştığı, kıyı şeridindeki nüfusun daha da artış kaydettiği, şehir merkezindeki nüfus artışının ise dikkat çekecek boyutlara ulaştığı görülür. İç kesimdeki nüfus dağılışlarında ise önemli değişimler olmamıştır. Nüfus dağılışında Kuşadası merkezinde ve kıyı boyunca bir yoğunlaşmanın olması diğer alanlardaki şartların olumsuz olmasından da kaynaklanmaktadır. Yaylaköy ve Güzelçamlı'da topoğrafik şartların elverişsizliği, nüfus yoğunluğunu düşürmüştür. Güzelçamlı topraklarının %85'ini Samsun Dağı (Dilek Yarımadası Milli Parkı) oluşturmaktadır. Buralar yerleşmenin olmadığı alanlardır. Yaylaköy'de ise tarım alanlarının elverişsizliğinden dolayı nüfus yoğunluğu düşüş göstermiştir. Bu durum bize merkezde yoğunluğunun arttığını gösterir. Doğal koşulların uygun olduğu tarım yapılabilen kıyı ovalarında alçak platolarda, kurulmuş yerleşmelerde nüfus yoğunluğu artış göstermektedir.

Kuşadası, Camii Kebir, Cami Atik, Alaca Mescit, Dağ, İkiçeşmelik, Hacı Feyzullah, Türkmen, Bayraklı Dede, Cumhuriyet, Karaova, Kadınlar Denizi, Yavansu, Kadıkalesi olmak üzere toplam 13 mahalleden oluşmaktadır. Türkmen ve Hacıfeyzullah mahalleleri şehrin en büyük mahalleleridir (Kuşadası Belediyesi 2006). Şehrin en eski mahalleri Dağ Mahallesi ve Camii Kebir mahallesi'dir. Camii Kebir Mahallesi, düzlükte kurulduğu için dar ama birbirini dik olarak kesen sokaklardan oluşmuştur. Sokaklar arasındaki ev adacıkları, sırt sırta iki evi alacak genişliktedir. Bugün bu mahalledeki evlerin hemen hemen tamamı restore edilerek bar haline getirilmiştir. Dağ mahallesindeki evler ise Efes antik şehrindeki teras evler gibi kademeli olarak, basamaklar halinde, birbirlerinin manzarasını engellemeyecek şekilde sıralanmıştır. Daha sonra, şehirde meydana gelen gelişmelerle bu mahallelere Hacıfeyzullah, Alaca Mescit, Camiatik ve Türkmen mahalleri de eklenmiştir. Bu mahallelerin sokakları dar ve dolambaçlıdır (Dinçay, 1998).

Kuşadası'nda ticaret ve iş merkezleri ile kamu binaları şehrin ortasında kıyıya yakın bir yerde yer alır. Turistik otel, motel, pansiyon gibi tesisler kıyı şeridinde yoğun olmakla beraber hemen her mahalleye yayılmıştır. Sahilden kale kapısına kadar uzanan yol boyunca Kervansaray etrafında turistik eşya satan dükkanlar yer alır. Yine bu yol üzerinde çeşitli bankalar ve PTT de bulunmaktadır. Kıyı boyunca da, restoranlar, kafeteryalar, büfeler, hastane perakende ticaret yapan işyerleri bulunmaktadır. Otobüs terminali ve birkaç büyük market ve sanayi sitesi de, Kuşadası-Söke yolu üzerinde yer alır. Şehirde tek katlı konutlar yerini hızla çok katlı ve modern konutlara terk etmiştir. Ancak, Cami Kebir ve Dağ mahallelerindeki Osmanlı Dönemine ait eski konutlar Anıtlar Genel Müdürlüğü tarafından koruma altına alındığı için günümüze kadar ulaşmıştır. Şehrin yamaçlarındaki zeytinlikler ise yerini konutlara terk etmiştir.

2.4.1.2. Kasabalar

1960 yılından itibaren Kuşadası'nda kasaba nüfusunun ortaya çıktığını, Davutlar'ın bu dönemde kasaba özelliğini kazandığını görüyoruz. 1990 yılına kadar kasaba nüfusu genel olarak artış göstermiştir. Belediye teşkilatları, kasaba yerleşmelerinin ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Kuşadası'na bağlı ilk belediye teşkilatı 1969 yılında Davutlar'da, ikincisi ise 1992'de Güzelçamlı'da kurulmuştur. Kuşadası'ndaki Caferli Köyü ve Güzelçamlı ile Davutlar idari olarak doğrudan Kuşadası Kaymakamlığı'na bağlıdır. Davutlar Kasabası'na 7 km uzaklıkta olan Güzelçamlı Kasabası'nın güneyinde Samsun Dağı, güneybatısında Dilek Yarımadası Milli Park'ı batısında ve kuzeyinde de Ege Denizi yer almaktadır. Tarihi M.Ö. 700 yıllarına dayanan kasaba çeşitli medeniyetlere sahne olmuştur. İyonyalılar döneminde Panionion adıyla anılan Güzelçamlı, İyon şehir-devletlerinin toplantı yeri özelliği taşımaktadır. Efes, Samos, Priene ve Milet'te çıkarılan kalıntılar da Güzelçamlı'nın o dönemde önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. 1924 yılından 1980'li yıllara kadar kasabada ekonomi tarım ve hayvancılığa dayalıyken, 1980'li yıllarla birlikte turizm hareketlerindeki artış ile halk tarımı terk ederek, turizmle ilgili iş kollarında faaliyet göstermeye başlamıştır. Yakın çevresindeki turistik tesislere personel kaynağı teşkil etmiştir. Kasabada yetiştirilen az miktarda da olsa zeytin ve narenciye kasaba ekonomisine katkı sağlamaktadır. Kasabada sanayi gelişmemiştir (Dinçay, 1998). Turizm açısından büyük bir potansiyel oluşturan, Dilek Yarımadası Milli Parkı, Güzelçamlı Kasabası sınırları içerisindedir. Bu da, kasabada turizmin gelişmesini sağlayan başlıca faktördür. Yaz aylarında, su dağıtım şebekesindeki yetersizliklerden

dolayı içme suyu sıkıntısı çekilmektedir. Kasabada, kanalizasyon şebekesi mevcut değildir.

2.4.1.3. Köy ve Mahalle Yerleşmeleri

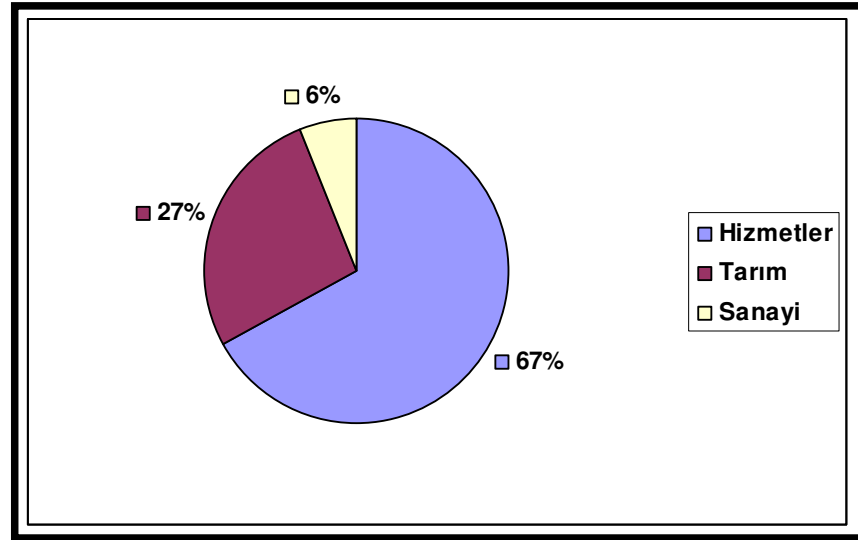
İlçede bulunan köylerin bir kısmı bir cami veya bir çeşme etrafında kurulmuş (meydan köyleri) (Doğanay, 1994) evler ile sokakların merkezdeki cami ya da çeşmeye açıldığı daire şekilli toplu yerleşmelerdir. İlçenin doğusunda yer alan köylerin hemen tamamı aşınım platoları üzerindedir. Bu yerleşmelerden Yaylaköy ve Soğucak Köyü neredeyse Söke-Kuşadası karayoluna kadar inmiştir. Yerleşme şekillerinin oluşumunda tarım alanlarını işgal etmeme, su kaynaklarına yakın olma ve güvenli alanlara yerleşme gibi faktörler etkili olmuştur. Çalışma alanında genel olarak yüzey şekilleri eğimli olmasına rağmen yerleşim birimleri arasındaki ulaşım, yollar ve iklim sayesinde kesintisiz devam etmektedir. Köy yollarının tamamı asfalttır. Çalışma alanımızda önceleri, tarımsal faaliyetlerin ağırlıklı olarak yapıldığı zeytin ve incir bahçeleri içerisinde dam adı verilen ve hasat zamanında kalınan geçici yerleşmeler yer alırken bugün ise turizmdeki gelişmelerin karşısında tarımın önemini yitirmesiyle bu geçici yerleşmeler ortadan kalkmıştır (Dinçay, 1998).

Kuşadası'nda konutlar ve yapı malzemesi, şekil itibariyle ortamın coğrafi özelliklerini yansıtır. Coğrafi çevreye en iyi uyum gösteren konutlar daha çok kırsal kesimde yer almakta olup gün geçtikçe, sosyo-ekonomik nedenlerle uyum bozulmaktadır. Çalışma alanındaki şehir ve kasabalarda konutlar hemen hemen birbirine benzemektedir. Bu değişim üzerinde, köyler ile şehirler arasındaki ulaşımın gelişmiş olması, ekonomik faaliyetlerde meydana (tarımın yerini turizme bırakması) gelen değişiklikler etkili olmuştur. Kuşadası'nın Anıtlar Genel Müdürlüğü tarafından koruma altına alınan, en eski iki mahallesinde (Dağ ve Camii Kebir) eski tip konutlara rastlanır. Camii Kebir Mahallesi, düzlükte kurulduğu için, dar ama birbirini dik kesen sokaklardan oluşmuştur. Dağ Mahallesi'nde evler ve bahçeler basamak şeklinde olup birbirinin manzarasını (görünüşünü) hava ve güneşini engellemezler. Bu evler Efes antik kentindeki ünlü teras evler gibi olup, kademeli olarak sıralanmıştır.

2.4.2. Ekonomik Coğrafya Özellikleri

Kuşadası 1970’li yıllara kadar tarım, balıkçılık ve ticaretin geliştiği bir ilçe olarak gelişmiş iken bugün en önemli geçim kaynağı turizm ve bununla ilgili işler oluşturmaktadır. Özellikle 1980’lerden sonra iç ve dış turizmin gelişmesine paralel olarak turistik işler ve konaklama tesisleri ile ikincil konutlar hızla artmaya başlamıştır. Hem artan yaz nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamak hem de diğer turistik işler ticaret sektörünün gelişmesine neden olmuştur (Emekli, 2000: 62).

Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması endeksine göre (2004) Türkiye’deki 872 ilçe içerisinde 17. sırada, Aydın ili ilçeleri içerisinde ise 1. sırada yer alan Kuşadası İlçesi’ne ilişkin sosyo-ekonomik göstergeleri incelendiğinde, ilçede hizmetler sektöründe çalışanların oranının %67.0, tarım sektöründe çalışanların oranının %27.0 ve sanayi sektöründe çalışanların oranının %6.0 olduğu görülmektedir (Şekil 6). Fert başına bütçe gelirleri kaleminde ülke genelinde 44. sırada (Tablo 6) yer alan ilçenin genel değerlendirmesi yapıldığında, sosyo-ekonomik açıdan oldukça ileri düzeyde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Kuşadası Ticaret Odası, 2006).

Şekil 6. Kuşadası’nda Nüfusun İş Kollarına Dağılımı (%)

Tablo 6.Kuşadası'nda Sosyo-Ekonomik Göstergeler (2004)

Konular	Değer/Oran	Türkiye İlçe Sıralaması
Nüfus (bin)	65.7	202
Nüfus Yoğunluğu (km ² /kişi)	292	45
Nüfus Artış Hızı (%)	41.0	46
Şehirleşme Oranı (%)	72,4	74
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	38.9	855
Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü (%)	3.39	838
Tarım Sektöründe Çalışanların Oranı (%)	27.0	846
Sanayi Sektöründe Çalışanların Oranı (%)	6.03	293
Hizmet Sektöründe Çalışanların Oranı (%)	66.9	12
İşsizlik Oranı (%)	9.02	170
Okur Yazar Oranı (%)	95.2	8
Bebek Ölüm Oranı (%)	51.1	177
Fert Başına Düşen Bütçe Geliri (%)	258.8	44
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)	0.074	89
Tarımsal Üretim Ülkede İçindeki Payı (%)	0.064	405

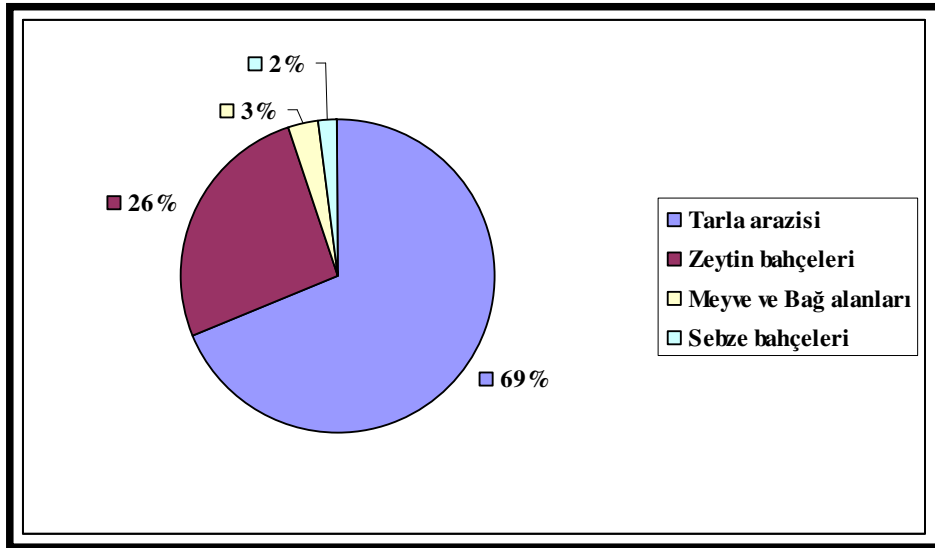
Kaynak: Kuşadası Ticaret Odası (2006)

Kuşadası'ndaki ticari faaliyetlerin büyük çoğunluğunu turizm sektörüne yönelik toptan ve/veya perakende ürün satış ile aracılık hizmetleri ve komisyonculuk; Davutlar Beldesi'ndeki Küçük Sanayi Sitesi ile Kuşadası Merkez'de bulunan Sanayi Sitesi'nde yapılan küçük çaplı üretimin temelini de turizm ve inşaat sektörünü besleyen ürünler ile tamir onarım hizmetleri oluşturmaktadır. Kuşadası'ndaki yoğun yapılaşmaya bağlı olarak özellikle inşaat sektörünün canlı olduğu, sektöre yönelik bir imalat olmasa da, yan hizmet ve ürünlerin üretimlerinin yapıldığı birimler olduğu gözardı edilmemelidir. İlçede dört adet zeytinyağı sıkma tesisinin bulunduğu ancak bunlardan sadece ikisinin dönemsel olarak çalıştırıldığı belirtilmiştir (KTO, 2006).

Yukarıda da vurguladığımız gibi çalışma alanında hizmet sektörünün büyük bir paya sahip olmasında turizmin faaliyetlerinin gelişmesi etkili olmuştur. Hizmet sektöründe çalışanların da büyük bir çoğunluğu turizm ile ilgili işlerde çalışmaktadır. Sahip olduğu arazinin engebeli bir yapıya sahip olması ve verimli tarım alanlarının kıyı

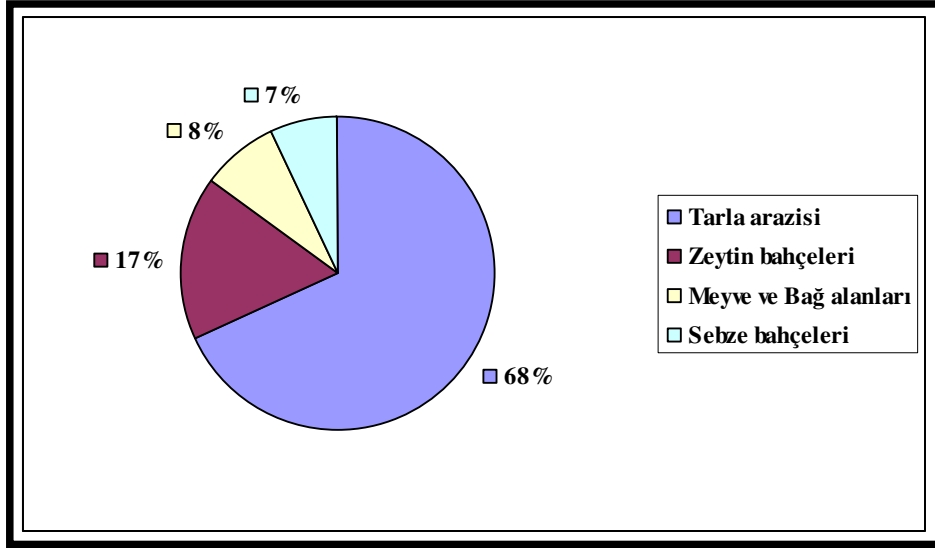
kuşağı boyunca yerelmesine rağmen tarımsal faaliyetler istenilen boyutlara erişememiştir. Bunda özellikle doğal ve beşeri varlığının turizmin gelişmesine uygun koşullar taşıdığına anlaşılmasıyla, 1960'lı yıllarla birlikte turizm sektöründeki hızlı gelişmeler ilçenin önemli bir turizm merkezi haline gelmesinde etkili olmuştur.

Çalışma sahasında turizmin hızla gelişmesi arazi kullanımında bir takım değişikliklere neden olmuştur. Yürütülen ekonomik faaliyetlerin tarımdan büyük oranda hizmet sektörüne dönüşmesi, hem turistik yerleşim alanı açma hem de turistik istihdam için araziden yararlanmada farklı unsurları gündeme getirmiştir. Özellikle turizmin yoğunlaştığı kıyı kuşağı boyunca (Kuşadası-Davutlar-Güzelçamlı) tarım alanları yerleşim alanlarına dönüşerek arazi kaybı yaşanmıştır. Kuşadası'nda arazi kullanımında meydana gelen bu değişimleri 1985 ile 1995 yılları arasında Ekili-Dikili arazideki değişimler ile Tablo 7 ve Tablo 8'ye bakarak anlayabiliriz. 1985 yılında 2,961 hektar olan zeytin bahçeleri (Şekil 7), 1995 yılına gelindiğinde 1,754 hektara düşmüştür. Bu yıllar arasında zeytin bahçelerinde %68'lik bir azalma meydana gelmiştir. Yine 1985 yılında 7,855 hektar olan tarla arazisi (Şekil 8), 1995 yılında ise 6,886 hektara gerilemiştir. Tarla arazilerindeki azalış ise %12,3'tür.

Şekil 7. Kuşadası İlçesinde 1985 Yılı Ekili-Dikili Arazinin Dağılışı (%)

Kaynak: Kuşadası Tarım İlçe Müdürlüğü Verileri

Şekil 8. Kuşadası İlçesinde 1995 Yılı Ekili-Dikili Arazinin Dağılışı (%)

Kaynak: Kuşadası Tarım İlçe Müdürlüğü Verileri

Şekil 7 ve Şekil 8’de görüldüğü üzere özellikle 1985’ten sonraki yıllarda turizm faaliyetlerinde yoğunluğun artmasıyla birlikte arazi kullanımında bir takım değişiklikler meydana gelmiş ve bundan en fazla zeytinlik alanlar etkilenmiştir. Arazi kullanımındaki turizm ile yapılaşmanın getirdiği değişimlere Kuşadası’nda turizm ve kıyı kullanımı bölümünde daha ayrıntılı değinilmiştir.

2.4.2.1. Tarım ve Hayvancılık

I. Dünya Savaşı'na kadar topraklarının %70'i bağlarla kaplı olan ilçede, 20'den fazla helva imalathanesi bulunmakta, yetiştirilen üzümlerden elde edilen üzüm helvaları ve pekmezleri de, dünyaca tanınarak, Kuşadası Limanı'ndan Almanya, Fransa, İtalya gibi Avrupa ülkelerine ihraç edilmekte idi. Daha sonraları gerek savaş sırasında bağlara bakılamamasından dolayı hastalık yayılması gerekse 1922 mübadelesinden sonra gelenlerin, bağları söküp yerine iyi bildikleri tütünü ekmelerinden dolayı bağlar giderek azalmıştır (KTO, 2006).

1960 ve 1970'li yıllara kadar ekonomisi tarıma dayalı olan ilçede, turistik tesislerin tarım alanları aleyhinde gelişmesi, ilçedeki tarımsal ekonominin yerini turizme bırakmasına neden olmuştur. 1970 yılında dahi halkın geçim kaynaklarını, zeytincilik, tütüncülük, bağcılık, sebze ve meyvecilik, balıkçılık, hayvancılık oluştururken turizm en son sırada yer almakta idi. İlçenin arızalı bir topoğrafyaya sahip olmasından dolayı, yamaçlar zeytin ağaçları ile kaplı olup, dar olan kıyı ovasında da

sebze ve meyve yetiştirilmekte idi. Yanlış arazi kullanımı sonucunda bugün bu alanlar turistik konaklama tesisleriyle doldurulmuş bulunmaktadır.

İlçede yetiştirilen ürünler civar yerleşmelerde tercih edilmekte, Kirazlı Köyü'nün kirazı, Karaova (ilçenin kıyı ovası)'nın kavun ve karpuzu, Davutlar'ın şeftalisi, Güzelçamlı'nın domatesi aranılan ürünlerdi. Ancak tarım alanlarının yapılaşmaya açılmasıyla Davutlar'da şeftali, Güzelçamlı'da domates, Karaova'da kavun üretim miktarları azalmıştır. Kirazlı'da ise kiraz halen önemini korumakta hatta her yıl kiraz şenkileri düzenlenmektedir. Bu durumun nedeni Kirazlı'nın bir tarım köyü özelliğini korumasıdır. İklim ve toprak yapısı bakımından bağ ve bahçe tarımına uygun bir özellik gösteren çalışma alanımızda turizmden daha fazla gelir elde edilmesi, bu alanların daralmasına neden olmuştur. Daha fazla gelir getiren ve doğal ekosistemin taşıma kapasitesi üzerinde baskı unsuru yaratan faaliyetler mi önemsenmeli; yoksa doğal kaynaklardan çevreye daha uyumlu olarak gerçekleştirilen, tarım gibi toprağa dayalı faaliyetler mi sorusu sahada bir ikilem yaratmaktadır.

Kuşadası'nda ekonomik faaliyetler içinde yer alan hayvancılık, tarımsal faaliyetlerin yanında daha ziyade kırsal alanlarda ilkel yöntemlerle yapılmaktadır. Yörede küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık meralarda yapılmakta ve yörede yaşayan insanların ihtiyacını karşılamak için sürdürülmektedir. Mera alanları özellikle kıyıya yakın bölgelerde zaman içinde hızla kaybolmuş, yerini turizm tesislerine bırakmıştır.

Yörede balıkçılıkta çok eskilerden beri devam eden ekonomik faaliyetlerden biridir. Kuşadası Körfezi'nden çıkarılan balıkların büyük bir kısmı özellikle turizm sezonunda turistik konaklama tesisleri tarafından kullanılmaktadır. Yörede bulunan balık türleri: kupes, lehos, levrek, lüfer, mercan, mırmır, sardalya ayrıca ıstakoz, kalamar, ahtapot, yengeç, karides gibi özellikle turistler tarafından tercih edilen deniz ürünleride çıkarılmaktadır.

2.4.2.2. Sanayi

Kuşadası'nda sanayi faaliyetleri (% 9) tarım (%27) ve hizmetler (%67) sektörlerinden sonra gelmektedir. Yörede özellikle turizm faaliyetlerinin 1970'lerden sonra gelişmeye başlaması ve 1980'lerde yöreye turistik yatırımların artması sanayinin hizmetler sektörünün gerisinde kalmasına neden olmuştur. Hızla gelişen turizm

endüstrisi hizmetler sektörünün Kuşadası'nda ekonomik faaliyetlerde ilk sıralarda yer almasını sağlamıştır. İlçede 1988 yılında Kuşadası sanayi sitesi kurulmuştur. Yörede sanayi faaliyetlerinin başında zeytinyağı fabrikaları gelmektedir.

2.4.2.3. Ulaşım

Tarım ve sanayi dışında kalan ekonomik faaliyetlerin dışında ulaşım, ticaret, turizm gibi faaliyetler ise hizmetler sektörüne girmektedir. Bu bölümde turizm faaliyetleriyle ilişkili olarak daha çok ulaşım üzerinde durulacak turizm ise ayrı bir bölüm olarak sunulacaktır.

Genel olarak mal ve hizmetlerin, üretim yerleri ne olursa olsun, tüketime hazır buldukları yer, tüketicinin oturduğu yerdir. Diğer bir anlatımla mal ve hizmetler ulaştırma olanaklarından yararlanılarak tüketicilerin bulunduğu yere getirilir. Ancak turizmde insanlar, turistik mal ve hizmetlerin sunulduğu mekana taşınmaktadır. İnsanların turistik çekim merkezlerine taşınması bir mekan faydası üretmektedir ve bu fayda ulaştırma sayesinde meydana gelmektedir (Güner 2001:21-22). Turizm, ulaştırma sayesinde gelişirken, ulaştırma da turizm sayesinde gelişme göstermektedir.

Tarihi dönemlerden itibaren coğrafi açıdan uygun ortam özellikleri sunan Kuşadası ulaşım açısından önemli merkezlerden biri olmuştur. Özellikle Küçük Menderes'in Efes Limanı'nı alüvyonlarla doldurup, kıyıda içerilerde bırakması ile Venedik ve Cenevizliler Kuşadası Limanı'nı ticaret amacıyla kullanmışlardır. Daha sonraları da, Osmanlılar zamanında, Kuşadası ve çevresinde yetiştirilen ürünler, Kuşadası Limanı'ndan denizyolu ile dış ülkelere gönderilmiştir. Kuşadası'nı çevre ve ilçelere bağlayan, yapımı ve onarımı karayollarının sorumluluğuna giren üç anayol vardır. Birinci yol, Kuşadası-Selçuk-İzmir, Kuşadası-Söke yol ayrımı-Davutlar'dır. Kuşadası'nı Selçuk üzerinden İzmir'e bağlayan yoldur. Ege adalarından her gün turlarla gelen turistler otobüsle Efes antik şehrine gitmek için Kuşadası- Selçuk yolunu kullanırlar. İkinci yol, Kuşadası'nı Söke üzerinden kuzey'de Aydın'a güneybatıda Didim'e güneyde Milas ve Bodrum'a bağlar. Kuşadası Söke anayolu şehir merkezinden yaklaşık 5 km sonra bu yola bağlanan bir sapak ile Davutlar ile Güzelçamlı beldelerine ulaşan 9 km'lik asfalt yoldur. Yaz aylarında yaşanan trafik yoğunluğu dikkate alınarak, 1994 yılında genişletilmiştir. Üçüncü yol, Kuşadası'nın Aydın'a uzaklığını 57 km'ye indiren Kuşadası-Çamlık Köyü arasındaki 13 km'lik Atatürk Yolu, Turizm

Bakanlığı'nin katkısı ile asfaltlanarak, 1981 yılından beri hizmet vermektedir (Güner, 2001: 58–59). Bu yol 2005'ten itibaren başlayan çalışmayla genişletilmiştir.

Kuşadası'ndan Davutlar ve Güzelçamlı'daki sahil sitelerine yaz aylarında çok sık olarak minibüs seferleri yapılır. Kirazlı Köyü ile Kuşadası arasında ise Aydın'dan hareket eden Kuşadası ve Davutlar minibüsleri ulaşım mümkündür. Yaz aylarında sefer sayıları daha da arttırılmaktadır. İlçede havalimanı yoktur. En yakın hava limanı ilçeye 90 km uzaklıkta olan İzmir Adnan Menderes havalimanıdır. Bu HavaLimanı'na gelen turistler 90 km'lik bir karayolu ulaşımından sonra Kuşadası'na ulaşırlar (Şekil 9). Önceleri basit bir iskeleye (yolcu gemiden karaya motorla taşınırdı) sahip Kuşadası'na daha sonra, liman özelliği taşıyan 11 m derinliğinde, 240 m boyunda ve 8-12 m genişliğinde bir iskele yapılmış; 1990 yılında da ilçeye ikinci bir iskele daha ilave edilmiştir. Ayrıca, Kuşadası'nda turizm bakımından önemli bir potansiyele sahip Kuşadası Yat Limanı (Turban Marina) bulunmaktadır. Bu liman 629 yat kapasitelidir (175'i karada olmak üzere). Yatların her türlü bakım ve onarım işleri, limanda yapılmakta 60 tonluk gezici vinç, 20 tonluk mekanik lift, 2 tonluk jib-corane de mevcut bulunmaktadır. İlçeye yat ile gelen turistlerin başında Almanlar, İtalyanlar, Fransızlar, Hollandalılar, İsveçliler ve İngilizler gelir. Çeşitli acentalar tarafından, yat limanından mavi turlar düzenlenir. Kış mevsiminde yat limanı yarı kapasiteyle de olsa hizmet vermeye devam etmektedir (Aydın Turizim İl Müdürlüğü 2008).

2.4.2.4. Ticaret

Kuşadası Limanı sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle geçmişte yoğun ticari faaliyetlere sahne olmuş önemli bir merkezdir. Zaman içinde tuzimin gelişmesine bağlı olarak ekonomik faaliyetlerdeki ve arazi kullanımında ki değişimler limanın ticari fonksiyonlarını kısıtlamış ve turizme hizmet verir hale getirmiştir. Kuşadası'nda ki ticari faaliyetler günümüzde daha ziyade turistik ürünlere dayalıdır. Kıyıya yakın alanlarda gemilerle gelen turistlere özellikle hediyelik eşya, deri mont, altın ve gümüş gibi ürünler satılmakta kıyıda uzak kırsal alanlarda ise çeşitli ürünler pazar yerlerinde satılmaktadır.

Şekil 9. Kuşadası ve Yakın Çevresindeki Önemli Ulaşım Merkezleri

3. BÖLÜM: KUŞADASI'NDA TURİZM VE KIYI KULLANIMI

3. 1. TURİZM VE ETKİLERİ

Turizm, *"insanların, boş zamanlarını değerlendirmek ve iş yapmak amacıyla, kendi toplumları dışına çıkararak, farklı yerlere doğru ve geçici olarak yaptıkları hareketleridir"*. Bir turist, Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından, *"boş zamanlarını değerlendirmek ve iş yapmak amacıyla ziyaret edilen bir ülkede, 24 saatten fazla kalan ziyaretçi"* olarak tanımlanmıştır. Dünya Kıyı Konferansı (1993) platformunda, turizmin dünyanın en geniş tek endüstrisi olduğu ve turizmin bütün ülkelerin birleştirilmiş brüt milli hasılasının (GSMH) %5.6'sını oluşturduğu hesaplanmıştır.

Doğal, kültürel ve insan tarafından oluşturulan kaynaklar bir ülkenin veya bir bölgenin turizm arzını oluşturmaktadır. Her ne kadar bu kaynaklar bir ülkenin doğal, tarihsel ve kültürel zenginliğinin temel ögesi ise de turizm endüstrisi ve turistler tarafından yoğun biçimde kullanıldığı için turizm kaynakları olarak ifade edilirler (Kahraman, 1997: 103). Bu kaynaklar, çevresel değerlerin bir bütünüdür ve çoğu kez yeniden meydana getirilmesi ve tekrar fiyatlandırılması imkansızdır. Turizm sistemi, turizm talebini, turizm arzı (her türlü turizm kaynakları) ile ilişkilendiren bütün unsurları içerir.

Turizm sistemi içinde turizm kaynaklarını birincil kaynaklar (çekicilikler), ve ikincil kaynaklar (arz) olarak değerlendirebiliriz. Birincil kaynaklar (çekicilikler), doğal, kültürel ve sosyal kaynaklardır. Doğal kaynaklar, iklim, peyzaj, ekosistemler; kültürel kaynaklar, kentsel miras, sanat, arkeolojik değerler, gelenekler, bilimsel değerler, folklorik sanatlar, alt-kültürel biçimler; sosyal kaynaklar ise sosyo-demografik özelliklerle birlikte potansiyel turizm girişimcileri, yetenekler, mali sermaye, bilgi birikimi, sağlık – çevre – mülk koruma sistemi, yerel topluluk eğilimleri gibi unsurlardan oluşur. İkincil kaynaklar ise barınma sektörü (otel, motel, kamping, konuk evleri vb.), yemek sektörü (kahve, lokantalar, bar vb.), seyahat düzenleme sektörü (acenteler, tur operatörleri vb.), taşıma sektörü (havayolu, bot, tren, otobüs, vb.), eğlence sektörü (oyun ve dans salonları vb.), bilgilendirme sektörü (turizm danışma şebekesi), tamamlayıcı hizmetlerden (servisler ve servis altyapısı) oluşmaktadır (Özgüç, 2003 ve <http://www.akdeniz.edu.tr>). Herhangi bir alanda turizm faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yürütülebilmesi turizm kaynakları arasındaki uyuma bağlıdır. Turizm

sisteminde meydana gelebilecek bir aksaklık ya da kaynaklardan birinin işlevini yerine getirememesi o alanda turizm faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyecektir. Şüphesiz bu etkiler bir noktadan başlasa bile diğer sistemlere de sıçrayarak etki sahasını genişletebilecektir. Turistik merkezlerde ikincil kaynakların gelişimi öncelikle birincil kaynakların yani çekiciliklerin var olmasıyla mümkün olabilir. Zamanla bu çekiciliklerin insanlar tarafından ilgi görmesi bölgeler için turistik yaşamın başlangıcı olmuş ve var olan çekiciliklerin yanına turizm arzını oluşturan barınma, yemek, seyahat gibi hizmetler eklenmiştir. Bunlar turizm geliştikçe birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olmuşlar ve buldukları yörede olumlu ve olumsuz birçok etkide bulunmuşlardır.

Bu etkilerden en önemlisi çevre üzerinde görülmekte ve hissedilmektedir. Çevre, turizm ürünlerinin temel merkezidir. Turistler ise, çevrenin tüketicisidir. Bu yüzden turistik yörelerin çevresel kaynaklara her zaman ihtiyacı vardır. Turiste hitap etmeyen bir çevrede, turizm varlık gösteremez. Turizmde çevre konusunun kapsamı oldukça geniştir. Tarihi ve kültürel yerler, iklim, doğa, doğal manzara birer çevre unsurudur (Goodal, 1992: 60). Bazı bölge ve alanlar, doğal özelliklerin bir arada yoğunlaşması, çeşitliliğinin bol olması ve benzeri olmayan özelliklere sahip olması bakımından diğer bölge ve alanlardan daha avantajlı ve zengin durumdadır. Bu özellikler böyle bölge ve alanları turizm bakımından daha cazip hale getirmektedir. Bu yüzden bir ülkeye yönelik turizm hareketlerinin doğmasında ve gelişmesindeki en önemli etken hiç şüphesiz 'çevre' dir. Yapılan birçok çalışma, turizmin çevre üzerinde farklı etkilerde bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. Örneğin turizmi tükenebilir bir kaynak haline getirecek en temel unsurun geri dönülemeyecek bir çevre bozulması olduğunu belirten Bahar (2003:151) bir ülkenin sahip olduğu doğal çevrenin, tarihin, kültürün ve toplumsal değerlerin uzun dönemde de pazarlanabilir olmasının turizm arz ve talebinin iyi bir şekilde dengelenmesinden geçtiğini vurgulamıştır. (Bahar, 2003:151). Turizmde turistik bölgelerin rekabeti için kaliteli bir çevrenin önemli olduğu kabul edilmiştir (Inskeep, 1991). Turizm ve çevre kalitesinin önemine vurgu yapan diğer bir çalışmada ise (Bulut, 1999:161) turizm sektörü yönünden çevrenin korunması, düzenlenmesi ve geliştirilmesinin yaşamsal önem taşıdığı vurgulanmıştır.

Ekolojik bakış açısı, ekolojik sistem içinde yer alan bileşenlerin bir denge içinde bulunması şartını getirir. Çevre de turizm faaliyetlerinin kaynağı olarak, çevre ve turizm arasında ayrılmaz bir sürekliliğe zemin hazırlar. Başarılı bir turizm faaliyeti için temiz, düzenli ve sağlıklı bir çevreye ihtiyaç vardır. Çevre ve turizm etkileşiminde turizmin sürdürülebilirliği ancak çevre kalitesinin sağlanmasıyla mümkün olur. Çünkü çevre, bir turizm kaynağı olma özelliği taşıırken, turizmin en önemli etkileri de çevre üzerinde olmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006). Doğal ve kültürel kaynakların korunmasının gerekliliği, kapsamlı bir turizm planlamasının da en önemli amaçlarından biridir (Özbey, 2002). Çevre sorunlarının geri dönülemeyecek boyuta ulaşması, orada yaşayanların yaşam kalitesini düşürdüğü gibi, turizmin o bölgede ekonomik fayda getirmesini de engelleyecektir. Turizmin hızlı ve aşırı gelişmesinin yarattığı çevre sorunları arttıkça hem turistler hem de yörede yaşayan yerli halkın da sorunlar yaşamaları kaçınılmaz hale gelecektir (Tekeli, 1992). Ayrıca, çevre tahribatı büyüdükçe gelen turist sayısı da azalmaktadır, Örneğin, Hindistan'da Kovalam, Almanya'da Kara Orman Bölgesi, İtalya'nın Adriyatik Sahilleri, Kahire'deki çarpık kentleşme, Bangkok ve Pekin'de artan trafik sorunu ve kirlenme turistlere itici gelmektedir (<http://www.environment.sa.gov>). Diğer bir örnek ise, turistler için farklı çekiciliğe sahip olan Maldiv adalarıyla, Nepal'in durumudur. Şöyle ki, Maldiv adalarına 1972 yılında sadece 1000 turist gelirken, bu sayı 2000 yılında 467,200'e ulaşmıştır. Nepal'de ise 1962'de 6,179 kişi olan turist sayısı, 2001 yılında 298,456 (sadece havayolu ile gelenler) kişi olmuştur. Tabii bu artışın en önemli nedeni doğal unsurların ve tanıtımın yarattığı çekiciliktir. Ayrıca bu durum iki ülkenin ulusal ekonomisinde önemli bir gelir kaynağı yaratmıştır. Fakat kirlilik ve atık sorunları olmak üzere çok ciddi çevresel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yani, her iki ülke ekonomisinde de önemli kazançlar sağlanırken, ekolojik açıdan büyük bir çöküş yaşanmıştır (Brown ve diğerleri, 1997: 549–552).

Turizm, kısa süreli olarak temin edilen enerji, besin, toprak ve su gibi yerel kaynaklar üzerinde büyük bir etki yaratır. Örneğin, turizm yaban hayatının habitat ve doğal kaynaklarla rekabet içinde olması gibi birçok yolla biyoçeşitliliğin azalmasına neden olmaktadır. Turizm endüstrisi, oteller, yüzme havuzları, golf alanları ve bireysel sarfiyat için su kaynaklarını genel olarak aşırı derecede kullanmaktadır. Bu tür kullanımlar, büyük miktarda atıksu üretmesi yanında, su temini sürecinin bozulması ve su kıtlığı ile sonuçlanmaktadır. Turizm sektörü, karbondioksit (CO²) gibi hava

emisyonlarının önemli bir payından da sorumlu tutulmaktadır. Taşımacılıktan kaynaklanan emisyonlar ve enerji üretiminden gelen emisyonlar, asit yağmurları, küresel ısınma ve yerel hava kirlenmesi sorunları ile bağlantılıdır. Atıksu, turistik beldeleri çevreleyen denizleri ve gölleri kirletmekte, bitki ve hayvan türlerine zarar vermektedir. Atıksu taşkınları, ‘Bloom algae’ (alg filizi) büyümesini hızlandırdığından ve ‘hypoxia’ (düşük oksijen konsantrasyonu) olayına yolaçtığından, mercan kayalıklarına çok ciddi boyutta hasar vermektedir (<http://www.akdeniz.edu.tr>). Ayrıca turizm, nüfusun belli yerlerde yoğunlaşmasına neden olarak düzensiz kentleşme sonucunu doğurabilmektedir (Güler ve Çobanoğlu, 1994: 22). Yine, turistik yörelerdeki ihtiyaçların giderilmesi için bir takım yapıların, araç parkları gibi oluşumlarla, görsel güzelliklerinin değişmesi, pis su atıkları nedeniyle sahillerdeki yosun oluşumundaki artışlar, televizyon antenleri veya güneş enerji depoları gibi unsurlar nedeniyle, kentsel görünümde bozulmalar, turizmin görsel anlamda, çevreye olan olumsuz etkileri arasında sayılabilir (Demircioğlu, 1997:137). Fakat çevreye olumsuz etki eden bu faktörler sadece turizm faaliyetleri ile ilgili değildir. Turizmin yoğun olmadığı ticaret ve sanayinin yoğun olduğu kentlerde de bu sorunlar görülmektedir.

Turizm faaliyetleri büyük ölçüde arazi kayıplarına da yol açmaktadır. Ormanlardan çoğu kez yakıt olarak kullanılmak üzere odun toplanması ve arazinin temizlenmesi (ormansızlaştırma) turizmin olumsuz yönde etkilenmesine yol açmaktadır. Daha fazla tesis yapmayla arazinin her karışından faydalanmak amacı ile turistik alanların adeta kentleştiğini vurgulayan Atalay (2001:264) bunun turizm açısından avantajdan fazla dezavantaj sağladığını vurgulamaktadır.

3.1.1. Yerel Halkın Turizm Hakkında Tutumları

Plansız ve kısa zamanda gelişen turizm faaliyetleri, turistik yörelerde ekonomik açıdan “şölen (blessing)” çevresel açıdan ise “afet (blight)” yaratabilir (Young 1973, Brown 1998). Çevre sorunlarının geri dönülemeyecek boyuta ulaşması, orada yaşayanların yaşam kalitesini düşürdüğü gibi, turizmin o bölgeye ekonomik fayda getirmesini de engelleyecektir. Turizmin hızlı ve aşırı gelişmesinin yarattığı çevre sorunları arttıkça hem turistler hem de yörede yaşayan yerli halkın da sorunlar yaşaması kaçınılmaz hale gelecektir (Tekeli, 1992). Yerel halk sıklıkla turizmin olumsuz etkilerinden en fazla zararı gören kesimdir. Bu etkiler konusunda, olumsuz algı ve tutumların, yerli halkın o yerde oturma süresinin uzunluğuna ve turizm gelişiminin

geçirdiği sürece bağlı olduğu düşünülmektedir (Ko ve Stewart 2002, Baysan 2005). Turizmin toplumlar üzerindeki etkileri olumlu ve olumsuz etkilerine değinen Rätz (2000:6) olumlu etkilerin başında turizm gelirleri, hizmet sektörünün öneminin arttırılması, arazi değerlerinin artması, alt yapının gelişmesi, turistik imajın arttırılması, hoşgörünün artması, oturdukları yerden gurur duyan yöre halkının artması gibi etkileri vurgulamıştır. Fakat turizmin hızlı geliştiği alanlarda planlamaların zamanında yapılamaması ne yazıkki bu olumlu gelişebilecek birçok etkiyi olumsuzla çevirebilecektir. Örneğin, yaptığımız çalışmada Kuşadası yöre halkı olumsuz faktörlerin çokluğu nedeniyle gurur duymak yerine turizmin gelişmesini istememe seviyesine gelmişlerdir. Yazarın belirttiği olumsuz etkiler ise; nüfus artışı, sonradan gelenler ile çatışma, taşınmaz mal fiyatlarındaki artış, değer yargılarındaki değişiklikler, dinsel çatışma, turizme bağımlı olmak, kalabalık gibi etkilerdir.

3.1.2. Taşıma Kapasitesi

Turizmin yarattığı olumsuz etkiler her bölgede farklı şekilde ön plana çıkmaktadır. Her sahanın özellikle coğrafi yapısından kaynaklanan belirli bir taşıma kapasitesi olduğunu ve bu seviyeye yaklaştıkça sorunların artış gösterdiğini söyleyebiliriz. Taşıma kapasitesi, “belirli bir coğrafi alanın, en fazla kabul edebileceği ya da barındırabileceği turist miktarı” olarak tanımlanabilir. Bu sayede, turizm anlamında aşılması gereken sınır bilinebilmektedir (Williams ve Gill, 1994: 51). Turistik alanın taşıma kapasitesini aşma özellikle turist sezonlarında kendini gösteren bir durumdur. Turist sayısı arttıkça, kullanım alanı azalmaktadır (Cook ve diğerleri, 1999:245). Bu da özellikle turizm arzını oluşturan unsurlara aşırı yığılmayı beraberinde getirmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma ve taşıma kapasitesi kavramı ile ilgili tartışmalarda üzerinde en fazla durulan konulardan birisi de turizm sektörüdür. Çünkü turizm sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirebilecek sektörlerden biri olarak düşünülebilir. Birçok yazarın üzerinde birleştiği gibi turizm, varlığı büyük ölçüde doğal çevreye dayanan ve bu nedenle de korunması ve geliştirilmesine şiddetle ihtiyaç duyulan bir faaliyet alanıdır (Şenol, 2004: 27).

Taşıma kapasitesi, turizmdeki etki alanları ve konu üzerinde yapılan yaklaşımlar dikkate alınarak ekolojik, fiziksel, ekonomik, toplumsal ve psikolojik taşıma kapasitesi olarak ayrılmaktadır. Taşıma kapasitesi ile ilgili bu yorumlar aşağıda irdelenmiştir:

Sosyal taşıma kapasitesi: Turizm için sosyal taşıma kapasitesi, “turistik bölgedeki yöre halkının turizme karşı hoşgörülük sınırları” olarak tanımlanabilir. Turistler, yörelere sayıca fazla geldikleri zaman, yöre halkı turistlere karşı, kötü duygu ve düşünceler besleyebilmektedir (Saveriades, 2000:149, Boniface ve Cooper 1994:7). Yöre halkının, fazla sayıda gelen turistlere karşı kötü duygular beslemeye başlamasının nedeni ise, yöre halkına göre, turistlerin, sosyal taşıma kapasitesini aşarak, her yerde kalabalığa neden olmalarını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır (Kim, 2002:39-40).

Ekolojik taşıma kapasitesi: Bir bölgenin taşıma kapasitesinin üzerine çıkıldığında, doğal kaynakların bozulması ve bazılarının azalması gibi sonuçlarla karşılaşılabilir. Turistler tarafından yoğun şekilde ziyaret edilen pek çok alanda, bitki ve hayvan toplulukları zarar görebilmektedir. İşte bu sınır, ekolojik taşıma kapasitesi olarak nitelendirilmektedir. Turistik yörelerdeki çevresel bozulmaların en büyük nedeni, ekolojik taşıma kapasitesinin aşılmasıdır. Bu durum, yörelerde çevresel anlamda bazen geri dönüşü olmayan ciddi bozulmalara neden olabilmektedir (Machado, 2003: 12).

Fiziksel taşıma kapasitesi: Su kaynakları, park yerleri ve yolların sayısı, bir alanın fiziksel kapasitesi ile ilgilidir. Bunları kullanan insanların sayısı o bölge ile uyumlu olmalıdır. Aksi takdirde büyük trafik ve su gibi çevresel sorunlar yaşanabilir. Örneğin, Fransa’da bulunan Tropez Plajı, turist sezonunda özellikle Ağustos ayında, rahatsızlık verecek bir kalabalığı ağırlamaktadır. Bu da kumsalı kullanan insanlar arasında huzursuzluğa yol açmaktadır (Cook ve diğerleri, 1999:245).

Psikolojik taşıma kapasitesi: Psikolojik taşıma kapasitesi, algısal taşıma kapasitesi olarak da ifade edilebilmektedir. Turistik yörelerdeki, turistik gelişme düzeyi ile turistler arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Yani, turistlerin hem turistik çekim yerinde bulunan diğer ziyaretçilerin varlığına ve davranışlarına yönelik, hem de çekim yerinin fiziki yönden bozulmasına ve kirlenmesine gösterdikleri hoşgörü düzeyi şeklinde ifade edilebilir (Boniface ve Cooper, 1994:7).

Örneklerden de anlaşılacağı üzere bir yörenin farklı doğal ve beşeri özellikleri taşıma kapasitesini de belirlemektedir. Taşıma kapasitesinin belirlenmesi bir yörede turizmin geleceğine büyük oranda yön verebilir. Bu açıdan kaynakların sürdürülebilir kullanımı için turizmin gelişmeye başladığı yerlerde taşıma kapasitelerinin belirlenmesi öncelikli hedeflerin arasında olmalıdır.

3.1.3. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilir Kalkınma kavramı, 1987 yılında basılan (genelde *Brundtland Raporu* olarak bilinen) “*Ortak Geleceğimiz (Our Common Future)*” ile birlikte vurgulanmaya başlamıştır. Sürdürülebilirlik, *gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeksizin, bugünün ihtiyaçlarını karşılamak* olarak tanımlanmaktadır (WCED 1987). Yerel Gündem 21 sürecine ilişkin çalışmalarda, sürdürülebilir kalkınma kavramının tüm insanların mevcut çevresel sınırlar içinde, sosyal ve ekonomik gelişmeye adil olarak katılmalarını sağlayabilmek için gerekli olan üretim ve tüketim biçimlerindeki değişimlerle ilgili bir kavram olduğu belirtilmektedir.

Turizm, diğer ekonomik faaliyetlerle mukayese edildiğinde çevre ve toplumla olan yegane ilişkisi sebebiyle sürdürülebilir kalkınma üzerinde gerçekten önemli etkilere sahip bir aktivitedir. Turizm, kötü planlanır ya da yönetilirse yok edilebilecek kaliteli çevreye ve kültürel ayırt edici özelliklere büyük ölçüde muhtaçtır. Bununla birlikte, turizm onları destekleyerek gelir elde etme ve farkındalık yaratma yoluyla bu özelliklerin reklamı ve tanıtımı için yönlendirilebilir bir güçtür (Welsh Coastal Tourism Strategy, 2007: 14).

Bu kapsamda, turizmle sürdürülebilir kalkınma arasında sıkı bağlar vardır. Turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir ölçütler içinde kalması, turizmin kendi varlığını sürdürebilmesinin zorunlu ve vazgeçilmez koşullarından birisidir. Diğer bir deyişle, turizmi sürdürülebilir bir yapı içinde tutmanın en önemli yollarından biri turizmin gelişme sınırlarının belirlenerek, o sınırların aşılmamasından geçmektedir (Şenol, 2004: 27).

Sürdürülebilir turizmin, turistik yöreler için birçok olumlu katkısı vardır. Bunlar arasında, turizmin doğal, tarihi ve kültürel kaynakların devamı adına korunması, ziyaretçi sayısının yöre kapasitesi ile orantılı olmasını sağlaması, genel çevre kalitesinin

sürdürülmesi ve geliştirilmesi, yerel ekonomik kazanç sağlaması, yöre halkı ile turistler arasındaki ilişkinin hoşgörü sınırları içinde olması gibi faktörler sayılabilir (Bramwell ve Lane 2005, 21–22). Sürdürülebilir turizm politikalarının benimsenmesi ve uygulanması şüphesiz o yörede birçok olumlu etkilerde bulunur. Fakat turizme uygun alanlarda, gerek coğrafi faktörler gerek bölgelerin taşıma kapasitesindeki farklılıklar ve turizmin gelişim hızı aynı olmadığı için tuzim faaliyetleri geleceğe sürdürülebilir bir şekilde aktarılamamaktadır.

Turizm kaynaklarının sürekli ve dengeli kullanımının korunması sürdürülebilir turizm faaliyetinin temelidir. Kaynakları tüketen turizm faaliyetine dayalı bir turizmin geleceği sınırlıdır. Bu nedenle, turistik yörelerin turizmden kaynaklanan çevre raporlarının oluşturulması gereklidir (Moore ve diğerleri, 2003:348). Çevre ve turizm etkileşiminde turizmin sürdürülebilirliği ancak çevre kalitesinin sağlanmasıyla mümkün olur. Demirayak'ın (2002) belirttiği gibi sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri arasında çevresel sürdürülebilirlik yatar. Baysan (2004) diğer ekonomik sektörlerle kıyasla turizm sektöründe çevre kalitesinin daha önemli olduğunu ve gerek turizm kaynaklı gerekse diğer ekonomik sektörler tarafından yaratılan çevre sorunlarının bir yerdeki turizm ürününü doğrudan etkilediğini vurgulamaktadır. Turizm sektöründe diğer ekonomik sektörlerin aksine tüketiciler ürünün üretildiği yere gitmek durumundadırlar. Bu durum, turistik faaliyetlerin gerçekleştiği alanlarda yerel toplum ve doğal çevre üzerinde baskıya yol açmaktadır. Turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin çevrenin sürdürülebilir gelişmesine olumsuz etkide bulunmaması için bir takım kriterlerin belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006). Ekolojik olarak zarar görebilecek turistik çekiciliğe sahip alanların korunması ile rekreasyon alanları ve doğal parkların korunmasına yönelik politikalar, turizmin çevre korunmasına verdiği önemin bir sonucudur. 1992 yılında Turizm Bakanlığı'nca başlatılan, doğanın korunmasına duyarlılık gösteren konaklama ve yeme içme tesislerine Bakanlıkça verilen "çam simgesi" bunun iyi bir örneğidir. Çam Simgesi tesisin duyarlılığını, çam sayısı da duyarlılık derecesini göstermektedir. Yat işletmeleri için verilen plakelerde "Yunus", Yat limanları için verilen plakelerde "Çıpa" simgeleri bulunmaktadır (Kından, 2006: 30).

3. 2. KUŞADASI'NIN TURİZM ÖZELLİKLERİ

Aydın ilinde turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlar daha ziyade kıyıya yakın alanlardır. Bu alanlarda özellikle Kuşadası ve Didim ilçelerinde turizm etkinlikleri yoğundur. Bu iki ilçe geçimlerini büyük ölçüde turizmden karşılamaktadır. Diğer ilçeler ise yayla ve arkeolojik değerler açısından günübirlik kullanıma uygundur. Bu alanlarda turizme talep kendiliğinden oluşmaktadır Bu nedenle yatırımlar bu iki kıyı ilçesinde toplanmış olup, ileriye dönük talepler de bu bölgede yoğunlaşmaktadır (Aydın Turizm İlçe Müdürlüğü, 2007).

Batı Anadolu kıyılarında verimli Büyük ve Küçük Menderes Nehirlerinin arasında yer alan Kuşadası bulunduğu coğrafi konumun elverişli olması, kıyı ve deniz özellikleri ile ikliminin uygunluğu açısından oldukça önemli bir alanda kurulmuştur. Bulunduğu bu uygun coğrafi konum ve şartlar sadece turizm için değil, yerleşme, tarım, kültürel açılardan da Kuşadası'nı önemli bir merkez haline getirmiştir.

1950'li yılların sonuna kadar ticaret, bakım-onarım, ikmal amacıyla ilçede demirleyen gemilere hizmet veren bir liman kenti, buna bağlı olarak da ticari ve tarımsal aktivitelerin yoğunlaştığı bir konumda olan Kuşadası'nda 1960'li yıllarda, ilçenin doğal güzellikleri, tarihi zenginlikleri ve liman özelliğinin turizmin gelişmesi açısından elverişli koşullar doğurabileceğinin keşfedilmesiyle beraber ilçede turizm faaliyetleri başlamış, turistik tesislerin yapımıyla da giderek gelişme göstermiştir. Kuşadası'ndaki İlk seyahat acentası 1959 yılında A. Naci Akdoğan tarafından kurulmuştur (KTO, 2005). İlk turistik işletme belgeli tesis ise, 1961 yılında başlanan ve 1962 yılında hizmete açılan Tusan Otel'dir. Bu tesisi 1964 yılında hizmete açılan Kısmet Otel izlemiştir (Şekil 3'teki topoğrafya haritası Kuşadası'ndaki ilk tesisleri göstermektedir). 1968 yılında Kuştur ve Emekli Sandığı Arslan Burnu tesislerinin açılmasıyla turistik işletme belgeli yatak sayısı bir anda 300'den 2000'e yükselmiştir. 1960'lı yılların başında gerçek anlamda iç ve dış turizme açılan Kuşadası 1970'li yıllarda Bakanlıklararası Turizm Koordinasyon Kurulu Kararı ile birinci derecede önemli 'turistik merkez' ve Bakanlıklararası Turizm Planlama Kurulu'nca da 'Turistik Pilot Bölge' ilan edilmiştir.

1970'li yıllarda, turizmin ekonomik sektöre dönüşmeye başlamasıyla birlikte 'turistik kent' kimliği kazanmaya başlayan çalışma sahasında özellikle 1982 'Turizm Teşvik Kanunu' ile turizm sektörünü düzenlemek, geliştirmek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturmak tertip ve tedbirlerin alınmasını sağlamak amacı ile turizm her geçen gün hızla ilerleme kaydetmiştir. Turizm Bakanlığı'nın kredi ve yatırımlar bakımından öncelik tanıdığı Kuşadası 1980'li yılların ikinci yarısından sonra uygulamaya konan turizm teşvikleri ile turizm açısından son derece hızlı bir gelişim sürecine girmiş, ilçedeki kamu kuruluşlarında çalışan personellerin kurduğu ilk yapı kooperatiflerinden sonra hızla yazlık sayısı da çoğalmıştır. İlçede turizm sektörünün gelişimi, liman işleyişininve hız kazanması ile birlikte ilçenin genel ekonomik yapısını da son derece değiştirmiştir. Tarım arazileri hızla yapılaşmış ve tarım ana ekonomik sektör olmaktan çıkmış, (özellikle kıyı kuşağında) arka plana itilmiş, ticarete hizmet eden liman ise sadece yolcu gemilerine hizmet verir konuma gelmiştir. Turizmin ilk dönemlerde son derece kazançlı bir sektör oluşu, bölgede sanayinin neredeyse hiç gelişmemesine ve şehir yapısının büyük bir hızla bozulmasına neden olmuştur.

Kuşadası'nın turizm potansiyelini doğal, tarihi, arkeolojik ve kültürel kaynaklar oluşturmaktadır. Bunlar arasında Kuşadası'nda doğal, tarihi ve arkeolojik kentsel sit alanları bulunmaktadır. Kuşadası kentsel sit alanı, Kuşadası Neopolis, Kuşadası Kale ve Nekropol alanı ve Kuşadası Yapı Kalıntısı 1. derecede arkeolojik sit alanıdır. Ayrıca turizmin çekici unsurunu kıyıları ve plajları oluşturmaktadır. Kuşadası'nda 2008 yılı mavi bayraklı plaj ve marinalar, Kuşadası merkezde yer alan, Prelude Otel, Efesia Otel, Ömer Tatil Köyü, Green Beach, Blue Sky Otel, İmbat Otel, Kadınlar Denizi, Papaz Hamamı, Korumar Otel-Charisma, Adakule Otel, Kuştur Otel, Tusan Otel, Pine Bay Otel' dir. Mavi bayraklı marinalar ise Setur Kuşadası Marina'dır. Kuşadası'nda turizm çekiciliklerinin yanında özellikle son yıllarda turizmi dar boğaza sokan turizm talebini sınırlayan etkenler vardır. Bu etkenler, turizmden kaynaklanan çevre sorunları, çarpık yapılaşma ve ikinci konut, altyapı ve ulaşım sorunlarıdır. Özellikle kıyı alanlarında fiziki yapılaşma çevreyi tehdit edici boyutlara ulaşmaktadır. Özellikle Kuşadası, Davutlar-Didim sahil bandında ikinci konut yapılaşması oldukça yoğun olup sahili betonlaştırarak doğayı tahrip etmektedir. Zaten yetersiz olan altyapı tedbir alınmadığı takdirde zamanla bu alanda büyük sorunlar yaratacaktır. Ayrıca kentsel çarpıklık ve kaçak yapılaşmada turizm sektöründeki kapasitenin kullanımını engelleyen faktörler olarak ortaya çıkmaktadır (Aydın Turizm İlçe Müdürlüğü, 2008).

Kuşadası Turizm Müdürlüğü'nden alınan verilere göre, kıyı yerleşimlerinde içme suyu yetersiz, çöpler ilkel tarzda toplanıp çöp dökme yerlerinde depolanmaktadır. Kıyıda bulunan site ve tesislerin arıtma sistemlerinin düzenli bir şekilde çalışmadığı dolayısıyla meydana gelen kirliliğin denizi ve çevreyi kirleterek toplum ve çevre sağlığını tehdit ettiği görülmektedir. Kıyı kesiminde meydana gelen kirliliğin önlenmesi ve çevrenin korunması amacıyla oluşturulan ATAK projesinin Kuşadası ve Didim ilçelerini ilgilendiren kısımları yerel yönetimlerce gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Projenin hayata geçirilmesi halinde yöre turizmini etkileyen önemli bir sorun çözülmüş olacaktır. Fakat ne yazıkki 1970'lerde başlayan bu proje henüz tam anlamıyla hayata geçirilememiştir. Buda çevresel bitakım sorunların çözümünü sürekli etkilemektedir. Kuşadası Limanı yat limanı ile birlikte hizmet vermektedir. Kuşadası'nın mevcut turizm potansiyeli öncelikle doğal ve beşeri özelliklerinden gelmektedir. Kuşadası'nın turizm özellikleri, turizm ürünü (çekicilikler) ve turizm arzı (turizm altyapısı ve turizm tesisleri ve turizmin talebi) kapsamında sunulmaya çalışılacaktır

3.2.1. Kuşadası'nın Turizm Ürünü (Çekicilikler)

Kendi adıyla anılan körfezin hemen kıyısında, yer alan Kuşadası oldukça elverişli bir konumda bulunmaktadır. Çalışma sahasının iklim özellikleri de insanları buraya çeken diğer önemli etkenlerden biridir. Alanda Akdeniz iklimin görülmesi özellikle yaz mevsiminin deniz turizmi açısından uzun sürmesi, yıllık sıcaklık farklarının düşük olması, yıl boyunca ortalama sıcaklıkların 9°C'nin altına düşmemesi gibi uygun iklim koşulları Kuşadası'nın önemli avantajlarından. Özellikle deniz turizmi açısından önemli olan yaz aylarında Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül'e kadar ortalama deniz suyu sıcaklıklarının 20°C'nin altına düşmemesi, ilçede Mayıs – Ekim ayları arasında 6 ay gibi uzun bir süre denize girilebilmesine olanak sağlamıştır. Bu da deniz turizmi açısından elverişli koşulların sürekliliğini sağlamıştır.

Diğer bir çekici unsur ise Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın çalışma sahasında yer almaktadır. Milli Park, Kuşadası merkez ilçenin güneyinde kalmaktadır. Milli parklardaki flora ve fauna çeşitliliği ve zarar görmemiş doğal ortamlar (deniz, kum, orman) turizmde her zaman uğrak yeri olmalarını sağlamıştır. Samsun dağlarının Ege Denizi'ne uzantısı olan Dilek Yarımadası'ndaki ormanlık alan, 1966 yılında Milli Park olarak korunmaya alınmıştır. Jeolojik ve jeomorfolojik yapısı yanında, Akdeniz bölgesinde ender görülen bir bitki örtüsüne sahiptir. Milli Parkın sahip olduğu doğal

çevre, yakın zamanlara kadar kara yolunun bulunmamasının da katkısıyla kimi yaban hayvanlarının da korunduğu bir alan haline gelmiştir. Bu arada soyu yeryüzünde hemen hemen tükenmek üzere olan türlere de rastlanır. Bunun en tipik örneği Anadolu Parsıdır (*Panthera Pardus tulliana*) (Fotoğraf 3) Milli Parkta, çok sayıda sürüngen, memeli hayvan ve kuş türleri bulunduğu gibi (Fotoğraf 4) bu alanın kıyılarında da Akdeniz'e özgü hemen hemen bütün balık çeşitleri ile deniz kaplumbağaları yaşam bulmuşlardır. Akdeniz ülkelerinde korumaya alınan Akdeniz foku da yörenin tipik hayvanlarından (Fotoğraf 5). Milli park alanı (Fotoğraf 6). içinde bulunan plajlar ve piknik yerleri, ziyaretçiler tarafından Nisan-Ekim ayları sırasında büyük ilgi çekmektedir. Park ayrıca, doğayı sevenler için orman içi patikalarda yürüme ve tırmanma olanakları da sağlamaktadır. Park içinde İçmeler Koyu, Aydınlık Koyu ve Kavaklı plajları (Fotoğraf 5-7) doğal çekim yerleridir (<http://www.kultur.gov.tr>). Milli park girişine yakın olan Zeus Mağarası da turizm açısından ilgi gören bir doğal alandır (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 3. Nesli Tükenmekte Olan Anadolu Parsı

Fotoğraf 4. Milli Parkta Bulunan Bazı Kuş ve Memeli Hayvanların Tahnit Örnekleri

Fotoğraf 5. Nesli Tükenmekte Olan Akdeniz Foku ve İskeleti

Fotoğraf 6. Dilek Yarımadası Milli Parkı'ndan Bir Görünüş

Fotoğraf 7. Dilek Yarımadası Milli Parkı'ndan Bir Görünüş

Fotoğraf 8. Zeus Mağarası, Güzelçamlı

Kuşadası çevresindeki plajlar (Fotoğraf 9) ise her yıl binlerce turist çekmektedir. Küçük koyların akıntılarla taşınan kumlar tarafından doldurulması sonucunda meydana gelmiş bu plajlar daha önce de belirtildiği gibi 31'ler Mevkii Plajı, Halk Plajı, Güvercin Ada Plajı, Yılandıburnu Plajı, Kadınlar Denizi Plajı, Karaova plajı, Güzelçamlı Plajı, Yavan Su Plajı, Kuştur Plajı, Sevgi Plajı, Milli Park Plajlarıdır (Kalamaki plajı). Ayrıca doğal güzelliklerinin yanı sıra çalışma sahası eski medeniyetlerin (Efes, Milet, Priene, Didim, Pamukkale, Afrodisyas, Nyssa, Bergama) merkezi konumunda olmuştur. Bu eski medeniyetlerde kültürel, arkeolojik değer taşıyan pek çok eser ve kentsel miras zenginliği turistik çekimi daha da artırmıştır. Bazı tarihi yerler, Güvercinada, Neopolis (Yılandıburnu), Panianion, Pygale, Kaleiçi Camisi, Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı, St. Jean Bazilikası, Meryemana Mabedi, Priene, Efes, Milet'tir.

Fotoğraf 9. Kuşadası Plajlarından Bir Görünüm (Kadınlar Denizi)

Kuşadası gibi birçok çekici unsuru kendinde barındıran yerlerde, daha çok kitle turizminin yoğun olarak yapılması ile birçok olumsuzlukla karşı karşıya kalındığını belirten Tanrısevdi ve Çavuş (2003:1) bu nedenle özel ilgi turizmine ağırlık verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çalışmada bu özel ilgi alanları olarak Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, Davutlar termal kaynağı, Şirince ev yapımı şarapları, kırsal turizm türleri açısından çeşitli yerleşim yerleri ve deve güreşleri turizm potansiyelini oluşturan kaynaklardır.

3.2.2. Kuşadası'nın Turizm Arzı

1960'lı yıllarda turizm açısından uygun bir alan olarak dikkat çekmeye başlayan Kuşadası 1980'li yıllara gelindiğinde turizm teşvikleri ile turizm altyapısını oluşturmaya başlamıştır. Turizm açısından hızlı bir gelişim sunan Kuşadası'nda turizm potansiyelini karşılamak üzere oteller ve yazlık evler inşa edilmeye başlamıştır. Günümüze gelindiğinde Kuşadası ilçesi'nin ekonomik yapısının temelini, turizm ve turizme bağlı hizmetler sektörü oluşturmaktadır. İlçe, hem yabancı turistler, hem yerli turistler, hem de yazlıkçıların yoğun olarak tercih ettikleri bir turizm destinasyonudur. Bu nedenle, ekonomik canlılığın turizmin canlı olduğu dönemlerde yaşandığı, kış aylarında ise ilçenin kendi iç dinamikleri ile başbaşa kalarak ekonomik ve sosyal açıdan durgunluğa girdiği söylenebilir.

Kuşadası limanının hem denizle hem de kara ile bağlantılı olması, kapsamlı hizmetler verebilen bir yat limanının bulunuyor olması ilçede turizmde ulaşımın kolay olmasını ve yat turizminin gelişmesini sağlamıştır. Tüm doğal ve tarihi zenginliklere sahip ilçede, turistlerin her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri otel, motel, pansiyon, tatil köyü, kamping, restoran, lokanta, disko, bar gibi turistik tesislerin sayılarının her geçen gün artış göstermesi, turizmdeki gelişmeyi hızlandırmıştır.

Ticari amaçlarla yüzyıllardan beri kullanılan Kuşadası Limanı 1970'li yıllardan itibaren kruvaziyer gemilerinin limana gelmeye başlamasıyla turizm amaçlı kullanılarak yolcu gemilerine hizmet vermeye başlamıştır. 2003 yılından itibaren Ege Liman İşletmeleri A.Ş. tarafından işletilmeye başlanan Kuşadası Limanı, Kuşadası ekonomisi ve turizminin en önemli öğelerinden biridir. 264 m, ve 255 m'lik iki iskele ile hizmet veren limanda her iki iskele dahil olmak üzere gemi kabul kapasitesi 2.400gemi/yıl'dır. Yolcu gemileri, kruvaziyerler ve motorlar olmak üzere açık alanda hizmet verilmektedir. Limana gelen gemiler ve günübirlik ziyaretçiler ilçe turizminin vazgeçilmez bir parçası, hatta ilçedeki ekonomik faaliyetlerin en önemli odak noktalarından birini oluşturmaktadır. Kuşadası Limanı, Sisam adasına yakın olması nedeniyle, buraya gelen turistler için Türkiye'nin Yunanistan'dan sonra ikinci önemli deniz kapısıdır. Her mevsim gemilerin yanaştığı limandan Sisam'a bahar ve yaz aylarında (1 Nisan - 20 Ekim arası her gün) düzenli olarak yolcu motor seferleri yapıp, kış aylarında bu seferler charter olarak değişmektedir. Limanda günübirlik ve saatlik Akdeniz turu yapan yolcu motorlar mevcut olup, Mavi Tur yapan yatlar da yat limanında bulunmaktadır. Diğer taraftan limana hakim bölgede limanın oluşturduğu ranttan kaynaklanan aşırı toplanma daha önce ev olarak kullanılan bir çok yapının dükkanlara dönüştürülmesi ve bu alanlardaki bazı tarihi eserlerin sıkıştırılması (yük kapasitesinin üzerinde yapılaşmanın meydana gelmesi) sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu da turistik sürdürülebilirliği tehlikeye sokmuştur (Güner, 2001: 57-59).

Kuşadası denizyolu ulaştırmasının ikinci en önemli elamanını yat limanı oluşturmaktadır. Kuşadası yat limanı, karada 175, denizde 350 ve toplamda 525 yat bağlama kapasitesine sahiptir. Kuşadası ilçesi açısından büyük bir potansiyel ve prestij olan yat limanı büyük bakım onarım hizmetleri hariç olmak üzere her türlü hizmeti sunmaktadır. Özel bir firma tarafından SETUR Marina adıyla işletilmekte olan Marina'ya 2004 yılı içerisinde 558'i yerli 987'si yabancı olmak üzere toplam 1,545 adet

yat giriş çıkış yapmış ve marinanın hizmetlerinden faydalanmıştır (Kuşadası İlçe Turizm Müdürlüğü, 2005). Kuşadası'nda turizmin alt yapısına baktığımızda, Kuşadası'nda 2005 yılı turizm sezonunda konaklama tesislerinde 45,000'in üzerinde yatak (Tablo 7) ve %78 doluluk oranıyla ulaştığı yaklaşık 700,000 nüfus olduğu belirtilmektedir. Kuşadası'ndaki Turizm İşletme belgeli tesis sayısı, Türkiye toplamının %2.8'ini; yatak sayısı ise Türkiye'deki yatak sayısının %3.8'ini oluşturmaktadır. İlçeye 2005 yılında ortalama 101 ülkeden gelen turistler deniz gümrüğünden giriş yapmıştır. Bu turistler genellikle ilçeye yakın olan tarihi ören yerlerini (Efes, Milet, Priene, Didim, Pamukkale, Afrodiasias, Bergama) ve Dilek Yarımadası Milli Parkı'nı gezmek, ayrıca ilçede bulunan yat limanı, konaklama, yeme içme ve eğlence tesislerinden faydalanmak amacıyla Kuşadası'nı tercih etmişlerdir (KTO, 2006).

Tablo 7. Kuşadası'nda Turistik Tesis Sayıları ve Yatak Kapasiteleri (2005)

Tesis	Tesis	Yatak Sayısı
Turistik İşletme Belgeli	67	18,554
Belediye Belgeli	401	24,325
Turistik Belgeli ve Belediye Belgeli	18	2,625
Toplam (n)	486	45,504

Kaynak: Kuşadası Ticaret Odası (2006).

İlçede A grubu 128, B grubu 4, C grubu 15 olmak üzere toplam 147 seyahat acentesi bulunmaktadır. Toplam 4 adet 5 yıldızlı otelin bulunduğu Kuşadası'nda, 14'er adet 4 ve 3 yıldızlı, 20 adet 2 yıldızlı ve 1 adet tek yıldızlı otel bulunmaktadır. İlçede 5 adet tatil köyü yer almaktadır. İkincil konutlar, Kuşadası merkezde 18,584, Davutlar'da 9,926, Güzelçamlı'da ise 4,209 olmak üzere 32 bin civarındadır. Toplam yazlık site sayısı ise 429'dur (Kuşadası Turizm Müdürlüğü, 2006). Turizm açısından konaklama tesisleri ve otellerle ilgili olarak, beş yıldızlı otel sayısının az olması, herhangi bir zincir ve/veya marka otelin bulunmaması, konaklama tesislerinin büyük kısmının bina olarak artık eski sayılabilmesi Kuşadası'nın yeterli düzeyde yatırımları çekememesinden ileri gelmektedir. İlçe genelindeki konaklama tesislerindeki doluluk oranı, İlçe Turizm Müdürlüğü verilerine göre 1990 yılında %61,8, 1995'de %76,14, 2000'de %77, 2003'de %76, 2004 yılında %77 ve 2005 yılında da %78 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar ilçedeki konaklama tesisleri için ortalama olarak %72-76 arasında bir doluluk oranının hesaplamalarda kullanılabileceğini göstermektedir.

Ege bölgesi konaklama tesislerinde konaklayan turistler ortalama 3.2 gece konaklamaktadırlar. Yerli turistler ortalama 4.5 gece, yabancı turistler ise ortalama 2.0 gece konaklamaktadırlar. Kalış süresi açısından yerli turistler 3 yıldızlı (4.8 gece) ve 2 yıldızlı (5.9 gece) otelleri, pansiyonları (6.7 gece), tatil köylerini (6.6 gece) ve kampingleri (8.3 gece) tercih etmektedirler. Yabancı turistler ise en fazla 3.3 gecelik ortalama kalış süresi ile tatil köylerini ve 2.9 gecelik ortalama kalış süresi ile kampingleri tercih etmektedirler. Yabancı turistler oteller açısından ise 2.0 gecelik ortalama kalış süresi ile 4 ve 5 yıldızlı otelleri tercih etmektedirler (Tablo 8-9-10). Tablo 8’de da görüleceği üzere Kuşadası’nda yatırım belgeli açık tesisler 5 yıldızlı iki, 4 yıldızlı 3 ve 3 yıldızlı bir otel bulunmaktadır. Toplamda yatak kapasiteleri ise 2,331 dir.

Tablo 8. Kuşadası Yatırım Belgeli Tesisler (açık) (2008)

Tesis Adı	Türü	Oda Sayısı	Yatak Kapasitesi
Charisma Hotel	5* Otel	180	360
Sea Light	5* Otel	465	939
Tatlıses Otel	4* Otel	157	320
Hamay Otel	4* Otel	102	204
Sea Pearly	4* Otel	170	340
Yakahan Otel	3* Otel	84	168
Toplam		1158	2331

Kaynak: Aydın Turizm İlçe Müdürlüğü (2008)

En yüksek doluluk oranları %63.6 ile tatil köyleri (Tablo 10) ve %50.5 ile 5 yıldızlı otellerde gerçekleşmektedir (Tablo 8). En düşük doluluk oranı ise %19.0’lık kapasite kullanımı ile motellerde gerçekleşmektedir. Çalışkan’a göre doluluk oranları açısından tatil köyleri hariç %60 doluluğa ulaşamadığı görülmektedir ve bu durum, tesislerin kapasitesinin etkin kullanılmadığını yatak kapasitesinin büyük oranda atıl durumda beklediğini göstermektedir (Çalışkan, 2003:147).

Toplamda yatırım belgeli tesisler (Tablo 8) ile işletme belgeli tesislerdeki (Tablo 10) yatak kapasitelerine baktığımızda 17682 adet yatak kapasitesinin olduğu görülmektedir. Ayrıca Tablo 9’da yatırım belgeli inşaat halindeki tesislere baktığımızda 5917 yatak kapasitesine sahip beş adet 5 yıldızlı, iki adet 4 yıldızlı, üç adet 3 yıldızlı otel ve dört adet yatırım belgeli tesis bulunmaktadır.

Tablo 9. Kuşadası Yatırım Belgeli Tesisler (inşaat halinde) (2008)

Tesis Adı	Türü	Oda Sayısı	Yatak Kapasitesi
Rönesans Kuşadası	5* Otel	133	456
Komer Resort Otel	5 *Otel	584	1300
Perlina Otel	5* Otel	426	1148
The Maxim Wellness Resort	5* Otel	200	504
Amasia Otel	4* Otel	99	175
White Cloud Otel	4* Otel	82	170
Otel Altıngün	3*Otel	48	96
Shoreline Resort Otel	3* Otel	65	130
Amazonia Otel	3 *Otel	41	82
Pine Bay Art Hose	Özel tesis	50	100
Residence Günübirlık	Günübirlık	-	-
Komer Kuşadası Kongre Merkezi	Kongre Mrk.	-	-
Adatepe	Günübirlık Tesis	133	456
Rönesans Kuşadası	5* Otel	584	1300
Toplam	-	2445	5917

Kaynak: Aydın Turizm İlçe Müdürlüğü (2008)

Tablo 11’de görüleceği üzere 2008 verilerine göre henüz inşaat halinde olan 14 tesis bulunmaktadır. Kuşadası’nın gözde bir turizm merkezi olması buraya her yıl turist çekmektedir. Fakat doluluk oranlarının düşük olması ve Tablo 9 ve 10 daki mevcut yatak kapasitelerine baktığımızda Kuşadası turizmi için yeni tesisler yapmanın bir anlamı olmayacağını söyleyebiliriz. Sürekli yeni tesisler yapmak, zaten doldurulmuş ve kentsel bir kullanımla karşı karşıya bırakılmış Kuşadası için turizmin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Var olan kapasiteyi kullanmak ve geliştirmek yerine kıyıda ve gerisindeki yapılaşmanın henüz ilerlemediği tepelik alanların ve köylerin yeni tesislere açılması oldukça yanlış bir uygulama olacaktır.

Tablo 10. Kuşadası İşletme Belgeli Tesisler (2008)

Tesis Adı	Türü	Oda Sayısı	Yatak Kapasitesi
1.Sınıf Tatil Köyü	Kuşadası Tatil Köyü	520	1100
L.Sınıf Tatil Köyü	Pine Bay Holiday Resort Tatil Köyü	527	1068
5 Yıldızlı Tatil Köyü	Sunset Tatil Köyü	181	379
5 Yıldızlı Tatil Köyü	Kuştur Tatil Köyü	550	957
4 Yıldızlı Tatil Köyü	Club Pine Bay T K.	192	392
5* Otel	Fantasia Otel	320	620
5* Otel	Korumar Otel	271	550
4* Otel	Arora Otel	92	184
4* Otel	Onura Otel	315	650

Tesis Adı	Türü	Oda Sayısı	Yatak Kapasitesi
4* Otel	İmbat Otel	319	651
4* Otel	Taksim İnternational	80	160
4* Otel	Batıhan Otel	186	378
4* Otel	Prelude Otel	99	200
4* Otel	Grand Otel Ephesia Vista	233	485
4* Otel	Kısmet Otel	107	217
4* Otel	Rıtm Max	100	210
4* Otel	Göç-Sar Pine Marina	105	230
4* Otel	Marbel Otel	90	182
4* Otel	Palmin Otel	156	312
4*Otel	Otel Özçelik	65	135
4* Otel	Derici Otel	85	173
4* Otel	Atınç Otel	75	155
4* Otel	Grand Hotel Kurdoğlu	80	164
4* Otel	Palm Otel	56	116
4* Otel	Tusan Beach Resort Otel	363	744
4* Otel	Kayhan Bey	68	136
4 * Otel	Grand Önder Otel	80	168
4* Otel	Martı Beach Otel	110	221
3* Otel	Dabaklar Otel	81	162
3* Otel	Seaview Suit Otel	62	182
3* Otel	Otel Pigale	116	232
3* Otel	Faustina Otel	64	128
3* Otel	Albora Otel	50	102
3* Otel	Club Le Prience Ada	168	336
3* Otel	Akfen Otel	56	118
3* Otel	Acar Sunset Plaza	111	335
3* Otel	The Grand Blue Sky International	325	650
3* Otel	Grand Albatros Otel	70	145
3 *Termal	Natur-Med Doğal Tedavi Ve Kaplıca Kür Oteli	55	116
2 * Otel	Santur Otel	61	122
2* Otel	Seçkin Ak Otel	28	56
2*Otel	Öz-Ka Otel	62	124
2* Otel	Efe Otel	44	89
2* Otel	İlayda Otel	35	70
2* Otel	Çidihan Otel	58	118
2* Otel	Özköken Otel	36	74
2* Otel	Çağdaş Otel	96	198
2* Otel	Melike Otel	32	64
2* Otel	Satürn Otel	40	80
2* Otel	Nilay Otel	40	80
2* Otel	Clup Anra	31	62

Tesis Adı	Türü	Oda Sayısı	Yatak Kapasitesi
1 * Otel	Kuşadası Cem Otel	12	24
Özel Tesis	Rina Otel	72	216
Pansiyon	İşkol München Pansiyon	15	30
Pansiyon	Özer Pansiyon	15	25
Pansiyon	Romantik Pansiyon	19	36
Apart Otel	Samsara Apart Otel	23	46
Apart Otel	Grand Selvi Apart Otel	59	118
Apart Otel	Pine Club Apart Otel	50	212
Apart Otel	Akman Apart Otel	24	64
Günübirlik	Adaland Aquapark	-	-
Ana Yat Limanı	Setur Marina	-	-
Restorant	Değirmen Restaurant	-	-
Restoran Özel Tesis	Planet Yucca Restaurant	-	-
1.Sınıf Lokanta	Auramoonlight Villa Yatch	-	-

Kaynak: Aydın Turizm İlçe Müdürlüğü (2008)

Kuşadası'nda yıllara göre konaklama tesislerindeki doluluk oranlarına baktığımız zaman 1997'de %81.0, 2000'de %77.0, 2004 %44.9, 2007'de ise 44.6 dır. Görüldüğü üzere konaklama tesislerinde doluluk oranları son yıllarda düşüş göstermiştir. Konaklama tesislerinde doluluk oranları %100 olmadığına göre Kuşadası'nın mevcut konaklama ve yatak kapasitesi gelen turistleri ağırlamaya uygun olmaktadır. Arazi kullanımını açısından taşıma kapasitesini yanlış kullanan ve kıyı şeridi boyunca konaklama tesisleri ve ikincil konutlarla dolu olan Kuşadası'nda yeni tesisler yapmak doluluk oranlarına bakıldığında uygun olmayacaktır. Bunun yerine boş kalan ya da yeterince dolmayan tesislere hareketlilik kazandırmak daha makul olacaktır.

Bu tesislerin yanında Kuşadası kıyı kuşağında ikincil konutlar da yer almaktadır (Tablo 11). Doğan ve Erginöz'e göre (1997) Kıyılardaki yerel yönetimlerin önemli bir sorunu, kaynak yetersizliğidir. İkinci konutlar yılın ortalama sekiz ayını boş geçirmektedir. Bir başka deyişle, ölü sermaye yatırımlarıdır. Ekonomiye katkıları ve sağladıkları yararlar sınırlıdır. Beldelerin nüfusu yaz aylarında üç-dört katına çıkabilmektedir. Bu durum yerel yönetimlere, altyapı kapasitelerinin saptanması sırasında sorun oluşturmaktadır. Altyapı yaz nüfusuna göre kurulsa, kışın üçte ikiye kadar varan boş kapasite ile çalışmak zorunda kalmaktadır. Kış nüfusuna göre kurulsa bu kez de, yazın bu hizmetlerin götürülmesi olanaksızlaşmaktadır. Bu yüzden yatırım ve

işletme giderleri bakımından büyük israflar söz konusu olmaktadır. Yaz aylarında kenti kullanan ve sunulan hizmetlerden yararlanan konuk nüfus yerel yönetimlerin yaptığı harcamalara katılmamaktadır ve yerel yönetimler merkezi yönetimden yerel nüfus miktarına göre yardım almaktadır.

Tablo 11. Kuşadası'ndaki İkincil Konutların Dağılımı

İlçe	Belde	Konut Sayısı
Kuşadası	Merkez	38019
Kuşadası	Davutlar	12535
Kuşadası	Güzelçamlı	3318
Toplam	-	95896

Kaynak: Aydın Turizm İlçe Müdürlüğü (2008)

Kuşadası ve Güzelçamlı arasında yer alan sitelerdeki evsahipleri yazları evlerini turistlere kiraya verebilmektedir. Tablo 11'te görüldüğü gibi ilçede, turiste hizmet verebilecek yeterli düzeyde konaklama tesisi bulunmaktadır. 1990 yılında Hollanda'da ki bir sokağa benzer bir sokak tamamen barlara ayrılmış, Barlar Sokağı haline dönüştürülmüştür. 1992'de de tarihi Camii Kebir Mahallesi'ndeki evlerin çoğu sahipleri tarafından boşaltılarak, bar sahiplerine satılmış, burası da restore edilerek barlar sokağı haline getirilmiştir. Bunların yanısıra ilçede turiste hizmet veren, araba kiralama servisleri, döviz büroları, turistik hamamlar da mevcuttur. Ayrıca ilçede, turistlere yardımcı olabilecek, geleneksel Türk konukseverliğini gösterebilecek, eğitimli personel yetiştirebilen Turizm Meslek Lisesi, Anadolu Kız Meslek Lisesi Seyahat Acentalığı Bölümü, Adnan Menderes Üniversitesine bağlı Turizm Otelcilik Yüksek Okulu ve Halk Eğitim Müdürlüğü tarafından zaman zaman açılan çeşitli kurslar da mevcuttur. İlçede bulunan Turizm Danışma Bürosu mesai saatleri içerisinde turiste hizmet vermektedir. Ayrıca Turizm Danışma Bürosu'nun salonunda, yaz aylarında ülkemizi tanıtıcı nitelikte çeşitli sergiler de açılmaktadır (Türk el motifleri sergisi, kilim sergisi, resim sergisi vb. gibi). İlçede turistlerin ülkelerine götürmeyi tercih ettikleri eşyaları satın alabilecekleri çok sayıda, deri eşya, gümüş ve altın aksesuar satıcıları, halıcılar, bakır ve pirinç eşya, onyx ve lületaşı satan dükkanlar, giyecek eşya satıcıları, baharatçılar mevcuttur. Ayrıca ilçede bulunan bankalar turiste yeterli hizmeti vermekte, PTT ise yaz aylarında 24 saat boyunca turiste hizmet vermektedir. Ülkemizin en önemli turizm merkezlerinden biri olan çalısma alanı, yaz aylarında elde ettiği dövizlerle, her yıl açık veren ihracat ve

ithalat bilançosundaki açığı kapatmada, Türkiye ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır.

3.2.3. Turizm Talebi

Kuşadası'nda 1988-1996 yılları arasındaki gelen gemi ve motor sayılarına baktığımızda Kuşadası'na gelen motor sayısında kısa süreli yaşanan küçük yükselişlerle birlikte, özellikle 1992 yılından sonra genel bir azalma görülmektedir. 1988 – 2002 yılları arasında Kuşadası'na gelen motor sayısı, %18.7 oranında azalma göstererek 846 adetten 688 adete düşmüştür. Gemi sayısı ise yine aynı dönemde günübirlik ziyaretçi sayısı ile benzerlik göstermiş ve Körfez Savaşı dönemi olan 1991 yılı hariç 2002 yılına kadar özellikle 1998 yılından sonra genel bir artış eğilimi gösterirken, 2002 yılında keskin bir düşüşle birlikte 312 adet gemiye düşmüştür. Bu durum ise bu süre boyunca Kuşadası'na gelen gemi sayısında %48.7 oranında bir azalma olduğunu gösteriyor. 1998 yılına kadar %32.73 oranında artan gemi sayısı 1998 – 2002 yılları arasında %61.3 oranında bir azalma göstermiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Kuşadası Gümrüğünden Giriş Çıkış-Günübirlik Turist Sayısı ve Kuşadası'na Gelen, Gemi, Motor ve Yatların Yıllara Göre Sayısı

Yıl	Giriş	Çıkış	Günübirlik	Gemi	Motor	Yat Giriş	Yat Çıkış
1996	41,264	37,798	250,199	712	760	-	-
1997	46,999	44,561	300,512	737	866	-	-
1998	47,519	43,095	346,234	807	634	341	340
1999	24,163	21,634	261,762	560	790	463	864
2000	31,440	29,122	393,412	679	677	461	771
2001	24,556	26,688	419,333	662	625	475	839
2002	37,279	38,743	164,304	312	691	466	831
2003	32,493	33,187	247,838	333	700	299	316
2004	34,975	40,183	227,230	338	744	300	285
2005	42,571	42,807	303,998	444	676	290	269

Kaynak: Aydın Turizm İlçe Müdürlüğü (2008)

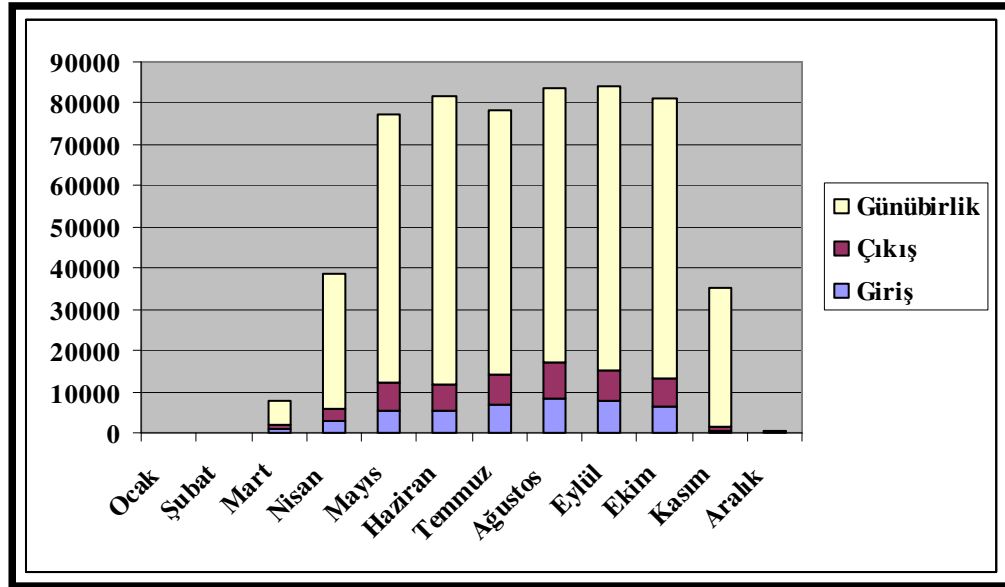
Günübirlik ziyaretçiler 1988 yılından sonra genel olarak artmakla birlikte diğer bütün göstergelerde görüldüğü gibi 1991 Körfez Savaşı ve 1999 ekonomik durgunluk yıllarında düşmüştür. 2002 yılında 2001 yılına oranla sert bir düşüş yaşanmış ve

günübirlik ziyaretçi sayısı 164,304'e düşmüştür (Tablo 12). Günübirlikçilerin sayısında 1998 – 2002 yılları arasındaki değişim 2002 yılında yaşanan düşme sonucunda -%21.9 olmuştur. 2001 yılı verileri ile değerlendirirsek %99.2 oranında bir artış olduğu görülür ki bu durum 2002 yılında günübirlik ziyaretçilerde yaşanan azalmayı daha net bir şekilde gözönüne sermektedir. Kuşadası Turizm Danışma Müdürlüğü'nün verilerine göre 2005 yılında 444 gemiyle toplam 303 bin 998 turist deniz yoluyla giriş yaparken, 2006 yılında bu sayı 494 gemi ve 377 bin 357 turiste yükseldi. Ayrıca 2006 yılı içerisinde günübirlik sefer yapan 664 motor ve 251 yat Kuşadası'na giriş yaptı.

Batı Anadolu'nun en önemli turizm merkezlerinden biri olan Kuşadası 2006 yılında 1 milyon 98 bin turist ağırladı. Kuşadası'nda 721 bin turist geceleme yaparken, sezon boyunca limana yanaşan 494 gemiyle de 377 bin turist ilçeye günübirlik geçiş yaptı. Kuşadası Turizm Danışma Müdürlüğü'nün Ocak-Aralık aylarını kapsayan 2006 yılının turizm istatistiklerine göre konaklamalı turist sayısı bakımından gözle görülür bir düşüş yaşanırken, kruvaziyer gemilerle gelen günübirlik turist sayısında ise bir önceki yıla göre artış sağlandı. Konaklama sektöründeki doluluk oranlarında ise bir önceki yıla göre düşüş yaşandı 2005 yılında 826 bin turist geceleme yaptığı Kuşadası'nda bu sayı 2006 yılında 721 bine düştü. 2006 yılında 101 ayrı ülkeye mensup turist, deniz gümrük kapısından Kuşadası'na girdi. Bu turistlerin milliyet sıralaması ise, Almanya, Amerika, İngiltere, Fransa, İrlanda, Güney Kore, Meksika, Yunanistan, Norveç, Rusya, İtalya, İspanya, Romanya, Bulgaristan, Hollanda, Belçika, Kanada, Avustralya ve diğer ülkeler şeklindedir.

2007 yılında ise Kuşadası deniz hudut kapısından giriş çıkış yapanlara baktığımızda (Şekil 10) toplam 45,788 giriş yapanlardan 44,782'si Mart-Ekim ayları arasında toplanmıştır. Ayrıca yine günübirlik girişlerde turizm sezonunun açıldığı ve uzun sürdüğü Mart-Ekim aylarında bir yoğunluk görülmektedir. Kuşadası'nın uzun bir yaz dönemine sahip olması, doluluk oranlarında ve giriş çıkışlarda yoğunluğun bu dönemlerde artmasına neden olmuştur. Burada anlaşılıyor ki Kuşadası çoğunlukla deniz turizmine hizmet veren bir özellik taşımaktadır bu da yaz dönemlerinde kıyı alanlarının ve denizin aşırı kullanılmasına yol açmaktadır.

Şekil 10. Aylara Göre Kuşadası Deniz Hudut Kapısından Günübirlik Giriş Çıkış Yapanlar (2007)

Kaynak: Aydın Turizm İlçe Müdürlüğü (2008)

Şekil 10'da 2007 yılında yaz aylarında giriş çıkışlarda ve günübirliklerde görülen yoğunluk 2008 yılında da dikkat çekicidir. Tablo 13'de görüldüğü üzere Mart-Ağustos aylarını takip eden dönemde toplam 27,732 giriş yapmıştır (2007 de ise aynı dönemler için giriş yapanlar 30,381'dir). Aynı dönemler içinde günübirlik oranı ise 35,3501'dir. Görüldüğü üzere 2007 yılında olduğu gibi yoğunluk 2008 de de Mart ayıyla başlayan uzun yaz dönemini kapsamaktadır.

Tablo 13. 2008 Yılı Aylara Göre Kuşadası Deniz Hudut Kapısından Giriş Çıkış Yapanlar

Aylar	Giriş	Çıkış	Günübirlik
Ocak	115	179	-----
Şubat	104	88	
Mart	2008	803	6,246
Nisan	3275	3541	22,861
Mayıs	6213	7004	65,665
Haziran	7,126	6858	69,801
Temmuz	7,897	8539	91844
Ağustos	8,120	8042	97084
Toplam	27732	35054	353501

Kaynak: Aydın Turizm İlçe Müdürlüğü (2008)

Kuşadası'nda turizm açısından hareketliliğin başladığı Mart ayıyla birlikte yoğun turizm faaliyetlerinin yaşandığı Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında yoğunluğun fazla olduğunu kanıtlayan bir başka unsur ise turizm danışma biriminden bilgi alan

turist sayıdır. Tablo 14’te de görüleceği üzere 2007 Mart ayında bilgi alan 752 kişi Nisan ayında artış göstererek 3,311 kişiye ulaşmıştır. 2007 Mart-Ekim aylarını kapsayan dönemde toplam 6815,87 yerli-yabancı turist Kuşadası turizm danışma birimine müracaat ederek bilgi almıştır. Aynı tablo 2008 yılının Mart ve Ağustos arası döneminde de yoğundur. 2008 yılında Mart-Ağustos dönemleri içinde toplam 30,847 yerli ve yabancı turist turizm danışma biriminden bilgi almıştır (Tablo 14).

Tablo 14. Kuşadası Turizm Danışma Birimine Müracaat Ederek Bilgi Alan Yerli-Yabancı Turist Sayısı (2007–2008)

Aylar	Yıl	
	2007	2008
Ocak	435	410
Şubat	489	476
Mart	752	834
Nisan	3,311	2,754
Mayıs	5,518	5,045
Haziran	6,625	6,373
Temmuz	7,266	7,712
Ağustos	8,473	8,129
Eylül	7,677	-
Ekim	6,025	-
Kasım	2,726	-

Şekil 10 ve Tablo 13’te görülen turizmin yoğunlaştığı dönemlerle Tablo 14’deki Kuşadası’nda turizm danışma biriminden bilgi alan yerli ve yabancı turist sayıları aynı dönemlere rastlamaktadır. Buradan anlaşılıyor ki Kuşadası Mart ayından itibaren turizm açısından canlanmakta özellikle yöreye gelen turist sayısından Mayıs’tan Eylül’e kadar bir patlama yaşanmaktadır. Kasım ayı geldiğinde ise hava sıcaklıklarında ve deniz suyu sıcaklıklarında düşmeyle birlikte gelen turist, yat, gemi ve motorlarda da bir azalma görülmektedir. Sonuç olarak, büyük bir turizm potansiyeline sahip ilçeyi, İlçe Turizm Müdürlüğü’nden aldığımız istatistiki bilgilere göre 1988’de 398,000, 1989’da 436,800, 1990’da 431,000, 1991’de 368,000 turist ziyaret etmiştir. 2007 yılında ise bu rakam toplam 475,152’ye ulaşmıştır.

3.3. KUŞADASI'NDA KIYI KULLANIMI

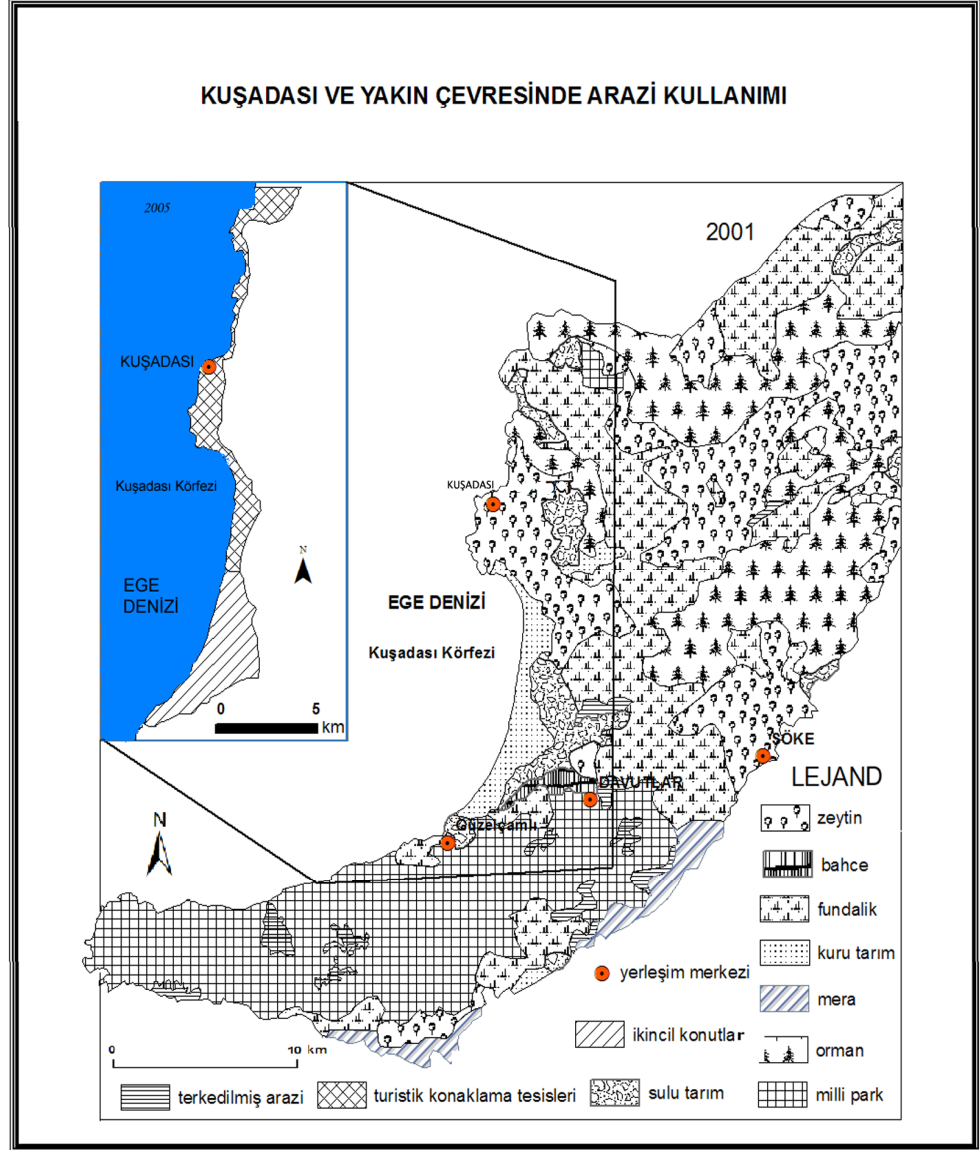
Bir kıyı sayfiyesi, bir çizgisel özellik (plaj ve kıyı) boyunca odaklaşmış bir şehrsel yerleşmedir. Bu yerleşme kendisini ilk olarak arazi kullanımındaki farklılaşma ile belli eder (Özgüç, 2003). Kuşadası'nda turizm ağı uzun süre ve günübirlik konaklayan yerli ve yabancı turistler ile ikinci konutların kıyı çizgisi boyunca yoğunlaştığı karmaşık bir yapı sunar. Bu karmaşıklığın nedeni kıyı bölgesinde arazi kullanımının doğru yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Turizm nedeniyle bozulan bir alan olarak tanımlanan Ege ve Akdeniz kıyılarında 1990–1991 yıllarında yapılan bir inceleme sonucu bu bölgede arazi kullanımlarının sadece %14.3'ünün turizm amaçlı olduğu, buna karşılık %54.0 kentsel kullanım ve %31.7 ikinci konut yazlık alanı olduğu tespit edilmiştir (Zafer ve Duman, 1997).

Kuşadası ve yakın çevresinde, fiziki çevre özellikleri ortam olarak insan yaşamı için genellikle olumlu şartlar sunmaktadır. Bu nedenle de yörede beşeri ve ekonomik etkinlikler tarihi çağlardan beri yoğun bir biçimde kendini göstermiştir. Kuşadası'ndaki sorunların büyük bir kısmı doğal çevrenin yanlış kullanımından kaynaklanmaktadır. Temel neden son yıllarda hızla gelişen turizm etkinliklerinin yüksek ekonomik getirisiidir. Buna bağlı olarak Kuşadası'nda nüfus artmış bu artış ta beraberinde çarpık ve plansız yapılaşmayı getirmiştir. Yöredeki yapılaşma iki grupta toplanabilir: İlk grubu oluşturan büyük otel, motel ve tatil köyleri gibi yapılar son yıllarda yoğun bir şekilde Kuşadası kıyı kuşağını kaplamıştır. Diğer grubu oluşturan ikincil konutlar ise Kuşadası-Güzelçamlı kıyılarını adeta işgal etmiştir. Bütün bu yapılar günümüzde başta narenciye bahçeleri ile zeytinlikler olak üzere yöredeki tarım alanlarının yerini almaktadırlar.

Kent merkezi çevresindeki yapılaşmalar jeolojik-jeomorfolojik açıdan çok riskli alanlara kaymış durumdadır. Kuşadası ve çevresi sismik bakımdan aktif bir alandır. Ayrıca yörede birçok fay yüzeyini görmek mümkündür. Örneğin, Adakule Otelinin kurulduğu yer küçük bir graben şeklinde olup yapının her iki yanında fay diklikleri açıkça görülmektedir. Yöredeki bir diğer önemli sorun ise heyelanlardır. Kuşadası çevresindeki bazı çok katlı yapılar Neojen yaşlı kumlu, siltli, killi kayalar üzerinde inşa edilmiştir. Aynı zamanda bu inşaatlar sırasında yamaçlarda yapay şevler açılmıştır. Nispeten dirençsiz ve duraysız olabilecek olan bu formasyonlar üzerindeki bu şekildeki etkinlikler kütle hareketlerine yol açabilecektir.

Kuşadası geçmişte önemli bir liman ticaret merkezi olduğu ve çok değişik ve özellikli tarım ürünlerinin üretimin gerçekleştirildiği bir merkez olduğu görülmektedir. Ancak, ilçede turizmin gelişmesi ile birlikte, sahip olunan liman tümüyle turizme hizmet eder konuma gelmiş, köyler hariç olmak üzere tarım alanlarının da neredeyse tümü kaybedilmiştir. Şu an tümüyle yazlık ve kooperatiflerle doldurulmuş olan yaklaşık 30 km'lik Davutlar sahil şeridinin bir dönemler tümüyle tarım alanı olduğu ve başta şeftali olmak üzere pek çok meyvenin yetiştirildiği; Kuşadası'nı çevreleyen dağ eteklerinde bölgeye has üzüm türlerinin yetiştirildiği bağların bulunduğu; ilçede bir zamanlar tütüncülüğün son derece gelişmiş ve yine bir dönemler ham deri işleme ve tabakhane işletmeleri açısından ülkenin en önemli merkezlerinden biri olduğu; limanın pek çok ticari ve askeri gemiye hizmet veren bir sığınak olduğu bilinmektedir (KTO, 2005).

Kuşadası'nda yanlış arazi kullanımının iki durumu ön plana çıkardığını görmekteyiz. Bunlardan ilki kentsel arazinin plansız ve yoğun kullanımı ve sonucunda ortaya çıkan alt ve üst yapı hizmetlerinde aksamalar ve çarpık kentleşme, ikinci durum ise kırsal toprağın amaç dışı kullanımınıdır. Kuşadası'nda arazi varlığı, ormanlık alanlarda maki ve çamlarla kaplı, ova kısımlarında toplu narenciye, şeftali, kiraz ve bağ alanlarıyla, dağlık kesimlerde ise zeytinliklerle kaplı şekildedir. Başta narenciye bahçeleri ve zeytinlikler olmak üzere yöredeki tarım alanları yerlerini, büyük otel, tatil köyleri ve ikincil konutlar almıştır (Şekil 11-12). Kuşadası'nda çevre sorunlarından en çok etkilenen tarım topraklarıdır. Özellikle plansız yapılaşma tarım topraklarının %50'nin üzerinde yitirilmesine yol açmış ve bir zamanlar Kuşadası'nın simgesi olan zeytinlikler %60 oranında ağaç kaybına uğramıştır. Nitekim Şekil 11 arazi kullanımı hakkında bilgi verirken Şekil 12 Kuşadası'nda arazinin ne şekilde doldurulduğunu göz önüne sermektedir.

Şekil 11. Kuşadası Arazi Kullanım Haritası (Karşılaştırma amacıyla küçük harita 2005, büyük harita 2001 verileriyle hazırlanmıştır).

Kaynak: Köy Hizmetleri Müdürlüğü Aydın 2001 & 2007

Şekil 12. Kuşadası Uydu Görüntüsü (2008) (37.861944 North, 27.263611 East)
(<http://earth.jsc.nasa.gov/cities/zoom.pl?image=/sseop/images/city/lowres/ISS007/ISS007-E-17017.JPG&id=ISS007-E-17017&location=Kusadasi,+Turkey>)

İlçede arazi yapısında meydana gelen büyük değişimin en önemli sebebi turizm ve ikincil konut amaçlı yerleşim yeri ihtiyacının artması nedeniyle tarım alanlarının el değiştirme ve tarım dışında kullanılma oranının artmasıdır. Yerleşim yeri açma nedeniyle tarım dışında arazi kullanma riskinin Tablo 15’de de görüldüğü üzere giderek artmasıdır. Yoğun yapılaşma talebinin getirdiği dikkat çekici bir unsur ise ekonomik sıkıntı içerisinde bulunan üreticilerin aşırı arazi rantının getirdiği yüksek fiyatlar nedeniyle arazilerini yüksek fiyatlarla ellerinden çıkartmak istemeleridir. Yatırım kabiliyeti olmayan çiftçiler sattıkları arazilerin gelirlerini tarım dışında farklı iş kollarında yatırım yaparak değerlendirmektedirler. Bu durum tarımsal üretimi olumsuz etkilemektedir.

Tablo 15. Kuşadası’nda 1997-2005 Yılları Arasında Tarım Arazisindeki Değişimler (da)

Yıl	Merkez	Davutlar	Güzelçamlı	Soğucak	Yaylaköy	Caferli	Çınar	Yeniköy
1997	26400	9355	313	2,059	508	1,176	1,552	836
2005	11557	6711	694	4,850	1,797	3,220	1,970	1,475
Değişim (da)	-14,843	-2,644	381	2,791	1,289	2,044	418	639

Kaynak: Kuşadası Tarımsal Kalkınma Planı (2006)

Kuşadası’nda tarım, orman, mera ve yerleşim alanlarının toplam 6764,9 ha. bir yerde kapladıkları alana bakacak olursak yerleşim alanına ayrılmış alanın tarım arazileri yanında önemli bir pay aldığını görmekteyiz. Tarım arazileri son yıllarda giderek artmaya devam eden inşaat sektörü nedeniyle azalmaya devam etmekte (Tablo 15) özellikle Merkez, Davutlar ve Güzelçamlı civarında mutlak tarım arazisi niteliğindeki verimli arazilerin çoğu konut ve yazlıklarla doldurulmuş durumdadır (Kuşadası Tarımsal Kalkınma Planı, 2006).

Tarım alanlarındaki bu kayıp en çok Tablo 15’de görüldüğü üzere Kuşadası Merkez (14,843 da) ile Davutlar Beldesi’nde (2,644 da) yaşanmıştır. 1997 yılı ile 2005 yılı arasındaki kayıtlar karşılaştırıldığında 9,576 dekarlık tarım alanının tarım dışı amaçlarla kullanıma açıldığı, 214 dekarlık mera alanı da dahil edildiğinde 9,576 dekarlık alanın ikincil konut yerleşim alanı olarak tahsis edildiği belirlenmiştir. (Kuşadası Belediyesi 2006). 1997–2005 yılları arasında en fazla tarım alanı kaybı

%56.2 ile Kuşadası merkezde yaşanmış, Davutlar ise tarım alanlarının yaklaşık olarak %30'unu kaybetmiştir. Kıyı gerisinde kalan köylerde ise (Soğucak, Yaylaköy, Caferli, Çınar ve Yeniköyde ise kayıplar olmamış tarım arazilerinde artma görülmüştür. Köy arazilerde kayıpların olmamamı özellikle turizmin kıyıda yoğunlaşması ve turistik tesislerin kıyıya yakın olmayı tercih etmelerinden dolayı kıyı gerisindeki bu alanlara yapılaşma henüz sıçramamıştır.

Toplamda Kuşadası merkez ve Davutlar Beldesi'ndeki kayıp 17,487 dekaradır. Kuşadası Tarım İlçe Müdürlüğü'nden alınan veriler diğer belde ve köylerde 8,125 dekar hazine arazisi ve tarım dışı alanların tarıma kazandırıldığı yönündedir. Fakat büyük oranda arazi kaybının yaşandığı Kuşadası merkez ve Davutlar'ın yanlış arazi kullanımı oldukça önemlidir. Zira burada tarım dışı kullanılan arazilerin hepsi verimli mutlak tarım arazileridir. Bu durum bir kıyı sahası için turizm ve arazinin doğru kullanımı arasındaki dengenin nasıl sağlanamadığı konusunda iyi bir örnektir. Kirazlı köyü başta olmak üzere Yeniköy arazilerine de çiftlik kurma amaçlı yoğun talep söz konusudur. Satın alınan yada alınmak istenen araziler 1 dekar, 2 dekar gibi küçük arazilerdir. Bu kadar küçük boyutlardaki arazilere çiftlik kurma düşüncesi ekonomik manada tarım yapma fikrinden uzaktır. Amaç çiftlik kurmak değil gelecekte artması muhtemel arazi rantıdır.

Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik çeşitli değişikliklere uğramakla birlikte 2001 yılından bu yana yürürlüktedir. Bu yönetmeliğe göre tarım dışı amaçlarla kullanılmaya tahsis edilemeyecek araziler şunlardır: Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri ve ekonomik olarak verimli olan dikili tarım arazileri ile arazi kullanma kabiliyet sınıfı I, II, III, IV olan sulu ve I, II olan kuru tarım arazileridir. Şekil 11 ve Şekil 12'de görüldüğü üzere Kuşadası'nda özellikle kıyı alanındaki arazileri doldurmuş turistik tesisler ve ikincil konutlar I. ve II. tarım arazileri olan sulu ve kuru tarım arazileri üzerine inşa edilmiştir.

Kuşadası toprak yapısı ve jeomorfolojik açıdan 3 ayrı alt bölgeye ayrılmaktadır:

1. alt bölge Kuşadası merkez, Güzelçamlı, Davutlar, Soğucak köyüne ait sahil kesimlerine yakın araziler ile Kirazlı, Yeniköy ve Çınar köyleri arasında bulunan düz ve hafif eğimli arazilerden oluşmaktadır. Bu bölgede bulunan araziler mutlak tarım

arazilerinden oluşmakta, arazi kullanım kabiliyet sınıfları içinde I, II, III ve VI. sınıf arazilerden oluşmaktadır. En fazla yapılaşma 1. alt bölge yer almaktadır. Buarada ise Kuşadası merkez, Güzelçamlı, Davutlar ve Soğucak'ta mutlak tarım arazilerinin önemli bir bölümü tarım dışı amaçlarla kullanılmıştır. Mevcut yapılaşma halen devam etmektedir.

2. alt bölge ise Kuşadası merkez, Soğucak köyü, Davutlar'ın yamaç kısımları ile, Caferli köyünde bulunan orta eğimli arazilerden oluşmaktadır. Bu bölgede bulunan araziler dikili (meyve) ve özel ürün arazileri (zeytin) olup, arazi kullanım kabiliyet sınıfları içinde II, III, IV ve VI. sınıf arazilerinden oluşmaktadır.

3. alt bölgede bulunan araziler ise daha çok marjinal araziler (orman, fundalık) olup arazi kullanım kabiliyet sınıfı bakımından VII ve VIII. sınıf arazilerinden oluşmaktadır. 1. alt bölgede bulunan araziler daha çok killi-tınlı, kumlu tınlı yapıda olup organik maddece fakir, fosfor ve potasyumca zengin topraklardır. Kireç oranı düşüktür.

3.3.1. Kıyı Kullanımıyla İlgili Yasal Düzenlemeler

Kıyı alanları üzerindeki yasal yetkiler oldukça karmaşıktır. Pek çok ülkede, karayı sınırlayan denizlerin denetim yetkisi bölgesel idareye verilmiştir. 1982 yılında, Deniz Yasası ile ilgili Anlaşma'nın yürürlüğe girmesi ile, 12 ila 200 deniz mili arasındaki alan, harici ekonomik bölge olarak istenmektedir. Denizi sınırlayan karasal alan, yerel yönetimin yasal yetkisindedir. Ancak, deniz savunması başka bir kurumun yasal yetkisinde olabilir. Ayrıca, bazı ülkelerde plajın, halkın özel mülkü olmasına izin verilmektedir. Doğa koruma örgütleri kıyı alanlarında deniz, kara veya hem kara hem denizi kapsayan büyük bölgelere sahip olabilmektedir.

Ülkemizde, kıyılarla ilgili yasal düzenleme girişimi 1966 yılında hazırlanan Ulusal Kıyılar Yasa Önerisi olarak meclise sunulması ile başlatılmış, ancak tasarı kanunlaşmamıştır. Bu öneri kıyıların en az 10 m'lik kısmının toplum yararına açık, millî kıyı olarak belirlenmesini öngörmektedir. Deniz, göl, akarsu kıyıları ile bu yerlerin devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinde planlama ve yapılaşmaya ilişkin ilk yasal düzenleme, 11.7.1972 tarih ve 1605 sayılı kanunla 6785 sayılı İmar Kanunu'na eklenen 7 ve 8. maddelerle olmuştur. Bu maddelerle kıyı alanları da imar düzenine dahil edilmiştir.

1.12.1984 tarih, 18590 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 3086 sayılı Kıyı Kanunu ve bu kanuna ilişkin 18.5.1985 tarih, 18758 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Uygulama Yönetmeliği’ne göre, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, imar planlı alanlarda en az 10 m., diğer yerlerde en az 30 m. genişliğinde sahil şeridi tanımlanmıştır. Ancak, Anayasa Mahkemesi’nce bu kanunun, kıyıların kullanımı ve yapılaşma koşulları ile ilgili bazı maddelerinin Anayasa’ya aykırı olduğu gerekçesi ile 10 Temmuz 1986 gün ve 19160 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan E:1985/1, K:1986/4 karar sayılı kararı ile iptal edilmiştir. İptal gerekçesinde, “yasanın pek çok yönden ve özellikle bazı tanımlamaların kıyılarda kamu ve toplum yararına aykırı kullanımlara olanak sağlayabilecek” şekilde belirsizlikler taşıdığı vurgulanmıştır. Kıyılar bu tarihten sonra 1990 yılına kadar yasadışı bırakılmış ve ortaya çıkan “mevzuat boşluğu” genelgelerle giderilmeye çalışılarak kıyılarda yasa dışı, çarpık, plansız ve spekülâtif yapılaşma hızla yaygınlaşmış ve kıyılar kaçak yapı cennetine dönüşmüştür.

17.4.1990 tarih, 20495 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve bu kanunun uygulanmasına dair 3.8.1990 tarih 20594 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Uygulama Yönetmeliğinin amacı ise, “Deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin devamı niteliğinde olan sahil şeritlerinin, doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını belirlemek ve deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerine ilişkin düzenlemeleri ve bu yerlerden kamu yararına yararlanma olanaklarını, şartlarını ve esaslarını belirlemektir”.

3621 Sayılı Kıyı Kanunu ile kıyı bölgelerinin açık ve kesin bir tanımını yapmak, bu bölgelerin kullanımına ilişkin yöntemlerle korunmasına yönelik araçları belirtmek, kıyı bölgelerinde yapılabilecek fiziksel değişikliklere ilişkin sınırları saptamak konusunda önemli adımlar atılmıştır. Bu kanuna göre deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda sahil şeridi, Uygulama İmar Planı yapılacak alanlarda yatay olarak en az 20 m, Uygulama imar planı bulunmayan belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışındaki yerleşik alanlarda çevre düzeni veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın yatay olarak en az 50 m. dir (<http://www.mimarlarodasiankara.org>).

11.7.1992 tarih, 21281 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan ve 3621 Sayılı Kıyı Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 3830 sayılı Kanun ile getirilen doğru ve önemli bir değişiklik, kıyının toplum yararına kullanılması için yapılaşmaya

kısıtlamalar getirilmesi ve kıyı kenar çizgisinden itibaren ilk 50 m'lik bölüme yapı izni verilmemesidir. Bu kanuna göre deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 m. genişliğindeki alandır ve bu alan iki kısımdan oluşmuştur:

Birinci kısım, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 50 m. genişliğindeki sahil şeridinin birinci bölümü, ikinci kısım ise, sahil şeridinin birinci bölümünden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 50 m. genişliğindeki ikinci bölüm. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 3830 sayılı Kanun'un, 13.10.1992 tarih, 21374 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan Uygulama Yönetmeliği ve söz konusu yönetmeliğin 30.3.1994 tarih ve 21890 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan değişikliği ile; kıyı çizgisi, kıyı, kenar çizgisi ve sahil şeridine ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Buna göre, sahil şeridinin ilk 50 m'lik kısmında kıyıda yapılabilecek yapılarla birlikte yaya yolları, gezinti ve dinlenme alanları, seyir teras alanları ve rekreatif alanların yer alabileceği, sahil şeridinin ikinci 50 m'lik bölümünde, kıyıyı doldurma ve kurutma yolu ile kazanılan arazilerde yapılacak yapılarla birlikte toplumun yararlanmasına açık olma şartı ile kamping ve konaklama ünitelerini içermeyen duş, gölgelik, soyunma kabini, wc, kafe-bar, pastane, lokanta, çay bahçesi, açık spor alanları, spor tesisleri, açık gösteri ve eğlence alanları, lunapark, fuar alanı, el sanatları ürünlerinin satılabildiği alanı 20 m²'yi geçmeyen sergi ve satış ünitelerinin bulunduğu günübirlik turizm tesisleri ve kıyı ve deniz güvenliğini sağlamak amacı ile lojman, konaklama vb. tesisler içermemek üzere inşa edilebilecek karakol ve bu gibi güvenlik yapılarının yer alabileceği belirtilmiştir. Ancak 3621 sayılı Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğine, kıyıların yapılaşma yasağı getirilen ilk 100 m'lik kısmına yapılaşma olanağı getiren ve kıyıların tahribine neden olacak yönetmelik değişikliği ile getirilen “*Kıyının Korunması, Yapı Yasağı ve Kıyıda Yapılacak Yapılar*” başlıklı 6/c maddesi olarak eklenmiştir. Madde “Organize turlar ile seyahat eden kişilerin taşındığı yolcu gemilerinin (kurvaziyer gemilerin) bağlandığı, günün teknolojisine uygun yolcu gemisine hizmet vermek amacıyla liman hizmetlerinin (elektrik, jeneratör, su, telefon, internet ve benzeri teknik bağlantı noktaları ve hatlarının) sağlandığı, yolcularla ilgili gümrüklü alan hizmetlerinin görüldüğü, ülke tanıtımı ve imajını üst seviyeye çıkaracak turizm amaçlı (yeme-içme tesisleri, alışveriş merkezleri, haberleşme ve ulaştırmaya yönelik üniteler, danışma, enformasyon ve banka hizmetleri, konaklama üniteleri, ofis binalar) fonksiyonlara sahip olup, kurvaziyer

gemilerin yanaşmasına ve yolcuları indirmeye müsait deniz yapıları ve yan tesislerinin yer aldığı kurvaziyer ve yat limanları” şeklinde yasaya işlenmiştir. Maddede “ülke tanıtımı ve imajını üst seviyeye çıkarma gerekçe gösterilerek, kıyının yapı yasağı getirilen ilk 100 m’lik bölümü de, ranta yönelik, turizm amaçlı yeme-içme tesisleri, alışveriş merkezleri ve konaklama tesisleri yapımına olanak tanımak suretiyle yapılaşmaya açılmaktadır (www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/3c04118df112c13_ek.pdf).

Kıyı alanları yönetiminde planlama idari sınırlara bağlı olmayan, mekansal ve sosyo-ekonomik gelişmeyi coğrafi bütünlük içinde ele alan pek çok yerleşmenin bir arada planlandığı bir uygulamayı getirir. Halihazırda nüfusu 3000’den az olan kırsal yerleşmelerin imar planı dışında tutulması kıyı kullanımının bütünlüğünde kesinti yaratmaktadır.

Kıyı ile ilgili mevzuatta eksiklikler de vardır. Örneğin, kanun amaçları yeterinde net değildir, istisnalar içerir. Ayrıca kıyı kanunu şehirleşmiş kıyı alanları için karar getirmez. Bunların dışında bazı kavramların tanımı yetersizdir. Örneğin, kıyı kenar çizgisi tanımı ve sınırları, kıyı tipi ve coğrafi koşullar ele alınmadan (bataklık, kayalık, kıyılar, kumullar) yapılması özel mülk haklarının tanındığı kıyı kuşağı sınırının tespitinde sorunlar çıkar (Narlı, 1998).

4. BÖLÜM: KUŞADASI'NDA TURİZMİN ÇEVRESEL ETKİLERİ

KONUSUNDA YEREL HALKIN TUTUMLARI

4.1. TURİZM VE TUTUMLAR

Kitle turizminin 1970'li yıllardan itibaren başlayan hızlı yükselişi, çevre üzerinde oluşturduğu etkilerin de yoğun biçimde tartışılmasına neden olmuştur. Çünkü, büyük kitle hareketlerinden meydana gelen bu turizm çeşidinin su kaynakları, toprak ve bitki örtüsü, vahşi doğa hayatı, atmosfer ve tüm ekosistem üzerinde yarattığı olumsuzluklar, artık ekonomik bir maliyet olarak görülmeye başlanmıştır (Bahar, 2003:151). Turizm, farklı alanlar üzerinde baskı yaratmaktadır. Bunlar arasında doğal kaynaklar ve çevre, yapı çevreleri, konukseverlik ve kültürel kaynaklar da yer alır. Bunlarla birlikte turizmin gelişimi birçok zıtlıkla birlikte gerçekleşir, örneğin sık sık flora ve faunada değişimlere yol açan turizm aktivitelerinden korunan doğal alanlar, ormanlar ve tarım arazilerine karşı gerçek arazi yayılımının desteklenmesi gibi. Özellikle kıyı alanları ve kırsal bölgelerde çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler oldukça önemlidir.

Aynı zamanda, yerel halk, kendi kimliklerini ve çevresel, doğal, tarihsel ve kültürel miraslarını kontrol edilemeyen turizm ve ona bağlı problemlerden koruma hususunda gittikçe artan bir tedirginliğe sahiptirler (European Commission Enterprise Directorate, 2000). Turizmin yarattığı olumsuz etkiler, turizm merkezlerinin yaşam döngülerinde ilerlemeleriyle belirginleşmiş ve yerel toplumların turizme ve turistlere karşı olan tutumları da olumsuzlaşmıştır (Bramwell, 2003).

Turistik bir yörenin sahip olduğu özellikler, turistler ve yöre halkı arasındaki ilişkinin boyutunu etkileyebilmektedir. Yörenin sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel faktörleri, taşıma kapasitesi gibi özellikleri, toplum üzerinde etkili olmaktadır (Fagence, 2003: 63). Turistler ve yöre halkı arasındaki iletişim birbirine bağlıdır. Ancak her turist tipi, yöre halkı üzerinde aynı etkiye sahip olmayabilir. Yöre halkı konuya bazen ekonomik yönden bakabilir ve kendisine gelir getiren turist tipleriyle olumlu bir ilişki içine girebilir. Yöreyi, tarihi veya doğa amaçlı ziyaret eden turistler açısından durum farklıdır. Bu turist tipleri yörenin bitki örtüsü ve vahşi doğasına kendilerini bırakırlar ve yöre halkı ile daha az iletişim içine girerler (Harrison, 1995: 29).

Turist ile yerel halk arasındaki ilişkileri incelemede Doxey'in (1975) önermiş olduğu turist 'Tolerans Yaklaşımı' önemli görülmektedir. Bu yaklaşıma göre yerli halkın turizme ve turiste karşı tutumları dört değişik aşamadan oluşmaktadır. Bunlar, Coşku (Euphoria), İlgisizlik (Apathy), Rahatsızlık (Annoyance) ve Düşmanlık (Antagonism) olarak belirtilmektedir. İlk aşama turistlerin bölgeye ilk defa gelmesinden kaynaklanan ve ekonomik kazancın müjdeleriyle süslenmiş coşku aşamasıdır. İkinci aşamada artık bölge turizme açılmış ve turist sayısında artış meydana gelmiştir. İlk aşamadaki coşku yerini ilgisizliğe bırakmıştır. Üçüncü aşamada mevcut yerli işletmeler ve kalitesi turistlerin artan taleplerini karşılayamaz duruma geldiği için arzın artırılması çalışmalarına hız verilmiştir. Turizmin plansız bir şekilde hızlı gelişmesi sonucu doğaya vermiş olduğu tahribattan dolayı rahatsız edici boyuta ulaşmıştır. Bu aşamada sosyal yapıdaki değişiklikler ya da doğadaki geri dönüşü olmayan tahripler dikkat çekmeye, turizm turistler ve yerel yönetim suçlanmaya başlanmıştır. Son aşamada ise turistlere karşı olan hoşgörü artık yerini yavaş yavaş kızgınlığa ve tahammülsüzlüğe bırakmakta ve kişiler aralarında fiyatlardaki artışları turizme bağlayarak kinlerini sergilemeye başlarlar (Doxey, 1975). Bu aşamaların ne kadar süreceği ya da bölgedeki toplumun bütün aşamalardan geçip geçmeyeceği üzerinde düşünülmesi gereken hususlardır.

Son otuz yılda, birçok araştırma bu değişkenlerin, yerel halkın turizm hakkındaki görüşleri üzerinde yarattığı etkileri bulmaya çalıştı (Butler 1980, Ap 1992, Lankford 1994, Çavuş ve Tanrısevdi, 2002). Araştırılan değişkenler, yerel sakinlerin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerini içeriyordu fakat sonuçlar karışıkta. Özellikle, ev sahibi toplulukta turizmin hala ilk gelişim evresinde olduğu zaman, yerel sakinlerin turizm hususundaki görüşlerinin onların özelliklerine bağlı olup olmadığı ve turizmin etkilerinin belirgin olmadığı konuları net değildi (Mason ve Cheyne, 2000). Yerel halkın turizm üzerindeki tutumlarına ilişkin yapılan çalışmaların çoğu, yerel sakinlerin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine göre şekillenen görüş farklılıklarına odaklanmıştır. Altı kırsal Colorado topluluğu üzerinde yapılan bir çalışmada, (Wang, 2006: 411) bireysel yararların turizmin etkilerini kavramakla bağlantılı olduğunun bulunmasına rağmen, sosyo-demografik karakteristiklerin yanında yerel sakinlerin turizm hakkındaki görüşlerinde az bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır.

Bazı turizm sezonlarında turistik bölgelerin, taşıyabileceği turist sayısının çok üstünde ziyaretçi kabul edilmektedir. Turistik bir yöreye gelen turist sayısı arttıkça, yöre halkı ve turistler arasındaki ilişki farklı bir boyut kazanabilmektedir (Tablo 16). Başlangıçta, turistler oldukça hoşgörülü davranan yöre halkı, giderek, turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sağladığı faydalardan kuşku duymaya başlayabilir. Bu durum, yöre halkının turistlere karşı olumsuz bir tavır içine girmesine yol açabilmektedir (Akış 1996: 10, Ko ve Stewart, 2002: 521). Turistik bölgelerin turizm sezonunda bir yoğunluk içine girmesi turistik taşıma kapasitesinin zorlandığını göstermektedir.

Tablo 16. Turizmin Toplumsal Taşıma Kapasitesi Evreleri Özellikleri

EVRELER	ÖZELLİKLERİ
<p>ÇOŞKU (Euphoria) *****</p>	Turistlerin ve turizm yatırımcılarının yörede kabul görmesi, küçük çapta planlama ve denetim mekanizmasının yer alması
<p>İLGİSİZLİK (Apathy) *****</p>	Turistlerin yörede varlıklarını hissettirmesi. Yöre halkının ve dışarıdan gelenler arasında daha fazla ticari ilişkilerin oluşması: pazarlama ile ilgili planlamalara yer verilmesi
<p>RAHATSIZLIK (Annoyance) ***</p>	Yöre halkında turizm sektörü hakkında kuşku oluşması, planlamacıların tutundurma çabalarına yönelmeleri
<p>DÜŞMANLIK (Antogonism) *</p>	Yöre halkında öfkenin açık bir biçimde dışa vurması, turistlerin tüm sorunların kaynağı olarak algılanması, çekim yerinin ürünün bozulmasını engellemek için daha çok tutundurma çabalarının arttırılmasına yönelik önlemsel planlamalar, bu evrede gözlenebilmektedir.

Kaynak: Rızaoğlu ve Tanrısevdi 1997: 54 ve Doxey'den (1975) yararlanarak.

Turistik faaliyetlerin yoğunluğu ve etkileri büyüdükçe ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerde olumlu ve olumsuz değişimler görülmektedir. Turist sayısının yoğun olması, turist- yöre halkı ilişkilerinin bozulmasının yanında yörelerin doğal çevre, kırsal alanlar, nehirler ve kıyıların kirlenmesine neden olabilmektedir (Vellas ve Becherel,

1995:235). Bununla birlikte turistik alanlarda yaşayan insanlar turizmin toplumsal ve çevresel taşıma kapasitelerin aşılması durumunda çeşitli tutum ve davranışlar geliştirirler (Tablo 16). İlk aşamada yeni başlayan turizm faaliyetlerinden dolayı, yöre hakkında turizmi ve turizm yatırımcılarını hoşgörüyü karşılama gözlenmektedir. Bu davranış özelliğinin kazanılmasında turistik bölgeye ekonomik hareketliliğin gelmesine bağlayabiliriz. Bu aşamada turistik bölgede genel bir mutluluk gözlenmektedir. İkinci aşamada turizmin giderek ilerlemesiyle birlikte, pazarlamanın ön plana çıktığını görmekteyiz ve yöre hakkında ticari ve ekonomik boyut geliştikçe turistlerin sayıca artmasını umursamadığı görülmektedir. Daha sonraki aşamada turizmin artık bölgede iyice egemen olması doğal ve beşeri hayatta yoğun olarak kendini hissettirmesi bazı olumsuzlukları da beraberinde getirecektir. Tabi bu özellik yöre hakkında rahatsızlık ve turizm sektörü ile ilgili kuşkularının oluşmasına neden olacaktır. Son aşama olan nefret evresinde, yöre hakkında, öfkelerini açıkça dışa vurma ve turistlerin tüm sorunların kaynağı olarak algılanması söz konusudur.

Turizmi sadece ekonomik bir olay olarak nitelendirmek hatalı olur. Turizmi değerlendirirken ekonomik yönü yanında sosyal yönünü ve dolayısıyla toplumlar üzerindeki etkisini gözardı etmemek gerekir. Bu etkiler, bir yörede turizmin başlama aşamasından ilerleme aşamalarına kadar çevresel, sosyo-kültürel, ekonomik birçok planlama sistemlerine bağlıdır. Eğer planlamalar doğru zamanlarda yapılamazsa Tablo 15'de görülen evreler çok kısa zamanda gerçekleşebilir ve turistik yöre tüm çekiciliklerini kaybedebilir. Bu aşamada turizmin toplumlar üzerinde yarattığı olumlu ve olumsuz etkenlerin belirlenmesi hayati önem taşımaktadır. Tablo 17'de görüldüğü gibi turizmin toplumlar üzerinde birçok olumlu ve olumsuz etkisi vardır. Bunlar arasında, nüfus, iç piyasadaki değişiklikler, toplumun yapısı, bire ve aile ile kültürel ve doğal kaynaklar üzerinde etkiler gösterilebilir (Rätz, 2006:6).

Turizm gelişimi bir topluma ekonomik kazançlar sağlamanın yanında, sosyal ve kültürel kazançları da beraberinde getirmektedir. Turizm, bulunduğu yerdeki arazilerin değerini artırabilmektedir; bunun yanında insanların sosyal ve kültürel anlamda etkinliklere katılmalarını teşvik edebilir; kişileri önyargılarından arındırarak hoşgörülü olmaya teşvik edebilir. Yine yöre halkının oturduğu yerden gurur duymasını sağlayabilmektedir. Bu gibi durumlar turistik imajın artırılmasında önemli etkindir.

Ancak bunların yanında, yöre halkının sayısındaki artışla beraber trafiğin, pahalılığın ve kalabalığın artması, toplumu oluşturan bireyler arasında anlaşmazlıkların doğmasına neden olabilmektedir (Baykan, 2007: 43)

Tablo 17. Turizmin Toplum Üzerindeki Etkileri

Olumlu	Olumsuz
Nüfus Üzerindeki Etkileri	
Nüfus artışı (göç, dışgöç yok)	
Mevsimlik işgücü göçü (işgücü eksikliğinin yerine olumlu-işsizliğin yerine olumsuz)	
İkincil konut sahiplerinin varlığı (toplumsal yaşamın içinde yer alıyorsa olumlu-yer almıyorsa olumsuz)	
Nüfus dağılımının değişimi (yaş, cinsiyet, ırk, etnisite)	
Nüfusun Kentleşmesi	
İş Piyasasındaki Değişimler	
Turizm gelirler	Geçici yerleşim sayısındaki artış
Hizmet sektörünün öneminin artması	İkincil konutlar sahipleriyle çatışma
Sosyal, kültürel yaşamın teşviki	Gerçek araziye elde etmenin zorlukları
Arazinin değerinin artması	Gerçek arazi fiyatlarındaki artışlar
Altyapı sisteminin gelişimi	Fiyatların, enflasyonun artması
Alış-veriş seçeneklerinin daha geniş olması	Kültürel kimliğin kaybolması
Hedefte ilerleme	Değerli sistemlerdeki değişim
Toplumsal Yapı Özelliklerindeki Değişimler	
Yerleşimlerinde o bölgenin sakini olmanın verdiği güven	Dini çatışma (ikincil konut sahipleriyle, turistlerle)
Önyargıların azalması, klişelerin kaybolması, Hoşgörünün artması	Turizme güvensizlik
	Tıkanıklık
	Trafik problemleri
Sosyal tabakalaşmanın dönüşümü (turist kaynaklarını arttıranlar, geleneksel kaynakları azaltanlar)	
Bireysel Düzey ve Aile Üzerindeki Etkileri	
Sosyal hareketliliğin artışı (özellikle genç ve kadınlar arasında)	Sosyal şebekenin bozulması
Boş zaman seçeneklerinin gelişmesi	Hayat ritmindeki değişimler
Dil becerileri	Yabancı düşmanlığı
Turizm gelirleri	Ticarileşmiş konukseverlik
İş, nezaket ve davranış biçimlerinin gelişmesi	Olağandışı davranışlar (alkoliklik, fahişelik, kumar, uyuşturucu bağımlılığı, vandalizm)
	Yerel dilin ortadan kalkması
	Cinsel hareket serbestisindeki artış
Aile yapısındaki dönüşüm	
Müşteri aşkanlıklarındaki dönüşüm	
Barınma şartlarındaki değişimler	
Davranışlardaki dönüşümler	
Kültürel ve Doğal Kaynaklar Üzerindeki Etkileri	
Göze çarpan nadir güzellikteki kaynakların korunması	Yerel alışkanlıkların, Geleneklerin kaybolması
Yerel sanatlar, beceriler, kültürel olayların yeniden canlanması	Kültürün ticarileşmesi
Yerel mimari geleneklerinin yeniden canlanması	Karışıklık, Kirlilik

Kaynak: Rätz, 2006: 6.

Turizmin yarattığı olumlu ve olumsuz etkiler turistik alanın imajını doğrudan etkileyebilmekte hatta belirleyebilmektedir. Turistik imaj, seyahat kararında etkilidir. Turistler, gidecekleri yörenin ön plana çıkmış bir takım özelliklerine göre gidip gitmeyeceklerine karar verebilirler. Bu yüzden pek çok turistik çekim bölgelerindeki pazarlama çalışmalarının amacı, turistik çekim bölgelerinin imajını değiştirmektir. Olumsuz bir imajı olumlu bir imaja çevirmek büyük çaba gerektirmektedir (Zafar, 1992:9).

Kuşadası'nın coğrafi konumu doğal güzellikleri ve tarihi arkeolojik zenginlikleri şüphesiz turizmin burada hızlı gelişmesinde ve turist çekmesinde son derece önemlidir. Fakat günümüzde bu doğal ve tarihi çekiciliklerin yeterince korunmadığı ve kıyı alanının ve çevresindeki alanların tesislerle doldurulması turistik imajını etkilemektedir. Şöyleki özellikle Kuşadası merkezde ve Davutlarda yaz aylarında artan yoğun nüfus hem çevre açısından hem de orada yaşayan yerli halk açısından bir soruna dönüşebilmektedir.

Turizmin varlığı, doğal çevre kalitesine, insani çevreye ve kaynaklara ve ayrıca yerel kültüre dayanır. Uzun bir süre için, turizm, diğer sektörlerden farklı olarak “naif” kabul edilmiştir. Ama turizm artık diğer sektörler gibi dayandığı doğal kaynaklara zarar veren bir sektör olarak algılanmaktadır. Bu yüzden, “turizm turizmi öldürüyor” tabiri geniş olarak bilinen bir olay olmuştur. Hızla artan dünya nüfusu, hızlı ve düzensiz kentleşme, plansız endüstrileşme, sulak alanların kirletilmesi, tarım ilaçlarının aşırı ve kontrolsüz kullanımı, orman yangınları ile meydana gelen kirlenmelerin yanında, yenilenemeyen kaynakların aşırı kullanımı ve düzensiz tüketimi doğal dengeyi bozan etkenlerin başında gelmektedir. Yanlış ve aşırı kullanımlar hava, toprak, su ve buralarda yaşayan canlıların yaşam ortamlarının bozulmasına neden olmakta, başta insan olmak üzere, bütün canlıların yaşama ortamları giderek kötüleşmekte ve küçülmektedir (Partidario, 1999:2). Bütün bu olumsuz etkiler özellikle doğal çekiciliği olan kıyı turizminin yaygın olduğu alanlarda plansız gelişen bir turizmle iyice açığa çıkmaktadır.

Turizm, muhtemelen sağlıklı bir çevreye diğer endüstrilerden daha fazla muhtaçtır. Çünkü turistler doğal olarak tatillerini geçirmek için güzel yerler bulmaya çalışırlar. Dünyadaki kıymetli arazilerin çoğu turizmin gelişimi ve kullanımı için hedeflenmiştir ve hedeflenmeye devam edilmektedir. Bu özellikle kıyı turizmi açısından

zararlı olabilir çünkü ziyaretçiler, biyoçeşitliliğin yüksek seviyelerini (ılık hava, güneş ışığı, bozulmamış doğa, temiz hava ve temiz su) talep etmeye meyilli olarak aynı koşulların arayışı içinde gelirler. Çok sayıda turist yüksek biyoçeşitliliğe sahip alanlar geldiği ve gelişimin iyi idare edilmediğini düşündükleri zaman doğal ortam üzerinde son derece negatif etkiler ve yoğun bir biçimde artan tehlikeler var olabilir (Honey ve Krantz, 2007: 17).

Turizm planları hazırlanırken turizm potansiyeli en ince ayrıntısına kadar belirlenmiştir ama kıyı ortamı, doğası, oluşumu ve gelişimi üzerinde araştırma yapılmamıştır. Planların tümünde kıyı ortamlarının taşıma kapasitesi, planlanan aktivitelerin doğal-beşeri ortam üzerindeki etkisi, yapılaşmanın karasal ortama etkisi, yapılaşmanın su ortamına etkileri (suyun kalitesi, kıyı suyunun ekolojik yaşam dengesi), doğal risk analizleri deprem ve taşın riskleri ile sınırlı kalmış zararları ve önlemler hakkında çalışmalar yapılmamıştır. Koruma kararları alınmakta, önlemler yetersiz kalmakta ya da alınmamaktadır. Bölgesel özkaynak getirisi ile ilgili projeler yapılmamaktadır (Narlı, 1998). Kuşadası'nda da durum bundan farksız değildir. Turizmin bu sahada hızlı ve plansız gelişimi daha doğrusu potansiyeline uygun bir planlama yapılamamıştır. Turizmin gelişme gösterdiği yıllarda coğrafi bakış açısından yoksun alınmış kararlar bugün için yanlış arazi kullanımları ve ekolojik taşıma kapasitesinin aşıldığı bir tablo yaratmıştır.

Bir bölgedeki turistik gelişim, yöre halkının davranışlarıyla büyük ölçüde ilgilidir. Yöre halkının turizmle ilgili düşünceleri, bir anlamda turizmin etkilerini belirlemektedir. Diğer yandan turistik yerlerin turizm anlamında başarılı gelişimleri için yöre halkının desteğine ihtiyaç duyulmaktadır (Kuvan ve Akan, 2004:691). Bu yüzden turistler ve yerel toplum arasındaki etkileşim, bir bakıma yöre halkının turizmle ilgili tutum ve davranışlarıyla ilgilidir. Herhangi bir turistik alanda ilk etapta turizmin gelişiminden beklenen ekonomik fayda elde edilse bile, başlangıçta hiç hesap edilmeyen veya önemsenmeyen sosyal ve çevresel maliyetlerin giderek öne çıkması, dolayısıyla halkın turistin gerçekten bir nimet olup olmadığı konusunda kuşkuya neden olmaktadır. Sonuç olarak söz konusu bölgede turizm gerilemeye başlamaktadır (Akış, 1996: 10).

Çevresel faktörlerin korunmasında ve bu faktörlerin ayrıntılı olarak tanımlanmasında yöre halkının görüş ve önerileri önem taşımaktadır. Bu nedenle turizm

konusunda yapılan tüm çalışmalara, her aşamada yerel halkın katılımı sağlanmalıdır. Yerel halk sıklıkla turizmin olumsuz etkilerinden en fazla zararı gören kesimdir. Bu etkiler konusunda, olumsuz algı ve tutumların, yerli halkın o yerde oturma süresinin uzunluğuna ve turizm gelişiminin geçirdiği sürece bağlı olduğu düşünülmektedir (Ko ve Stewart, 2002, Baysan 2005). Ev sahibi olarak yerli halk turizmin özellikle kitle turizminin ekonomik getirisini istemesine rağmen, kitle turizmiyle birlikte gelen çevresel sorunlardan ve çözülemeyen sosyal anlaşmazlıklardan şikâyetçidir (Husbands ve Harrison, 1996). Çevreyi kullanma hakkının sonradan gelenler tarafından yerli halkın elinden alınması, öncelikle memnuniyetsizliğe sonra da çeşitli derecelerde çatışmalara neden olmaktadır (Doxey, 1975). Bu durum Kuşadası yerel halkında göze çarpmaktadır. Özellikle yaz aylarında yoğun turizm faaliyetlerinden ve bunun getirdiği nüfus artışıyla birlikte kalabalık, gürültü kirliliği, plajlardaki yoğunluk, kirlilik gibi unsurlar yerel halkın memnuniyetsizlikle karşıladığı olaylardır.

Yerel halk özellikle yaz ile kış arasındaki farkın yaşadıkları ortamda çok belirgin bir şekilde yaşanmasından rahatsızdır ki bu farkın doğmasında en büyük etken yörede turizmin plansız bir şekilde devam etmesidir. Kış sezonunda adeta ölü bir merkez durumunda olan Kuşadası Mart ayıyla birlikte canlanmakta ve Mayıs'tan itibaren Kasım ayı başına kadar yoğun turizm faaliyetlerine sahne olmaktadır. Buradaki asıl sorun şehrin kapasitesinin iyi belirlenememesi ve gerekli alt ve üstyapı hizmetleri sağlanmadan aniden bir yoğunlukla karşı karşıya kalınmasından ileri gelmektedir. Sonuçta bu durum orada sürekli yaşayan halkın turizme bakış açısından önemli farklar yaratmaktadır. Turizm faaliyetlerinin henüz gelişmeye başladığı alanlarda var olan potansiyeli koruma-kullanma dengesi içinde planlayarak sürdürebilmek için mutlaka yöredeki tüm unsurların iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Sadece turizmi sağlayanlar ya da turizm faaliyetlerine katılanlar ya da yerel belediyeler değil orada yaşayan yerel halkında mutlaka görüşleri alınarak yörede turizm planlamaları yapılmalıdır. Böylece turizm ve yerel halk bir çatışma içerisinde değil turizmle barış içinde olacaktır. Bu nedenden dolayı yerli halkın, kararların dışında tutulduğu turizmin gelişim sürecinde, uzun vadeli bir başarı beklentisi hayal kırıklığı yaratabilir.

4.2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

Bu tez çalışmasında turizm faaliyetleri geliştikçe, turistlere karşı başlangıçta hoşgörülü davranan halkın turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan uzun dönemde sağlayacağı fayda konusunda giderek daha kuşkucu olduğu ve dolayısıyla turistlere karşı olumsuz tavırlar takındığı savının Kuşadası gibi turizme bağımlı bölgelerde geçerli olup olmadığı ve turizmden kaynaklı çevresel sorunları yerel halkın algılama düzeyinin ne olduğunu saptamak amacıyla bir anket çalışması yapılmıştır. Bu bölüm, yerel halkın belirtilen amaçlar doğrultusunda elde edilen bulguları ve bunlara dayalı tartışmaya yer vermektedir.

4.2.1. Ankete Katılan Kişilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Burada ankete cevap veren yöre halkının kişisel özelliklerine ait (Kuşadası'nda oturma süresi, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, turizm sektöründe veya turizm sektörü dışında çalışma durumu) frekans ve yüzde dağılımlarına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 18. Ankete Katılan Kişilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Kadın	77	36.8
Erkek	48	59.2
Toplam	125	100.0

Daha önce de belirtildiği Kuşadası merkezde yaşayan yöre halkına uygulanan anket formlardan 125 adedi değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Tablo 18'de görüldüğü gibi ankete cevap veren kişilerin %59.2'si erkek ve %36.8'i ise kadındır.

Tablo 19. Ankete Katılan Kişilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	n	%
16 - 30	62	50.0
31 - 45	47	37.9
46 - 64	14	11.3
65 üstü	1	0.8
Toplam	124	100.0

Ankete cevap veren kişilerin yaş gruplarına göre dağılımının, Tablo 19’da görüldüğü üzere, katılımcıların %50.0’sinin 16-30 yaş diliminde, %37.9’unun 31-45 yaş, %11.3’ünün 46-64 yaş, % 0.8’inin ise 65 ve üstü yaş grubuna dahildir. Ankete 15 yaş altı dahil değildir.

Tablo 20. Ankete Katılan Kişilerin Çalışma Durumuna Göre Dağılımları

Çalışma Durumları	n	%
Esnaf	63	57.8
Çalışmıyor	20	18.3
Memur	14	12.8
Turizmci	8	7.3
İşçi	4	3.7
Toplam	109	100

Tablo 20’de görüldüğü üzere, ankete katılanların % 7.3’ü doğrudan turizm sektörünün içinde çalışmaktadır. Cevaplayıcıların %57.8’i esnaf, %18.3’ü çalışmamaktadır. %12.8’i memur, %7.3’ü turizmci ve %3.7’si işçi belirlenmiştir. Çevresel algıdaki farklılığı saptamak için sorulan ‘ailenizden birisi turizm ile ilgili işlerde çalışıyor mu?’ sorusuna çoğunlukla olumlu yanıt alınmıştır. Buna göre aile bireyleri %52.4’ü esnaf, %33.3’ü otel personeli, %2.4’ü seyahat acentesi işletmecisi, %11.9’u turizm rehberi olarak çalışmaktadır. Turizmle ilgili işlerde çalışmanın turizmin çevreye etkileri ve turiste karşı tutumlar konusunda olumlu yönde farklılıklar olabilmektedir. Belirtilen bu nedenle aile bireylerinin turizmle ilgili işlerde çalışma durumuyula turizme karşı tavırları arasında ilişki bulunmuştur.

Konu ile ilgili yapılan araştırmaların genelinde, turizm sektöründe çalışan kişiler ile çalışmayan kişiler arasında, turizme yönelik tavır ve düşünce farklılıkları belirlenmiştir. Buna göre turizm sektöründe çalışan yöre halkı, bu sektörden para kazandığından, turizmin, yöreleri için gerekli olduğunu savunmaktadır ve eğer turizm olmasaydı, sahip oldukları mesleklerinin de olmayacağını düşünmektedirler. Bu yüzden bu kişilerin turizme yönelik tutumları olumlu yönde olmaktadır (Ransom, 2000: 12).

Tablo 21. Ankete Katılan Kişileri Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	n	%
Mezun değil	2	1.6
İlköğretim	23	18.9
Ortaöğretim	61	50.0
Yükseköğretim	36	29.5
Toplam	122	100

Tablo 21'den anlaşılacağı üzere ankete katılanların eğitim durumları dağılımında ortaöğretim %50.0 ve yükseköğretim %29.5 oranında ağırlıklı olarak belirlenmiştir.

Tablo 22. Ankete Katılan Kişilerin Kuşadası'ndaki İkamet Sürelerine Göre Dağılımı

İkamet Süresi	n	%
1 yıldan az	3	2.4
1-9 yıl arası	38	30.6
10-19 yıl arası	38	30.6
20 yıldan fazla	45	36.3
Toplam	124	100

Tablo 22'de görüleceği üzere ankete katılanların büyük çoğunluğu %36.3 (20 yıldan fazla) ve % 30.6 (10-19), %30.6 (1-9 yıl) olmak üzere Kuşadası'nda ikamet etmektedirler. Turizmin etkilerinin saptanması için o yörede yaşayan insanların turizmin yarattığı değişimleri izleyebilecek boyutta olması beklenir. Aksi halde turistik yöre ile ilgili algılar yanıltıcı olabilir.

4.2.2. Turizm Çevresel Etkileri İle İlgili Bulgular

Çalışmanın bu kısmında turizmin çevre üzerindeki etkilerinin araştırılması amacıyla hazırlanan anket ifadelerine ilişkin, Kuşadası'nda yaşayan yöre halkının katılım derecelerinin frekans ve yüzde dağılımları ile açık uçlu sorulara verilen cevaplarla ilgili elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar, turizmin çevre üzerindeki etkileri boyutlarında, turizmden kaynaklanan olumlu ve olumsuz çevresel etkiler, kıyı kullanımının değişimi, turist-seyehat şirketleri ve konaklama tesislerinin çevre üzerindeki etkileri, yapılaşmaya işaret etmektedir. Yöre halkının

görüşlerine yönelik toplanan veriler, çevre ve turizm arasındaki ilişkileri ve halkın bunu algılama düzeyini göstermesi bakımından önemlidir.

1982 yılında çıkan 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu ile turizm amaçlı yatırım yapmak isteyen yerli ve yabancı şirketlere uzun süreli kiralamalar yoluyla tarihsel ve doğal çevrelere ‘turistik yöre’ adı verilmesi süreci başlatılmıştır (Doğan ve Erginöz, 1997:172). Bu yasa, Türkiye’de turizmi geliştirmek adına atılmış önemli bir adımdır. Bu yasa sonucunda Kemer (Antalya) gibi birçok yörede milli park vb. korunan alanların önemli bir kısmı turizmin hizmetine verilmiş; dolayısıyla artan nüfus, su, elektrik ve haberleşme vb altyapı sorunları ile doğal kaynaklar üzerinde baskı yaratmaya başlamıştır. Bu teşviklerden en çok etkilenen alanlardan biri de Kuşadası’dır. Bu açıdan 1982’den beri hızlı bir şekilde gelişen turizmin ‘çevre sorunlarını arttırıp arttırmadığı ve su kalitesi üzerinde bir etkiye bulunup bulunmadığının orada yaşayan halk tarafından nasıl algılandığını görmek amacıyla sorular yönetilmiştir.

Tablo 23. Kuşadası’nda 1982’den Beri Çevre Sorunları ve İçme Suyu Kalitesi Boyutuyla İlgili Ankete Verilen İfadelere İlişkin Yerel Halkın Görüşleri

Turizmin Çevresel Etkileri	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1982’den beri Kuşadası’nda turizm kaynaklı çevre sorunu artmıştır	56	54.2	33	26.6	14	11,3	11	8.9	10	8.1	124	100
1982’den beri içme suyu kalitesi düşmüştür	6	5.0	14	11.6	36	29.8	6	29.8	29	24.0	121	100

Tablo 23’e göre, verilen her bir ifadeyle ilgili tutumlar incelendiğinde ‘1982’den beri Kuşadası’nda turizm kaynaklı çevre sorunlarının arttığına katılıyor musunuz?’

yargısına, yöre halkının %54.2'si tamamen katılıyorum, %26.6'sı katılıyorum, %8.9'u katılmıyorum, %8.1'i kesinlikle katılmıyorum şeklinde görüş belirtirken, katılımcıların %11.3'ü söz konusu yargıya kararsızım yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların görüşleri 'tamamen katılıyorum' ve 'katılıyorum' (%80.8) eklerinden yoğunlaştığından 1982'den beri Kuşadası'nda çevresel açıdan olumsuz bir tablo yaşandığı görülmektedir. Yerel halkın çevresel değişimleri olumsuz olarak algılamaları Kuşadası'nda turizm teşvikleri ile beraber planlamaların eksik olduğunu göstermektedir.

1982'den beri Kuşadası'nda içme suyu kalitesinin düştüğüne katılıyor musunuz? yargısına ise yöre halkı, %53.7'si katılmamakta (%29.8 katılmıyorum, %24.0'ı kesinlikle katılmıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir), %16.6'sı ise katıldıklarına (%11.6'sı katılıyorum, %5.0 kesinlikle katılmıyorum) dair görüş belirtmişlerdir. Katılımcıların %29.8'i ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Özellikle turizm teşvikleriyle çalışma sahasında turizm faaliyetlerinin ve turizm yatırımlarının kısa bir zamanda hızla gelişmesi çevre sorunlarının artışında etkili olduğu söylenebilir. Yapılan bir çalışmada (Tarcan, Filiz ve Gemici, 2000) kıyı alanlarında yeraltından aşırı su çekiminin tuzlu su seviyesinin yükselmesine sebep olduğu ve özellikle Kuşadası'nda su kaynaklarının tuzluluk seviyesinin artmasından dolayı kaybedildiği belirtilmiştir.

Anket çalışmamızda katılımcıların yarısından fazlasının (%66.9) Kuşadası'nda 10-20 yıl ve üzerinde yaşıyor olması 1982'den beri meydana gelen çevresel değişimleri gözleme konusunda bize tutarlı bilgiler sunmaktadır. Bu değerlendirme sonucunda, Kuşadası'nda 1982'den bu yana ekolojik sistemi gözetmeden, korumadan arazilerin hızla yapılaşmaya açılması içme ve kullanma sularının hızla kirlenmeye devam edeceğini çevre sorunlarının gün geçtikçe telafi edilemeyecek derecede büyüyeceğini işaret edebilir. Çevre sorunlarının giderek artması bölgede hızlı yapılaşmaya izin veren ve devam ettiren anlayış turizm potansiyeline de darbe vurabilir.

4.2.2.1. Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri İle İlgili Bulgular

Tablo 24 ankete katılan kişilerin turizmin çevresel etkileriyle ilgili turizmin olumlu çevresel etkileri boyutuyla ilgili görüşlerinin, frekans ve yüzde değerleri verilmiştir. Ayrıca ankette turizmin getirdiği olumlu etkiler birinci, ikinci ve üçüncü olumlu etki olarak önem sırasına konmuş bunların da ayrı ayrı frekans ve yüzdeleri verilerek yerel halkın turizmin olumlu etkilerinin önem sırasına göre ilk sıraya

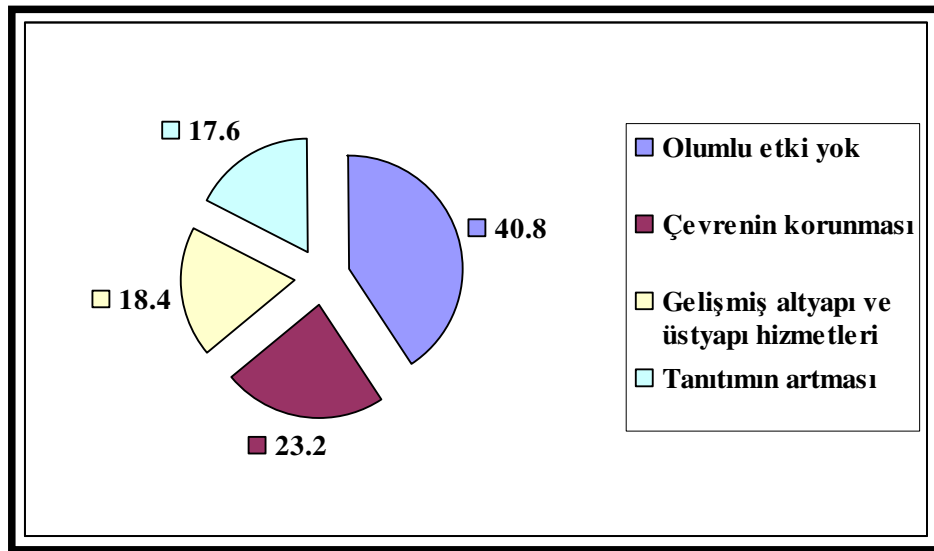
yerleştirdikleri ortaya çıkarılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Tablo 24'te de görüleceği üzere yerel halk turizmin Kuşadası'nda olumlu etkirli olarak, 'gelişmiş altyapı ve üstyapı hizmetleri', vrenin korunması', tanıtımın artması' şeklinde görüşler belirtmişlerdir. Baykan'a (2007) göre turizmin gelişimi toplumda hoşgörülü olmayı teşvik edici bir takım ekonomik, sosyal ve kültürel olumlu özellikler getirebilmektedir. Kuşadası halkının verdiği yanıtlaa bakacak olursak olumlu etkilerden söz edenler daha ziyade turizmin yöreye getirdiği yatırımların bir gereği olan tanıtım, hizmetler ve vre koruma gibi vresel bazı düzenlemeleri vurgulamışlardır. Ayrıca Tablo 24'de dikkat çeken önemli bir unsorda ankete katılanların olumlu etki olmadığını da dşnmelerdir.

Tablo 24. Turizmin Kuşadası'nda Olumlu Etkisine İlişkin Yerel Halkın Görüşleri

Turizmin Olumlu Etkileri	Turizmin 1.olumlu etkisi		Turizmin 2.olumlu etkisi		Turizmin 3.olumlu etkisi	
	n	%	n	%	n	%
Olumlu etki yok	51	40.8	0	0	0	0
vrenin korunması	29	23.2	24	19.2	16	12.8
Gelişmiş altyapı ve üstyapı hizmetleri	23	18.4	38	30.4	35	28.0
Tanıtımın artması	22	17.6	7	5.6	11	8.8
Toplam	125	100	69	55.2	62	49.6

Kuşadası'nda turizmin olumlu etkilerinin neler olduğuna dair katılımcılara yöneltilen sorular turizmin birinci, ikinci ve nc olumlu etkileri şeklinde yukarıdaki tabloda özetlenmiştir. Görüşler incelendiğinde verilen her bir ifadeyle ilgili tutumlar doğrultusunda, Kuşadası'nda turizminin birinci olumlu etkisi Tablo 24'de görüleceği

üzere cevaplayıcıların % 40.8'i 'olumlu etki yok' cevabını vermiştir. Oranın yüksekliği Kuşadası'nda yerel halkın turizme karşı Doxey'in 'ilgisizlik' (apathy) düzeyini aştığına işaret etmektedir. Bunu %23.2 'çevrenin korunması', % 18.4'ü 'gelişmiş altyapı ve üstyapı hizmetleri' ve % 17.6'sı 'tanıtımın artması' takip etmektedir. Buna göre birinci olumlu etkinin sorulduğu Kuşadası'nda turizmin sağladığı olumlu etkilere yerel halk tarafından verilen 'olumlu etki yok' (Şekil 13) cevabı oldukça düşündürücüdür. Burada Butler, Doxey'in turizm geliştikçe, turistlere karşı başlangıçta hoşgörülü davranan halkın turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan uzun dönemde sağlayacağı fayda konusunda giderek daha kuşkucu olduğu ve dolayısıyla turistlere karşı olumsuz tavırlar takındığı görüşü ön plana çıkmaktadır. Buradan anlaşılıyor ki Kuşadası'nda turizmin hızla gelişmesi ve beraberinde getirdiği sorunlar Kuşadası'nda turizmin sağladığı olumlu etkileri algılamada sorunlara neden olmuştur.

Şekil 13. Kuşadası'nda Turizmin Yarattığı En Olumlu Etki (%)

Ankette turizmin ikinci olumlu etkisi olarak cevaplayıcılar %30.4'ü 'gelişmiş altyapı ve üstyapı hizmetleri', %19.2'si 'çevrenin korunması' ve %5.6'sı 'tanıtımın artması' şeklinde görüş belirtmişlerdir. Üçüncü olumlu etki olarak ise, cevaplayıcılar %28.8'i 'gelişmiş altyapı ve üstyapı hizmetleri', %12.8'i 'çevrenin korunması' ve %8.8'i tanıtımın artması' şeklinde yanıt vermişlerdir. Turizmin ikinci ve üçüncü olumlu etkilerinin gelişmiş üstyapı ve altyapı hizmetler konusunda yoğunlaşması turizmin gelişmeye başlamasıyla birlikte görünüm ve hareketlilik açısından yöredeki değişimden kaynaklanmaktadır. Bu etkiler olumlu olarak algılansa dahi özellikle çevresel açıdan

meydana gelen olumsuzluklar turizmin olumlu etkileri sorusuna ‘olumlu etki yok’ şeklinde cevapların verilmesine yol açmıştır. Turizm gelişmelerine yaklaşım ve tercihlerin belirlenmesine yönelik yapılan bir çalışmada (Mansuroğlu, 2006:42) turizmin Akseki ve çevresinde yararlı olmayacağını belirtenlerin içinde, bunun nedenlerinden biri olarak ‘doğal yapının zarar görmesi’ yanıtı verilmiştir. Turizmin daha başlangıç safhasında olan yöreler için turizm faaliyetleri özellikle ekonomik getirileri göz önüne alındığında çekici gelebilmektedir. Turizmin bulunduğu yöreye altyapı olanaklarının iyileştirilmesi, çevre kalitesinin artırılması gibi olumlu etkileri vardır. Fakat turizm etkilerini değerlendirmede ve yerel halkın çeşitli çevresel ve sosyo-ekonomik olayları algılaması aşamasında turizmin yörede gösterdiği gelişim etkilidir. Eğer bu gelişimler yörenin coğrafi unsurları (doğal ve beşeri ekonomik yapı) dikkate alınarak başlamış ve planlamalar dahilinde gitmişse turizmin olumlu etkilerini algılamak daha kolay ve net olacaktır. Ancak turizm için gerekli planlamalar yapılmadan bir yörede turizmin hızla gelişmesi turizm potansiyeli yüksek alanlarda turizmin getirdiği olumlu etkileri bertaraf ederek ön plana çevresel sorunların çıkmasına neden olmaktadır.

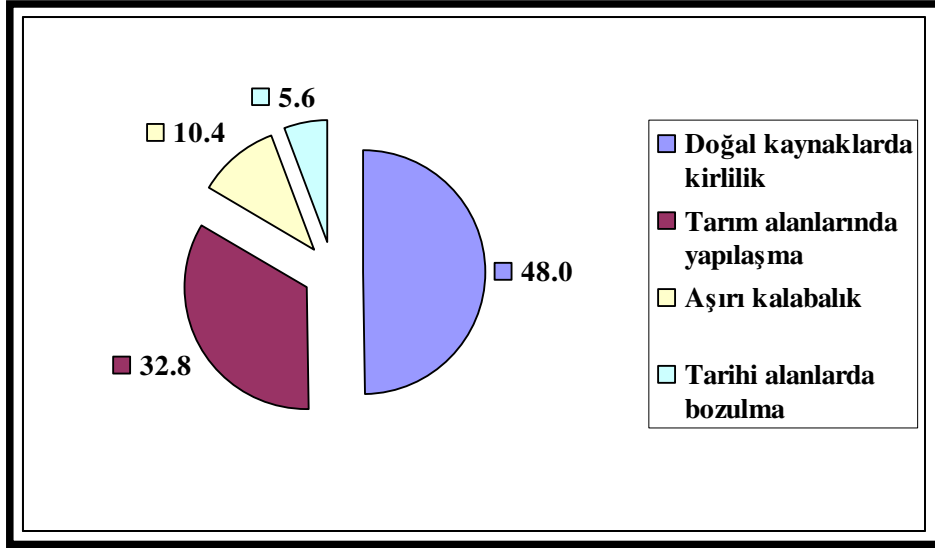
4.2.2.2. Turizmden Kaynaklı Çevre Sorunları İle İlgili Bulgular

Bu bölümde Kuşadası’nda turizmden kaynaklanan çevre sorunlarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Tablo 25’de ankete katılan kişilerin turizmin çevresel etkileriyle ilgili turizmden kaynaklı çevre sorunları kapsamında ilgili görüşlerinin, frekans ve yüzde değerleri verilmiştir. Ayrıca ankette turizmden kaynaklanan olumlu etkiler birinci, ikinci ve üçüncü olumlu etki olarak önem sırasına konmuş bunların da ayrı ayrı frekans ve yüzdeleri verilerek yerel halkın turizmden kaynaklanan çevre sorunlarını algılama boyutu irdelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 25. Kuşadası'nda Turizmden Kaynaklanan Çevre Sorunlarına İlişkin Yerel Halkın Görüşleri

Kuşadası'nda turizmden kaynaklanan çevre sorunları	Turizmden kaynaklı 1.çevre sorunu		Turizmden kaynaklı 2.çevre sorunu		Turizmden kaynaklı 3.çevre sorunu	
	n	%	n	%	n	%
Doğal kaynaklarda kirlilik	60	48.0	53	42.4	58	46.4
Tarım alanlarında yapılaşma	41	32.8	50	40.0	32	25.6
Aşırı kalabalık	13	10.4	12	9.6	20	16.2
Tarihi alanlarda bozulma	7	5.6	6	4.8	9	7.2
Toplam	121	96.8	121	96.8	119	95.4

Tablo 25'de Kuşadası'nda turizmden kaynaklanan çevre sorunlarının neler olduğu incelendiğinde, 'turizmden kaynaklı en önemli çevre sorunu yargısına' (Şekil 14) ankete katılan kişilerin %48.0'i 'doğal kaynaklarda kirlilik', %32.8'i 'tarım alanlarında yapılaşma', %10.4'ü 'aşırı kalabalık' ve %5.6'sı 'tarihi alanlarda bozulma' şeklinde yanıt vermiştir. Kuşadası'nda ikinci olarak önem sırasına konan çevre sorunu ise cevaplayıcılar tarafından %42.4 oranında 'doğal kaynaklarda kirlilik', %40.0 'tarım alanlarında yapılaşma', % 9.6 'aşırı kalabalık' ve % 4.8' ise 'tarihi alanlarda bozulma' şeklinde belirtilmiştir. Cevaplayıcıların turizm kaynaklı üçüncü çevre sorununa ise %46.4'ü 'doğal kaynaklarda kirlilik', %25.6'sı 'tarım alanlarında yapılaşma', %16.2'si 'aşırı kalabalık' ve % 7.2 ise 'tarihi alanlarda bozulma' yanıtını vermişlerdir.

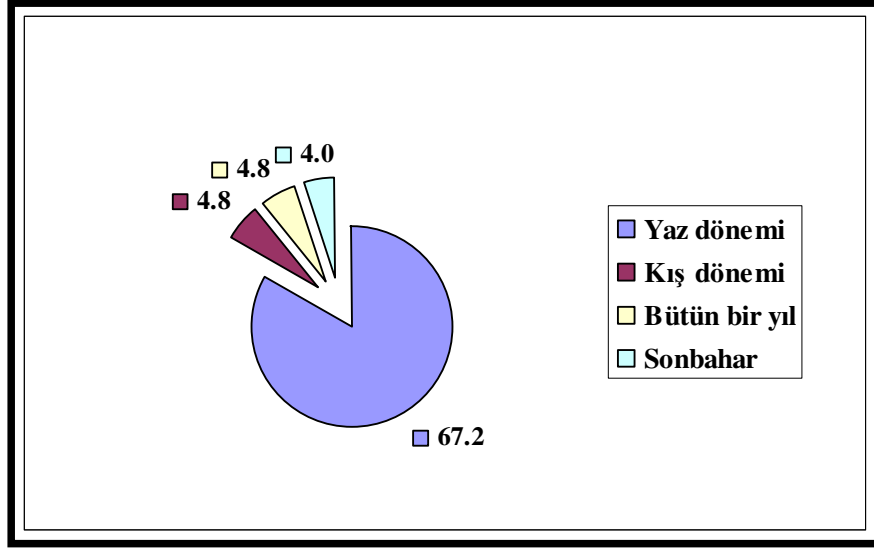

Şekil 14. Kuşadası'nda Turizminden Kaynaklı En Önemli Çevre Sorunu (%)

Tablo 25'de görüleceği üzere ankete katılanların çoğunluğunun turizmin birinci, ikinci ve üçüncü derecede çevre açısından yarattığı sorun olarak 'doğal kaynaklarda kirlilik' cevabını vermişlerdir. Kuşadası'nda turizmden kaynaklanan ve doğal kaynaklar üzerine dikkat çekilmesi yerel halkın çevresel açıdan rahatsız bir konuma geldiğini göstermektedir. Turizm kaynaklı en önemli çevre sorunun sorulduğu yargıya cevap veren 121 kişiden %48.0' ının doğal kaynaklardaki kirliliği vurgulaması (Şekil 14) ve bunu takiben 'tarım alanlarında yapılaşma' (%32.8) şeklinde görüş belirtmesi turizmin doğal kaynaklar üzerinde artan bir baskıya dönüştüğünü göstermektedir. Doğal ve tarihi çevre değerleriyle ekonomik ve kültürel faktörler turizm hareketlerinin başlangıç ve sonunu oluşturmaktadır. Bu değerlere koruma-kullanma dengesi içinde yaklaşılmadığı takdirde Kuşadası gibi turizmi yoğun ve hızlı yaşayan kıyı alanlarında çevresel faktörlerdeki olumsuz eğilim ve yerel toplumların algılama boyutlarındaki düşmanlığa kadar gidebilecek tutumlar turizmi o yörede bitirme konumuna getirebilecektir.

Kuşadası gibi kıyı alanlarında turizm faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı dönemler daha çok sıcaklık ortalamalarının deniz turizmi için uygun olduğu uzun yaz dönemidir. Bu tür alanlarda yaz mevsimiyle geriye kalan diğer aylar arasında belirgin farklılıklar vardır. Bu farklılıklar nüfus artışı ile kendini göstermeye başlar ve beraberinde çevresel bazı baskı unsurlarını taşır. Örneğin, kalabalık, gürültü, alt ve üst yapıda yapıdaki aksaklıklar gibi. Anket çalışmasında yerel halka sunulan yargılardan biri Kuşadası'nda çevre sorunlarının hangi dönemlerde artış gösterdiği. Ayrıca çevre

sorunlarının arttığı dönemlerde artan nüfus baskısı ve bunun doğal kaynaklar üzerinde etkiye neden olup olmadığı da sorgulanan diğer yargılardır. Şekil 15, Tablo 26 ve Tablo 27 bu yargıları ve bunlara yerel halkın bakış açısını yansıtmaktadır.

Şekil 15. Kuşadası Kıyılarında En Çok Hangi Dönemlerde Çevre Sorunlarıyla Karşılaşıldığına Dair Yerel Halkın Görüşleri (%)

Şekil 15’de görüldüğü üzere ankete katılanlardan %67.2’si yaz döneminde çevre sorunlarının arttığı yönde görüş bildirmişlerdir. Diğer dönemlerde ise çevre sorunlarının arttığı dönem olarak daha az sayıda görüş belirtenlerin olması yaz mevsiminde Kuşadası’ndaki kaynakların yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir. Yaz dönemini % 4.8’le kış dönemi ve bütün bir yıl paylaşmakta; %4.0 ise sonbaharda çevre sorunlarının artış gösterdiğini belirtmektedir. Özellikle turizmin belli mevsimlerde yoğunluk kazandığı ve belli alanlara talebin fazla oluşu özellikle kıyı kuşağı boyunca tüm çevresel kaynaklara aşırı yüklenmeyle sonuçlanmaktadır. Bu da alanın taşıma kapasitesi sınırlarını zorlayarak özellikle ekolojik taşıma kapasitesine yüklenerek yoğunluğun olduğu mevsimlerde çevre sorunlarının artışını beraberinde getirebilmektedir. Cevaplayıcıların da belirttiği üzere en çok yaz aylarında çevre sorunlarının artış göstermesi turizmin en çok bu aylarda yoğunlaşmasından ileri gelmektedir. Yürütülen turizm faaliyetleri kıyı kuşağının gerisinde ve değişik faaliyetlere ya da ilgi alanlarına çekilebilirse hatta Kuşadası’nın iklim özelliklerinden de yararlanarak (hafif kış özelliği) tüm yıla dengeli bir şekilde dağıtılsa çevre sorunlarının belli bir mevsime yığılması engellenmiş olacaktır. Kışında yapılabilecek etkinliklerle

ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması önem taşımaktadır. Tabiki bunu çevre açısından sürdürülebilir planlamalar doğrultusunda yapılmalıdır. Böylece o alanda yaşayan yerli halk çevre sorunları, aşırı kalabalık ve yoğun kullanımın etkisiyle turizm sektörünü algılamada daha farklı bir yaklaşım sergileyebilecektir.

Özellikle yaz aylarında meydana gelen nüfus patlamasının doğal kaynaklar üzerinde baskı unsuruna yol açıp açmayacağına dair bulgular ise yukarıdaki savı destekler niteliktedir. Buna göre Tablo 26'da cevaplayıcıların %63.2'si Kuşadası'nda nüfus artışının doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı arttırdığına katılmaktadır (%36.6'sı tamamen katılıyorum, %26.6'sı katılıyorum).

Tablo 26. Kuşadası'nda Nüfus Artışı Doğal Kaynaklar Üzerinde Baskıyı Arttırır Yargısına İlişkin Yerel Halkın Görüşleri

Nüfus artışı doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı arttırır	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	45	36.6	33	26.6	14	11.3	11	8.9	10	8.1	124	100

Cevaplayıcıların 17.0'ı ise nüfus artışının doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı arttırdığına katılmamaktadır (%8.9'u katılmıyorum, %8.1'i kesinlikle katılmıyorum), %11.3'ü ise kararsız oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Nüfus artışının en fazla yaz döneminde meydana gelmesi ve yaz döneminde kaynakların çok daha fazla kullanılması elbette kış mevsimine oranla çevresel açıdan bir fark yaratacaktır. Bu farklar aynı zamanda yaz sezonunda hangi çevres sorunlarının arttığını da göstermesi bakımından önemlidir. Bu açıdan Tablo 27 ise yaz sezonu ile kış sezonu arasında çevre açısından ne gibi farklılıklar yarattığını göstermektedir.

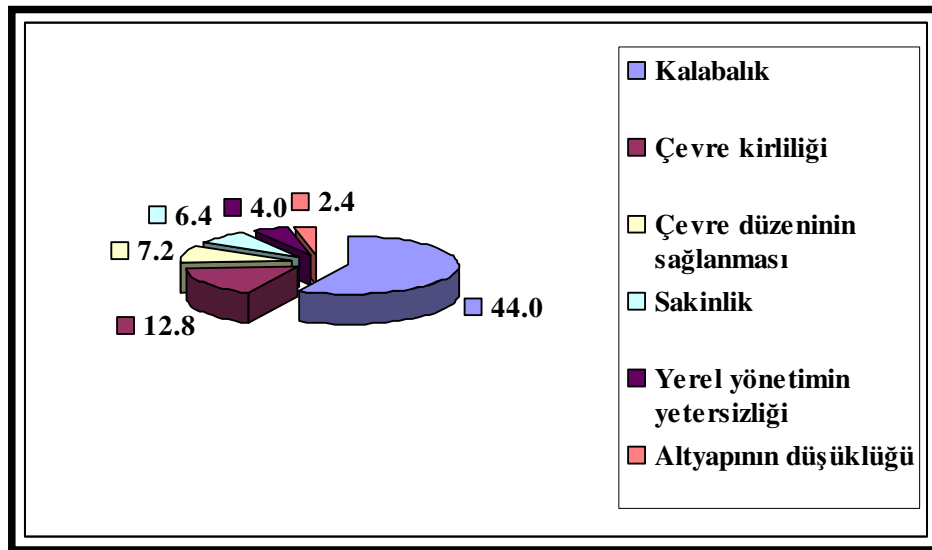

Tablo 27. Kuşadası'nda Turizm Yoğunluğunun Azaldığı Kış Sezonu İle Yoğunluğun Arttığı Yaz Sezonu Arasında Çevre Açısından Gözlenen Farklara İlişkin Yerel Halkın Görüşleri

Yaz sezonu ile kış sezonu arasında çevre açısından 3 önemli fark	Yaz-kış arasında 1.çevresel fark		Yaz-kış arasında 2.çevresel fark		Yaz-kış arasında 3.çevresel fark	
	n	%	n	%	n	%
Kalabalık	55	44.0	36	28.2	26	20.8
Çevre kirliliği	16	12.6	30	24.0	15	12.8
Çevre düzeninin sağlanması	9	7.2	4	3.2	4	3.2
Sakinlik	8	6.4	1	0.8	5	4.0
Yerel yönetimin yetersizliği	5	4.0	9	7.2	6	4.8
Altyapının düşüklüğü	3	2.4	1	0.8	1	0.8
Toplam	96	76.6	81	64.2	57	46.4

Tablo 27'ye göre, verilen her bir ifadeye ilişkin görüşler incelendiğinde, yaz sezonu ile kış sezonu arasında çevre açısından gözlenen birinci fark, %44.0'la 'kalabalık'tır. Bunu %12.6 ile 'çevre kirliliği', %7.2 ile 'çevre düzeninin sağlanması', %6.4 ile 'sakinlik' ve %4.0 'yerel yönetimin yetersizliği', %2.4'le 'altyapının düşüklüğü' takip etmektedir. Özellikle yaz aylarında artan nüfus baskısı yargısını tablo 'deki yaz-kış arasındaki kalabalık farklılığını haklı çıkarmaktadır. Tablo 27'ye göre yaz ile kış arasında gözlemlenen ikinci çevresel farklar, %28.2 ile 'kalabalık', %24.0'ı 'çevre kirliliği', %7.2'si 'yerel yönetimin yetersizliği', %3.2'si 'çevre düzeninin sağlanması', %0.8'i 'sakinlik' şeklinde görüş belirtmişlerdir. Üçüncü çevresel farkın sorulduğu cevaplayıcıların %20.8'i 'kalabalık', %12.8'i 'çevre kirliliği', %4.8'i 'yerel yönetimin yetersizliği', %4.0'ı 'sakinlik', %3.2'si 'çevre düzeninin sağlanması', %0.8'i ise 'altyapının yetersizliği' yanıtını vermişlerdir. Görüldüğü gibi yaz ile kış arasında

ikinci ve üçüncü çevresel farka verilen yanıtlar ise kalabalık ve çevre kirliliğinde yoğunlaşmaktadır. Şekil 16’da görüldüğü üzere yerel halkın yaz sezonunda, artan turizm faaliyetleri nedeniyle ‘kalabalık’ (%44.0) ve ‘çevre kirliliği’ (%12.8) konularında farkındalığa sahip oldukları görülmektedir. Yaz aylarında nüfus artışının getirdiği kalabalık alanın taşıma kapasitesinin üzerinde etkiler bırakmaktadır. Ayrıca kıyı kuşağı boyunca denizden faydalanmak için yoğun kullanımların yine yaz aylarında artması bu alanlarda doğal çevrenin iyice hassaslaşmasına ve dolayısıyla çevre sorunlarına yol açmaktadır. Turizmin Alaska toplumu üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlayan bir araştırmada, turizmin, plaj ve sokaklarda kalabalığa neden olduğu, çevreyi tahrip ettiği, yaşam tarzlarındaki alışlageldik düzende bozulmalara neden olduğu ve sosyal düzeni bozduğu gözlenmiştir (Cervený, 2004:4).

Şekil 16. Yaz ile kış arasında gözlemlenen 1. önemli farklar (%)

Şekil 16’ya göre cevaplayıcıların %7.2’si yaz ile kış arasındaki farklılıklardan birine ‘çevre düzeninin sağlanması’ şeklinde görüş belirtirken %6.4’ünün yaz ile kış arasındaki farklılığa sakinlik şeklinde görüş belirtmeleri de yaz aylarında meydana gelen nüfus artışındaki fazlalıktan ileri gelmektedir. Bundan dolayı yerel halk kış sezonunun daha sakin yazı göre durgun olduğunu düşünmektedirler. Turizm faaliyetlerinin hızlı bir aşamada geliştiği ve yoğunluğun belli sezonlarda arttığı alanlarda altyapı hizmetlerinde de aksamlar yaşanabilmektedir. Özellikle yaz sezonunda yoğun bir nüfus ve onların ulaşım, tüketim, kullanma ihtiyaçlarıyla karşı karşıya kalan turistik yerlerde belediyeler yetersiz kalmaktadır. Bunda planlamalardaki

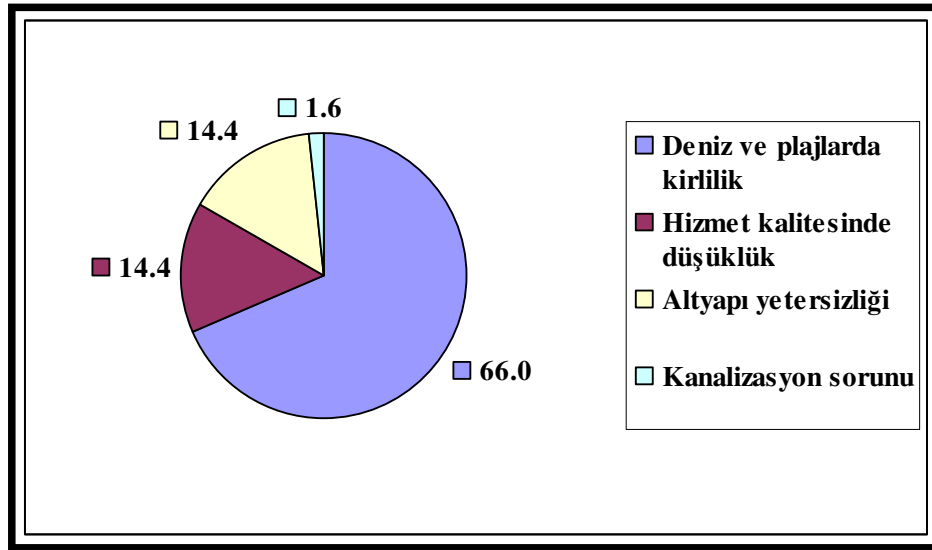
eksiklikler ve kararların zamanında alınamamasının rolü büyüktür. Buna göre Şekil 16'da görüldüğü gibi yerel halk yaz ile kış arasında altyapı açısından bir fark olduğunu ve yerel yönetimin bunda yetersiz kaldığını düşünmektedir. Nüfus artışının yarattığı yoğunluk hassas olan kıyı alanlarında çok daha kısa sürede ekolojik açıdan olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu açıdan nüfus artışının kıyı alanlarında hangi çevresel sorunlara yol açtığını görmek adına yerel halka Tablo 28'de yer alan her bir ifadeye ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Tablo 28. Kuşadası'nda Turizm Faaliyetlerinin Yoğunlaştığı Dönemlerde Nüfus Artışının Kıyı Alanlarında Hangi Çevre Sorunlarına Neden Olduğuna Dair Yerel Halkın Görüşleri

Nüfus artışının kıyı alanlarında yarattığı önemli çevre sorunları	1.önemli çevre sorunu		2.önemli çevre sorunu		3.önemli çevre sorunu	
	n	%	n	%	n	%
Deniz ve plajlarda kirlilik	83	66.4	53	42.4	47	37.6
Hizmet kalitesinde düşüklük	18	14.4	33	26.4	32	25.6
Altyapı yetersizliği	18	14.4	19	15.2	18	14.4
Kanalizasyon sorunu	2	1.6	12	9.6	19	15.2
Toplam	121	96.8	117	93.2	116	92.4

Tablo 28'e göre verilen her bir ifade ile ilgili görüşler incelendiğinde, nüfus artışının Kuşadası kıyı alanında yarattığı birinci önemli çevre sorunu olarak ankete katılanlar %66.4'ü 'deniz ve plajlarda kirlilik' cevabını vermişlerdir. Diğer sorunlar arasında ise cevaplayıcılar %14.4'ü 'hizmet kalitesinde düşüklük', yine %14.4'ü 'altyapı yetersizliği' ve %1.6'sı ise 'kanalizasyon sorunu' şeklinde görüş belirtmişlerdir. Turistik yerlerde hızla artan nüfus ve bu alanların çok hızlı kentleşme sürecine girmesi gibi nedenlerle kıyı bölgelerinin sahip oldukları potansiyel değerlerin değiştirilmesi ve bazı önlemler alınmadığı takdirde bu değerlerin yok olmasına neden olabilen çevresel

bozulmalar gündeme gelebilmektedir. Tablo 28'e göre Kuşadası'nda kıyı alanında nüfus artışının yarattığı ikinci olarak algılanan çevre sorunu %42.4 ile 'deniz ve plajlarda kirlilik', %26.4 'hizmet kalitesinde düşüklük', %15.2'si 'altyapı yetersizliği', %9.6 'kanalizasyon sorunu'dur. Üçüncü önemli çevre sorununa ise cevaplayıcıların %37.6'sı 'deniz ve plajlarda kirlilik', %25.6'sı 'hizmet kalitesinde düşüklük', %15.2'si 'kanalizasyon sorunu', %14.4'si 'altyapı yetersizliği', yanıtını vermişlerdir. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere Kuşadası'nda nüfus artışıyla beraber hissedilen en büyük sorunlar deniz ve plajlardaki kirlilik ile hizmet kalitesinin düşüklüğüdür. Şekil 17'de de görüldüğü üzere yerel halk birinci önemli çevre sorunu olarak (%66.2) deniz ve plajlardaki kirliliğe işaret etmiştir.

Şekil 17. Kuşadası Kıyılarında Nüfus Artışının Getirdiği En Önemli Çevre Sorunu

Sponza'nın (1997:442) da belirttiği üzere kıyı alanları turizm faaliyetleri sonucunda tehdit edilmektedir. Bu tehdit unsurları nüfus artışıyla beraber alanda yoğun kullanıma sahne olmakta ve deniz suyunun kirlenmesi, mevcut arıtma tesislerinin iyi çalışmaması (hazırlık aşaması tamamlanmadan turizmin hızla geliştiği Kuşadası gibi alanlarda) altyapı tesislerinin yetersizliği ile foseptiklerde meydana gelen sızmalar (ankette toplam 33 kişi kanalizasyon sorununu birinci, ikinci ve üçüncü sorun olarak gündeme getirmiştir) gibi çevre açısından sorunlara neden olmaktadır. Sonuç itibarıyla o yörede devamlı yaşayan insanlar yaşam alanlarında bu etkileri üst düzeyde hissetmektedirler.

4.2.2.3. Arazi Kullanımı ve Yapılaşma İle İlgili Bulgular

Deniz turizmine uygun kıyı alanlarının rekreasyonel ve turistik yapılar, bu yapılara hizmet veren enerji üretim ve iletişim tesisleri, su, kanalları ve doğal görünüme aykırı yolların plansız bir şekilde büyümesi turistik alanların hızla kentleşen bir görünüme kavuşmalarına neden olmuştur. Kıyı kuşağı ve bölgesinde turizm faaliyetlerinin artmasıyla beraber kıyı kullanıcıları tarafından araziye olan talep te artmıştır. Özellikle kanunlardaki boşluklar, kıyı alanlarında doğal koruma bölgelerinin tespit edilememiş olması bir nevi başıboş bırakılmaları bu alanların yoğun yapılaşmasına neden olmuştur. Bu alanlarda doğal kaynakların tahribatı pek çok açıdan (örneğin tarım toprakları ve zeytinlik alanların yok edilmesi) yanlış arazi kullanımlarını beraberinde getirmiştir.

Bu açıdan çalışmanın bu bölümünde, Kuşadası kıyılarında arazinin nasıl kullanıldığı, yanlış arazi kullanımı sonucunda ortaya çıkan sorunlar, arazi kullanıcılarına (ikinci konutlar) yerel halkın bakış açısı, doğal çevre ve burada yaşayan insanlar açısından yanlış kullanımların ve yapılaşmanın getirdiği olumsuz sonuçlar yerel halkın her bir ifadeye verdikleri yanıtlar ortaya konmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 29'da Kuşadası'nda arazi kullanımının doğru bir şekilde yapıldığına katılıyor musunuz? sorusuna ankete katılan kişilerin %2.5'i tamamen katılıyorum, %3.3'ü katılıyorum şeklinde yanıt verirken, %45.5'i kesinlikle katılmamakta, %45.1'i katılmıyorum cevabını vermişlerdir. %4.0'i ise kararsız oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu cevaplardan da anlaşılıyor ki yerel halkın arazi kullanımındaki tutumları gayet nettir. Tablo 29'da görüleceği üzere ankete katılanların %90.2'si Kuşadası'nda arazi kullanımının doğru bir şekilde yapıldığına katılmamaktadırlar. Bu sonuç o bölgede oturan insanların turizmin yol açtığı arazi kullanımındaki hatalardan fazlasıyla rahatsız olduklarını göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Bu yargıya katılan kişilerin azlığı ise (%5.8 katılmaktadır) yine dikkatleri yanlış arazi kullanımına çekmektedir. Kuşadası'nda araziye olan talebin yüksek olmasının nedeni doğal ve kültürel potansiyelin kıyı kuşağı boyunca yoğunlaşmasıdır. Tabiki bu özellikte kıyı boyuca insanların buralarda hem turistik dönemde hemde yıl boyunca (ikincil konut ve turistik diğer tesisler ile) konaklamalarına neden olmuştur.

Tablo 29. Kuşadası'nda Arazi Kullanımının Doğru Bir Şekilde Yapıldığına Katılırmısınız Yargısına İlişkin Yerel Halkın Görüşleri

Kuşadası'nda arazi kullanımının doğru bir şekilde yapıldığına katılırmısınız?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	3	2.5	4	3.3	5	4.1	55	45.1	55	45.1
Toplam	3	2.5	4	3.3	5	4.0	55	45.1	55	45.1

İkincil konutlardaki artışın ekolojik dengeyi bozduğuna katılırmısınız?	56	45.9	36	29.5	6	4.9	17	13.9	7	5.7
Toplam	56	45.9	36	29.5	6	4.9	17	13.9	7	5.7

Kuşadası kıyı şeridinde araziye en fazla kullananlar ise ikincil konutlardır. Bu konutlar, çoğunlukla kent yerleşimi yakınında rekreasyon kullanım yönünden uygun deniz kıyıları boyunca çizgisel biçimde gelişen ve kıyıların elverişsiz olduğu yerlerde noktalan kent gelişimi ve deniz kirlenmesiyle özelliğini kaybeden yılın büyük bir bölümünde boş geçiren dinlenme amaçlı daimi konutlardır (Fotoğraf 10 ve 11).

Fotoğraf 10. Kuşadası Kıyı Şeridinden Bir Görünüm (İkincil Konutlar ve Konaklama Tesisleri)

Fotoğraf 11. İkincil Konutlardan Bir Görünüm

Kuşadası'nda yanlış arazi kullanımının ekolojik denge üzerindeki etkilerinin yerel halk tarafından nasıl algılandığına dair Tablo 29'da yöneltilen yargılara verilen cevaplar %45.9 oranında Kuşadası'nda ikincil konutlardaki artışın ekolojik dengeyi bozduğu yönündedir, (%45.9'u tamamen katılmakta, %29.5'i katılmaktadır).

Cevaplayıcılardan %13.9'u ise ikincil konutların ekolojik dengeyi bozduğuna katılmamakta olup, %5.7'si ise kesinlikle katılmadıklarına dair görüş bildirmişlerdir. %4.9'luk bir kısım cevaplayıcı ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Tablo 29'da görüleceği üzere cevaplayıcıların büyük çoğunluğunun %75.4'ünün Kuşadası'ndaki ikincil konutlardaki artışın ekolojik denge üzerinde olumsuz etkiler yarattığını düşünmektedir. Buda yörede yaşayan insanların ikincil konutları çevreyi tehdit edici bir boyutta algıladığını yansıtmaktadır.

İkincil konutların kıyı kuşağı boyunca kıyının coğrafi özellikleri dikkate alınmadan yoğun bir şekilde yoğunlaşması orada yaşayan yöre halkının tutumlarını olumsuz çevirmiştir. Tutumlardaki bu olumsuzluk yöre halkının turizme bakış açısında etkileyecektir. Avustralya'da yapılan bir çalışma da dikkat çekicidir. Özellikle turizmin yörede olumsuz tutumlar sergilemeye neden olması sadece yerel halkın ikinci konutlarla ilgili tutumlarında bir değişiklik ya da olumsuzluğa yol açmaz aynı zamanda ikincil konut sahipleri de sosyal gerginlik ortamı yaratabilir. Bu çalışmaya göre yerleşik turistler ve ikincil konut sahipleri arasında gerginlikler olabilmektedir (Frost, 2003:6). Görüldüğü üzere kıyı alanlarının coğrafi yapısı dikkate alınmadan taşıma kapasitesi ölçüsünde gerekli planlamaların eksik kaldığı ya da hiç yapılmadığı alanlarda turizmin olumsuz çevresel etkileri büyüdükçe sosyal ve kültürel olumsuz etkilerinin de tetikler konuma gelebilmektedir.

Kuşadası'nda arazi kullanımının yerel halk tarafından nasıl algılandığını dair yönelttiğimiz bir başka soruda ise cevaplayıcılar Kuşadası'nda arazi kullanımının doğal çevre ve bundan etkilenen insanlar açısından hangi olumsuz sonucu doğuracağına yönelik katılımcıların her bir ifadeye verdikleri yanıtlar sunulmuştur. Tablo 30'a göre yanlış arazi kullanımı çevre ve bundan etkilenen insanlar açısından getireceği birinci olumsuz sonuç olarak, %25.6'sı 'bilinçsiz kentleşme', %16.0'ı çevre kirliliği, %16.0'ı ekolojik dengenin bozulması, %6.4'ü 'ulaşım' ve yine %6.4'ü 'doğal ve beşeri kaynaklara aşırı yüklenme', %4.0'ı 'altyapı sorunları' şeklinde görüş belirtmişlerdir.

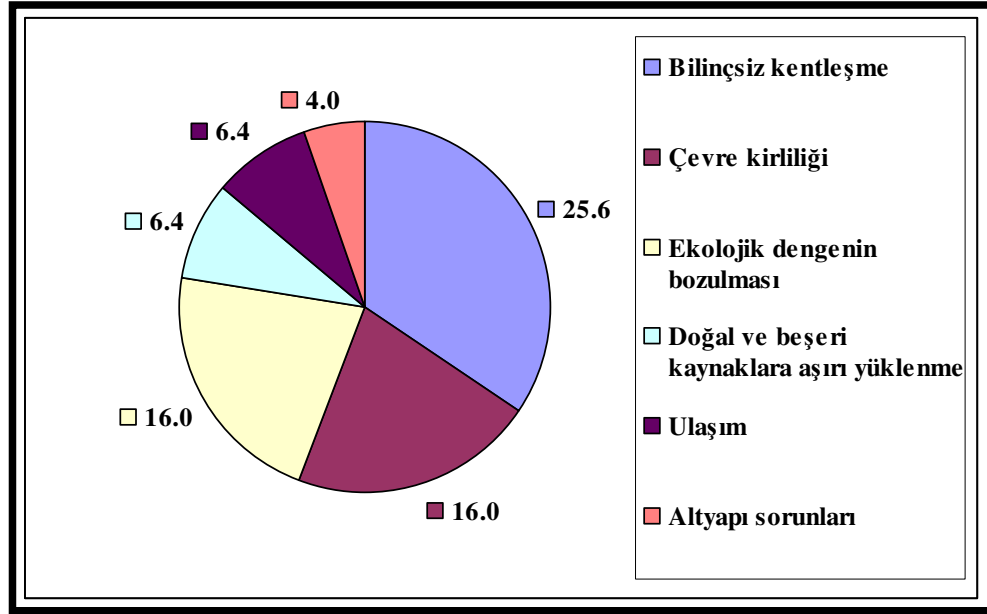

Tablo 30. Kuşadası'nda Yanlış Arazi Kullanımının Doğal Çevre ve Bundan Etkilenen İnsanlar Açısından En Çok Hangi Olumsuz Sonuçları Beraberinde Getireceğine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri

Yanlış arazi kullanımı çevre ve yerel toplum açısından hangi olumsuz sonucu getirmektedir	1. önemli olumsuz sonuç		2. önemli olumsuz sonuç		3. önemli olumsuz sonuç	
	n	%	n	%	n	%
Bilinçsiz kentleşme	32	25.6	20	16.0	13	10.4
Çevre kirliliği	20	16.0	22	17.6	16	12.8
Ekolojik dengenin bozulması	20	16.0	15	12.0	10	8.0
Ulaşım	8	6.4	-	-	4	3.2
Doğal ve beşeri kaynaklara aşırı yüklenme	8	6.4	10	8.0	8	6.4
Altyapı sorunları	5	4.0	8	6.4	4	3.2
Toplam	93	74.7	75	60.0	55	43.2

Tablo 30'a göre verilen her bir ifade incelendiğinde yanlış arazi kullanımının doğal çevre ve insanlar açısından yarattığı ikinci olumsuz sonuç olarak ankete katılanların, %17.6'sı 'çevre kirliliği, %16.0'ı 'bilinçsiz kentleşme', %12.0'ı 'ekolojik dengenin bozulması', %6.4'ü 'altyapı sorunları', %8.0'ı ise 'doğal ve beşeri kaynaklara aşırı yüklenme' şeklinde görüş belirtmişlerdir. Üçüncü önemli sonuç sorulduğunda ise cevaplayıcıların %12.8'i 'çevre kirliliği', %10.4'ü 'bilinçsiz kentleşme', %8.0'ı 'ekolojik dengenin bozulması', %6.4'ü 'doğal ve beşeri kaynaklara aşırı yüklenme' ve %3.2'si 'ulaşım' ve yine %3.2 'altyapı sorunları' şeklinde görüş belirtmişlerdir. Tablo 30'dan da anlaşılacağı üzere yanlış arazi kullanımının çevre ve insanlar açısından Kuşadası'nda yarattığı katılımcılara yönelttiğimiz üç olumsuz sonucu yazınız sorusu

daha çok bilinçsiz kentleşme, çevre kirliliği ve ekolojik dengenin bozulması üzerinde yoğunlaşmıştır. Katılımcıların birinci önem sırasına yazdıkları kıyılardaki nüfus artışının getirdiği olumsuz sonuçlar Şekil 18’de katılımcıların algıları açısından çevresel sorunların Kuşadası’nda önemli boyutlara geldiğini göstermektedir.

Şekil 18. Kuşadası’nda Yanlış Arazi Kullanımının, Çevre ve Yerel Toplum Üzerinde Getirdiği En Önemli Sonuç (%)

Şekil 18’de görüleceği üzere kıyı alanında turizmden kaynaklanan nüfus artışı doğal kaynaklar üzerinde baskı unsuru oluşturmuştur. Özellikle anketi cevaplayanlardan %25,6’sı ‘bilinçsiz kentleşme’, %16,0 ‘çevre kirliliği’ ve %16,0’ı ‘ekolojik dengenin bozulması’ şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu durum turizmden kaynaklanan etkilerin daha çok çevre üzerinde hissedildiğini ve olumsuz etkilerin daha ağır bastığını algılandığını göstermektedir. Daha önce yapılan bir başka çalışmada (Akyarlı, 1994: 125–134) turistik aktivitelerin özellikle tarımsal kıyı alanları, tatlı su kaynakları, estetik kalite, temiz su, doğal park alanları ve kıyı ekosistemleri gibi çevresel ve ekolojik değerleri birinci derecede ve genellikle olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bunlar aynı zamanda Kuşadası’nın turizm potansiyelinin oluşumunda rol oynayan önemli kaynaklar arasında olduğu halde yanlış kullanımlarla değerlerini yitirmeleri hem turizm hem de o bölgede yaşayan insanlar için daha başka olumsuzlukları da beraberinde sürükleyecektir. Bu kapsamda kıyı alanlarında meydana gelen turizm kaynaklı yanlış arazi kullanımları ile kendini gösteren çevresel olumsuzlukların yerel halkın yaşam

alanını nasıl etkilediği merak konusudur. Bunun için Tablo 31’de yerel halka yöneltilen ‘kıyı şeridinde yaşam alanınızı olumsuz etkileyen faktörler nelerdir’ sorusu açıklayıcı olacaktır.

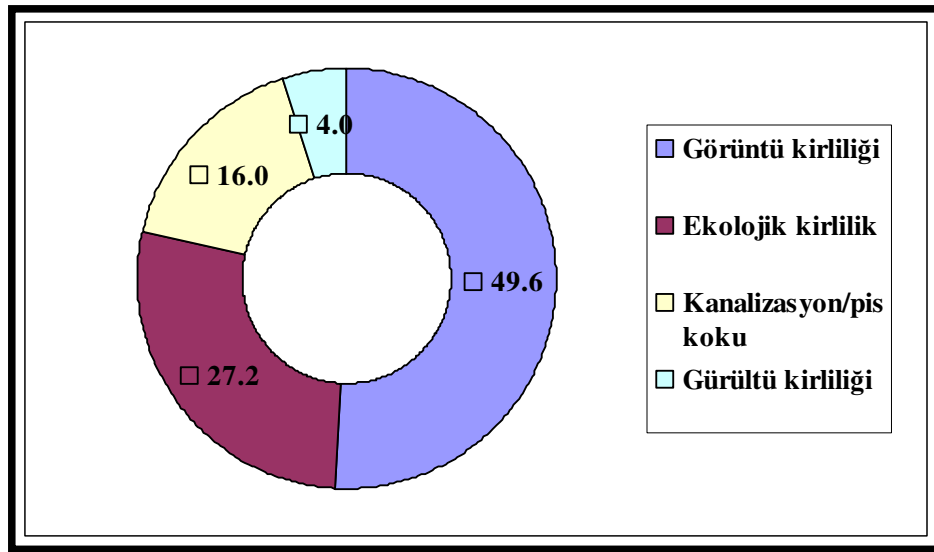
Tablo 31. Kuşadası Kıyı Şeridinde Yaşam Alanını Olumsuz Etkileyen Faktörler Sorusuna Yönelik Yerel Halkın Görüşleri

Kıyı şeridinde yaşam alanını olumsuz etkileyen faktörler	1. önemli faktör		2. önemli faktör		3. önemli faktör	
	n	%	n	%	n	%
Görüntü kirliliği	62	49.6	36	28.8	42	33.6
Ekolojik kirlilik	34	27.2	39	31.2	36	28.8
Kanalizasyon/pis koku	20	16.0	32	25.6	20	16.0
Gürültü kirliliği	6	4.8	9	7.2	14	11.2
Toplam	122	97.6	116	92.8	112	89.6

Tablo 31’de görüleceği üzere, Kuşadası kıyı şeridinde turistik faaliyetlerden kaynaklanan birinci önemli faktör olarak ankete katılanların %49.6’sı ‘görüntü kirliliği’, %27.2’si ‘ekolojik kirlilik’, %16.0’ı ‘kanalizasyon/pis koku’, ve %4.8’si ‘gürültü kirliliği’, cevabını vermiştir. İkinci önemli faktör olarak %28.8’i ‘görüntü kirliliği’, %31.2’si ‘ekolojik kirlilik’, %25.6’sı ‘kanalizasyon/pis koku’, ve %7.2’si ‘gürültü kirliliği’, şeklinde görüş belirtirken; yaşam alanını etkileyen üçüncü önemli faktör olarak %33.6 ile ‘görüntü kirliliği’, %28.8 ile ‘ekolojik kirlilik’, %16.0’ı ile ‘kanalizasyon/pis koku’ ve %11.2’si ‘gürültü kirliliği’ olarak görüşlerini belirtmişlerdir.

Turistik bölgelerde turizm faaliyetlerinden en çok etkilenenler orada devamlı yaşayan insanlardır. Bu faaliyetler düzensiz bir şekilde arttıkça yörede yaşayan insanlar huzursuz olmakta özellikle yoğunluğun arttığı dönemde daha belirgin hissedilen

çevresel sorunlara karşı yaşam alanının olumsuz etkilendiğini düşünmektedir. Bu olumsuz etkilerden ilk sırada gelenler Şekil 19’da görüldüğü üzere yaşam alanını olumsuz etkileyen en önemli etki, görüntü kirliliğidir. Bunda Kuşadası’nın turizmle birlikte hızlı bir kentleşme sürecine girmesinin etkisi büyüktür. Yöre, turizm teşviklerinin verilmesi ve bir turizm merkezi halini almaya başlamasının ardından özellikle arazilerde meydana gelen değişimlerle doğal görünümünü yitirmiş ve kıyı şeridi boyunca turistik konaklama tesisleri ve ikincil konutların artışıyla görüntü kirliliğine neden olmuştur.

Şekil 19. Kuşadası Kıyı Şeridinde Yaşam Alanını Olumsuz Etkileyen Faktörler (%)

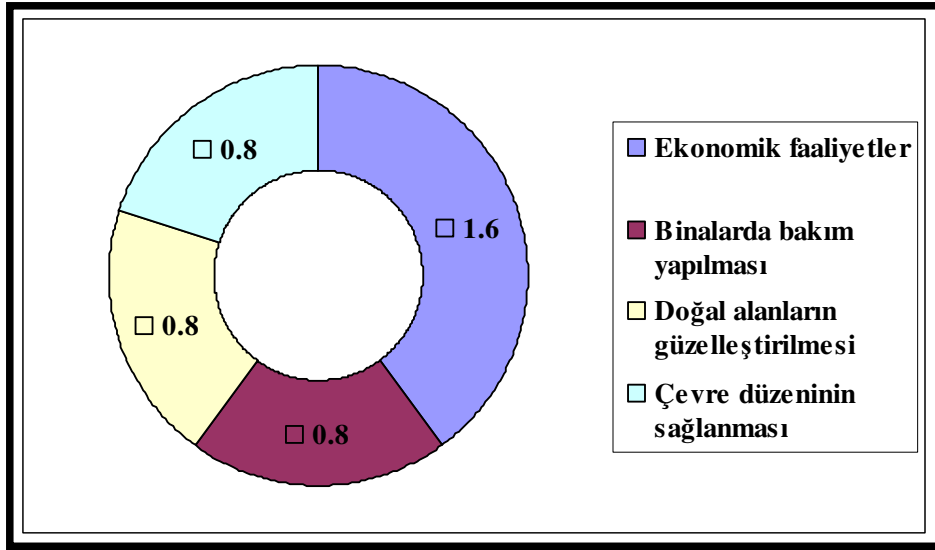
Görüntü kirliliğine neden olan bu turistik yapılar kuşkusuz buldukları alanı da ekolojik olarak kirletmiştir. Cevaplayıcılardan alınan diğer yanıtlar da (kanalizasyon/pis koku, gürültü kirliliği) bu unsurların devamında gelen sorunlar niteliğindedir. Görüldüğü üzere kıyı şeridi boyunca yapılaşma ve yoğun turizm faaliyetleri yerel halkın yaşamını olumsuz etkilemiştir. Buna göre yerel halk kıyı kuşağı boyunca yapılaşmadan rahatsızdır. Bu bağlamda yapılaşmanın yer seçiminin doğru yapıp yapılmadığı konusunda yerel halkın görüşleri ortaya çıkan etkenleri desteklemesi açısından önemlidir. Tablo 36’da görüldüğü üzere yerel halka yapılaşmanın yer seçimiyle ilgili görüşleri sorulmuştur. Alınan sonuçlar yapılaşmanın yer seçimiyle sonradan meydana gelen turizm faaliyetleri sonucu ortaya çıkan sorunlar arasında bağlantı olduğunu göstermektedir.

Tablo 32. Kuşadası Kıyı Çizgisi Boyunca Yapılaşmanın Yer Seçiminin Doğru Yapıldığına Katılıyor musunuz Yargısına Yönelik Yerel Halkın Görüşleri

Kuşadası kıyı çizgisi boyunca yapılaşmanın yer seçiminin doğru yapıldığına katılıyor musunuz?	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	2	1.6	7	5.7	11	8.9	41	33.3	10	8.1	71	57.6

Tablo 32'ye göre verilen Kuşadası kıyı çizgisi boyunca yapılaşmanın yer seçiminin doğru yapıldığına katılıyorsunuz ifadesine göre verilen cevaplar incelendiğinde; katılımcıların %1.6 oranında 'tamamen katılıyorum', %5.7 oranında 'katılıyorum', %8.9 oranında 'kararsızım', %33.3 oranında 'katılmıyorum' ve %8.1 oranında 'kesinlikle katılmıyorum' cevaplarını verdikleri görülmektedir. Verilen cevaplara göre yapılaşmanın yer seçiminin doğru bir şekilde yapılmadığına katılanlar, katılmayanların oranından daha yüksektir. Katılımcıların %41.4'ü katılmamakta, %7.3'ü ise katılmaktadırlar.

Yapılaşmanın getirdiği olumsuz sonuçlar ve bunların yerel halk üzerindeki etkilerinin yanı sıra yapılaşmanın getirdiği olumlu etkilerin olup olmadığına yönelik yerel halkın düşünceleri de gereklidir. Bu amaçla Şekil 20'de Kuşadası'nda yapılaşmanın getirdiği olumlu etkilere yönelik görüşler incelenmiştir. Buna göre Kuşadası'nda yapılaşmanın getirdiği olumlu en önemli etki olarak katılımcılardan 1.6'sı 'ekonomik faaliyetler', %0.8'i 'binalarda bakım yapılması', %0.8'i 'doğal alanların güzelleştirilmesi' ve yine %0.8'i 'çevre düzeninin sağlanması' yönünde cevaplar vermişlerdir. Toplamda bu yargıya cevap veren katılımcıların sayısı 5'tir (%4.0). Olumlu etkilere verilen cevapların az oluşu turizmde yapılaşmadan kaynaklanan olumlu etkilerin az olduğunu ve bunların çoğunlukla ekonomik faydalarla ilgili olduğudur. Özellikle Kuşadası'nda yapılaşmanın yer seçiminin doğru yapıldığına yerel halkın büyük oranda katılmaması ve yapılaşmanın sağladığı olumlu etkilerin az algılanması turizm faaliyetlerinin yerel halk açısından artık negatif bakış açısı kazanmasıyla ilişkili olabilir.

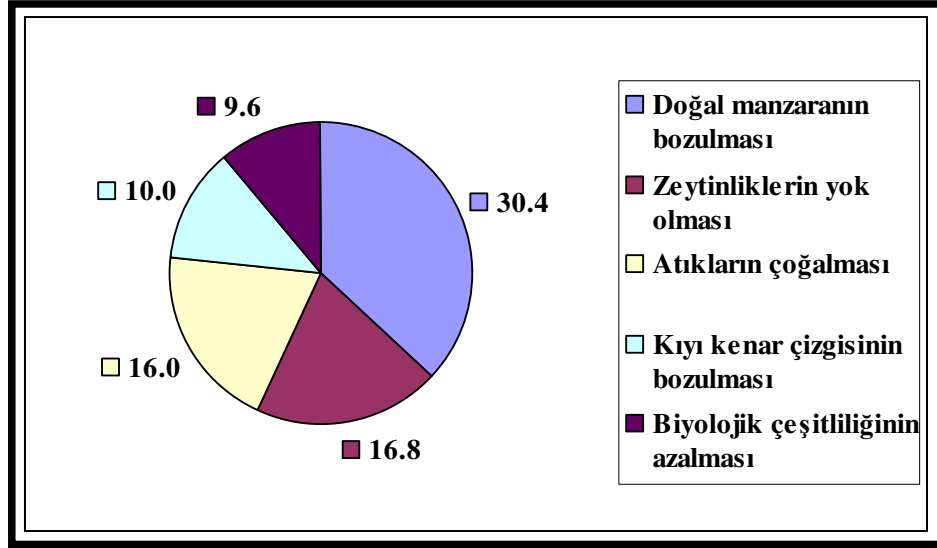
Şekil 20. Kuşadası'nda Yapılaşmanın Getirdiği Olumlu En Önemli Etkiye Yönelik Yerel Halkın Görüşleri (%)

Kuşadası'nda yapılaşmanın yer seçiminin doğru yapılmadığını ve yaşam alanlarının etkilendiği yönünde görüş bildiren cevaplayıcılara yapılaşmanın olumsuz etkileri sorulmuştur. Ankete katılanlar tarafından verilen yanıtlar Tablo 33'de gösterilmektedir. Kuşadası'nda yapılaşmanın olumsuz etki bıraktığı birinci önemli olumsuz etkiler katılımcıların %30.4'üne göre 'doğal manzaraların bozulması', %16.8'ine göre 'atıkların çoğalması', %16.0'sına göre 'zeytinliklerin yok olması', %10.4'üne göre ise 'kıyı kenar çizgisinin bozulması'dır. %9.6'sına göre 'biyolojik çeşitliliğin azalması' şeklindedir. 2. önemli olumsuz etkiler, %20.8 'zeytinliklerin yok olması', %19.2'si 'doğal manzaraların bozulması', %19.2'si 'kıyı kenar çizgisinin bozulması' %12.8'i 'biyolojik çeşitliliğin azalması', %8.8 'atıkların çoğalması' olarak belirlenirken, katılımcıların verdikleri yanıtlara göre üçüncü önemli olumsuz etkiler, %20.8 ile 'kıyı kenar çizgisinin bozulması' %18.4 ile 'zeytinliklerin yok olması', %15.2 ile 'biyolojik çeşitliliğin azalması', %14.4 ile 'atıkların çoğalması', %10.4 ile 'doğal manzaraların bozulması' şeklinde sıralanmıştır.

Tablo 33. Kuşadası Kıyı Şeridinde Yaşam Alanını Olumsuz Etkileyen Faktörler Sorusuna Yönelik Yerel Halkın Görüşleri

Kuşadası'nda yapılaşmanın olumsuz etki bıraktığı önemli faktörler	1. önemli olumsuz etkiler		2. önemli olumsuz etkiler		3. önemli olumsuz etkiler	
	n	%	n	%	n	%
Doğal manzaranın bozulması	38	30.4	24	19.2	13	10.4
Zeytinliklerin yok olması	20	16.8	26	20.8	23	18.4
Atıkların çoğalması	15	16.0	11	8.8	18	14.4
Kıyı kenar çizgisinin bozulması	13	10.0	24	19.2	26	20.8
Biyolojik çeşitliliğin azalması	12	9.6	16	12.8	19	15.2
Toplam	95	83,2	86	72,8	99	79,2

Tablo 33'de görüleceği üzere yapılaşmanın getirdiği olumsuz etkiler sorusuna yerel halkın verdiği cevaplar doğal çevrede meydana gelen olumsuzluklar üzerinde toplanmaktadır. Buradan hareketle Kuşadası'nda yerel halkın tutumları göstermektedir ki turistik faaliyetlerle birlikte çevre sorunlarının artması yerel halkın algı düzeyi olarak Kuşadası'nda psikolojik taşıma kapasitesinin aşıldığını işaret etmektedir. Bu aşamada Kuşadası'nda turizmin nasıl devam edeceği turizm gelişiminin doğal kaynaklar üzerinde artan bir baskıyla mı yoksa taşıma kapasitesi miktarında mı devam edeceği önemli bir noktadır. Turizmin gelişimiyle ilgili sorunlara değinilen bir çalışmada (Wang, Pfister ve Duarte, 2006:417). Şekil 21'de görüleceği üzere Kuşadası'nda yapılaşmanın bıraktığı olumsuz etkiler, doğal manzaranın bozulması, zeytinliklerin yol olması, kıyı kenar çizgisinin bozulması, biyolojik çeşitliliğin azalması ve atıkların çoğalması şeklindedir.

Şekil 21. Kuşadası'nda Yapılaşmanın Bıraktığı Olumsuz Etkilere Yönelik Yerel Halkın Görüşleri (%)

Şekil 21'de yerel halk yapılaşmanın bıraktığı en olumsuz etki için %30.4 ile 'doğal manzaranın bozulması' cevabını vermiştir. İkinci olarak ise %16.8 ile 'zeytinliklerin yol olması' şeklinde görüş bildirmişlerdir. Verilen bu yanıtlar gösteriyor ki Kuşadası'nda turizm faaliyetleri adına yürütülen yapılaşma görüntü kirliliği, ekolojik dengeler üzerinde hissedilir derecede etki yapmıştır. Daha önceki bölümlerde Kuşadası'nda ki turistik konaklama tesislerinin doluluk oranlarının %100.0'ü bulmadığını göstermiştik yani mevcut tesisler gelen ziyaretçileri karşılama konusunda yeterli kalmaktadır. Fakat görmekteyiz ki halen inşaat halinde olan ve yeni projeleri ile bekleyen tesisler vardır ve bunların amacı sadece ekonomik kazanç sağlamaktır. Şekil 21'de de görüldüğü üzere yerel halk yapılaşmanın bıraktığı olumsuz etkilere %16.0 ile 'atıkların çoğalması', %10.0 ile 'kıyı kenar çizgisinin bozulması' ve %9.6 ile de 'biyolojik çeşitliliğinin azalması' şeklinde yanıtlarını sıralamışlardır. Cevapların daha ziyade Kuşadası'nın doğal çevre özellikleri üzerinde yoğunlaşması yerel halkın yapılaşma konusunda rahatsız edici bir boyuta geldiğini göstermesi açısından önemlidir. Doğal çevre özellikleri, taşıma kapasiteleri ve yerel unsurların algıları dikkate alınmadan daha fazla tesis yapmak Kuşadası'nda turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini daha ne kadar sağlayabilecektir?

4.2.2.4. Turistler, Konaklama ve Seyahat Şirketleri İle İlgili Bulgular

Tablo 34. Turistler Seyahat Şirketleri ve Konaklama Tesislerinin Çevre Üzerindeki Etkileri Sorusuna Yönelik Yerel Halkın Görüşleri

Turistler seyahat şirketleri ve konaklama tesislerinin çevre üzerindeki etkileri (%)				
TURİSTLER	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Cevap sayısı (n)
Çevre korumaya yardım ederler	53.3	13.1	33.6	107
Çevreye zarar verirler	34.5	14.0	50.6	93
SEYAHAT ŞİRKETLERİ				
Çevre korumaya yardım ederler	27.4	28.4	44.2	55
Çevreye zarar verirler	31.6	25.3	43.2	95
KONAKLAMA TESİSLERİ				
Çevre korumaya yardım ederler	44.0	22.0	34.1	91
Çevreye zarar verirler	35.9	21.7	42.4	92

Turizm bileşenlerinin çevre üzerinde etkisini sorgulamak üzere yerel halka yöneltilen sorular, turistler, seyahat acenteleri ve konaklama tesislerinin çevre üzerinde hangi düzeyde etkide bulduklarını ölçmeye yöneliktir. Tablo 34 ilgi gruplarının çevreye etkilerini irdelemektedir. Yerel halkın bu ilgi gruplarına karşı olumsuz tutumları ‘hoşgeldin’ duygusunu ‘düşmanlık’ düzeyine getireceğinden (Doxey, 1975) cevaplayıcıların çoğunluğu (%53.3) turistlerin çevre korumaya yardım ettiklerini ve çevreye zarar vermediklerini (%50.6) düşünmektedirler. Seyahat şirketlerinin ise çevre korumaya yardım ettiklerine (%27.4) ve çevreye zarar verdiklerine (% 31.6) katılanların oranı daha düşüktür. Konaklama tesisleri için ise ‘çevre korumaya yardım ederler’ diyenler (%44.0) çoğunlukta olup, yine çoğunluk (%42.4) çevreye zarar vermedikleri görüşünü paylaşmaktadırlar. Yerel halkın turistler, seyahat şirketleri ve konaklama tesisleri hakkında olumlu tutum içinde olduğu görülmektedir. Bu önemli sonuç yerli halkın Doxey’in (1975) “rahatsızlık indeksi” göz önüne alınırsa başta turistler olmak üzere diğer ilgi gruplarına karşı rahatsızlık düzeyinin yüksek olmadığına, bu da ilgi grupları arasında bir uyuma işaret olabilir. İlgili grupları arasındaki bu uyum turizmin sürdürülebilirliği ve çevresel riskin aza indirilmesi bakımından hep birlikte hareket edilebileceğine işaret etmektedir.

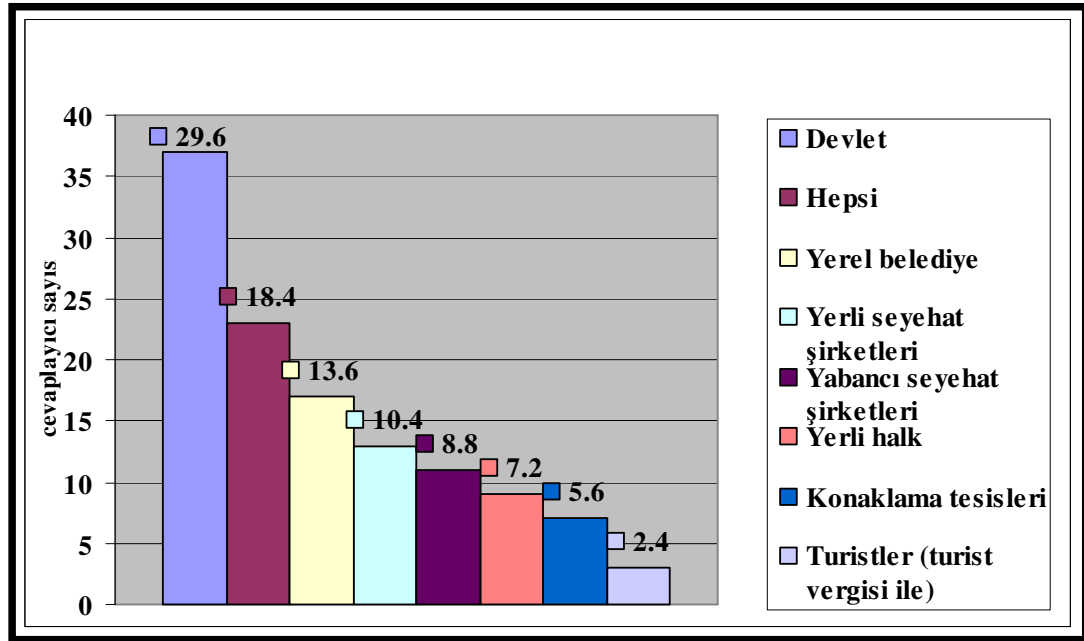
4.2.2.5. Turizm Sorumluları İle İlgili Bulgular

Bu bölümde turizm faaliyetlerinin çeşitli etkilerde budulduğu bir alanın korunmasında, olumsuz etkileri azaltmak için gerekli girişimlerin kimler tarafından yapılması gerektiğinden ve Kuşadası'nda turizmin sürdürülebilirliği açısından neler yapılabilir konuları üzerinde durulmuştur. Bu konu başlıkları altında ankette yer alan her bir ifade yorumlanmaya çalışılmıştır. Turizm faaliyetlerinden etkilenen çevrelerde sorumluluğun kime ait olduğu yoğun olarak tartışılan bir konudur. Goodall ve Cater (1996), turistler tarafından çevresel faaliyetlerin sorumluluğunun devlete ait olduğunu ortaya koymuşlar, devlet organizasyonlarının doğa koruma için para ayırmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Tablo 35 ve Tablo 36'da turizm sorumluları ile ilgili yargılara yer verilmiştir.

Tablo 35. Turizm Faaliyetlerinden Etkilenen Çevreyi Korumak İçin Gerekli Maddi Desteği Sağlaması Gerekenler ile İlgili Yerel Halkın Görüşleri

Çevreyi korumak için maddi desteği sağlaması gerekenler	1. olarak maddi desteği sağlaması gereken		2. olarak maddi desteği sağlaması gereken		3. olarak maddi desteği sağlaması gereken	
	n	%	n	%	n	%
Devlet	37	30.8	14	14.4	7	7.6
Hepsi	23	19.2	3	3.1	16	17.4
Yerel belediye	17	14.2	33	34.0	13	14.1
Yerli seyahat şirketleri	13	10.8	14	14.4	10	10.9
Yabancı seyahat şirketleri	11	9.2	6	6.2	6	6.5
Yerli halk	9	7.5	8	8.2	19	20.7
Konaklama tesisleri	7	5.8	14	14.4	17	18.5
Turistler (turist vergisi ile)	3	2.5	5	5.2	4	4.3
Toplam	120	100.0	97	100.0	92	99,4

Kuşadası halkı da turizm faaliyetlerinden etkilenen çevreyi korumak için maddi desteği öncelikli olarak sağlaması gereken sorumluların başında ‘devlet’i (%30.8) görmektedir (Tablo 35). Çevreyi koruması için gerekli maddi desteği sağlaması gerekenlerde ikinci sıra ise %19.2 ile tüm kurum ve kuruluşlar, turistik elemanlar, yerel halk gelmekte cevaplayıcılar bunu hepsi şeklinde yanıtlamışlardır. Üçüncü olarak %14.2 ile ‘yerel belediye’ bunu ise sırayla %10.8 ile ‘yerli seyahat şirketleri’, %9.2 ile ‘yabancı seyahat şirketleri’, %7.5 ile ‘yerli halk’, %5.8 ile ‘konaklama tesisleri’ ve 2.5 le ‘turistler’ izlemiştir. Diğer çalışmalar da (Baysan, 2005) gösteriyor ki çevreyi korumak için öncelikli olarak devlet ve belediye para ayırmalıdır. Yerel halk devletten sonra turizmle iç içe olan diğer ilgi gruplarının (yerli ve yabancı seyahat şirketleri, yerli halk, konaklama tesisleri ve turistler) hepsinin maddi destek sağlaması gerektiğini belirtmişlerdir. Yerli halk, turizme katılan ve turizmi etkileyen, aynı zamanda turizmden etkilenen tüm organları maddi desteği sağlaması gerekenler olarak görmektedir. Buradan, doğal çevre-turizm ilişkisinde sürdürülebilirliğin sağlanması için birlikte adım atılmasının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Şekil 22’de de görüleceği üzere 1. olarak maddi desteği sağlaması gerekenlerin başında ‘devlet’(%29,6) gelmektedir.

Şekil 22. Kuşadası’nda Çevreyi Korumak İçin 1. Olarak Maddi Desteği Sağlaması Gerekenler (%)

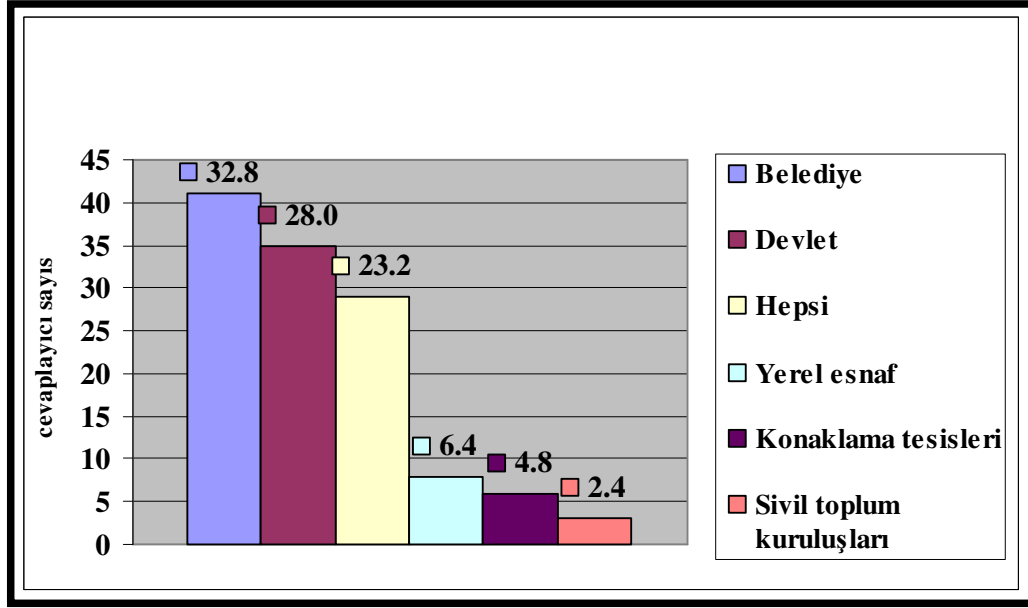
Şekil 22’de görüleceği üzere yerel halk tarafından çevreyi korumak için maddi desteği devletten sonra tüm kurumlar ve turizmle ilgili kuruluşlar, yerel belediye, yabancı seyahat şirketleri, yerli halk, konaklama tesisleri ve turistler sağlamalıdır.

Turizm faaliyetlerinin çevreye verdiği olumsuz etkileri azaltmak için gerekli girişimleri yapmak üzere sorumlu olanları tespit etmek için yöneltilen diğer tamamlayıcı soruda, benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Turizm faaliyetlerinden etkilenen çevreyi korumak için girişimleri yapması gerekenleri sorduğumuz soruda Tablo 36’da da görüleceği üzere öncelikli olarak ‘belediye’ (%43.3) ve ‘devlet’in (%28.7), gerekli girişimleri yapması gerektiğini düşünen cevaplayıcılar, ‘hepsi’ (%23.8) adı altında devlet, konaklama tesisleri, belediye, esnaf, sivil toplum kuruluşlarının girişimde bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Hepsi seçeneğinin ardından gelenler ise ‘yerel esnaf’ (%6.6), ‘sivil toplum kuruluşları’ (%6.5) ve ‘konaklama tesisleri’ (%4.9) şeklindedir. Godfrey (1998)’in belirttiği gibi turizmin sürdürülebilirliği, ancak çevreye zarar vermeyecek, onu koruyup geliştirebilecek bir yaklaşımla sağlanabilir. Kuşadası’nda turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için öncelikli olarak ‘çevre düzeni ve temizliği sağlanmalı’ (%24.1), ‘yapılaşma durdurulmalı’ (%21.1), ‘yerel yönetim görevlerini yapmalı’ (%20.7), ‘turizmle ilgilenen herkes eğitilmeli’ (%17.2) ve ‘altyapı ve üstyapı hizmetleri gelişmeli’ (%13.8) gibi öneriler bulunmaktadır.

Tablo 36. Turizm Faaliyetlerinden Etkilenen Çevreyi Korumak İçin Gerekli Girişimleri Kimlerin Yapması Gerektiğine Dair Yerel Halkın Görüşleri

Turizmin çevreye verdiği zararı azaltmak için gerekli girişimleri kimler yapmalı	1. olarak girişimleri yapması gerekenler		2. olarak girişimleri yapması gerekenler		3. olarak girişimleri yapması gerekenler	
	n	%	n	%	n	%
Belediye	41	33.6	39	43.3	5	5.9
Devlet	35	28.7	11	12.2	9	10.6
Hepsi	29	23.8	3	3.3	17	20.0
Yerel esnaf	8	6.6	16	17.8	20	23.5
Konaklama tesisleri	6	4.9	8	8.9	18	21.2
Sivil toplum kuruluşları	3	2.5	13	14.4	16	18.8
Toplam	122	100.0	90	100.0	85	98.6

Şekil 23’de görüldüğü üzere turizmin çevreye verdiği zararı azaltmak için gerekli girişimleri büyük oranda belediye, devlet, ve geri kalan kuruluşların hepsi yapmalı diyen yerli halk daha sonra ise yerel esnaf, konaklama tesisleri ve sivil toplum örgütlerini işaretlemişlerdir. Yerel halkın verdiği cevaplardan anlaşılacağı üzere turizmin çevresel zararlarını azaltmak için toplumun her kesiminden kurum ve insanlar ile turizm sektöründe olanların girişimler yapması ve maddi açıdan bölgeye destek olmaları gerekmektedir. Turizmin plansız bir şekilde hızla geliştiği yerlerde sürdürülebilir politikalar için yeni planlar hazırlanmalı özellikle bunların herkesin katılabilceği çevre koruma temelli planlar olması gerekmektedir.

Şekil 23. Turizm Faaliyetlerinden Etkilenen Çevreyi Korumak İçin Gerekli Girişimleri 1. Olarak Kimlerin Yapması Gerektiğine Dair Yerel Halkın Görüşleri (%)

Bütün bunların ışığı altında Kuşadası'nda var olan turizmden kaynaklı çevresel etkiler ve bunların yarattığı sorunlar yerel halkın algılama düzeyi ile ortaya çıkarılmış ve yine yerel halk tarafından turizmden kaynaklı sorunları gidermek için girişimlerin kimler tarafından yapılması gerektiği sorumlular ortaya konmuştur. Bu aşamada gelecek soru ise turizmin Kuşadası'nda sürdürülebilirliğini sağlamak için neler yapılmalıdır olacaktır. Kuşadası'nda turizmin sürdürülebilir bir şekilde devam edilebilmesi için neler yapılmalıdır konusu hakkında yerel halkın görüşlerini aldığımız Tablo 37'de görüldüğü üzere cevaplayıcılar birinci olarak yapılması gerekenleri %16.8 oranında 'yapılaşma durdurulmalı', yine %16.8 oranında 'çevre düzeni ve temizliğinin sağlanması', %14.4 oranında 'yerel yönetimin görevlerini yapması', %12.0 oranında 'turizm ile ilgilenen herkes görevlerini yapmalı', %9.6 oranında ise 'alt ve üstyapı hizmetlerinin gelişmesi' şeklinde görüş belirtmişlerdir.

**Tablo 37. Kuşadası’nda Turizmin Sürdürülebilirliği İçin Yapılması Gerekenler
Konusunda Yerel Halkın Görüşleri**

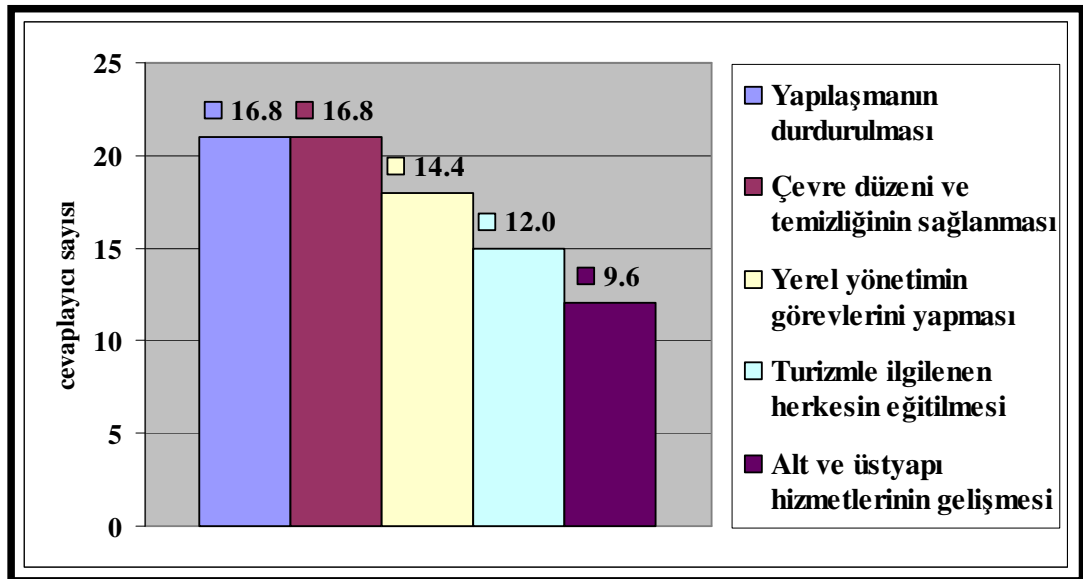
Kuşadası’nda turizmin sürdürülebilirliği için neler yapılmalıdır	1. önemli yapılması gerekkenler		2. önemli yapılması gerekkenler		3. önemli yapılması gerekkenler	
	n	%	n	%	n	%
Yapılaşma durdurulmalı	21	16.8	10	8.0	5	4.0
Çevre düzeni ve temizliğinin sağlanması	21	16.8	26	20.8	12	9.6
Yerel yönetimin görevlerini yapması	18	14.4	11	8.8	4	3.2
Turizmle ilgilenen herkes eğitilmeli	15	12.0	5	4.0	3	2.4
Alt ve üstyapı hizmetlerinin gelişmesi	12	9.6	3	2.4	1	0.8
Toplam	87	69.6	55	44.0	25	20.0

Turizmin Kuşadası’nda yarattığı olumsuz etkilerin başında çevresel sorunları ön plana çıkaran yerel halk Tablo 37’de de görüldüğü üzere turizmin bu alanda sürdürülebilir bir şekilde devam etmesini meydana getirdiği çevresel sorunları gidermesine bağlamaktadır. Yapılaşmanın durdurulması ve çevre düzeni temizliğinin sağlanması gibi unsurlar üzerinde durulması bu yargıyı desteklemektedir.

Kuşadası’nda turizmin sürdürülebilirliği için ikinci olarak yapılması gerekli faaliyetlere ankete katılanların %20.8’i ‘çevre düzeni ve temizliğinin sağlanması’ şeklinde yanıt vermişlerdir. Bunu %8.8 ile ‘yerel yönetimin görevlerini yapması’, %8.0’la ‘yapılaşma durdurulmalı’, %4.0 ile ‘turizmle ilgilenen herkes eğitilmeli’ ve %2.4’le ‘altyapı ve üstyapı hizmetlerinin gelişmesi’ yanıtları verilmiştir. Yerel halkın üçüncü önemli yapılması gereken olarak ise ilk sırada %47.2 ile ‘çevre düzeni ve temizliğinin

sağlanması' belirtilmiştir. Bu cevabı, %28.8 ile 'yapılaşma durdurulmalı', %26.4 ile 'yerel yönetimin görevlerini yapması', %18.4 ile 'turizmde çalışan herkes eğitilmeli' ve %12.8'i 'alt ve üstyapı hizmetlerinin gelişmesi' takip etmektedir. Tablo 37'da görüleceği üzere Kuşadası'nda turizmin sürdürülebilir bir faaliyet olarak devam edebilmesi cevaplardan da anlaşılacağı üzere çevre üzerindeki kararlarla etken olacaktır. Cevaplayıcılar yapılması gereken en önemli üç unsura daha çok, birinci sırada yapılaşma durdurulmalı ve çevre düzeni sağlanmalı, ikinci sırada çevre ve temizliği sağlanmalı ve üçüncü sırada yine çevre düzeni ve temizliği şeklinde ağırlık vermişlerdir. Buaradan yerel halkın çevre konusunda ileriye dönük hassasiyetlerinin ne kadar yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 24'de de görüleceği üzere turizmin sürdürülebilmesi için yapılması gereken en önemli unsura yerel halk %16.8 ile 'yapılaşma durdurulmalı', %16.8 ile 'çevre düzeni ve temizliği sağlanmalı' şeklinde yanıt vermişler, bunun yanında %14.4'ü 'yerel yönetimin görevlerini yapması' konusunda görüşlerini bildirmiş, %12.0'ı turizm konusunda eğitimin önemini vurgulamaya çalışmış ve son olarak %9.6'sı alt ve üstyapı hizmetlerinin gelişmesi gerektiğini belirtmiştir.

Şekil 24. Kuşadası'nda Turizmin Sürdürülebilmesi İçin Yapılması Gerekli En Önemli Unsur (%)

Kuşadası'nda turizm faaliyetlerinin çevresel açıdan meydana getirdiği etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığı, yöneltilen çeşitli sorularla belirlenmeye çalışılmıştır. Turizmin çevresel etkileri yöneltilen tüm sorularda Kuşadası için rahatsızlık boyutuna ulaşıldığını göstermektedir. Yerel halk çoğunlukla yaz aylarında aşırı nüfusla birlikte yaşam alanlarının baskı unsurlarıyla karşı karşıya bırakıldığı yönünde görüş bildirmektedirler. Yaz aylarında artan nüfusun doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı arttırdığını ve çevre kirliliği (özellikle deniz ve plajlarda) kalabalık, altyapının düşüklüğü gibi sorunlara neden olduğunu bu nedenden dolayı yerel halk turizmin yörede olumlu etkisinin olmadığını düşünmektedirler. Yerel halkın sergilediği bu tutum turizm faaliyetlerinin neden olduğu çevresel sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bu sorunların başında doğal kaynaklarda kirlilik ve tarım alanlarında yapılaşma gelmektedir. Anlaşılacağı üzere yerel halk arazi kullanımı konusunda belirgin bir memnuniyetsizlik duymaktadır. Bu konu üzerinde yöneltilen sorularda bu savı desteklemekte ve yerel halk Kuşadası'nda arazi kullanımının doğru bir şekilde yapılmadığını düşünmektedir. Ayrıca kıyı boyunca uzanan ikincil konutların ekolojik dengeyi bozduğuna ve aşırı yapılaşmanın bilinçsiz kentleşmeyi beraberinde getirdiği görüşünü paylaşmaktadır.

Ankette yöneltilen sorulara verilen cevaplar yerel halkın yaşam alanlarında turistik konaklama tesisleriyle birlikte artan yapılaşma konusunda belirli bir algılama düzeyine gelmiş olduklarını ve kıyı boyunca yapılaşmanın yer seçimini doğru bulmadıklarını göstermektedir. Kuşadası'nda yapılaşmanın getirdiği olumsuzluklar ise doğal manzaranın bozulması, zeytinliklerin yol olması, atıkların çoğalması gibi unsurlardır. Kuşadası'nda turizmden kaynaklanan çevresel sorunların çözüme kavuşması için yerel halk, yörede bulunan turizmden bir şekilde etkilenen ve turizmi oluşturan tüm unsurların ortak çalışmalar yapması görüşünü paylaşmıştır. Turizmin faaliyetlerinde, çevresel boyutta önlemlerin alınmasıyla ve yörede yaşayan herkesin üzerine düşen görevleri yerine getirmesiyle sürdürülebilirliğin sağlanması mümkün olacaktır. Bu tablo bize göstermektedir ki hızla ve plansız bir turizmin gelişimi, ilerlediği ve gerekli tedbirler zamanında alınmadığı takdirde orada yaşayan insanlar açısından turizmle ilgili olaylara verilen bir tepki olarak kendini göstermektedir. Özellikle yapılaşmanın durdurulması ve yerel belediyenin turizm yoğunluğunun arttığı dönemlerdeki karışıklığı ortadan kaldırması için daha planlı olması gerektiği yerel halkın üzerinde durduğu konulardandır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kuşadası'nda, kıyı kullanımı ve turizmin mekansal etkilerini yerel halkın tutumları açısından inceleyen bu çalışmada, turizm faaliyetlerinin, yanlış arazi kullanımına neden olduğu ve yerel halkın turizmi algılamada olumsuz tavır geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kuşadası'nda özellikle 1970'lerden sonra arazi kullanımında önemli değişimler yaşanmış ve 1980'lerden sonra kıyı kullanımı sadece turizme hizmet etmiştir. Kıyı kullanım olanaklarının ve ekolojik taşıma kapasitesinin gözardı edilerek turizmin hızlı ve plansız gelişimi, arazi kullanımı açısından tarım arazilerinin yitirilmesine, kıyı kuşağının betonlaşmasına ve bugün için yerel halkı rahatsız edici çevresel sorunlara neden olmuştur. Bu sorunların başında, çevre kirliliği, bilinçsiz kentleşme, ekolojik dengenin bozulması, doğal ve beşeri kaynakların aşırı kullanımı gibi sorunlar yer almaktadır.

Özellikle yaz aylarında kitle turizminin yoğun bir şekilde yaşandığı Kuşadası'nda merkez ve kıyı kuşağı boyunca turistik konaklama tesisleri ve ikincil konutlar, imar kanunlarının boşluklarından yararlanarak hızlı ve kontrolsüz bir biçimde gelişmişlerdir. Hassas ekosistemleri oluşturan kıyı alanları, usulsüz arazi kullanımları ve kullanıcılarının etkisinde sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmuştur. Kuşadası'nda arazi kullanımındaki bu değişimler kendini özellikle kıyı kuşağı boyunca I. ve II. sınıf tarım arazilerinde, zeytinlik ve meyve tarımı yapılan alanlarda göstermiş ve bu alanlar kentsel araziye dönüştürülmüştür. Yöredeki yapılaşma iki grupta toplanabilir: İlk grubu oluşturan büyük otel, motel ve tatil köyleri gibi yapılar, son yıllarda yoğun bir şekilde Kuşadası kıyı kuşağını kaplamıştır. Diğer grubu oluşturan ikincil konutlar ise Kuşadası-Güzelçamlı kıyılarını adeta işgal etmiştir. Bütün bu yapılar günümüzde başta narenciye bahçeleri ile zeytinlikler olmak üzere yöredeki tarım alanlarının yerini almaktadır. Bu alanlarda kurulan tesisler ise yaz aylarında toprağı, suyu, denizi kapasiteleri üzerinde kullanmıştır. Bunun sonucunda yaz aylarında yeraltı suyunun aşırı kullanımı, toprakların tuzlulaşmasına ve yeraltı suyunun özelliklerinin değişmesine neden olmuştur. Kuşadası'nda günümüzde yapılaşma faaliyetleri devam etmekte ve turizm sezonunda turistik tesislerin doluluk oranları düşük olması rağmen yeni tesisler yapılmaktadır. Yerel yönetimlerin bu konuda hassas olması ve gerekli planlamaları geç olsa da yapıp, daha fazla yapılaşmaya izin vermemesi gereklidir.

Çalışma sahasındaki bu durum turizmin plansız geliştiği yerlerde hangi tip sorunlarla karşılaşılacağını görmek açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, kıyı turizminin yeni gelişmekte olduğu yerlerde kıyı kullanım olanaklarına göre planlamaların yapılması gerektiği açıktır. Kuşadası örneği, turizmin yoğun yaşandığı kıyı alanlarında önceden alınması gereken tedbirleri göstermesi bakımından önemlidir. Kıyı turizminin planlı bir şekilde gelişmesi, yerel yönetimlerin de alacağı ciddi kararlara bağlıdır. Yerel halka göre yoğun turizm faaliyetlerinin yaşandığı yörelerde çevreyi korumak ve gerekli desteği sağlamak öncelikle devlet ve yerel otoritenin sorumluluğundadır. Ayrıca turizme doğrudan ya da dolaylı ilgisi olan herkesin (turistler, yerel halk, seyahat şirketleri, konaklama tesisleri) ortak çalışmalarıyla çevresel sorunlara karşı önlemler alınmalıdır. Bu yerlerde gerekli kararların zamanında alınamaması, sorumlu organların çevre üzerinde olumlu önlemler almasını geciktirmektedir.

Bu çalışmada yerel halkın tutumları göstermektedir ki plansız gelişen turizm faaliyetleri, turistik yörelerde ‘fırsat’ değil, artarak devam eden ‘tehdit’ yaratmaktadır. Bunun nedeni özellikle doğal koruma alanları ile turizm faaliyetlerinin sürdürüldüğü kıyı alanlarının ortak alanı paylaşmalarıdır. Böylelikle zaman içerisinde çevresel etkiler düzeltilemeyecek boyutlara ulaşabilmektedir. Bu aşamada turizm sektörü, ziyaretçiler, çevre ve yerel halk arasında çatışmalar kaçınılmaz olmaktadır. Böylece turistik merkezlerde zamanla çevre, turizm faaliyetlerinin çekici unsuru olma özelliğini kaybetme noktasına gelecektir. Daha sonra ise turizmin bu alanlardaki önemi ortadan kalkacaktır. Bu tablo özellikle turistik merkezlerin kapasitesi oranında kullanımlarıyla ilişkilidir. Bu bakımdan kullanım olanakları ve doğal çevre özellikleri (ekolojik taşıma kapasitesi) iyi analiz edilmiş bir bölgede taşıma kapasiteleri aşılmayacağı için turizmin bu bölgelerdeki önemi devam edecektir. Ve yerel halkın turizmi algılama boyutu çöşkudan düşmanlığa ilerlemeyecektir.

Turizm bileşenleri arasındaki çatışmaların en aza indirilmesi ve taşıma kapasitelerinin aşılmaması durumunda, doğal kaynakların uzun süre varlığını devam ettirmesi sağlanacaktır. Bu da turizmin sürdürülebilirliğini sağlayacaktır. Bu açılarından bakıldığında çevresel özellikleri iyi analiz edilmemiş, alt ve üstyapısı hazırlıksız, kapasitesi üstünde bir yapılaşmayla karşı karşıya olan Kuşadası’nda turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için aksayan yanların onarılması şarttır. Kuşadası’ndaki

turizm faaliyetlerinin giderek durgunluk evresine girdiği gözlenmektedir. Özellikle kıyı kuşağı boyunca yapılaşmanın sürekli devam etmesi, Milli Park sınırına kadar ikincil konutların dayanması ve dolayısıyla imar planlarının kıyının taşıma kapasitesi, tarım arazileri, tarihi alanlar ve milli parkları kararlılıkla koruyamayışı Kuşadası'nı bu evreye taşımıştır. Kuşadası'nı durgunluk evresinden çıkarmanın en önemli yollarından biri turistler, yerel halk, konaklama ve seyahat şirketleri ile yerel belediyenin içinde bulunduğu bir oluşum sağlamak ve koruma-kullanma dengesi içinde var olan kaynakları daha fazla yıpratmadan önlemler almaktır.

Planlamalar yapılırken öncelikleri, değerleri ve yerel halkın bilgilerini entegre etmeli, yerli halkın katılımını güçlendirmeli, takip ve kontrol mekanizmalarına imkan tanınmalıdır. Turizm planlamalarına verilen önem, aynı zamanda turistik alanlarda turizmin sürdürülebilirliği konusuna da yön vermektedir. Bu açıdan turizmde planlama konusu oldukça önemlidir.

Bu çalışmada görülmektedir ki turizm faaliyetleri doğal ortam üzerindeki baskılarını arttırdığı oranda orada yaşayan insanlar tarafından olumsuz algılanmaya başlanacaktır. Kuşadası yerli halkı, turizmin çevresel sorunlara yol açtığını, yaz aylarında nüfusun aşırı arttığını ve bunun oldukça rahatsız edici olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle yerel halk, turizmin Kuşadası'na getirisi olmadığı görüşünde birleşmiştir. Turizm faaliyetlerinin yaz aylarında yoğunlaşması aşırı kıyı kullanımına neden olduğundan turizm faaliyetlerini, diğer aylara alternatif turizm olanaklarıyla yaymak yararlı olacaktır. Örneğin hafif kışın yaşandığı Kuşadası'nda spor turizmi yaygınlaştırılabilir ve yaz yoğunluğunu hafifletmek için turizm faaliyetleri, diğer cazibe merkezlerine kaydırılabilir. Örneğin Milli Parka düzenlenecek gezilerle, yakın çevredeki tarihi alanlarda turizm ürünlerini geliştirerek bu alanlara turist çekimi sağlanabilir. Ancak yeni yerlerde de yeni sorunlar ortaya çıkabileceğini hesaplamak gerekmektedir. Özellikle hassas alanlar turizme açılırken çevrenin de kendisini yenilemek için zamana ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır. Bu açıdan doğru zamanlama ve iyi bir planlama şarttır.

Turizmin gelişimi için öne sürülen politikalar, hedeflerin geniş boyutlarını kapsayan pratik ölçütler içermeli ve genel bir çevresel koruma ve yönetim politikasıyla muhafaza edilmiş olmalıdır. Bu ölçütler, özellikle şehir planlamada altyapı sistemlerinin

gelişimi ve kıyı koruma programlarını kapsamaludur. Bunlar turizm alanlarında çevre ve sürdürülebilir gelişim için şarttır (European Commission Enterprise Directorate 2000: 10). Planların en büyük eksikliklerinden biri de kıyı bölgelerinde yaşayan yerel halkın ve diğer kullanıcıların kıyı alanları yönetimi açısından günümüzdeki kullanım şekilleriyle ilgili şikayetleri ve gelecekle ilgili beklentilerinin tespit edilememiş olmasıdır. Bu nedenle bu çalışma yerel halkın görüş ve tutumlarını ele alması ve planlamacılar için ışık yakması açısından önem taşımaktadır.

Bu açıdan turizmle ilgili herkesin sürdürülebilir politikalar için yapması gerekli olan bazı şeyler vardır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır.

1. Otoritelerin Yapması Gerekenler:

- Kıyı alanında planlı turizm faaliyetlerini sürdürmek için gerekli planlamalar yapmak.
- Kıyı yönetim ilkeleri kapsamında tüm kıyı şeridinde doğal alanların korunması için geniş kapsamlı kararlar almak. Planlanmış faaliyetler ve danışma için ortaya konan olanaklar yoluyla çeşitli ortakları birleştirmek.
- Yerel otoritenin yerel halkın rahatsızlık ya da memnuniyetlerini iyi analiz etmesi, halktan kopuk olmaması, planlamaların içine yerel halkı da dahil etmesi.
- Yanlış arazi kullanımının önüne geçmek için yapılaşmaya uygun olmayan verimli tarım ya da ormanlık arazileri koruma altına almak, yasal düzenlemeler yapmak.

2. Yerel Halkın ve Özel Turizm Hizmeti Sağlayanların Yapması Gerekenler:

- Doğal çevreyi korumak, aynı zamanda turizm faaliyetlerini birlikte yürütebilmek için yerel otoriteyle birlikte çalışmak.
- Turistlerle birlikte ortak yaşam alanı için çeşitli projelerde yer almak.
- Turistlerin ziyaret ettikleri alanda çevresel farkındalıklarını üst düzeye çıkarmak için turistik merkezin özelliklerini kavratmak.
- Yerel halkın ziyaretçilere yönelik tutumlarında arkadaşlık ve yardımseverliğin gelişimini sağlamak.
- Turistik merkezlerdeki yerel halkın geleneklerine ve kültürel özelliklerine saygı göstermek.
- Çevre üzerinde turistlerin yol açacağı olumsuz etkileri en aza indiren düzenlemelere gitmek.

Bu çalışma, turizmin ileri safhada olduğu bir kıyı alanında (Kuşadası) arazi kullanımı ve turizmle ilgili sorunlara ışık tutmaktadır. İzleyen çalışmaların, henüz yapılaşmanın fazla yoğunlaşmadığı kıyıları ve gerisinde ikincil konutların yaygın olduğu bölgelerde yapılması uygun düşecektir. Bu sayede turizmle birlikte yanlış arazi kullanımının ve dolayısıyla yapılaşmanın yoğun olmadığı alanda tutumlar belirlenecektir. Ayrıca bu çalışmaların kıyıcıyı yoğun şekilde kullanan ikincil konut sahiplerinin tutumları üzerinde de yapılması gerekmektedir. Böylelikle henüz yanlış arazi kullanımının yaygınlaşmadığı evrede planlı gelişme için zaman kazanılmış olacaktır. Ayrıca kıyı kullanımı ve yönetimi açısından ekolojik öneme sahip bu alanlarda coğrafi bakış açısı ile gerekli analiz ve taşıma kapasiteleri belirlenmeli ve turizm faaliyetlerine yön verilmelidir.

KAYNAKÇA

- “Aydın” (1982) *Yurt Ansiklopedisi*, c. II, Anadolu Yayıncılık: İstanbul.
- Akdeniz Üniversitesi, *Sürdürülebilir Turizm*, <http://www.akdeniz.edu.tr> (25.10.2007)
- Akış, S. (1996) “Turizmin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkileri”, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3–4, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Akyarlı, A. (1994) “Kıyı Bölgesi Yönetimi Açısından Turizm Olgusu ve Kuşadası”, *Kıyı Sorunları ve Çevre Sempozyumu, 10–11 Kasım 1994*, Edt. Ayşe Şerifoğlu, Belgin Akbaba, Kuşadası Belediyesi Yayınları: Kuşadası.
- Ap, J. (1992) “Residents perceptions on tourism impacts”, *Annals of Tourism Research*, 19 (4).
- Ariv, C., Yıldırım, M. ve Topkaya, B. (2006) *Antalya Kentindeki Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarına Etkilerinin Belirlenmesi*, <http://www.e-kutuphane.imo.org.tr/pdf/11094.pdf> (10.09.2008)
- Aslan, A. (2008) “Turizm Planlamasına Yerel Toplumun Katılımı: Saklı Bahçe Akyaka Üzerine Bir İnceleme”: *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 19: 1, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Atalay, İ. (1987) *Türkiye Jeomorfolojisine Giriş*, Ege Üniversitesi Yayınları: İzmir.
- _____ (1992) *Türkiye Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Yayınları: İzmir.
- _____ (1998) *Genel Fiziki Coğrafya*, Ege Üniversitesi Yayınları: İzmir.
- _____ (2001) *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*, Meta Basım: İzmir.
- _____ (2002) *Türkiye'nin Ekolojik Bölgeleri*, Orman Bakanlığı Yayınları: İzmir.
- _____ (2004) *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*, Meta Basım: İzmir.
- _____ (2006) *Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası*, Meta Basım: İzmir.
- Aydın Belediyesi (2005) *Aydın Çevre Durum Raporu*, Aydın.
- Aydın Meteoroloji Müdürlüğü İklim Verileri (2006).
- Aydın Turizm İl Müdürlüğü (2008) *Brifing Raporu*, Aydın.
- Bahar, O. (2003) “Kitle Turizminin Çevre Üzerindeki Olası Etkileri: Bodrum Örneği”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, c. 14, s. 2, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Cevdet İktisat, Nu. 1644, Cemaziyülâhır 1213 (Kasım/Aralık 1798).

Baykan, E.. (2007) *Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması (Ürgüp Yöresine Yönelik Bir Uygulama)*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Baykara, T. (2001) “Kuşadası’nın Bir Osmanlı Devri Yerleşmesi Olarak Temel Özellikleri”, *Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu*, 23–26 Şubat 2000, Kuşadası Belediyesi: Kuşadası.

Baysan, S. (2002) “Didim Kıyı Alanı Örneğinde Turizmin Çevresel Etkileri Konusunda Yerli Halkın Tutumları: Bir Ege Tatil Merkezi Örneği”, *Türkiye Kıyıları 02: Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı*, Kıyı Alanları Yönetimi Türk Milli Komitesi: Ankara.

_____ (2004) “Ekolojik Etkiler: Turistler, Konaklama Tesisleri ve Yerel Halkın Tutumları”, Edt. A. Yüksel ve M. Haçer, *Turizm, İlkeler ve Yönetim*, Turhan Kitabevi: Ankara.

_____ (2005) “Turizmin Geliştirilmesi ve Çevreye Etkileri Konusunda Yerli Turistlerin Tutumları: Ören, Milas Örneği”, *SOİD: Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 4, 22, Simedya Grup: İzmir.

Boniface, B. G. ve Cooper, C. (1994) *The Geography of Travel and Tourism*, (2nd Ed.), Butterworth Heinemann: Oxford.

Bramwell, B. ve Lane, B. (2005). “Interpretation and Sustainable Tourism: The Potential and The Pitfalls”, *Interamerican Journal of Environment and Tourism*, 1 (1).

Brown, F. (Edt.) (1998) *Tourism Reassessed: Blight Or Blessing?*, Butterworth-Heinemann: Oxford.

Brown, K., Turner, K., Hameed, H. ve Bateman, I. (1997) “Environmental Carrying Capacity and Tourism Development in the Maldives and Nepal”, *Environmental Conservation* 24, Cambridge University Pres: Cambridge.

Bulut, E. (1999) *Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Ekonomik Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Butler, R.W. (1980) “The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources”, *Canadian Geographer*, 25.

Cervený, L. K. (2004) *Preliminary Research Findings from a Study of the Sociocultural Effect of Tourism in Haines, Alaska*, United States Department Of Agriculture Forest Service, Pasific Northwest Research Station, General Technical Report 612, July.

Clivaz, C., Hausser, Y. ve Michelet J. “Tourism Monitoring System Based on the Concept of Carrying Capacity/The Case of the Regional Natural Park Pfyn-Finges (Switzerland)”, <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2004/mwp002-33.pdf> (13.11.2008).

Coastal Zone Management, <http://www.environment.sa.gov> (02.12.2006)

Cook, R., Yale, L. J. ve Marqua, J. J. (1999) *Tourism the Business of Travel*, (9th Ed.), Prentice Hall: New Jersey.

Çalışkan, U. (2003) *Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.

Çavuş, Ş. (2002) *Turistik Merkezlerin Taşıma Kapasiteleri İle Yasam Evreleri Arasındaki İlişkiler ve Kuşadası Örneğinde Değerlendirme*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.

_____ (2004) “Turizmde Taşıma Kapasitesi”, *Turizm: İlkeler ve Yönetim*, Edt. A. Yüksel ve M. Hançer, Turhan Kitabevi: Ankara.

Çavuş, Ş. ve Tanrısevdi, A. (2003) “Residents’ Attitudes Toward Tourism Development: a Case Study in Kusadasi, Turkey”, *Tourism Analysis*, 7(3/4)

Çukur, H. (1992) Orta Gediz Havzasının Fiziki Coğrafyası, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.

Dallaway, J (1797) *Constantinople Ancient and Modern with Excursions to the Shores and Island of the Archipelago and to the Troad*, T. Bensley: London.

Davies, T. ve Cahill, S. (2000) “Environmental Implications of the Tourism Industry”, *Research For The Future*, Nu. 14, Rff Press: Washington.

Defining, Measuring and Evaluating Carrying Capacity in European Tourism Destinations, Final Report, http://ec.europa.eu/environment/iczm/pdf/tcca_en.pdf (11.11.2008).

Demir, Ç., Çevirgen, A. (2006) *Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

_____ (2006) *Turizm ve Çevre Yönetimi*, Nobel Yayınevi: İstanbul.

Demirayak, F. (2002) “Biyolojik Çeşitlilik: Doğa Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma”, *Tübitak Vizyon 2023 Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli*: Ankara.

Demircioğlu, A. G. (1997) “Turizm-Çevre Etkileşimi Bakımından Sürdürülebilir Turizm Planlaması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12, 2, Dokuz Eylül Üniversitesi: İzmir.

Department for Communities and Local Government: London (2006) *Good Practice Guide on Planning for Tourism*, DCLG Publications: London.

Diñçay, İ. (1998) *Kuşadası İlçesi Coğrafyası*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Dinler, A. (2000) "Hızlı Gelişmenin ve Şehirleşmenin Kuşadası İklimi Üzerine Etkileri", *Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu 23-26 Şubat 2000*, Kuşadası Belediyesi Yayınları: Kuşadası.

Doğan, E. ve Eringöz, M. A. (1997) *Türkiye'de Kıyı Alanları Yönetimi ve Yapılaşması*, Arion Yayınevi: İstanbul.

Doğanay, H. (1994) *Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları: Erzurum.

Doğaner, S. (1998) "Türkiye'de Kıyı Kullanımında Turizm Olgusu", *Türk Coğrafya Dergisi*, sayı: 33, İstanbul.

_____ (2001) *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi: İstanbul.

Dora, O. Ö., Kun, N. ve Candan, O. (1992) "Menderes Masifinin Metamorfik Tarihçesi ve Jeotektonik Konumu", *Türkiye Jeoloji Bülteni*, c. 35.

Doxey, G.U. (1975) "A Causation Theory of Visitor Resident Irritants: Methodology and Research", *Proceedings of the 6th Annual Conference of the Travel Research Association*, Travel Research Association: San Diego.

Edington, J.M. ve Edington, M.A. (1988) *Ecology, Recreation and Tourism*, Cambridge University Press: Cambridge.

Emekli, G. (2000) "Gelişimi Yapısı ve Sorunlarıyla Kuşadası Nüfusu", *Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu, 23-26 Şubat 2000*, Kuşadası Belediyesi: Kuşadası.

Eriş, S. (2001) *Jeomorfoloji II*, Der Yayınları: İstanbul.

Erol, O. (1988) *Genel Klimatoloji*, İstanbul Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Frost, W. (2003) *A Hidden Giant: Second Homes and Coastal Tourism in South-Eastern Australia*, Monash University Working Paper Series 80/03.

Godfrey, K.B. (1998) "Towards Sustainability? Tourism in the Republic of Cyprus", *Practising Responsible Tourism: International Case Studies in Tourism Planning, Policy and Development*, Edt: L.C. Harrison ve W. Husbands, John Wiley & Sons, Inc: Kanada.

Goodall, B. (1992) *Progress In Tourism, Recreation and Hospitality Management*, Edt. C. P. Cooper, A. Lockwood, Belhaven Pres: New York.

Göçmen, H. (2006) *Kuşadası Tarımsal Kalkınma Planı*, Kuşadası Kaymakamlığı Tarım İlçe Müdürlüğü: Kuşadası.

Gönençgil, B (1998), "Türkiye'de Turizmin Gelişme Süreci İçinde Çevresel Etkiler", *Türk Coğrafya Dergisi*, sayı: 33, İstanbul.

Güler, Ç. ve Çobanoğlu, Z. (1994) *Turist Sağlığı*, Aydoğdu Ofset: Ankara.

- Gündüz, F. (2004) “Çevre ve Turizmin Sürdürülebilirliği”, *Planlama Dergisi*, 27
- Güner, B. (2001) *Ulaştırma Sisteminin Kuşadası Turizmine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.
- Harrison, D. (2004) “Tourism In Pasific Islands”, *The Journal of Pacific Studies*, 26, http://www.irishspatialstrategy.ie/docs/24_exec_summary.pdf (14.06.2006)
- Honey M. and Krantz D. (2007) *Global Trends in Coastal Tourism*, A Nonprofit Research Organization Stanford University and Washington, DC.
- Husbands, W. ve Harrison, L.C. (1996) “Practising Responsible Tourism: Understanding Tourism Today to Prepare for Tomorrow”, *Practising Responsible Tourism: International Case Studies in Tourism Planning, Policy, and Development*, Edt: Harrison L.C. ve Husbands, W., John Wiley & Sons, Inc: Kanada.
- Inskeep, E. (1991) *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach*, Van Nostrand Reinhold: New York.
- İçöz, O. (1987) *Turizmin Bölgesel Ekonomik Etkileri ve Kuşadası Örneği*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.
- İrtem, E. ve Karaman E. (2004) “Edremit Küçükkuyu Arasındaki Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarına Etkisi ve Önerilen Yönetim Programı”, *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi/d, Mühendislik*, 3 (1).
- Kahraman N. (1997) *Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması*, Türkiye Çevre Vakfı Yayını: Ankara.
- Karamandere, İ. H. (2000) “Kuşadası’nda Yapılmış Yerbilimleri Araştırmaları ve Kuşadası için Önemi”, *Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu*, 23–26 Şubat 2000, Kuşadası Belediyesi: Kuşadası.
- Kılıçaslan, Ç. (2006) “İkinci Konutların Deniz Kıyılarına Etkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, s. 1, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları: Isparta.
- Kından, A. (2006) *Bir Eko-Etiket Olarak Mavi Bayrak’ın Türkiye Kıyı Turizminde Bir Pazarlama Unsuru Olabilirliğinin Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Kıyı Kanunu*, www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/3c04118df112c13_ek.pdf (12.07.2008).
- Kiel, M. (2004) “Kuşadası: Geneose Colonial Town of the 1300s Or Ottoman Creation of the 17th Century?”, *CIÉPO XIV. Sempozyum Bildirileri*, 18–22 Eylül 2000, Çeşme, Türk Tarih Kurumu: Ankara.
- Kim, K. (2002) “The Effects Of Tourism Impacts Upon Quality Of Life Of Residents In The Community” www.scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-1206123337/unrestricted/Title_and_Text.pdf (11.11.2006).

Ko, D. W. ve Stewart, W. P. (2002) "A Structural Equation Model of Residents Attitudes For Tourism Development", *Tourism Management*, 23.

Koç, T. (1998) "Isıtma Dönemi Özellikleri ve Balıkesir'de Uygulaması", *Türk Coğrafya Dergisi*, s. 33, İstanbul.

_____ (2000) "Kuşadası'nın Diğer Bir Zenginliği Doğal Mevsimler", *Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu*, 23-26 Şubat 2000, Kuşadası Belediyesi: Kuşadası.

Koçman, A. (1993) *Türkiye İklimi*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları: İzmir.

Koçman, A., Işık, Ş. ve Mutluer, M. (1996), "Ege Ovalarında Yağış Değişkenliği ve Kuraklık Sorunu", *Ege Coğrafya Dergisi*, Ege Üniversitesi Yayınları: İzmir.

Kousis, M. (2000) "Tourism and The Environment A Social Movements Perspective", *Annals of Tourism Research*, 27, 2.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2001 ve 2007) *Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü Aydın Arazi Kullanım Raporu*, Aydın.

Kuşadası Belediyesi, www.kusadasi.bel.tr (30.05.2007).

Kuşadası İlçe Nüfus Müdürlüğü Nüfus Verileri (2006).

Kuşadası Kaymakamlığı, Tarım İlçe Müdürlüğü Verileri (2006).

Kuşadası Tarım İlçe Müdürlüğü (2006) *Kuşadası İlçesi Tarımsal Kalkınma Planı*, Toprak Ofset: Kuşadası.

Kuşadası Ticaret Odası (2006) *Turizm Analizi ve Bölge Sorunları Çözüm Önerileri*, <http://www.kuto.org.tr/>, (09.10.2006).

Kuşadası Turizm İlçe Müdürlüğü (2006) *Turizm Analizi*, Kuşadası.

Kuvan, Y. ve Akan, P. (2004) "Residents' Attitudes Toward General and Forest-Related Impacts Of Tourism: The Case Of Belek, Antalya", *Tourism Management*, 26.

Külçür, S. (1997) "Complementarities or conflicts? Perceptions of environmental impacts in a Turkish Coastal Tourism Area", Doktora Tezi, University of Exeter: Exeter.

Lankford, S. V. "Sustainability of Coastal/Marine Recreation: Modeling Social Carrying Capacity for Kaneohe Bay, Hawaii", http://www.uni.edu/step/reports/kb_seagrant_final.pdf (13.11.2008).

Machado, A. (2003) *Capacitating For Tourism Development In Vietnam: Training Course Module, Tourism and Sustainable Development*, www.nsf.gov/pubs/2002/nsf02201/nsf02201.pdf (24.07.2006).

Mansuroğlu, S. (2006) “Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği”, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19 (1), Akdeniz Üniversitesi Yayınları: Antalya.

Marten, G. G. ve Sancholuz, L. A. (1982) “Ecological Land-Use Planning and Carrying Capacity Evaluation in the Jalapa Region (Veracruz, Mexico)”, *Agro-Ecosystems*, 8, http://www.gerrymarten.com/publicatons/pdfs/GM_Jalapa-Region.pdf (13.11.2008).

Mason, P. ve Cheyne, J. (2000) “Resident’s Attitudes to Proposed Tourism Development”, *Annals of Tourism Research*, vol. 27, Nu. 2.

Mimarlar Odası, *Kıyı Kanunu*, <http://www.mimarlarodasiankara.org> (26.12.2007).

Moore, A. S., Smith, A. J. ve Newsome D. (2003) “Environmental Performance Reporting for Natural Area Tourism: Contributions by Visitor Impact Management Frameworks and Their Indicators”, *Journal of Sustainable Tourism* 11, 4.

Narlı, F. (1998) “Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimiyle İlgili Sorunlar”, *Türk Coğrafya Kurumu Dergisi*, Türk Coğrafya Kurumu Yayınları: Ankara.

Noranha, L., Lourenco, N. ve Lobo-Ferreira J. B. (Edt) (2002) “Coastal Tourism, Environment and Sustainable Local Development”, *Coastal Zone Management*, published by TERI: India.

Öner, E., Uncu, L. (2001) “Kuşadası’nın Gelişiminde Coğrafi Çevre Özelliklerinin Etkisi”, *Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu*, 23–26 Şubat 2000, Kuşadası Belediyesi: Kuşadası.

Özbey, R. F. (2002) “Sustainable Tourism Development in Globalization Progress”, *Globalization and Sustainable Development International Scientific Conference*, Varna, <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/kuresellesme.doc> (28.09.2006).

Özdemir, G. (2006) “Resort Planlaması: Turizm Planlaması İçindeki Yeri ve Önemi Journal of Yaşar Üniversitesi”, vol. 1, Yaşar Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Özgüç, N. (2003) *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, Çantay Kitabevi: İstanbul.

Öztürk, M., Efe, R., Çelik, A., Başlar, S., Feoli, E. ve Simone, M. (2000) “Dilek Yarımadası Milli Parkının Biyocoğrafya Özellikleri’nin Kuşadası’nın Gelişimine Katkısı” *Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu*, 23–26 Şubat 2000, Kuşadası Belediyesi: Kuşadası.

Papayannis, T. (2003) “Tourism Carrying Capacity in Areas of Ecological Importance”, <http://www.med-ina.org/article%206.pdf> (13.11.2008).

Partidario, M. R. (1999) *Sustainable Tourism, the Product of Early Environmental Planning, Assessment and Management*, www.campus.fct.unl.pt/mp/downloads/Sustainable.doc (22.10.2006).

Piri Reis (1973) *Kitab-ı Bahriye*, Hazırlayan: Y. Senemoğlu, Tercüman 1001 Temel Eser Serisi: İstanbul.

Pococke, R. (1745) *A Description of the East and Some Other Countries*, Vol. II, Part II, Printed by W. Bowyer: London.

Ransom, W. (2000) *The Manuel Antonio Barrio: Impacts Of Tourism On A Growing Community*, www.ncsu.edu/~twallace/Ransom2000.PDF, (26.10.2006).

Rátz, T. (2006) “The Socio-Cultural Impacts Of Tourism Case Of Lake Balaton”, Research Support Scheme of the Open Society Support Foundation: London, <http://rss.archives.ceu.hu/archive/00001132/01/140.pdf> (12.12.2006).

Rızaoğlu, B. ve Tanrısevdi, A. (1997) “Yerel Toplumsal Duyarlılığın Bir Ölçüsü Olarak Turizmin Toplumsal Taşıma Kapasitesi”, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 54: 8, Detay Yayıncılık: Ankara.

Roussel, S. ve Rey-Valette, H. (2007) “On Coastal Zone Social Carrying Capacity”, http://www.encora.corila.it/Events/Conference/session4/roussel_paper.pdf (13.11.2008).

Sanette, L. A., Ferreira, A. ve Harmse, C. (1999) “The Social Carrying Capacity of Kruger National Park, South Africa: Policy and Practice”, *Tourism Geographies*, 1, (3).

Saveriades, A. (2000) “Establishing The Social Tourism Carrying Capacity For The Tourist Resorts of The East Coast of The Republic of Cyprus”, *Tourism Management*, vol 21.

Sesli, F., Akyol, N. ve İnan, H. İ. (2002) “CBS ile Kıyı Kenar Çizgisi-Mülkiyet İlişkilerinin İncelenmesi”, *VIII. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, TMMOB HKMO: Ankara.

Silva, C. P., Alves, F. ve Rocha, R. (2007) “The Management of Beach Carrying Capacity: The Case of Northern Portugal”, *Journal of Coastal Research (Proceedings of the 9th International Coastal Symposium)*, <http://www.griffith.edu.au/conference/ics2007/pdf/ICS027.pdf> (13.11.2008).

Soykan, F. (1996) “Tunus’ta Turizmin Bugünkü Durumu ve Etkileri”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 8, Ege Üniversitesi Yayınları: İzmir.

Sponza, D. T. (1997) “Sürdürülebilir Kıyı Turizmi ve Çevre Etkileşimleri”, *II. Kıyı Sorunları ve Çevre Sempozyumu*, Kuşadası Belediyesi Yayınları: Kuşadası.

Şengör, A. M. C. ve Yılmaz, Y. (1980) “Türkiye’de Tetis’in Evrimi: Levha Tektoniği Açısından Bir Yaklaşım”, *Türkiye Jeoloji Kurumu Yayınları*, Nu. 1.

Tancoigne, J. M. (2003) *İzmir’e, Ege Adaları’na ve Girit’e Seyahat / Bir Fransız Diplomatın Türkiye Gözlemleri (1811–1814)*, Buke Yayınları: İstanbul.

Tanrısevdi, A. ve Çavuş, Ş. (2008) “Özel İlgi Turizmi Kapsamında Kuşadası ve Çevresinde Var Olan Potansiyel Potansiyel Kaynaklar Üzerine Kuramsal Bir İnceleme”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, c. 14, s. 1, Detay Yayıncılık: Ankara.

Tarcan, G., Filiz, Ş. ve Gemici, Ü. (2000) “Davutlar Kaplıcası (Kuşadası-Aydın) Çevresinin Hidrojeolojisi ve Hidrojeokimyası”, *DEÜ Mühendislik Fakültesi, Fen ve Mühendislik Dergisi*, cilt: 2, sayı: 1, Dokuz Eylül Üniversitesi: İzmir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.kultur.gov.tr> (10.12.2008).

Tekeli, H. (1992) “Türk Turizminin Felsefi Sorunları, Öneriler”, *III. Ulusal Turizm Kongresi*, Kuşadası Belediyesi Yayınları: Kuşadası.

Tournefort, J. de (2005) *Tournefort Seyahatnamesi*, Edt. Stefanos Yerasimos, Kitap Yayınevi: İstanbul.

Towards Quality Coastal Tourism: Integrated Quality Management (IQM) of Coastal Tourist Destinations (2000), European Commission Enterprise Directorate-General Tourism Unit , Brussels.

Trumbic, I. “Tourism Carrying Capacity Assessment in the Mediterranean Coastal Tourist Destinations”, http://www.csc.noaa.gov/cz/2005/CZ05_Proceedings_CD/pdf%20files/posters/Trumbic_TCCA.pdf (13.11.2008).

Tunçer, M. (2007) “Koruma’nın Yasal Yönetmel, Planlama ve Kültürel Boyutları: Perge-Antalya-Kaş-Patara Koridorunda Korumanın Son 15 Yılına Değerlendirilmesi, Sonuçlar ve Öneriler”, *International Gazimagusa Symposium*: Kıbrıs.

Vellas, F. ve Becherel, L. (1995) *International Tourism An Economic Perspective*, Macmillan Pres: London.

Wang, Y., Pfister, R. E. ve Morais, D. B. (2006) “Residents’ Attitudes Toward Tourism Development: A Case of Washington, NC”, *Proceedings of the 2006 Northeastern Recreation Research Symposium*.

Welsh Coastal Tourism Strategy (2007) Llywodraeth Cynulliad Cymru Welsh Assembly Government, Draft Final Strategy Document.

Williams, P. ve Gill, A. (1994) *Carrying Capacity Management In Tourism Settings*, Butterworth-Heinemann: London.

World Commission on Environment and Development (WCED) (1987) *Our Common Future: The Brundlandt Report*, Oxford University Press: Newyork.

Yılmaz, S. (2001) “Doğu Akdeniz Ticaretinde Kuşadası’nın Yeri (XVII-XIX. Yüzyıllar)”, *Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu, 23–26 Şubat 2000*, Kuşadası Belediyesi: Kuşadası.

Yücel, C. (2002) *Turizmde Yükselen Değer: Eko-turizm*, www.tursab.gov.tr (15.09.2008)

Yüksel, F. (2004) “Turizmde Planlama ve Uygulama: Başarısızlıklar Nedenleri ve Öneriler”, Edt. A. Yüksel ve M. Hançer, *Turizm, İlkeler ve Yönetim*, Turhan Kitabevi: Ankara.

Young, G. (1973) *Tourism: Blessing or Blight*, Penguin Books: Middlesex, UK.

Zafar, A. (1992) “Bir Pazarlama Faaliyeti Olarak Olumsuz Bir İmajın Düzeltilmesi”, (çev. Metin Kozak), *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, (29–30), Detay Yayıncılık: Ankara.

Zafer, B. ve Duman, O. (1997) “Toplu Konut Şeklinde Yayılan İkinci Konutların Kıyısız Alanlara Olan Baskılarının Kuşadası Örneğinde İncelenmesi”, *Sürdürülebilir Kıyı Turizmi ve Çevre Etkileşimleri, II. Kıyı Sorunları ve Çevre Sempozyumu*, Kuşadası Belediyesi Yayınları: Kuşadası.

Zaman, S. (2005) *Kemer'in Turizm Coğrafyası*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.

EKLER

Ek-1. Kuşadası'nda Turizmin Çevreye Etkileri Konusunda Yerel Halkın Tutumlarını Ölçmeye Yönelik Anket

Tarih:.....

Yer:.....

KUŞADASI'NDA TURİZMİN ÇEVREYE ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN TUTUMLARINI DEĞERLENDİRME ANKETİ

Merhaba. Bu çalışma yerel halkın turizmin çevreye etkisi konusundaki tutumlarını araştırmaktadır. Soruların yanıtlanması sadece 10 dakikalık bir zamanı almaktadır. Verdiğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. Çalışma ile ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz dipnotta verilen adres ile bağlantı kurabilirsiniz. Aksi belirtilmedikçe lütfen ilgili kutuyu işaretleyiniz.

1. 1982'den beri Kuşadası'nda turizm kaynaklı çevre sorunlarının arttığına katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

Tamamen katılıyorum Emin değilim/bilmiyorum Katılmıyorum

Katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

2. Turizmin Kuşadası'nda sizce olumlu etkilerini önem sırasına göre 1'den 3'e kadar sıralayınız.

Binalarda yenileşme	---	Tarihi alanlarda restorasyon	---
Gelişmiş su ve elektrik hizmetleri	---	Doğal bitki örtüsünün korunması	---
Hayvanların korunması	---	Yolların kalitesinin iyileşmesi	---
Ulaşım kolaylığı	---	Olumlu etki yok	---
Tanıtımını artırması	---	Diğer (lütfen belirtiniz).....	

3. Kuşadası'nda önem sırasına göre hangi çevre sorununun turizm faaliyetlerinden kaynaklandığını düşünüyorsunuz? 1'den 3'e kadar sıralayınız.

Deniz kirliliği	---	Çöp	---	İçme suyunda azalma	---
Orman yangınları	---	Doğal bitki örtüsünde bozulma	---	Aşırı sayıda bina yapımı	---
Aşırı kalabalık	---	Tarihi alanlarda bozulma	---	Trafikte yoğunlaşma	---

Diğer (lütfen belirtiniz) .....

4. Kuşadası kıyılarında en çok hangi dönemlerde çevre sorunlarıyla karşılaştığınızı belirtiniz.

.....

.....

5. Yaz aylarında Kuşadası'nda nüfus artışının doğal kaynaklar üzerindeki attığına katılıyor musunuz?

Tamamen katılıyorum Emin değilim/bilmiyorum Katılmıyorum

Katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

6. Kuşadası'nda turizmin yoğunluğunun azaldığı kış sezonu ile yoğunluğun arttığı yaz sezonu arasında doğal çevre açısından gözlemediğiniz en önemli 3 fark sizce nelerdir?

1.

2.

3.

7. Kuşadası'nda önem sırasına göre turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı dönemlerde nüfus artışının kıyı alanlarında hangi çevresel sorunlara neden olduğunu düşünüyorsunuz?

Deniz suyunun kirlenmesi	---	İçme suyundaki kalite düşüklüğü	---
Plajlardaki kirlilik	---	Hizmette kalite düşüklüğü	---
Katı atıkların çoğalması	---	Kanalizasyon sorunu	---
Altyapı yetersizliği	---	Diğer (lütfen belirtiniz).....	

8. Kuşadası'nda ikincil konutlardaki artışın ekolojik dengeyi bozduğuna katılıyor musunuz?

Tamamen katılıyorum Emin değilim/bilmiyorum Katılmıyorum
Katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

9. Kuşadası'nda arazi kullanımının doğru bir şekilde yapıldığına katılıyor musunuz?

10. Eğer katılmıyorsanız, Kuşadası'nda yanlış arazi kullanımının doğal çevre ve bundan etkilenen insanlar açısından ileride en çok hangi 3 olumsuz sonucu beraberinde getireceğini düşünüyorsunuz?

1.

2.

3.

11. Kuşadası yat limanına yanan turizm amaçlı yabancı uyruklu gemi ve yatların, denizi kirlettiklerine katılıyor musunuz?

Tamamen katılıyorum Emin değilim/bilmiyorum Katılmıyorum
Katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

12. Kuşadası kıyı şeridinde önem sırasına göre turistik faaliyetlerden kaynaklanan hangi faktörlerin yaşam alanınızı olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorsunuz? 1'den 3'e kadar sıralayınız.

Görüntü kirliliği --- Çeşitli gazların iklim değişikliğini tetiklemesi ---
Deniz kirliliği --- Kanalizasyon sorunu/Pis koku ---
Elektrik kesintileri --- Çöp kutularının yetersiz kalması ---
Su kaynaklarına aşırı yüklenme --- Diğer (lütfen belirtiniz) ---

13. Kuşadası'nda içme suyu kalitesinin 1982'ye göre daha iyi olduğuna katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

Tamamen katılıyorum Emin değilim/bilmiyorum Katılmıyorum
Katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

Aşağıda belirtilen durumlara katılıp katılmadığınızı verilen tabloda uygun gelen boşluğa işaretleyiniz:

14. Turistlerin, seyahat şirketlerinin ve konaklama tesislerinin çevre üzerinde ne derece etkili olduğu ile ilgili görüşünüzü aşağıda verilen tabloda uygun gelen boşluğa işaretleyiniz.

Lütfen, her satırı, Yabancı turistler ve şirketler için Y, Türkler için T harfini kullanarak işaretleyin

TURİSTLER	Tamamen Katılıyorum	K	Kararsızım/ Bilmiyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Çevre korumaya <u>yardım</u> ederler					
Çevreye <u>zarar</u> verirler					
SEYAHAT ŞİRKETLERİ					
Çevre korumaya <u>yardım</u> ederler					
Çevreye <u>zarar</u> verirler					
KONAKLAMA TESİSLERİ					
Çevre korumaya <u>yardım</u> ederler					
Çevreye <u>zarar</u> verirler					

15. Sizce, turizm faaliyetlerinden etkilenen çevreyi korumak için gerekli maddi desteği kimler sağlamalıdır? Lütfen önem sırasına göre 1'den 3'e sıralayınız.

Yabancı seyahat şirketleri	---	Yerli seyahat şirketleri	---
Turistler (turist vergisi ile)	---	Konaklama tesisleri	---
Devlet	---	Yerel belediye	---
Yerli halk	---	Diğer (lütfen belirtiniz).....	

16. Kuşadası'nda turizm faaliyetlerinin çevreye verdiği olumsuz etkileri azaltmak için gerekli olan girişimleri kimler yapmalıdır? Lütfen önem sırasına göre 1'den 3'e sıralayınız.

Devlet	---	Konaklama tesisleri	---
Belediye	---	Yerel esnaf	---
Sivil toplum kuruluşları	---	Diğer (lütfen belirtiniz).....	

17. Kuşadası kıyı çizgisi boyunca yapılaşmanın ver seçiminin doğru yapıldığına katılıyor musunuz?

Tamamen katılıyorum Emin değilim/bilmiyorum Katılmıyorum
Katılıyorum Kesinlikle katılmıyorum

18. Eğer katılıyorsanız, Kuşadası'nda yapılaşmanın getirdiği en önemli olumlu etki nedir?

.....
.....

19. Eğer yukarıdaki duruma katılmıyorsanız, sizce yapılaşma daha çok hangi faktörler üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır? Lütfen, önem sırasına göre 1'den 3'e kadar sıralayınız?

Atıkların çoğalması	---	Doğal bitki alanların yok edilmesi	--
Biyolojik çeşitliliğin azalması	---	Milli parklardaki flora ve fauna'nın yok olması	--
Doğal manzaranın bozulması	---	Su tüketimindeki artış	--
Ulaşımın zorlaşması	---	Kıyı kenar çizgisinin bozulması	--
Hava kirliliği	---	Diğer (lütfen belirtiniz).....	

20. Sizce Kuşadası'nda turizmin gelecekte de sürdürülebilirliğini sağlamak için neler yapılmalıdır?

.....
.....

21. Kuşadası'nda kaç yıldan beri yaşıyorsunuz?

1 yıldan daha az 1-9 yıl arası 10-19 yıl arası 20 yıldan fazla

22. Cinsiyetiniz:

Kadın Erkek

23. Yaş grubunuz:

15'ten küçük 16-30 31-45 46-64 65 üstü

24. En son mezun olduğunuz okul:

Mezun değil İlköğretim Ortaöğretim Yükseköğretim

Diğer (lütfen belirtiniz).....

25. Mesleğiniz (eğer emekli iseniz lütfen hangi meslekten emekli olduğunuzu belirtiniz).

.....

26. Eğer ailenizden birisi turizm ile ilgili işlerde çalışıyorsa lütfen mesleğini belirtiniz.

Yardımanız için teşekkür ederiz. Eğer konu ile ilgili eklemek istediğiniz herhangi bir nokta varsa lütfen aşağıdaki boşluğu kullanınız.....

Ek 2. Kuşadası Kıyı Kuşağından Eski Bir Görünüm

Kıyı boyunca yapılaşmanın henüz olmadığı, geniş tarım alanları açıkça görülebilmektedir.

Kaynak: Mükerrerem Kürüm Arşivi (2008).

Ek 3. Kuşadası Merkezde Kentsel Kıyı Kullanımı

Günümüzde kıyı kuşağı yoğun olarak kentsel kullanıma hizmet vermektedir.

Kaynak: www.kusadasi.bel.tr

Ek 4. Kuşadası Merkezde Kentsel Kıyı Kullanımı

Kıyı Kuşağı boyunca turistik konaklama tesisleri ve ikincil konutlar, yer açmak amacı ile yer yer tahrip edilen bitki örtüsü ile birlikte görülmektedir.

Kaynak: www.kusadasi.bel.tr

Ek 5. Kuşadası Yat Limanından Bir Görünüm

Kaynak: www.kusadasi.bel.tr

Ek 6. Turistik Konaklama Tesislerinden Bir Görünüm

Ek 7. Turistik Konaklama Tesislerinden Bir Görünüm

Kıyı kuşağı boyunca ormanlık alanların sınırına kadar dayanmış turistik konaklama tesisleri artan yapılaşma ile doğal çevre arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Ek 8. Kuşadası'nda İkincil Konutlardan Bir Görünüm

Kuşadası kıyıları boyunca yer alan ikincil konutlar, görüntü kirliliği ve doğal alanda yaptığı tahribatla yanlış arazi kullanımını göstermektedir.

Ek 9. Kuşadası Kıyı Boyunca Kıyı Kullanımı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Neslihan DAL
Doğum Yeri ve Tarihi : Erzurum 1981

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
(Tezsiz) Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Coğrafya
Öğretmenliği Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Özel Mustafa Kavaklı Dersanesi, Coğrafya
Öğretmeni (2006-)

İletişim

e-posta Adresi : ndal@adu.edu.tr